

Šiame numery

J. AUGUSTAITYTĖS - VAICIONIENĖS
EILĖRAŠTIS DAINŲ ŠVENTEI
NUO PIRMO CHORO KONCERTO IKI
ŠIEMETINĖS ŠVENTĖS.
IGORIO STRAVINSKIO ATSIŠVEIKINIMO
KONCERTĄ PRISIMENANT.
JUDRUSIS PRANAS JURAS.
D. BRAZYTĖS - BINDOKIENĖS ATOSTOGINIO
NUOTYKIO APYBRAIZA.
STASYS BARZDUKAS APIE LIETUVI
MOKELININKĄ SAVO BENDRUOMENEJE.
FR. VISVYDAS APIE PREMIJUOTĄJ
V. VOLERTO ROMANĄ.
MENO PARODA LOS ANGELES.
SOLISTĖ CAPKAUSKIENĖ PRIE PACIFIKO.
KAIP BUVO KURIAMA NAUJA LIETUVIŠKA
OPERETA.
NAUJI LEIDINIAI
SPYGLIAI IR DYGLIAI.

DAINŲ ŠVENTEI

J. AUGUSTAITYTĖ - VAICIONIENĖ

Kas šiekštom užverčia senuosius kelius, tas naujų nesuranda:
Paldausti nemoka, užmiršęs ištart savo motinos vardą;
Pirmoj tuščias kambėje kryžkelėj pėdos prapuola,
Ir žodis sudūžta, lyg būt atsimušęs į uolą.

Kaip Nemunas dieną ir naktį be poilsio miego keliauja,
Upeliai po galva, po šonu, po kojom atramos akmenėlių
skalauja,

šlakstydami juodžemį, kalnus apjuosdami, mini
Tekėjimo, ištakos, melės, garbės pirmapradi šaltinį —

Senaisiais keliais kas ateina atviru veidu, vienaplaukis, basas,
širdy tas ir sieloj brangiausiojo atgarsio dovaną nešas,
Dainų skrynelės, tartum kalbantį žiedą, atvožia,
Paleidžia valūžėn siausmų ir džiaugsmų subrandintąjį grožį.

Pasako, kaip keltamas buvo mėnulio ir saulės vestuvės,
Kaip grojės, dainavęs jose ir tamsus ir aušrotas lietuvis,
Kuo šildė įsalusio laikmečio rūmą, belangį, bežadį,
Augindamas savo dainos dainininkais dainuojantį medį.

Lietuviško garso tvanai neprigirdė, nesudegino ugnys,
Praryt neapdžiojo nei maro, nei bado išsiplėtusios akys
bedugnės,

Muravjoviškų kartuvių mėtomos kilpos neįstengė pakarti...
Suniekino dainos, kvapą užgniaužiantį, Sibiro šalį...

Kai priešaušrio tonai nutraukė užtemdžiusį dangų apdotoj
pilką

Ir Malvijo Talla bučiavo grandinėt apkalta Kudirką,
Tai kūju kajojamos raidės pabiro ir antizapio akmenį
virkdė,

Bet himnas sparnu nepašaukamo garso ir erdvę ir širdis
priplūdė...

Kai saulė, aldų nesudėjęs per naktį, prieš dieną užmlega,
O mėnuo ant žemės, sapnų iškankintos, išbarsto jos ašarų
sniegą.

Mažytė paukštelė, išlėkus iš lizdo, plėšrių vanagų išdraskyto,
šakoje, pasūpuojama vėjo, sveika išdainuoja ik ryto.

Dainos netroškina akiračių varžas — raudonas nei juodas,
Netildo dainuojančių, kojas žeidžias, neišvaikščiotas gruodas.
Jei per žvaigždžių spieginą savosios dainos kai kada
negrirdėsi,

Neverki; ji nemirė, tik pailsėti nuėjo į ažuolo saugų pavėsi.

Ir žmonės, ir kartos, ir amžiai, kerštingi ir talkūs pračina
Pro palkitą dvasios sėbuklą, tautos nemirtingąją dainą,
Dainoj pasiliekta gyventi ir amžiai išmirę, ir pranašo knygos,
Es ilgai keltavusių prakaito kraujo žibutė išdygus...

Jei Dievas Praamžius lietuvio dainoj nebūt gimęs, gyvenęs,
Ar šiandien beplyštų jomis pasaulinės tvirtovės ir menės?
O Daukan'o girių paparčių lapus ar bebūt kam praskirti,
Iškelt kankinių kraštutinįjį auką? Kas liepė jiems mirti?

Taip skaldo daina, į valūžę paleista, tamsa apsidlojusią tylą...
Ir baltojo žirgo kelių dundesy atsiliepdamas aiškiai prabyla:
Lietuvių senosios tėvynės į tolį pralaužia ir taką ir kelią...
Saulužės su laisve jungtuvėse išskleistas vėliavas kelia.

Nuo pirmojo koncerto iki šiemetinės šventės

TARP 1895 IR 1971 METŲ

VYTAUTAS KASNIS

Kai verčiame mūsų kultūrinio gyvenimo istorijos lapus, ieškodami pirmųjų pasėlio grūdų, išauginusių mūsų dainos meną, išėjusių į viešumą su pirmaisiais chorų koncertais, mename varganas dienas, kai su poetu visa šalis raudėjo, jog "anei rašto, anei druko mums turėt neduoda, tegu, sako, bus Lietuva ir tamsi ir juoda".

Ir todėl ne savo žemėje, ne savo gimtajame krašte, bet Rusijoje, tolimame Peterburge, kur tuo laiku gyveno per 30.000 lietuvių, 1895 metais gegužės 31 d. įvyko pirmasis choro koncertas ir vaidinimas, davęs pradžią tolimesniems viešiesiems kultūriniais pasirodymams. Jūs rengė tada veikusios dvi labdaringos lietuvių draugijos.

Idomu, kad tais pačiais metais, tik keliais mėnesiais anksčiau, Mažosios Lietuvos lietuviai (tuo metu Rytų Prūsijoje iš apie 650.000 gyventojų per 100.000 vartotojų lietuvių kalbą), vasario 17 d., švęsdami "Birutės" draugijos dešimtmetį, taip pat surengė pirmąjį choro koncertą ir suvaidino vaidinimą "Kauno pilies išgriovimas".

Vydūnas tada rašė, kad ir jis norėjo nueiti į šią šventę, rengiamą Tilžės šaulių name, bet... "Į žengimo lakšteliai, seniau žadėti už 1-3 M, nebebuvo gaunami be 15 M, kiti sakė net be 25 M. Ir teko atsisakyti."

"Tilžės Keleivis", 1895 m. Nr. 15 po koncerto rašė: "Arti tūkstant lietuvininkų bei lietuvininkų iš visų kraštų Lietuvos buvo ant tos garbingos šventės iš miestų ir nuo kiemų, iš šiaurės ir iš pietų, iš rytų ir iš vakarų, iš Prūsijos ir iš Rusijos susiradę, tarp jų taip mokyti ponai daktarai, sūdzios, kunigai, mokytojai, kurie lietuviškos kalbos buvo, kaip kupčiai ir laukininkai bei remestinininkai; bet nei vienas tų svečių, šią šventę aplankusių, negalės sakyti, kad ji jam ne patikuse būtų; bet kožnas išėjo apščiui atgaivintas, palinksmytas ir džiaugsmu papil-

M. K. Ciurlionis

Vinjetė laudies dainai "Vai, močiute" (popierius, tušas)

dytas į savo namus tuom velijimu nešinas: ak, kad bent veikiai ir tankiai toke slova šventė at-sikartotu".

Šio pirmojo choro koncerto programą Tilžėje atliko svečiai, atvykę iš Didžiosios Lietuvos.

Po šių dviejų pirmųjų chorų viešųjų pasirodymų augo chorų ir jų koncertų skaičius.

Kai Lietuvoje Rusijos okupacijos metais žiauriausiomis priemonėmis buvo draudžiamas bet koks kultūrinis pasirodymas ir tik 1895 metais buvo surengti pirmieji vieši choro koncertai, mūsų kaimynai estai 1896 metais surengė jau net šeštąją savo dainų šventę. Pirmąją buvo surengė 1869 metais Tartu mieste, kurioje dalyvavo 46 chorai ir buvo susirinkę apie 15 tūkstančių žiūrovų. O iki nepriklausomybės atgavimo estai iš viso surengė 10 dainų švenčių, gi nepriklausomybę atgavus dar keturias, vėl rusams kolonistams okupavus kraštą, bu-

vo surengtos kitos šešios dainų šventės. Tad iš viso estai jau yra surengę 20 dainų švenčių.

Jei pirmose jų dainų šventėse vyravo religinės giesmės ir vokiškos melodijos bei vokiečių kompozitorių kūriniai, tai palaipsniui, gausėjant estų liaudies dainoms bei estų kompozitorių sukurtoms, šeštoje dainų šventėje 1896 m. du trečdalius programos jau sudarė estų kūriniai.

Estų atgimimo laikotarpio veikėjas ir pirmosios dainų šventės organizatorius J.V. Jannsen, 1862 m. išleistoje knygoje "Eesti Laulik" daugiausia talpina jo paties eilėraščius, pritaikytus vokiškoms melodijoms. Tačiau vėliau, jis sukomponeavo ir originalių dainų, tautoje plačiai paplitusių. Tautinės vokalinės muzikos ir tautinės mokyklos kūrėju yra Mart Saar (g. 1882), vienas labiausiai originalių estų kompozitorių. Jo kartos bendras tikslas buvo pakelti estų muziką iki Vakarų Europos muzikos lygio ir iškelti tautinius — estiškuosius

muzikos elementus.

Latviai tais mums prisimintinais 1895 metais surengė Ketvirtąją dainų šventę Mintaujoje, kur dalyvavo 203 chorai su 5208 dainininkais ir 23 orkestrai su 300 muzikantų.

Pirmoji latvių dainų šventė surengta 1873 metais birželio 26-29 dienomis Rygoje sutraukė 45 chorų. Ji skyrėsi nuo kaimynų estų tuo, kad be religinio koncerto, šventinio koncerto ir chorų varžybų, buvo jau sudainuota ir 10 liaudies dainų ir net dvi originalios K. Baumanio dainos. Latviai jau tada šią šventę išreiškė viešą demonstraciją jiems primėstai vokiškai kultūrai ir vokiečių baronų viešpatavimui, iškeldami liaudies tautinį atgimimą. Taip latviai iki nepriklausomybės atgavimo buvo surengę penkias dainų šventes, laisvės metais — devynias ir rusų komunistų okupacijos metais — penkias, iš viso 19 dainų švenčių.

Suomiai pirmąją dainų šventę surengė 1884 metais Juviaskiulla

mieste, kurioje dalyvavo 6 chorai. Iki pirmojo pasaulinio karo suomių jau buvo surengę šešiolika dainų švenčių.

Tai tokia būtų trumpa apžvalga mūsų kaimynų latvių, estų ir suomių rengtųjų dainų švenčių, kurioms pradžia davė šveicarai, 1843 m. birželio 25 d. surengę Zuericho mieste pirmąją šitokio pobūdžio dainų šventę. Komunistinė Rusijos imperija tik 1936 metais, sekama kaimynų pabaltiečių pavyzdžiu, surengė pirmąją dainų šventę. Jų pirmtakiniai caristiniai imperialistai taip pat nesidomėjo liaudies menu ir dainų švenčių nerengė.

Man teko stebėti Latvijos ir Estijos dainų švenčių paruošiamuosius darbus. Keliais atvejais teko lankytis tų kraštų ne tik didesniuose miestuose, bet taip pat pakeliauti iš kaimo į kaimą, lankantis bažnytkaimiuose bei mažesniuose miesteliuose, susipažinti ir pasikalbėti su žmonėmis, domėtis jų tautosaka. Bijočiau tvirtinti, kad nebūčiau neobjektyvus, šališkas, bet, kiek prisimenu, ir anais laisvės metais, rašydamas savo išspūdžius, koks bebūtų mūsų liaudies dainų istorinis meno kelias, mes vis dėlto esame dainų krašto žmonės.

Kai mes ruošėmės surengti pirmąją dainų šventę 1924 metais, estai jau turėjo didelį patyrimą, buvo surengę vienuolika savo dainų švenčių, o latviai — penkias. Bet prisimintina, kad lietuviai jau buvo kėlę sumanymą surengti pirmąją dainų šventę 1906 metais. Apie tai daug buvo rašyta anuometinėse "Vilniaus Žiniose". Tačiau viskas ir pasiliko dar tik laikraščiu puslapiuose, vieniems pasisakant už, kitiems prieš. Jei būtų buvęs sumanymas įvykdytas, tai šventėje jau galėjo dalyvauti per 30 chorų. Bet ar būtų leidusi tokią šventę tada okupacinė valdžia, tai jau kitas klausimas, nes rusai dar vis tebesilaikė rusinimo politikos, dėjo pastangas, kad Lietuva būtų, anot poeto žodžių, ir tamsi ir juoda. Bet ir tokiose sąlygose mūsų tautinis atgimimas vis stiprėjo, ir mu-

(Nukelta) 2. psl.

Jungtinių Amerikos Valstijų ir Kanados lietuvių trečiosios Dainų šventės jungtinio choro bendras valdas 1966 m. liepos mėn. 3 d. Chicagoje

Nuotr. M. Nagio

Šiame numery

DAINŲ ŠVENTĖ IR PO JOS.
SIMPOZIUMAS APIE PABALTIEČIUS
ŠVEDIJOJE (SPECIALUS PRANEŠIMAS
"DRAUGO" KULTŪRINIAM PRIEDUI).
PROF. JUOZAS ERETAS APIE PROF.
KAZĮ PAKSTĄ NESENAI IŠEJUSIOJE
MONOGRAFIJOJE.
VITALIJOS BOGUTAITĖS EILERASTIS.
PASAKYK MAN, KADA JUOKTIS (FELJE-
TONAS, GIMĖS IŠ TARYBINĖS SPAUDOS).
KRIKŠČIONISKASIS RACIONALIZMAS IR
PASAMONĖS LIČNAI (DISKUSIJOS SU
KUN. V. BAGDANAVICIUM).
PROF. VYTAUTO MARIJOSLAUS 60 METŲ
AMŽIAUS JUBILEJUS.

Simpoziumas apie pabaltiečius Švedijoje

Specialus pranešimas "Draugo" kultūriniam priedui

1970 m. kovo 4 d. Pabaltiečių komiteto (Baltiska kommittén) Stockholme inicijatyva buvo ten įsteigtas Pabaltijo institutas (Baltiska Institutet). Prieš antrąjį pasaulinį karą veikė tuo pat vardu institutas prie tuolaikinės Stockholmo Aukštosios mokyklos (dabar universiteto). Institutas ruošdavo, tarp kitko, įvairių mokslų šakų kursus, į kuriuos atvykdavo visų aplink Baltijos jūrą esančių valstybių mokslo. atstovai. Sovietų Sąjungai okupavus Pabaltijo v-bes, institutas nustojo veikti, ir tokiu būdu dingio vienintelė mokslinė įstaiga, besidomėjusi Pabaltijo problemomis. Atsižvelgiant į tai, kad Pabaltijo kraštai, tiek geografiniai, tiek istoriniai, glaudžiai susiję su Švedija, o be to ir į tai, kad šiandien Pabaltijo valstybėse neįmanomas pvz. istorinių bei visuomeninių mokslų problemų objektus tyrimas, Švedijoje gyvenę pabaltiečiai mokslininkai nutarė lyg ir atnaujinti seniau prie universiteto veikusį institutą. Naujojo instituto tikslas yra "moksliniais tyrimais, mokymu bei studijomis skleisti žinias apie Pabaltijo tautas — estus, latvius ir lietuvius, jų istorinius, socialinius bei kultūrinius santykius". Taigi, institutas apsiriboja labiau humanistiniais mokslais.

Šis vos prieš metus susikūręs institutas, kurio vadovybę sudaro instituto valdyba (lietuvius joje atstovauja dr. K. Ceginskas) ir mokslinė taryba (į kurią iš lietuvių įeina dr. Ceginskas ir universiteto lektorius J. Lingis), šiemet birželio 4-6 d. suruošė pirmąjį savo simpoziumą. Simpoziumas įvyko Skandinavijos kultūros centre, Hasselby pilyje, netoli Stockholmo. Simpoziumo, kurio pagrindinė tema buvo pabaltiečiai Švedijoje, tikslas buvo apžvelgti estų, latvių ir lietuvių mokslininkų bei kitų kultūros darbininkų veiklą Švedijoje per paskutinį išties amžiaus ketvirtį. Lietuvius simpoziume atstovavo Ceginskas ir Lingis.

Pabaltiečių etninės grupės Švedijoje

Simpoziumą atidarė latvis dr. B. Kalnins. Pirmoji diena buvo skirta pabaltiečių, kaip etninių grupių, bendroms problemoms aptarti bei ateities tyrimų galimoms nusmaigstyti. Instituto sekretorius estų ekonomistas A. Horn apžvelgė pabaltiečių būgimą į Švediją 1940-45 m. ir apie organizuotą to bėgimo akciją. Docentas E. Nyman (Estijos švedas) savo pranešime mėgino trumpai nuškieuoti pabaltiečių į Švediją atsikėlimo tyrimo progra-

Ketvirtosios JAV ir Kanados lietuvių Dainų šventės Chicagoje vienas atidarymo momentų. Įvykioja solistai Prudencija Bičkienė ir Jonas Vaznėlis, o toliau dirigentai: Petras Armonas, Bronius Budriūnas, Bronius Jonušas, Algirdas Kačanauskas, Stasys Siliūys, Faustas Strolia, Vaclovas Verikaitis. Priekyje kalbėja sėdi: Lietuvos atstovas Washingtono Juozas Kajeckas ir generalinis Lietuvos konsulas Chicagoje dr. Petras Daužvardis.

ma. Kronologiškai tą programą cija, integraciją ar asimiliaciją jis suvedė į tris punktus: 1. atsišveidijos gyventojų atžvilgiu kėlimą į Švediją 1940-46 m., 2. (maždaug ligi 1955 m.). Imigracinio, ekonominio bei kultūrinio departamento valdininkas Reimans (estas) kalbėjo apie socialinio tyrimo tikslus ir gaires, vidurio ir 3. klausimus apie izolia panaudojant dar neišnaudotus

tyrimams objektus. Estas dr. Marandi užsiminė apie pabaltiečių mažumą švedų spaudos debatuose. Apie tautinių mažumų, ypač pabaltiečių, problemas Sovietų sąjungoje kalbėjo iš Kanados atvykęs estas prof. K. Aun.

Kalbotyra ir literatūros

Antroji diena, kurios rytinei sesijai pirmininkavo Lingis, buvo skirta lietuvių, latvių ir estų kalbotyros srityse pasiektiems rezultatams apsvarstyti. Apie latvių bei lietuvių kalbinius tyrinėjimus Skandinavijoje kalbėjo latvių profesorė Ruke-Dravina, apie vadovėlius bei gramatikas latvių kalbai mokytis painformavo iš Londono atvykusi latvių magistrė T. Lazdina. Estų kalbotyroje pasiektus rezultatus apžvelgė Upsalos univ. estų kalbos lektorius doc. V. Tauli, žinomas Uralo kalbų specialistas. Idomią ir patrauklią estų-švedų dvikalbiškumo problemą iš sociolingvistinio požiūrio aptarė seniau Stockholmo, dabar Hamburgo univ. bendrosios ir palyginamosios kalbotyros prof., estė Els Oksaar. Tos dienos popietis buvo skirtas pabaltiečių literatūriniais laimėjimais Švedijoje pagvildinti. Estų rašytoja A. Maegi ir K. Ristikivi aptarė estų literatūrą Švedijoje. Pirmasis kalbėjo apie estų egzilinę epiką, antrasis gi apie lyriką. Pasirodo, kad apie 60 proc. visų produktyviųjų estų rašytojų tremtyje gyvena Švedijoje. Apie latvių rašytojus Švedijoje painformavo latvių rašytojas G. Irbe. Ir latvių patys svarieji rašytojai gyvena ar gyvena Švedijoje.

Lietuviai rašytojai ir Švedija

Turint prieš akis, kad tiek estų, tiek latvių rašytojų elitas gyvena Švedijoje, lietuviams nėra kuo nė pasirodyti — į Švediją tepabėgo tik vienas rašyto-

(Nukelta į 2 pusl.)

DAINŲ ŠVENTĖ IR PO JOS

Pats didžiausias šiemetinio mūsų brudėjimo įvykis, ketvirtoji Amerikos ir Kanados lietuvių Dainų šventė, buvo ir pasibaigė. Jai ruošdamiesi ir jos klausydamiesi, džiaugiamės. O pasibaigus, šalia pasitenkinimo širdyje atsiranda ir visai suprantamas, tokiais atvejais visai natūralus liūdesys. Kažko lyg pasidaro gaila, kažko lyg netek a, kas buvo kartą, kas jau praėjo ir nepakartojama. Tad bent su tais šventės įspūdžiais nesinori taip greitai skirtis, vis norisi prie jų grįžti, jais pasidalinti, pasikalbėti apie tai, ką visi šventės dalyviai pakiliai pergyveno, kas džiugino, ko buvo daugiau, negu tikėtasi, ko pasigesta.

Aplamai, šventė buvo didelis muzikinis įvykis. Bet jis tokios milžiniškos apimtys ir tokio specialaus pobūdžio, ruoštas ir įkūnytas tokios plačiašakės prasmės kontekste, kad šventę vertinti vien įprastine muzikine recenzija būtų gana netikslu. Juk čia ne vien svarbu, kad ta ar kita daina buvo tobulai atlikta, bet ir kaip šventė apskritai pasisekė, kaip praėjo visoje daugelypėje savo pilnumo. Jos vertę ir prasmę sveria visa eilė atsakymų į gausius ir komplikuotus klausimus. Ar Dainų šventė pajėgė sukaupti imponantišką skaičių dainininkų? Ar neapvyklė pasiruošimo ir dainavimo lygis? Ar ji išjudino Amerikos ir Kanados lietuviškąsias bendruomenes? Ar pajėgėm akreipti į ją ir amerikiečių akis? Ar pati šventė techniškai buvo gerai ir sklandžiai suorganizuota? Ko galima iš jos pamokyti ateičiai?

Dainininkų skaičiumi skystis dar negalėtume. Dar vis laikomės maždaug anksčiau tokiomis atvejais pasiektos gausos. Ypač

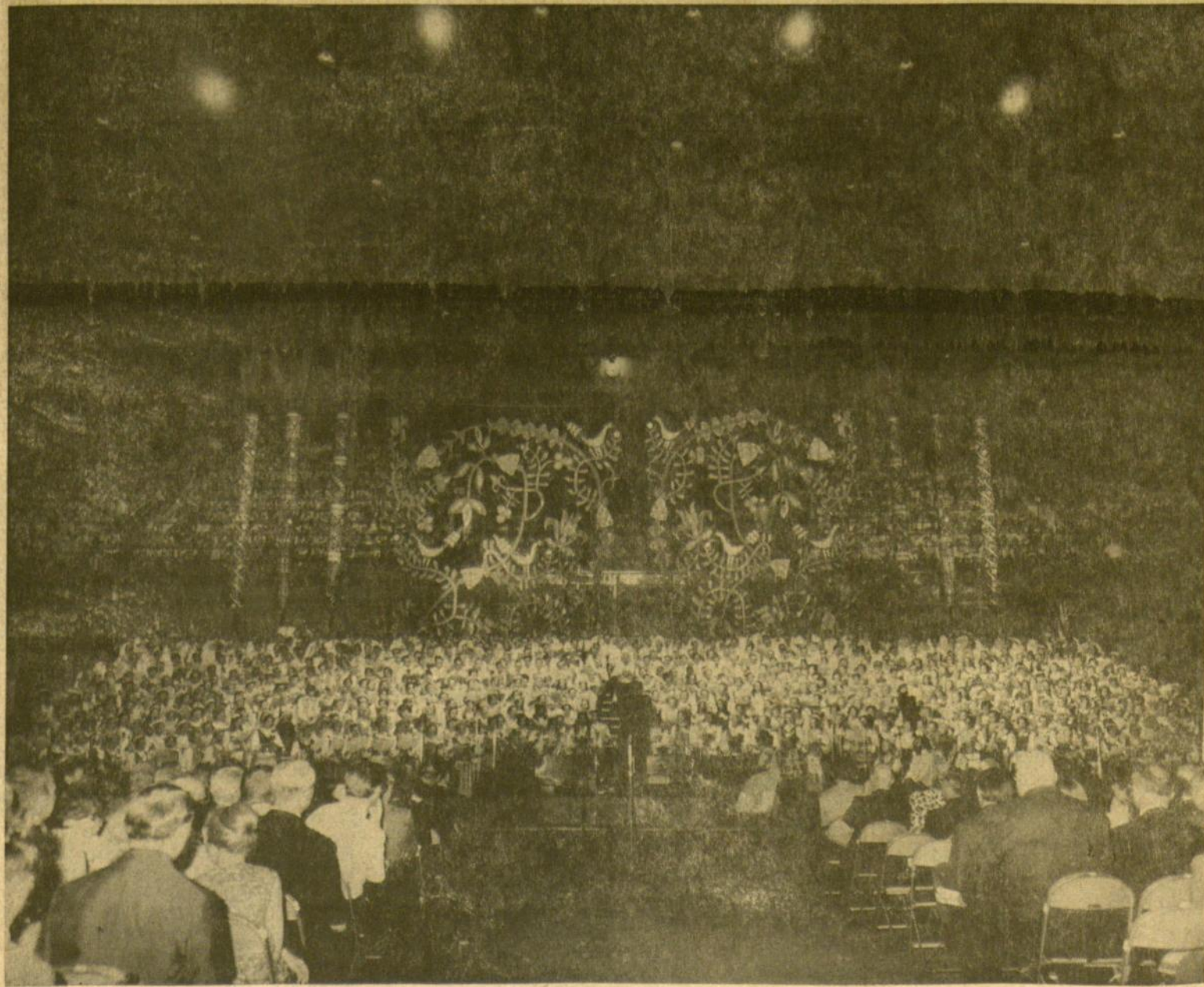
reikia džiaugtis didžiuliu vaikų choru. Reikia džiaugtis ne vien tik geru jų sudainavimu, bet ypač jų skaičiumi, neatsiliekančiu nuo suaugusiųjų. Mūsų kaimynai latviai ir estai tokį šventinį mūsų jaunųjų chorą tiešiog stebuklu, klausdami, kokiais būdais ir priemonėmis mes šito galėjome pasiekti.

Suaugusiųjų chore vis dėlto pasigėsa didesnio skaičiaus jaunų veidų. Ir jų čia tur būt, daugiau neatsiras, jeigu netus didesnėse kolonijose suorganizuota ne vien jaunimo tautinių šokių grupės, bet ir jaunimo, tik jaunimo, chorai. Jaunimo chorų kryptimi jau reikia greit ir neatidėliojant pajudėti.

Aplamai, šiemetinė šventės grynai muzikinis lygis lygė visų bendrąja nuomone buvo aukštesnis negu trečiosios. Todėl kad chorai sivažiavo geriau pasirodė, sudainavo sklandžiai nebuvo jaučiama atkištino arba tik dalinio programos parengimo. Gal buvo pasirodė geriau ir dėl to, kad šį kartą bent pirmosios programos dalies dainos buvo mažiau komplikuotos, lengvesnės? Bet trečiosios dalies kantata "au reikavo vis dėlto nemažo ir intensyvaus darbo. Choral ir ją išvėžė pasigėrėtinai. Vaikų choras šį kartą turėjo programoje net komplikuo-tesnes dainas negu trečiojoje. Bet mažieji nesuklupo. Tik jų balselius kartais gerokai stelbė ner arti prie mikrofonų susodinti akordeonistai. Grojlikams reikėjo pakeiči ti mikrofonų atokesnės vietas.

Lietuviškoji išieivios visuomenė Dainų šventei parodė nemažą dėmesį. Ar jis pakankamas? Būtų sunku pasakyti. Tačiau publikos didžiuliam amfiteatre

(Nukelta į 2 psl.)

Bendras Chicago Amfiteatro vaizdas ketvirtosios Amerikos ir Kanados lietuvių Dainų šventės metu, liepos mėn. 4 d. Nuotr. V. Noreikos

Šiame numery

PAJVAIRINKIME KELIONES PASTABUMU. DVYLIIKA ISEIVIJOS RAŠYTOJŲ — ŠILBAJORIO "PERFECTION OF EXILE". KRISKSIONISKASIS RACIONALIZMAS IR PASAMONĖS LIŪNAI. DANUTĖS BRAZYTĖS - BINDOKIENĖS ROMANAS "VIENA PASAULYJE". PATRICE DE LA TOUR DU PIN EILĖRASCIAI. ELIESER JERUSHALMI APYBRAIZA "MAUSIUKAS". NUOMONĖS APIE DAINŲ ŠVENTE — DABARTIES EGZAMINAS IR PAMOKA ATEICIAI. ANTANO RŪKO "VEIKALAI SCENAI" — ŽMONOS POMIRTINĖ DOVANA VYRUI. ROMANO KONKURSAIS LAISVOJO ŪKININKO TEMAI PAVAIZDUOTI. AKADEMINĖS PROSVAISTĖS.

Keturiolika išėivijos rašytojų

Šilbajorio „Perfection of Exile“

ILONA GRAZYTĖ

PERFECTION OF EXILE: Fourteen Contemporary Lithuanian Writers by Rimvydas Šilbajoris. Norman. University of Oklahoma Press. International Standard Book Number: 0-8061-0907-6. Library of Congress Catalog Number: 72-1087-98. Copyright 1970 by the University of Oklahoma, U.S.A. by the University of Oklahoma Press. First edition. Veikalas iliustruotas rašytojų nuotraukomis, kietais viršeliais, 322 pusl., kaina \$8.50, gaunamas ir „Drauge“.

neįtraukimas į sąrašą visos eilės rašytojų, kurie mūsų „tautinės dvasios saugotojų“ nuomone turėtų ten būti. Yra suprantama rašytojo emocinė reakcija, kai jis jaučiasi blogai įvertinamas ar nepakankamai įvertinamas — rašytojų egos yra labai dideli ir nepaprastai jautrūs. Buvo laikai, kai už blogus įvertinimus buvo einama į dvikovas ir teismus. Tai nieko labai naujo. Mūsų visuomenėje tačiau viskas dar pain-

„Perfection of Exile“ mūsų visuomenėje buvo priimta su labai įvairiais sentimentais. Iš vienos pusės ji atsako savo pasirodymu į du mūsų dažnai kartojamus skundus — kritikų stoka, kurie norėtų pašvesti laiką ir darbą rimtai knygai išleisti, ir mūsų užsidarymą savo rate, neduodant progos svetimtaučiams mus pažinti. Iš kitos pusės ji išaukė gana isteriškus šūkavimus mūsų dvasinių primityvistų tarpe. Tie mūsų išėivijų spaudos organai, kurie jau senokai užsiima išėivijos rūšiavimu ir štapavimu ir geruosius ir bloguosius pagal savo, žinoma, neklaidingą standartą, išėjo savo vedamuosiuose labai rimtai pulti „Perfection of Exile“. Gilintis į kaltinimus nelabai apsimoka, nes jie nėra racionaliūs, o tik emociniai. Niekas neabejoja Šilbajorio kompetentingumu ir niekas nesileidžia į diskusijas, kaip jis rašytoją analizuoja ar įvertina. Puolama jo rašytojų atranka, arba, geriau sakant,

viešbučio grindis. Tok'e vaizdellai ir Vytautei Žilinskaitei būtų parankūs. Gal kai kam atrodo, kad apie tai rašyti ir kalbėti nepatogu, nerimta. O kai kuriais atvejais net pavojinga? Gal būt, Vis dėlto, kad ir pavojinga, kad ir nepatogu, Amerikoje jauskimės laisvi ir į kelionių aprašymus nebijokime įdėti riekutę padrukintos kasdienybės. Kultūriniai saldumynai, visokie romantiški ka'nelių miškelių liaupsinimai arba paminklų bei folklorų per dažni minėjimai ilgainiui atsibos'a. Tenykščiai žmonės laukia mūsų pastabumo o čionykščiai skaitytojai, ypač tie, kuriems okupantas uždraudė aplankyti gimtąjį kraštą, ilgisi nuoširdžių įspūdžių.

Pr. V.

Aleksandras Marčijūnionis

Darius ir Girėnas

Š. m. liepos 17 d. nuo drąsiųjų transatlantinių lietuvių lakūnų Dariaus ir Girėno tragiško žuvimo suejo 38 m.

PAJVAIRINKIME KELIONĘ PASTABUMU

Negalima teigti, kad kai kurie mūsų keliautojai nemokėtų stebėti pasaulio. Kiek kartų teko vartyti ir skaityti ilgas paklodes apie Afrikos, Azijos kraštus, Las Vegas kasinus, Europos muziejus, operas, Paryžiaus, Londono teatrus... Kiek daug tuose pasakojimuose odisejiško patoso, kiek įmantrių detalių, dažnai surinktų iš turistinių brošiūrų ar geografijos vadovėlių. Dar kartą sužinome, kad Pisos bokštas stovi pakrypus tokiu ir tokiu kampu. O iš patriotiškai nusiteikusių keliauninkų dar kartą išgirstame ausims mielą legendą, sužinome, kad Vilniuje ant aukšto kalno yra dunksanti pilis. Ten kadaise po medžioklės didysis kunigaikštis Gediminas sapnavęs sapną... Ir taip toliau, ir taip toliau...

Visi skaitytojai noriai skaito gražiai surašytus kelionių įspūdžius, ypač kai iš jų trykšta nuoširdus asmeniškasis pergyvenimas ir dar negirdėti faktai. Mes visi laukiame ko nors naujo. Tačiau kažkodėl su naujienomis mūsų keliautojai neskuoba. Net ir tie, kurie gana gabiai valdo plunksną ir neretai giliais problemomis narplioja spaudoje, grįžę iš kelionės, savo asmeninius įspūdžius pakiša palovin. O jei šį bei tą parašo, tai tik apytikriai girdėtus or oficialiai nekenksmingus, nekompromituojančius dalykus. Diplomatai! Ypač skurdžiai aprašinėjamos rėmos, nors labai reikšmingos viešnagės Lietuvos O ką rašyti po penkių dienų Vilniuje? Turistinis viešbutis. Švarios, neįjaukiai nykios gatvės. Trynimasis istorinių paminklų karuselėje. Trakai. Ty-

vuliuojantis ežero paviršius. Gal ir Druskininkai. Atsargūs pokalbiai su vaišingais tautiečiais, kurie tokių „užsieniečių“ yra praleidę tūkstančius. Juk apie tai nerašyti? O gyvenimas? Ne! Ne! Gyvenimas — tai tokia melodija, kurios viešai groti nepatogu... Taip samprotauja kuklūs, diplomatiški keliautojai ir kai kada teisinasi, kad jų kelionė buvo per trum-dovėlių. Dar kartą sužinome, kad Pisos bokštas stovi pakrypus tokiu ir tokiu kampu. O iš patriotiškai nusiteikusių keliauninkų dar kartą išgirstame ausims mielą legendą, sužinome, kad Vilniuje ant aukšto kalno yra dunksanti pilis. Ten kadaise po medžioklės didysis kunigaikštis Gediminas sapnavęs sapną... Ir taip toliau, ir taip toliau...

Igdudisiam stebėtojai (o kas iš mūsų nėra įgudęs?) iš tiesų nereikia plataus lauko. Ir mažmožiuose galima įžvelgti įdomų gyvenimo procesą, užgriebti sodrią tikrovę turistinės informacijos kisieliuje. Juk šalia Gedimino kalno ir muziejumi pavestas Katedros vaikšto gyvi žmonės, kupini rūpesčių, pareigų, linksmybių. Jų nuotaikos, buitis, apsirėngimas, replikos, elgsena gatvėje ar valgykloje — visa tai juk sudaro įdomią kelionės medžiagą. Pasitaiko netikėtos situacijos. O vaikai? O jaunimas? Ką dainuoja? Kaip šoka? Kokias išdaigas krečia?

Juk privačiai šnekantis su grįžusiais keliautojais tenka išgirsti tikrai įdomių, vaizdingai parodančių dabartį Lietuvoje. Išgirsti pasikalbėjimus su lakoniškai „mandagiomis“ parduotuvų gražuolėmis arba su oriomis, klientą „paslaugiai“ aptarnaujančiomis padavėjomis. Išgirsti „kantiškus“ reikėjimus apie viešbučio šviečių ir vonių apšvietimą, apie technologiją. Pasitaiko trumpas pokalbis su se-vės. Trynimasis istorinių paminklų karuselėje. Trakai. Ty-

tenysvėja. Blogai, kai nepakankamai gerai rašai apie kurį nors rašytoją, dar blogiau, kai visai nerašai. O nuskriaustieji pradeda

operuoti visuomenės vardu. Todėl, pažvelgus iš arčiau į visą absurdą, pirmiausia reikia padėkoti Šilbajoriui, kad jis nedaro kompromisų su pagrindiniu literatūros kritiko uždaviniu: pirmoje eilėje — jausti atsakomybę tik prieš parašytą veikalą, antroje — kiek galima jautriau įsigventi į tekstą ir trečioje — kiek galima lo-giščiau ir vaizdžiau perduoti veikalo supratimą ir pajutimą skaitytojui.

Literatūros kritikas yra veika-lo interpretatorius savo laiko ir aplinkumos rėmuose. Jis duoda individualų, savo gyvenamojo laikotarpio literatūros kriterijais pagrįstą požiūrį į vertybes, silpnumus, kuriuos jis mato veikale. Jo interpretacija padeda skaitytojui atrasti naujus aspektus poemoj ar romane ir tuo lavina jo estetinį jautrumą rašytam žan-džiui. Nepalanki kritika negali nužudyti tikro rašytojo (nors taip mano daug sentimentalių grafomanų ir semi-grafomanų) ir liaupsinanti kritika negali padaryti rašytoją tuo, kuo jis nėra. Skaitant Ch. Dickens' romanų kritiką, parašytą devyniolikame šimtmečiu, dvidešimtojo šimtmečio pirmosiose dekadose ir dabar, įdomumas ir yra tame, jog sužinome kaip į tuos romanus reagavo to laiko žmonių mentalitetas, ką anie jame rado ir kokios buvo jų vertybių skalės bei estetiniai reikalavimai.

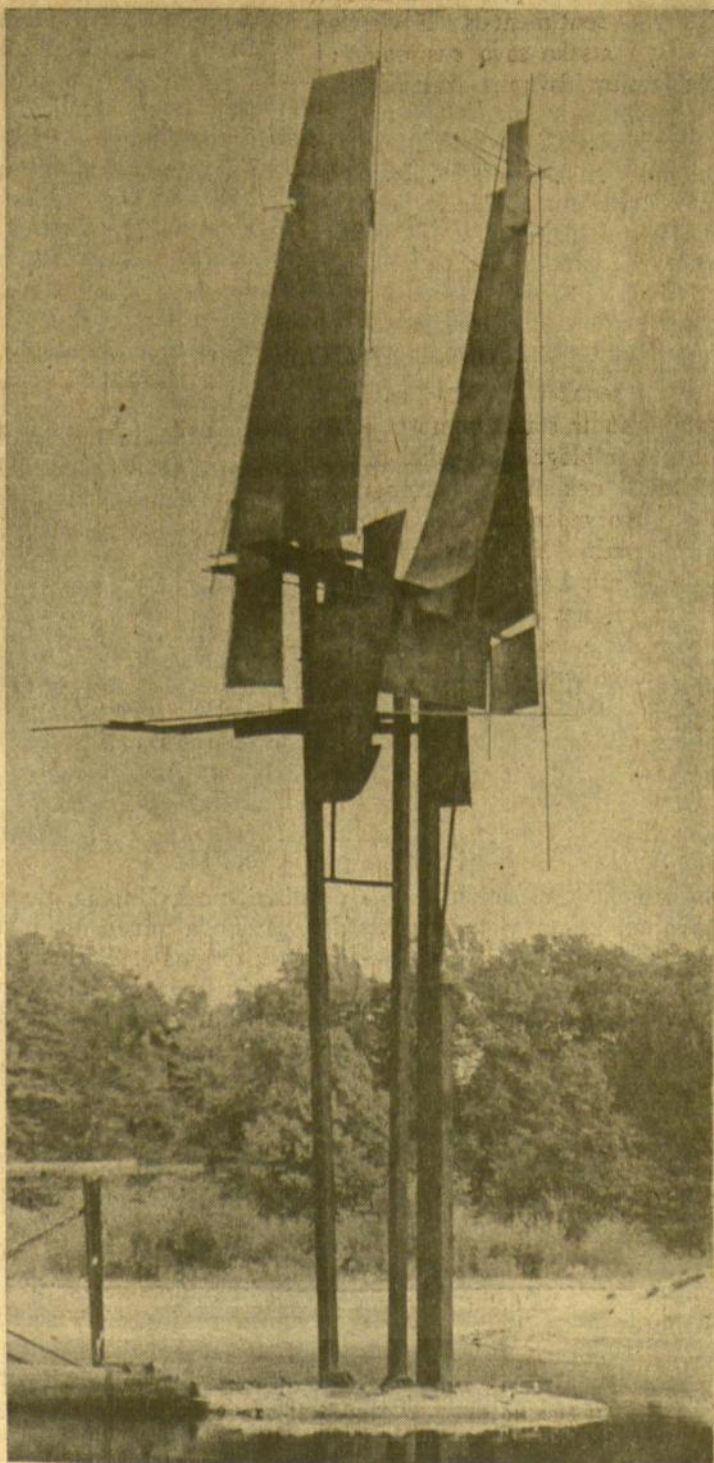
Kritikų yra labai įvairių. Yra moralistai, kurie gina ar puola rašytojo pasaulėžiūrą, yra formalistai, kurie narplioja stilistines savybes. Yra kritikų, kurie kuria ir skelbia literatūrinės teorijas ir turi panoraminį žvilgsnį, kiti gi kruopščiai dirba dėl vieno trumpo kūrinio keletą metų. Yra spalvingų, dramatiškų kritikų, kuriuos perskaitęs, žinai daugiau apie juos pačius, negu apie jų analizuojamus rašytojus, ir yra kritikų, kurie bando būti skrupulingai neutralūs ir kiek galima mažiau rodyti savo temperamento. Kokie jie bebūtų skirtingi vienas nuo kito, visi kritikai turi vieną ar kitą kriterijų, praeuominuo-

janti virš kitų, visi turi individualias stilistines savybes ir savitą toną.

Kokie tad yra Rimvydo Šilbajorio pagrindiniai, kaip kritiko, bruožai?

„Perfection of Exile“ yra skirta pirmoje eilėje svetimtaučiams, kurie domisi skirtingų kraštų literatūromis ir, gal būt, antroje eilėje, tiems lietuviams studentams, kurie netolimoje ateityje sunkiai perkaš literatūros kritiką lietuvių kalboje. Rašant svetimtaučiams, visada reikia atsiminti, kad visi bendrieji skerspūviai per, sakykim, egzilų kūrybą yra neįmanomi vien dėl to, kad skaitytojas visai nepažįsta bendrosios mūsų literatūros tėkmės, ir joks, nors ir plačiausias, įžanginis straipsnis to negali duoti. Lyginant vieną rašytoją su kitu, reikėtų duoti tiek citatų, kad neatlaikytų jokia kritikos knyga. Pirmasis Šilbajorio knygos privalumas ir buvo išlaikyti balansą tarp dviejų pavojų — parašyti mūsų rašytojų analizę, kuri būtų vieni-tiška ir duotų kritiko savitą ir detaliai analizuotą įvertinimą ryškiausių mūsų egzilo literatūros aspektu, pametant pakeliui svetimtąjį skaitytoją, kuriam bet kokia sintezė bus svetima, nežinant išėjimo taškų, ir pavojus persimplifikuoti, padarant visą knygą lėkšta. „Perfection of Exile“ yra rinkinys straipsnių, kurių kiekvienas pristato rašytoją, žiūr-int į jį ne kaip stovintį tam tikruose rėmuose, bet kaip į individualią, spalvingą mozaiką da-lį.

Kada pasirinktųjų rašytojų tarpe randame poetus, dramaturgus ir prozaikus ir jų kūryboje labai įvairius pokyptius ir spalvas — Vaičiūlaičio elegantiškas miniatūras ir Katiliškio primityvaus gaivalingumo sriautus, Nagio vidinių peizažų niuansus ir Bradūno pirmųjų elementų, žemės, ugnies ir kraujo ritualus, Lansbergio herojaus bandymą tikrovę dominuoti, ją suprantant, ir Barono herojų nuolatini beprasmišką plaukimą su srove — visa tai (Nekelta į 2 pusl.)

J. Bakis

Paminklas „Lituanicos“ skrydžiui

Šis paminklinė skulptūra pastatyta Beverly Shores, Ind. (netoli Chicago), viešajame Lituanicos parke. Paminklo atidarymo iškilmės įvyks rytoj (liepos 18 d.) 3 val. popiet.

Šiame numery

BAIMĖ IR KŪRYBOS AKTAS.
IŠEIVIAI GRAŽINAMI I LIETUVOS RASTUS.
DVIDESIMT METŲ NUO POEZIJOS ANTOLOGIJOS "ŽEMĖ" PASIRODYMO.
TRAGIŠKOJI MAJAKOVSKIO MISLĖ.
PRANO SKARDŽIAUS LITUANISTINIAI ĮSPŪDŽIAI.
RABINDRANATH TAGORĖS POEZIJA.
STANISLOVAS WYSPIANSKIS (1869—1907).
KAIP DAINUOSIM PO PENKERIŲ METŲ.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
FILMŲ ĮVAIRUMAL.
MOTERŲ GYVENIMAS.

Išeiviai gražinami į Lietuvos raštus

JUOZAS VAITKŪNAS

Pasitraukdami 1944 metais iš Lietuvos, mūsų rašto ir mokslo žmonės pasitraukė ir iš Lietuvos periodikos skilčių bei knygų puslapių: ilgą eilę metų jų pavardės buvo nutylimos, nors jų veikalais buvo naudojama ir jie cituojami. Atsiverskime pvz. žinomo literatūros istoriko J. Lebedžio 1955 metais išleistą monografiją apie Simaną Stanevičių. Pratarinėje kiek papeikęs "buržuazinius literatūros istorikus", jis betgi gausiai rėmėsi jų tyrinėjimais, nors ir neminėdamas jų pavardžių. M. Biržiška Lebedžio veikalą recenzijoje rašė, kad "savu darbe jis daugiausia verčiasi mūsų 'buržuazinių' darbais. Daugiausia kaip tik šalčiausiu leninizmui V. Maciūnu, kurio 'Lituonistinių sąjūdį XIX amžiaus pradžioje' cituoja daugiau negu 20 kartų, o be to ir kai kuriuos jo straipsnius iš 'Mūsų Senovės'. Vaclovo Biržiškos 'Lietuvių bibliografija' cituojama 10 kartų ir dar daugiau 'Mūsų Senovėje' jo paskelbti rašiniai. Be to, jo pasirašytas rašinys 'Nežinomieji senieji lietuvių raštai ir rašytojai' cituojamas 5 kartus. M. Biržiška cituojamas bene 12 kartų. Cituojamieji autoriai, suprantama, tegali būti patenkinti, kad jų žinios ar išvados rado atbalsį sovietiniame L. rašinyje. Sypsodami paskaito apie save, kaip apie buržuazinius autorius, juo labiau, kad nė vienas jų nėra įvardintas, dažnai nei jų raštų antraštės. Kaip? Ogi taip: nei V. Maciūnas, nei Vaclovas Biržiška, nei jo brolis Mykolas nė kartą nėra knygoje paminėti. Jų rašiniai cituojami, lyg būtų anonimiškai parengti: tiesiog 'Antanas Klementas', 'Lietuvių bibliografija', 'Simano Stanevičius gimimo metrika' ir pan., rūpestingai rodoma, kuriais metais, kuriame žurnale ir jo puslapyje teikiama ši žinia yra paskelbta, bet kas jų autorius — nei žodelio. V. Maciūnui nesiteikia jo veikalas 'Lituonistinių sąjūdį XIX amžiaus pradžioje' nei antraštės pažymėti, tik kaskart cituojant tenorodoma Humanitarinių mokslų fakulteto žurnalas, kuriame išspausdinta: 'Darbai ir Dienos', 1939, VIII ir cituojamas puslapis. Nekaltajai V. Biržiškos 'Lietuvių bibliografijai' dar įdomiau pavyko: vienur kitur dar ji paminėta, bet kai kur tiesiog pridengta archyvinio ženklu — LK LIBVZ, knygos gale tepaaiškinus,

jug tuo ženklu žymima Lietuvių bibliografija." (Santarvė, 1957, nr. 4).

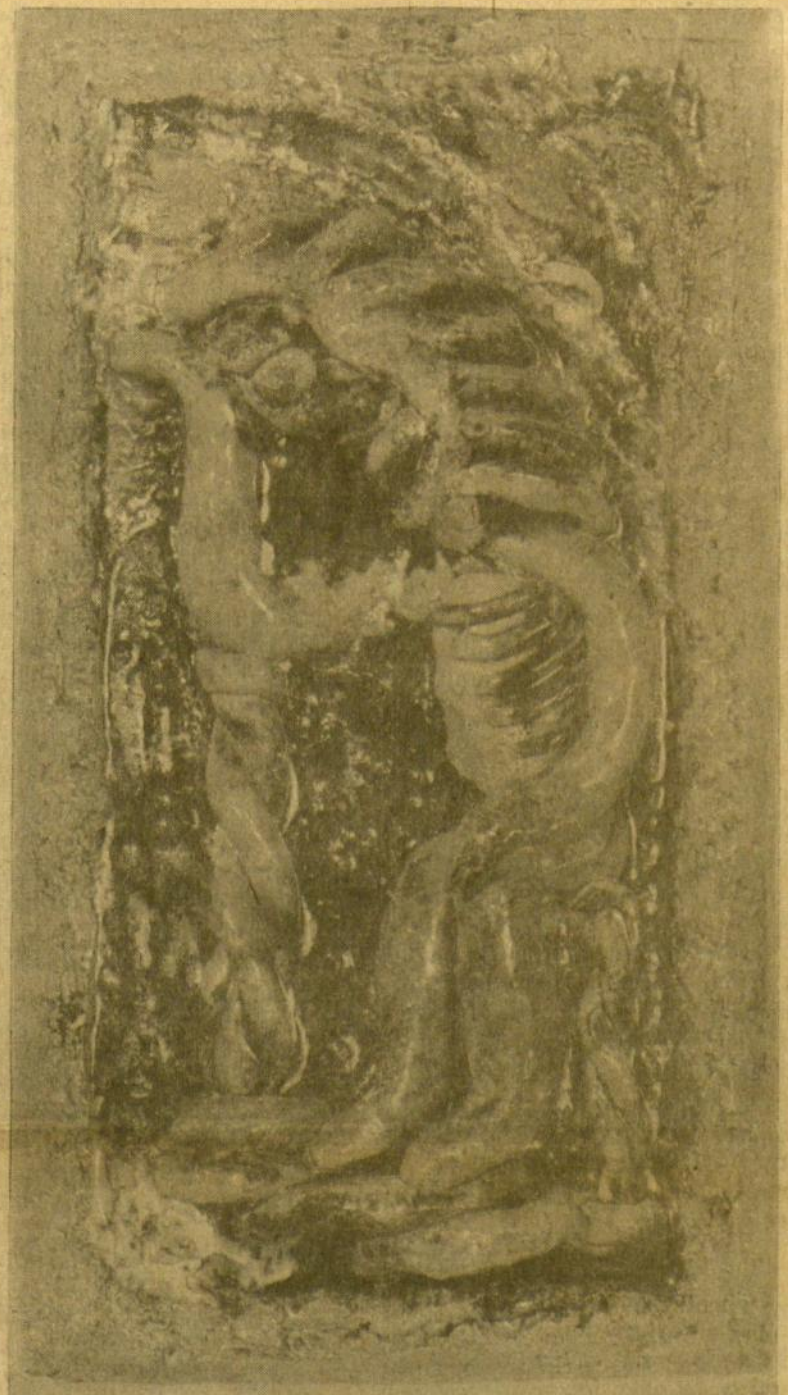
Ką M. Biržiška čia rašė apie Lebedžio knygą, galima būtų pakartoti ir apie kitus ano meto Lietuvos mokslo veikalus. Ilgainiui betgi cenzūros varžtai buvo atleisti, ir pokario išėivių lituanistų pavardės nebebuvo nutylimos, kai buvo cituojami jų veikalai. Liko tačiau neperkoptas dar vienas slenkstis: buvo cituojami tik ligi 1944 m. išleistieji jų veikalai, o kas buvo po tos datos išleista jau išėivijoje — buvo ignoruojama. Sakysime "Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija" jau yra įtraukti kai kurie iš Lietuvos per karą pasitraukę liet. rašytojai ir mokslininkai (K. Avizonis, Biržiškos, Brazdžionis, Ivinskis, Kirša, Kolupaila, Krėvė ir kt.), bet ką jie yra parašę ar išleidę jau išėivijoje, nenurodoma. Plg. Platokame straipsnyje apie Krėvę mini, kad jis jau nuo 1907 m. iki gyvenimo pabaigos rašęs "Dangaus ir žemės sūnus", bet kad jis 1949 m. išspausdino pirmąją tu veikalą dalį, — nė žodžio. Taip pat nė žodžio, kad Amerikoje buvo išleistas 6 stambių tomų Krėvės raštų rinkinys.

Nors V. Biržiškos "Aleksandrynas" Lietuvos lituanistų yra dabar jau dažnai cituojamas (tai reta išimtis!), betgi tas veikalas anaipol neminimas "Maž. liet. enciklopedijoje", o tas skaitytas, kuris pasidomėtu, kagi anas nepaistantis mūsų raštijos istorikas dirbo išėivijoje, raštų ten trumpą atsakymą, kad "dalyvaudamas burž. nacionalistų veikloje". Beje, panaši trafaretinė formulė ir daugumai kitų pokarinių išėivių pridėliota (iš J. Ziugždos ir G. Zimano malonės, kaip pasakojko asmenys, kurie lankėsi Lietuvoje ir tai patyrė iš patikimų šaltinių).

Itin ryškiai pajuntamas toks iš-

ėivijos raštų nutylėjimas tai įvairiose bibliografijose, iš kurių juk laukiame kaip tik kuo pilnesnio knygų ir straipsnių sąrašo pasirinktuoju klausimu. Tai, deja, turime pasakyti ir apie tokias šiaip jau labai kruopščiai parengtas bibliografijas, kaip K. Donelaičio (E. Lebedienės, 1964), S. Stanevičiaus (J. Lebedžio išleistame Stanevičiaus raštų tome, 1967) ir A. Strazdo (P. Vitkauskienės ir V. Žuko, 1969). Jose pvz. visai nutylimi "Lietuvių enciklopedijos" straipsniai, nors įvairios kitakalbės enciklopedijos, kur anie autoriai vos tepaminimi, sužymimos. Grubus politinis tokios atrankos pobūdis ypač išryškėja Strazdo bibliografijoje, kur rūpestingai suregistruotos nereikšmingos užuominos apie Strazdą iš komunistinės Brooklyno "Laisvės", o ignoruojami išėivijos lituanistų pasisakymai apie Strazdą. Išimtis padaryta tik V. Biržiškos "Aleksandrymui" (kurio, atrodo, jau ir oficialiai nebedraudžiama naudotis ir jį cituoti) ir V. Maciūno rašiniui apie Strazdą, išsp. "Aiduose". Tuo tarpu iš išėivijos leidinių susidarytų ne visai taip jau mažą Strazdo bibliografiją.

1969 m. Vilniuje buvo išsp. "Lietuvos TSR bibliografija. Serija A. Knygos lietuvių kalba, t. I. 1547-1861". Tai, be abejoj, žymiausias iš pokarinių bibliografijų veikalų Lietuvoje, labai rūpestingai visos eilės bibliografų paruoštas. Knygoms įdėta naudotosios literatūros sąrašas nurodomi taip pat ir lituanistų, per karą pasitraukusių į Vakarų, straipsniai ir knygos; kai kurių net ir gana daug, pvz. V. Biržiškos — 45, M. Biržiškos — 20, V. Maciūno — 19. Deja, cenzūrinė 1944 metų riba ir čia galioja: pokarinės išėivijos leidiniai sąrašas neįtraukiami. Pz. nerandame M. Biržiškos rašinio "Nežinomieji L. Rėzos akademinių raštai" (Tautos Praeitis, 1961, t.I. nr. kaip tik svarbus bibliografijai ir netgi jau cituojamo

Juozas Bakis

Rūpintojėllis (K. ir K. Bradūnų nuosavybė)

1969 m. išleistojo A. Jovaišo monografijoje apie L. Rėza.

V. Maciūno rašinių tarpe nurodomas nedidelis jo straipsnis apie Strazdą (Naujoji Lietuva, 1943) ir netgi Petrulio bei Korsako parengtų Strazdo raštų recenzija (Zidynys, 1938); o nepalyginti svarbesnis gausia archyvine medžiaga paremtas rašinys apie Strazdą (išsp. "Aiduose" 1963-1964; yra ir atspaudas, 1967) visai neminimas, nors jau 1968 m. išleistojo V. Vanago pagrindinėje monografijoje apie Strazdą anas V. Maciūno rašinys ne tik

cituojamas, bet iš jo dargi perspausdinami kai kurie dabar nebesurandami Strazdo dokumentai.

Kiek geriau pavyko V. Biržiškai: jo nurodomi du stambūs veikalai — "Aleksandrynas" (1960—1965) ir "Senųjų lietuviškų knygų istorija" (1953-1957), o taip pat dar ir rašinys "Vysk. M. Valančiaus biografijos bruožai" (1952). Beje, pastarasis veikalas sąrašas atžymėtas žvaigždute; atseit, bibliografijos sudarytojams jis tebuves žinomas iš antraštės; savo rankose jie nebuvo jo turėję. Tai tikrai keista. Juk atsakingasis bibliografijos leidėjas yra ne kas kitas, kaip Lietuvos TSR Knygų Rūmai, kurių svarbusis uždavinys, anot "Maž. liet. tar. enciklopedijos" kaip tik ir yra rinkti bei registruoti "visus spaudinius, išėjusius Lietuvos TSR teritorijoje nuo spaudos atsiradimo laiku, ir visus spaudinius liet. kalba bei lituanistinius spaudinius kt. kalbomis, išėjusius ir išėinančius už Lietuvos TSR ribų". Ana V. Biržiškos knygelė (tai atspaudas iš 1951 m. "Aidu") juk nėra kokia nebeįdomi bibliografinė retenybė. Tai tikrai akivaizdus liudijimas, koks sunkus yra lietuviškai knygai kelias Lietuvos iš Vakarų.

Darbštusis V. Biržiška, kuris net ir nepalankiose DP stovyklų gyvenimo sąlygose, negalėjo nebūti nerašęs, išėivijos spaudoje paskelbė tikrai daug straipsnių, ypač iš senosios liet. raštijos istorijos: apie A. Kulvietį, apie (Nekelta į 2 pusl.)

BAIMĖ IR KŪRYBINIS AKTAS

Stebint nūdienę mūsų spaudoje, tai maža žinutė, tai pastabėlė, tai susirinkimo santrauka, ar knygos recenzija parodo mūsų kultūrinis laimėjimus, prieauglio veiklą, jų glaudimąsi prie lietuviybės. Kartu lyg netyčiom šalia matome ir kultūrinio saulėlydžio, apkaudimo pastabėles, sužinome, kad tas jaunimas lengviau šneka svetima kalba dėl turimo joje didesnio žodyno, skaitome, kad spaudos bendradarbiai kartais traukia iš darbo, matome, kad kritika kartais be gailėsčio čaižo nuvargusį kūrėją, kūrėjai sensta, vieni fiziniai, kiti dvasiniai, skaitytojai nutraukia prenumeratą dėl kontroversines mintis keliančių straipsnių, gi kiti skundžiasi tokių straipsnių nebuvimu, sako, jog per daug skelbimų, girdi, prenumeratą mokame, o ką mums duodate?

Tokioj padėty, kaip gi jaučiausi spaudos vadovai, žurnalistai, bendradarbiai, rašantieji, o ypač, dar šį tą duodantis kūrėjas ar kūrybiškas bendradarbis?

Blaivus, mokslinis ar raportiškus dalykus perduodantis tuo gal visai nesirūpina, nes, jeigu jam faktas išėina tik fakteliu, niekas dėl to nesijaudina, niekas nenukenčia. Bet kaip su tuo tik sliūdū, lyg banginio uodegos gala, laikančiu spėliotoju, susidariusio tvankioj nuotaikoj lyg ant kranto išmestu, kūrybinės laisvės bežiopčiojančiu kūrėju, kaip su žurnalistine gudruoliu, kokiu nors rašytoju, gal kiek smagiau pasišvaistanti jaunui ar pusamžiui nauja-generacininku? Tokioje susitvenkusioje padėtyje jiems nėra lengva.

Bepigu blaiviajam perduotojui. Vidutiniškumas visose valdžiose, kompanijose ir bendruomenėse savo galva ar pirštu nuospaudom

neprasikiša. Jis nieko nepažaidina, gal net savo pilku įnašu kai kieno net neužmigdo. Tai ar apsimoka, ypač šiais sunkiais laikais, ugdyti pavoingus, šventąja ramybę ir miega trukdančius drumstėjus — talentus? Pagaliau, ar jie savąją treniruotę negali atlikti tuščiais šoviniiais, pvz. už kluono, miške, kur niekam būtų nepavojinga? Mums reikia, sakome, prityrusių pranašų, kūrėjų ir žurnalistų, kurie niekad neklysta.

Į Ameriką žmonės važiuoja dėl čionykštės laisvės, kiti ieškodami uždarbio.

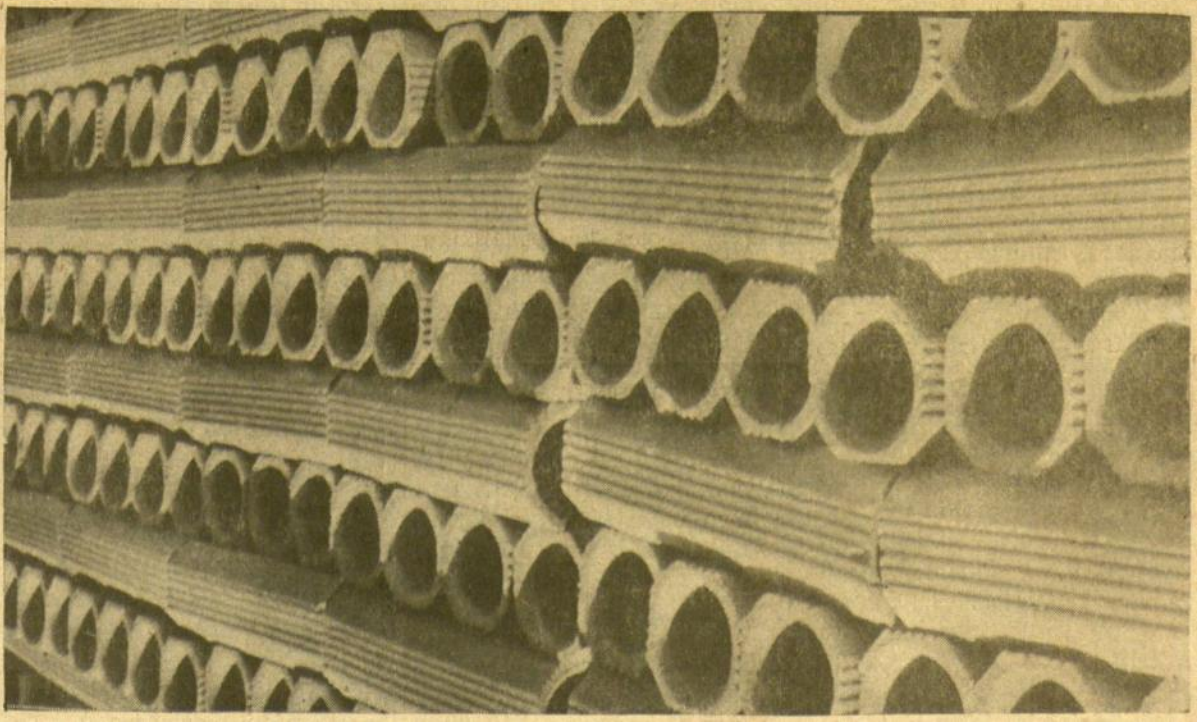
Į Viena, Paryžių ar N. Yorką, nusibodus savųjų apkaudimui, šaudymui taipgi iš tuščių kultūrinų šovinių suvažiuoja dažnai visokie keistuoliai užsieniečiai ir supila tiems miestams tokius aruosius, kad jie tampa įjungti net į tų miestų istoriją. Kas supranta tikro kūrybinio akto paslaptį, patraukia mases menininku, jie tampa integralia juosna įjungti, ir nieks tada nemėgina iš tos laisvės dirvos išrauti, jie ir patys nenori iš jos išeiti. Mes taipgi turime išmokti bent savuosius tokius suvilioti.

Kūrėjas mėgsta laisvę. Jis kratosi baimės. Duodantis kūrybiniam faktui laisvę, kūrėją išlaisvina iš tos baimės pačiame svarbiausiam kūrybinio darbo-lipdytymo momente. Jei jis dirba, nebūdomas suklysti ir žinodamas, kad už jo žmogišką klystelėjimą jo niekas nenulnūos, galimybės užtelemimui yra beveik užtikrintos. Bet užtenka tik vienos kurios baimės ir kūrybinį svų tēk-mė tautoje ar bendruomenėje, sustoja. Baimės vaiduokliai yra visokeriopa kibli, isakanti ar tik "draugiškai patarianti" cenzūrinė nuomonė. Mūsųose taipgi laikams nuo laiko atsiranda naujų baimės vaiduoklių, naujų reikalavimų. Ką galima būtų pasiūlyti?

Aišku, reiktų pašalinti baimę, paskelbti jai moratoriumą. Bet kas tai padarys?

Beliška manyti, kad visa tai, apie ką čia užsiminėme, yra tik laikinai susidariusi evoliucinė stadija. Tikėkimės, kad visa rutuliosis gerąja kryptimi, leidžiant kiekvienam spėlioti, leidžiant kūrėjams kurti be baimės ir visiems džiaugtis šio krašto mums duota laisve.

P. Mln.

Nuotrauka Vytauto Mažello

Šiame numery

ISEIVIJOS KŪRYBINĖS FAZĖS.
APIE LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO
AKADEMIJOS "METRAŠČIO" PENKTĄJĮ
TOMĄ DETALIAU.
PENKERI METAI BE PROF. ALFONSO
JURSKIO.
DVIEJŲ ZVILGSNIAI Į DANGUOLĖS
SADŪNAITĖS NAUJĄJĮ EILERAŠČIŲ
RINKINĮ.
PUTINO KŪRYBOS JUBILIEJUS.
STANISLOVAS VYSPIANSKIS IR JO
KŪRYBA.
KAZIMIERO BARENO NOVELĖ.
AISTIS APIE JURGIO BALTRUSAICIO
RUSISKĄJĄ POEZIJĄ.
PROF. IGNIUI KONČIUI 85 METAI.
NAUJI LEIDINIAI.
FILMŲ ĮVAIRUMAI.

Apie Lietuvos katalikų akademijos Metraščio penktąjį tomą detaliau

1970 m. gale Romoje išleistas Lietuvos katalikų mokslo akademijos Metrašties, V tomas, kurį suredavo L.K.M.A. pirmininkas prof. dr. A. Liušma, S.J., o išleidimui lėšas davė L.K.M.A. mecenatas kun. Vincas Puidokas, Westfield, Mass., šv. Kazimiero lietuvių parapijos klebonas, mokslinės medžiagos turinio svoriu ir puslapių skaičiumi (624 psl.) yra vienas iš reikšmingiausių šios rūšies leidinių išvijoje. Tad, nors mūsų spaudoje jau ir buvo paskelbtas Metraščio bendrasis aprašas, ne pro šalį bus čia jo temas užgriebti ir detaliau.

Lietuvos peizažą. Jie yra vertingi lietuvių kultūros paminklai. Jų statymo motyvai yra religinio pobūdžio. Vieni kryžiai buvo paminklai mirusiems, kiti — auka Dievui, prašant jo gailestingumo, atitolinant epidemijas ir kitokias nelaimes, tretį — prašant Dievo palaimos ir išreiškiant padėką už patirtas malones. Kryžiai buvo statomi ir kaip atgailos ženklai, norint juose palikti ir savo atminimą. Kaip pona statomomis bažnyčiomis ir vienuolynais norėjo save įamžinti, taip paprastai valstiečiai to pa-

VIKTORAS GIRDZIŪNAS, OFM

ties siekė, statydami kryžius. Kryžiai taip pat buvo bendruomeniniai ir tautiniai paminklai, dėl to lietuviai atkakliai juos gynė nuo rusų pastangų juos sunaikinti. Toliau autorius nagrinėja kryžių ir koplytelių nykimo priežastis. Antrame skyriuje autorius paličia kryžių ir koplytelių kilmės pagoniškojo nekrokultūroje, atseit, tvirtinama, kad lietuviški kryžiai nėra krikščioniškos, bet

pagoniškos kilmės, kaip manė J. Basanavičius, Galaunė, Baltrušaitis, Gimbutienė, Šukevičius ir kt. Išdėstęs šią teoriją, dr. J. Grinius ją sukritikuoja, nes tos teorijos kūrėjų argumentai neturi faktiškos vertės. Trečiame skyriuje nagrinėjama kryžių ir koplytelių formos ir jų raida, ketvirtame — simboliškai ir ornamentai ir penktame — krikščioniškai lietuviškų tradicijų praeimas, statant kryžius svetimosiose šalyse. Studija rimta ir vertinga. Be

to, ji gausiai iliustruota kryžiais ir koplytėmis. Rusų filosofijos pradininkai Su rusų filosofija mūsų vyresnioji karta buvo supažindinta rusų mokyklose ir Vytauto D. universitete. Dabar mus su rusų filosofijos pradininkais savo studijoje supažindina dr. Juozas Navickas, Boston College profesorius mus nustebina tuo, kad rusų tauta be savos filosofijos išgyveno beveik visą tūkstantį metų nuo savo valstybės įsteigimo. Beveik tiek pat laiko rusams reikėjo laukti ir pirmosios aukštosios mokyklos-universiteto. Maskvos universitetas buvo įsteigtas 1755 m., o Petrapilio — 1819 m. Tiesa, nuo 1701 m. Kijeve veikė dvasinė akademija stačiatikių popams auklėti. Tuo tarpu kai Vilniaus jėzuitų akademija įsteigta 1579 m. Minėtojoje Kijevo dvasinėje akademijoje būsimiems popams buvo dėstoma filosofija, dėl to atsirado ir ja rimtai susidomėjusių. Tarp jų buvęs Grigas Skovoroda, gimęs 1722 m. Jis šventimų neėmė, vertėsi pamokomis ir vedė klajūno gyvenimą. Dauguma jo filosofinių raštų parašyta pasikalbėjimo formoje. "Skovoroda buvo pirmasis rusas, kuris suprato grynai rusiškos minties kūrimo prasmę, suvokė rytiškos krikščionybės poveikį dar neištirtose vertybėse bei apraiškose". Norint suvokti Skovorodos filosofiją, kuri jam reikė "dvasinį spindesį", reikia atkreipti dėmesį į religinį pradą ir Dievo žodį. Dėl to šv. Rašte jis mato raktą į pagrindinį tikrovės nušvietimą ir žmogaus paslaptį. Pagal jį tikrąją Šventraščio medžiagą sudaro ne išviriškę ir tiesioginę prasmę, bet už jos slypinti gilesnė idėja. Išjautimas ir įsiveržimas į pačią giliausią Šventraščio tiesą yra pagrindinis Skovorodos filosofavimo būdas. Taip samprotaudamas, jis filosofo asmenyje mato žmogų, kuris privalo turėti dvilypį supratimą ir dvilypį daiktų įvertinimą. Skovoroda buvo tik pradininkas rusų filosofijos kūrime. Tiesa, jis nesuvokė ir negalėjo apimti visų tų problemų, kurios slėpėsi autentiškos filosofijos kūrimo sudėtingame uždavinyje. Skovoroda nepastebėjo, kad viena iš tokių problemų glūdėjo reikale išnagrinėti Rusijos istorinę misiją ir jos vaidmenį Europoje, o taip pat nenustatė rusiškojo mastytojo vietos ir vaidmens bendruomenėje ir valstybėje. Šias universalias problemas pastebėjo ir pasiryžo svarstyti kiti pradininkai Petras Ceda-jevas ir Ivanas Kirejevskis. Si dr. J. Navicko studija mums atidengia ne tik rusų filosofijos gana vėlyvą genezę, bet ir kitą įdomią apraišką, kaip Rusijos separatizmas nuo Romos Bažnyčios giliai veikė jos mastytojus, kurie, būdami krikščionys, savo filosofiniuose mąstymuose ieško

IŠEIVIJOS KŪRYBINĖS FAZĖS

Nėra abejonės, kad mūsų emigracija ir jos kūryba pereina lyg jau antrojo fazės, nors kartu jaučiuama dar ir ankstesnės fazės stiproka tąsa. Daėl ir muzika, būdami be kalbos varžtu, šitai nelabai jaučia. Gi žodinės kūrybos antroji fazė prasidėjo jau kiek anksčiau, kurioje šiandien pastebimi dar keli įvairiopi tos II fazės rodikliai. Perėjus iš kaimo buities prie Vokietijos lagerių, mūsų literatūra Amerikoje svyravo tarp amerikinio gyvenimo temų ir savo palikto krašto ilgesio temų. Šiandien jau atsiranda kažkas tokio, kas kelia ne vienam didelio rūpesčio. Atrodo, kad einame lyg prie kultūrinio saulėlydžio. Bet gal ir ne. Gal tik pasukama kiek kitokia kryptimi. Kol kas dar yra ir vis dar atsiranda naujų vilčių. Tik reiktų šią naują fazę geriau suprasti. Daryti, kas galima dar padaryti, išnaudojant visus turimus resursus. Aišku, kelia rūpesčio senesniųjų kūrėjų "uždangos nuleidimas". Kartais ji dar pakeliama, bet tik iki pusės. Tik retkarčiais pasirodo visa jų kūrybinė scena. Paklausti, ką jie daro, atsakytų: jei nenorite apie kaimą, tai negausite nieko. Tada klausėjas tikriausiai vėl sakytų: Kodėl? Norime, bet gal ir tas kaimas šiandien turėtų būti ne toks, kokio sentimentalai norime, bet toks, koks jis iš tikrųjų yra. Reiktų daugiau stebėti ir apibūdinti gyvenimą, jį aprašyti ir žiūrėti, ar naujos dirvos literatūrai nėra ir šių dienų mūsų jaunime. Pusėtinų šios krypties pavyzdžių pastaroju metu vieną kitą jau turime. Kuria ir jaunieji. Jie švystelėja kartais kaip meteorai, bet ir vėl kažkodėl ima ir užgesta. Jei kas iš mūsų dar atsiliepia jiems mažiau palankia kritika, anie ir visai

nutyla, lyg vietiniai amerikiečiai nebūtų savųjų niekad kritikuojamų ir plakamų. Aišku, jaunieji jaučia. Jiems sunkiau su lietuvių kalba. Bet vis dėlto įdomiai rodo E. Cinzas ir K. Almenas, iš amerikietiško charakterių perėję prie lietuviškų temų ir savo "razbaininkais" ir bajorais belinksminantys pramogos pasiilgusių skaitytojų. Agnė Lukšytė atidengė mums net Australiją. Janavičius taipgi originaliai vis kur nors parašė. Bet "Tiltų ir tunelių" autorių dar vis plačiau nesigirdi. Gal išgirsime šį tą vėliau. O jau būtų laikas. Kaip ir dėl kieno kaltės šios antrosios praretėjusios fazės kelyje gal kiek ir per didelė tuštuma, nelengva trumpai pasakyti. Žinoma, visa šita grupelė mūsųose yra kiek kitokia. Gal jiems ir tiktų II fazės vardas, ypač, jei susiburtų jie į kokį nors sambūrį, kaip kadaise žemininkai. Reiktų ir jaimesiems savotiškos "junior" sąjungėlės, jiems kas nors turėtų padėti, jiems reikalingas patarėjas, reikalingi pirmieji jų sąsiuviniai, jeigu dar ne knygos. Jau nuju vis dar atsiranda, ir durys jiems turėtų būti atviros, jeigu tik jie su savo kūryba į tas duris belstųsi. Pagaliau ateis ir trečioji fazė, nors apie tai šiandien dar sunku pagalvoti. Ar ji bus lietuviška, ar pusiau angliška? Kai senieji išmirs, liks tik antrosios fazės atbuvai. Todėl jau šiandien reiktų paruošti dirvą, kaip žydai ir kitos tautybės daro, bent pradžia, lyg užuomazgą vystyti, tai naujai fazei. Jei nevaržysime niekuo kūrybinio akto tėkmės ir naujesiems sudarysime vis paruoštos dirvos sąlygas, iš vienos fazės į kitą bus pereinama be sukrėtimų ir be kri-zių. Kuri fazė bus geresnė ir vaisingesnė savo naujuoju įnašu, dar nelengva spėlioti. Svarbu, kad

Šiame "Metraščio" tome rašo: Jonas Grinius, "Lietuvos kryžiai ir koplytėlės", Juozas L. Navickas, "Rusų filosofijos pradininkai: Skovoroda, Cadajevas ir Kirejevskis", Jurgis Gimbutas, "Lietuvos bažnyčių chronologija ir statistika", Viktoras Girdžiūnas, O.F.M., "Vienuolijos Lietuvoje XII-XX amž.", Paulius Rabikauskas, "Medžiaga senojo Vilniaus universiteto istorijai", Juozas Jakštas, "Mažosios Lietuvos apgyvendinimas iki XVII amž. pabaigos" ir Antanas Škėrys, "Lietuvos miškai ir jų ūkis". Gale pridėtas mirusiųjų L.K.M.A. narių nekrologas. J. Maldeikienė aprašo dr. Antaną Gylį, P. Gaudys — dr. Viktorą Jasaitį, J. Andriulis — prof. Stepą Kairį, P. Maldeikis — prof. Joną Ruginį, kun. Vladas Delininkaitis paruošė asmenvardžių ir vietovardžių rodyklę.

Lietuvos kryžiai ir koplytėlės Taip pavadinta pirmoji šiame tome patalpintoji ir atskira knyga išleistoji, 1956 m. dar rankraštų tyje mokslo premija "Aidų" žurnalo premijuotoji, J. Griniaus studija. Dr. Jonas Grinius vyresniesiems gerai pažįstamas kaip dramų ir daugelio įvairių studijų autorius, Vytauto D. universitete dėstęs literatūrą, estetiką ir meno istoriją, dėl to jo pasirinktoji tema — Lietuvos kryžiai ir koplytėlės reikia laikyti jo specialybės studija. Studija yra padalyta į penkis skyrius. Pirmame skyriuje atidengiamos kryžių ir koplytelių reikšmė lietuvių gyvenime. Antai 1916 m. Ginet-Pilsudski rašė: "Lenkija ir Gudija turi užleisti pirmenybę Lietuvai, kurios peizažai yra neatskiriami nuo aukštųjų kryžių, dominuojančių koplytėse, išskylančių miškuose ir net kaimiško sodybų kiemuose". Kryžiai ir koplytėlės vaizdžiai liudijo Lietuvos katalikiškumą, jai davė šventos Dievo žemės vardą ir puošė

kiekviena jų vis daugiau suprastų, jog išliekamąja verte politikas tarnauja politikai, filosofas filosofijai, sociologas — sociologijai, teologas — teologijai, rašytojas — literatūrai. P. Mln.

Vytautas Mačiūka

Berniukas su švilpyne (granitas)

ŠVILPYNE

Švilpia švilpyne šile,
Seniai pamesta,
Seniai užmiršta,
O gal ir ne ta?
Ne. Švilpia švilpyne šile,
Ties negilia
Upeleuko brasta
Piemens pamesta...

Vidurnaktį sapne
Ji švilpia, ji šaukia mane.
Ir aš einu
Takis piemenų,
Užžėlusiais žole,
Kur brasta negilia
Braidu medžiai šakoti, —
Bėgu jos balso ieškoti.

Tik ją surandu
Jau virstančių girių aidu.
Ir drebančiais pirštais liečiu,
Ir šalančiom lūpom pučiu...
Ar tu girdi mane,
Vidurnakčio sapne
Grojantį švilpyne?..

Kazys Bradūnas

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numery

KAIP PASIDARYTI RECENZENTU SKRABALIUM.
AR RAŠYTOJAS DOSTOJEVSKIS BUVO LIETUVIS?
KELI ŽEMYNAI VIENOJE KNYGOJE — "SEPTINTOJE PRADALGEJE".
MAIRONIS FLAMISKAL.
POKALBIS SU ST. CITVARU APIE DAINAVIMĄ, LAIKRODŽIUS IR JO 15,000 MYLIŲ KELIONĘ DVIRACIU.
PROF. J. OTREBŠKIUI MIRUS.
V. TRUMPOS LAISKAS IR RED. PASTABOS.
LIETUVIŲ POEZIJOS ANTOLOGIJA FLAMISKAL.
LIETUVOS VYSKUPŲ "RELACIJŲ" PIRMA SIS TOMAS.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
SPYGLIAI IR DYGLIAI.

KERTINĖ PARASTĖ

Kaip pasidaryti recenzentu skrabaliumi

Formulė paprasta; išmok mintinai keliolika šabloniškų frazių; padalink visą meną į kelis žanrus; išidėmėk, kokios frazės kokiam žanrui labiau tinka ir, reikalaujant, drėbk spaudai trumpą, bet drūta parodos ar koncerto aprašą. O gal ir knygos.

Štai grafikos paroda. Iyko tada ir tada, ten ir ten. Prigužėjo daug entuziastiškos ir kultūringos visuomenės, netgi jaunimo. Visi žavėjosi dailininkės išradiniais estampais. Žiūrovams ypač patiko tie darbai, kuriuose glūdi džiaugsmą ir laimę teigiančios jėgos. "Jos kūryba virpa poetine nuotaika su jautriais niuansais. Ji apdainuoja įvairias gyvenimo frazes, kai kur švelniu humoru nuskaidindama paveikslą. Ji artima lietuviškai sielai. Ji moka išgauti santūrią, bet drauge puosnią spalvinę gamą."

Galima eiti lažybų, prie tokio sklandaus, parfumuoto aprašo niekas neprikibs. Niekas neužsisgaus, neužpyks. O pati dailininkė jausis kaip debesys. Taip čiulbantį kritiką ji bučiuote išbučiuotų.

Išibėgęjus reiktų pridėti du tris sakinius apie techniką ir laikmetį. "Ji subtiliai jaučia grafikos specifiką ir virtuoziskai išnaudoja medžiagą. O lakšte "Zemės veidas" drąsiai ir monumentaliai sprendžia laikmečio problemas".

Niekur kitur nėra tiek entuziastiškos, liaupsinančios "kritikos", kaip šių dienų vargdienėje Lietuvoje. Ir niekur nėra tiek daug nusipelnusių liaudžių ir žmonijai genijų, kaip ten. Tik pasiskaitykime kultūrinę spaudą. Džiugina mus tie faktai, nes Lietuvai lin-

kime tik gero. Su nuostaba skaitome apie naujausius laureatus. Jų laimėjimas glaustai, iškilmingai apibūdina "Pergalė". Štai, kaip neseniai buvo rašoma apie vieną poezijos premija apdovanoję stebukladarį: "Būdamas ištikimas jaunystės idealams, jis ir dabartį žvelgia šių aukštų moralinių principų aspektu, atkakliai ginamas jų grynumą". Toliau dėstoma: "Poetas negailėtingai plaka prisitaikėlius, miesčionis, karjeristus." O pabaigai duodamas įprastas kovingas palaiminimas: "Palinkėkime jam ir toliau likti ištikimam Revoliucijai ir Poezijai".

Tai tau! Išivaizduokime, jeigu Amerikoje atsisėtų koks nors didaktiškai nusiteikęs poetas ir pasiryžtų liepsnintai tarnauti respublikonų ar demokratų partijos idealams, įdomu, kaip į tai reaguotų kultūrinis žurnalų kritikai?? Galima spėti — jo kūrybai tektų ne laurų vainikas, bet atžagaraus eilėkalo puodas. Jo niekas neliaupsintų ir niekas nepeiktų. Iš jo tik juoktųsi. Mat, partinė poezija Vakaruose priklauso tik satyrinių laikraštukų puslapiams.

O iš žemiau pacituotų pavyzdžių galima išitikinti, kaip adoringas kritikos frazės bei intonacija pasikartoja, rašant apie vieniškai skirtingus meno žanrus.

Apie dainininką: "Jo emocionaliame dainavime, kupiname spalvingų vokalių niuansų, jaučiame sveiką gyvenimą teigiantį pradą".

Apie vaikų knygų rašytoją: "kūryba vaikams ateina iš gilesnių versmų — iš tvirto tikėjimo, kad menas padeda žmogui". Apie filmininką: "ekrane ima

Ar rašytojas Dostojevskis buvo lietuvis?

Prierašas prie rašytojo 150 metų gimimo sukakties

Šiais metais sukanka 150 metų didžiojo rašytojo F.M. Dostojevskio gimimo. Visam pasauliui tą jo sukaktį minint, manome bus pravartu stabtelėti prie jo dukters Liubovės (Meilės) 1926 m. Paryžiuje prancūzų kalba išėjusios stambios josios tėvo biografijos (Aimee Dostoievsky: La Vie de Dostoievsky par sa fille, Paris, Ed. Emile—Paul Freres, 1926. 375 p.).

Bepasakodama savo tėvo gyvenimą, Dostojevskytė stebisi, kad jo biografai rašytoją studijuoja kaip rusą, kartais netgi kaip rusiškiausią iš rusų, tuo gi tarpu jis tik iš motinos pusės turėjęs rusiško kraujo, nes jo tėvas buvo lietuvių kilmės. Anot Dostojevskytės, iš visų ano meto Rusijos imperijos dalių Lietuva neabejotinai buvo įdomiausia savo amžių sąvartoje patirtais pakitimais ir įtakom. Rusija ilgus šimtmečius kentė totorių jungą ir iš jo išsilaisvino labai mongolizuota, o Lietuva savo ruožtu buvo įtakojama normanų, kurie Nemunu ir Dniepru vedė prekybą su Graikija. Kadangi ši prekyba buvo labai pelninga, normanai Lietuvoje įsteigė didelius prekių sandėlius, kuriuos saugojo sargybiniai. Šie sandėliai ilgainiui pavirto tvirtovėm, o šios — miestais. Visas kraštas buvęs suskirstytas į kunigaikštijas. Gyventojai, girdi, buvę lietuviai, o valdžia normanų, kurie nesišalinę lietuvių. Normanų vadai ir jų palyda ilgainiui susiliejo su čia buviais lietuviais. Jų normaniškas kraujas suteikė lietuviams tokią jėgą, kad jie nugalėjo rusus, ukrainiečius, lenkus, totorius ir vokiečių ordiną. XV šimt. Lietuva patapo milžiniška valstybe, kuri apėmė Ukrainą ir didelę dalį Rusijos. Ji vaidino labai svarbų vaidmenį tarp slavų šalių, o jos kunigaikščių žerintis ir kultūringas dvaras sutraukdavo daug svetimųšalių, mokslininkų ir poetų. Rusų bajorai, kovoję prieš carų despotiškumą, bėgdavo į Lietuvą, kuri noriai juos globodavo.

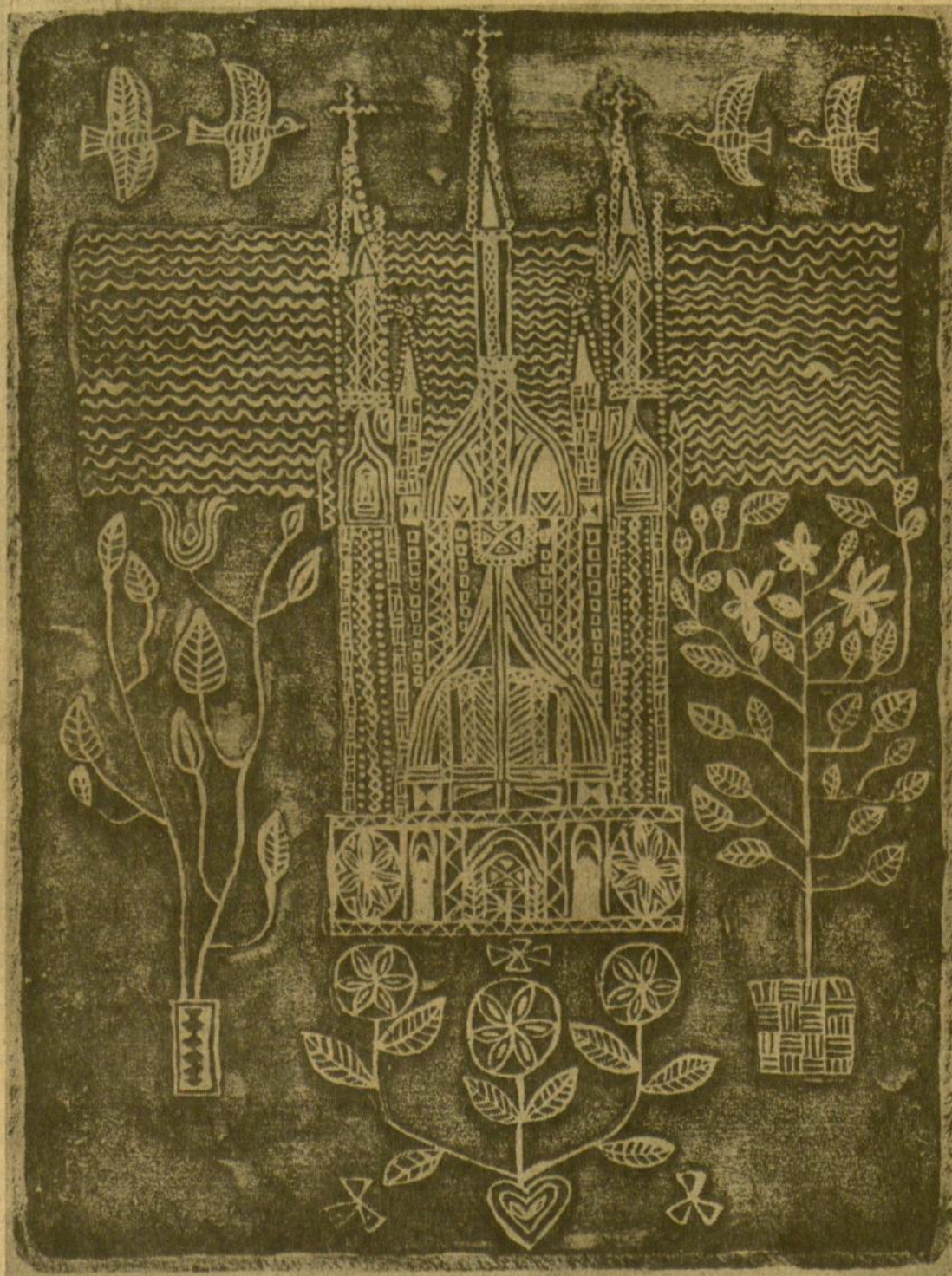
Dostojevskytė toliau savo tėvo biografijoje rašo, kad slavai, gyvenę Dniepro pakrantėse, pavydėdami lietuviams jų gero susitvarkymo, panoro irgi turėti

pulsuoti visaapimanti prasminga, nesibaigiančio būties rato tema". Apie tapytoją: "minėtiems paveikslams būdinga realistinis tikrovės suvokimas, meninė rimtis, gyvenimą teigiantis pradai, sodri spalvinė paletė!

Prie tų sakinių nieko neprikūši. Kaip tos apvalios, tuščios statinaitės, jie riedėdami smagiai skamba. Net ausyse miela. Pasirodo, visi tie menininkai teigia gyvenimą, visi padeda žmogui, visi turi kažkokius nuostabius niuansus. Visi yra genijai, kokių dar pasaulyje niekad nėra buvę.

O kažkas kažkur guodėsi, kad šių dienų recenzantai yra ciniški ir pikti žmonės. Juk tai netiesa.

Pr. V.

L. Katnienė

Vilniaus motyvais — sv. Onos bažnyčia

normanų kilmės kunigaikštius. Jie pasiuntė į Lietuvą delegatus, kurie pakvietė Riuriką būti didžiuoju kunigaikščiu Kijeve. Tas Riurikas turėjo būti jaunesnis sūnus kurio nors kunigaikščio, valdžiusio tą ar kitą Lietuvos sritį. Riurikas priėmė kvietimą ir su palydovais atvyko į Kijevą. Jo palyduonys vėliau valdė visą Rusiją ligi XVII šimt. Kai paskutinis riurikaitis mirė, Rusijoje prasidėjo maištai ir sąmyšiai. Galiausiai bajorai caru išrinko Mykolą Romanovą, kuris taipgi buvo lietuviškos kilmės. Idomus faktas, pažymi Dostojevskytė, kad istorikai, rašydami apie Lietuvą ir Ukrainą, beveik niekad neužsimena apie normanus. Priešingai, jie dažnai mini "variagus", kurie esą suvaidinę žymų vaidmenį Lietuvoje ir Ukrainoje. Iš tikrųjų, senoje slavų kalboje variagas reiškia priešą. Kadangi normanai visad kovoję prieš juos, jie buvo praminti variagais, atseit priešais.

Anot Dostojevskytės, normanai valdė Lietuvą nuo krikščionių e-

ros pradžios ar gal dar anksčiau. Iš šiaurės atvykę normanų pirkliai ir kariai noriai vesdavo lietuvaites. Jų vaikai paveldėdavo lietuvių motinų būdą ir normanų tėvų dvasią. Tą savo tvirtinimą Dostojevskytė remia Vydūno veikalu "Lietuva praėityje ir dabartyje". Vydūną ji šioje savo tėvo biografijoje labai aukštai vertina, giria ir dažnai cituoja.

Užuot didžiavęsi, kaip kad išmintingi rumunai savo romėnišką kilmę, lietuviams visad stengiasi savo didžiuosius kunigaikštius laikyti grynakraujais lietuviais. Tuo atžvilgiu rusai niekad neapiriko. Jie žinojo, kad lietuviai buvo per silpni juos nugalėti be normanų pagalbos. Štai kodėl rusai visus tuos lietuvių Gediminius, Algirdus ir Vytautus vadina tikrais jų vardais: Gedimin, Olgerd, Vitold. Lenkai ir vokiečiai daro tą patį. Ir normanų kunigaikščiai, girdi, perėjo į istoriją jų vardų tikrajame pavidale, žinoma, dideliame lituanofilų pasipiktinimui. Gediminas buvęs garbiausias iš tų kunigaikštų. Jis e-

šas tikras normano tipas, primena Sekspyro portretus: tie du normanai atrodo esą vienos šeimos nariai. Gediminas rodo normanams būdingą abejingumą religijai: jis lygiai globoja katalikus ir stačiatikius, pats pasilikdamas pagoniu.

Dostojevskytės liudijumu, jos tėvo protėviai buvo kilę iš istorinės Lietuvos, iš Minsko apygardos. Anksčiau tai buvusi pati laukiniškiausia Lietuvos dalis. Milžiniški miškai beveik ištaisai dengė tą sritį. Dostojevskiai priklausė Radvanų herbu. Tai reiškė, kad jie buvo bajorai ir į karą ejo po didiko Radvano vėliava.

Dostojevskiai buvo katalikai, labai karšti ir nepakantūs. Yra išlikęs dokumentas, iš kurio matyti, kad vienas stačiatikių vienuolynas, buvęs jų globoje, skundžiasi Dostojevskių blogu elgesiu su stačiatikišiais vienuoliais. Tačiau kai XVIII šimt. Lietuva buvo prijungta prie Rusijos, Dostojevskiai jau nebegyveno Lietuvoje. Jie išsikėlė į Ukrainą. Jo senelis Mykolas, 15 m. vaikas, mir-

tinai susipykęs su tėvu ir broliais, pabėgo iš namų. Jis atvyko į Maskvą studijuoti medicinos. Klausiamas apie savo kilmę, jis niekad nekalbėjo apie savo tėvus. Tačiau senelis Mykolas aiškino savo kilmę vaikams, nes Dostojevskytė dažnai girdėdavusi senelį sakant jos tėvui ir dėdėms: "Mes Dostojevskiai esame lietuviai, o ne lenkai. Lietuva visai kitas kraštas nei Lenkija".

Begyvenant Ukrainoje, vienas Dostojevskio senelių perėjo į stačiatikių tikėjimą, norėdamas vesti ukrainietę stačiatikę ir, jai mirus, tapo šventiku. Palikęs našliu, įstojo į vienuolyną ir vėliau buvo arkivyskupu. Jis ir buvo Dostojevskių šeimos įkūrėju. Dostojevskytė pažymi, kad Lietuvoje Dostojevskiai buvo kariais, o Ukrainoje šventikais. Tačiau, ji rašo, tai visai lietuviška elgsena. Ir tą savo teigimą patemia Vydūnu, kuris iškelia lietuvių tėvų norą matyti savo sūnų kunigu. Tuo ji aiškina ir savo prosenelio Andriaus susipykimą su seneliu Mykolu, matyt verčiamu eiti į kunigus, šio pasipriešinimą ir pabėgimą iš namų.

Lietuvos istorija, tokia įdomi ir tokia įvairi, rašo Dostojevskytė, turėjo didelės įtakos Dostojevskio susiformavimui. Jo veikaluose randame visus pakitimų pėdsakus, kokius Lietuva amžių bėgyje turėjo išgyventi. Jos tėvo būdas buvęs grynai normaniškas: labai doras, tiesus, atviras ir drąsus. Jis žiūrį pavojui į akis, nesitraukia nuo jo, nepalenkiamai siekia tikslo, šalindamas jo kelyje pasitaikiusias kliūtis. Jo normanizuoti protėviai jam paliko milžinišką moralinę jėgą, kokią retai kada randame pas rusus, dar jauną tautą ir todėl labai silpną. Lietuvos katalikų dvasiškija jo protėviams idėgė disciplinos, klusnumo ir pagarbos jausmus, kurių beveik nematyti jaunoje ir truputį anarchistinėje Rusijoje. Lotynizuotos jėzuitų mokyklos suformavo jų būdą. Dostojevskis greit išmoko prancūziškai. Šią kalbą jis labiau mėgo negu vokiečių, nors pastarąjį irgi puikiai mokėjo. Europiečiai daro klaidą, tvirtindami, kad rusai kalbą visom kalbom, neįsiamonindami, kad tie, kurie gerai kalba ir rašo prancūziškai ir vokiečiai, visad esti kilę iš lietuviškų, ukrainietiškių ar lenkiškų šeimų, kurių protėviai anksčiau buvo katalikų dvasiškijos lotynizuoti. Rusų kalba, kuri nieko bendra neturi su Vakarų Europos kalbom, labiau kliudo nei padeda jas išmokti.

Dostojevskio protėvių įsikūrimas Ukrainoje sušvelnino jų būdą ir pažadino poeziją jų širdyje. Išėję iš tamsių lietuvių miškų ir pelkių, jie buvo apakinti Ukrainos saulės, gėlių ir jos graikiškos poezijos. Jie pradėjo rašyti eiles ir poetas. Dostojevskio jaunystės laikų raštuose daug ukrainietiškos poezijos, naivios, sentimentalios ir romantiškos. Tik jam grįžus iš katorgos, kur jis pasidarė rusu, mes jau randame jo romanuose plačius hori-

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numery

LITUANISTIKOS STUDIJŲ REIKALU.
DAUG PRISKALDYTA — KUN. VYT.
BAGDANAVICIAUS ATSAKYMAS DR. G.
VALANČIUI.
ANDRIUS BALTINIS APIE ALFONSO
GRAUSLIO NAUJĄ KNYGĄ.
JUDITOS VAICIONAITES EILERASČIAI.
"SMUIKININKAS ANT STOGO" — RE-
KORDINIS MUZIKINIS VEIKALAS.
MAZAI SUPRASTAS MOKSLININKAS
AGR. JUOZAS KLEVAITIS.
SPRENDZIANČIŲ UZMESTAS PROBLEMAS.
LIETUVISKIEJI ŽYDŲ KALBOS SKOLINIAI.
LIETUVISKŲJŲ ŽODŽIŲ GAUSYBĖ.
NAUJI LEIDINIAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
FILMŲ ĮVAIRUMAI.
MOTERŲ GYVENIMAS.

Daug priskaldyta

Atsakymas dr. Grigui Valančiui

KUN. VYT. BAGDANAVICIUS
MIC

Dr. G. Valančius savo straipsnyje "Krikščioniškasis racionalizmas ir pasamonės liūnai" priskaldė tiek daug malkų, kad man reikės ne mažo triūso sudėlioti jas ten, kur jos priklauso.

(Dr. G. Valančiaus straipsnis "Draugo" kultūriniame priede buvo atspausdintas š. m. liepos mėn. 10 ir 17 d.).

Racionalizmo klausimas

Jo stiprus nusikreipimas prieš racionalizmą gali reikšti du dalykus. Arba tai reiškia pamaldaus žmogaus branginimą tiesioginio ryšio su Dievu, pasireiškiančio tikėjimu, malda ir maldos išklaušymu, kas atidaro žmogui visuotines gyvenimo perspektyvas, tokias plačias, kokias jokie mokslai negali duoti. Arba tai reiškia žmogaus nusiteikimą pasijusti laisvu savo dvasiniuose polėkiuose nuo visokios protingos kontrolės.

Kiek sukasi reikalas apie pirmąjį atvejį, tai dr. Valančių reiktų tik sveikinti. Modernūs žmonės, įvairiais moksliniais būdais tyrinėdami pasaulio reiškinius, kai bando tuos pačius metodus taikinti visai žmogaus paslapčiai išaiškinti, be abejo, mokslo reikšmę perdeda. Tačiau jeigu mes savo tikėjime ir religiniuose mąstymuose pradėtume nesiskaityti su protingumo reikalavimais ir su pažinimo objektyvumu, bei joje reikšmingumu, mes atidarytume kelią į mūsų tikėjimą visoms galimoms klaidoms. Mes nei neapsiūrėtume, kai tikėjimo vertybę suteiktume tokiems reiškiams, kurie šitokio vertinimo yra neverti. Šis pavojus yra labai realus kiekvienai religijai. Pasigaudami vien asmeninio įkvėpimo, mes pradėtume skelbti tokias pa-

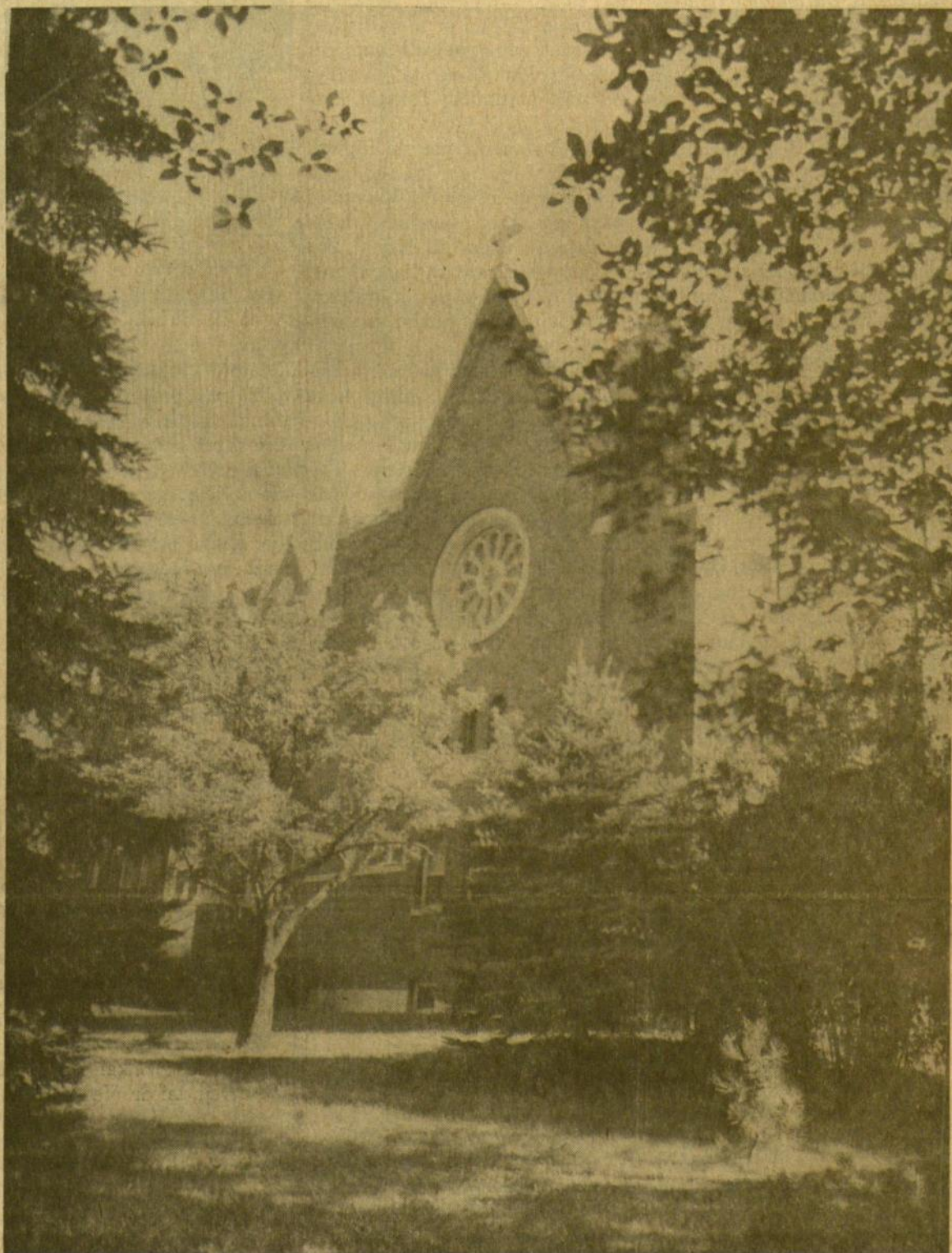
žiūras, kurios, nebūdamos pateisinamos protingais reikalavimais, tikėjimo turinį sužalotų.

Taigi sutinkant su dr. Valančium, kad protingumas neatstoja tikėjimo ir kad žmogui verta rūpintis savyje ugdyti išvidinį ir intymų santykiavimą su Dievu, kuris prasiveržia anapus visų protinių skaičiavimų, tačiau mes neturime iš tikėjimo sampratos šalinti to protinio momento, kuris čia teisėtai išsilaiko. Jeigu mes tai darytume, mes tik grąžintume septynioliktojo šimtmečio tikėjimo ir mokslo konfliktus.

Dr. Valančius labai tragiškai išgyvena tai, kad Kristaus palaiminimuose nerado palaiminimo protingiesiems ir žinantiesiems. Tačiau jis pražiūrėjo tai, kad pats palaiminimų skelbimas, kurį atlieka Kristus ant kalno, yra ne kas kito, kaip apaštalu mokymas, t. y. didinimas jų išminties ir žinojimo. Valančius, įsigilindamas į atskirų palaiminimų dialektiką, pačio pagrindinio dalyko, būtent: apaštalu švietimo palaiminimų skelbimo progą nepastebėjo.

Tiesa, kad krikščionybė nededa kirčio ant įvairių specialybių, tiek dvasinių tiek techninių. Tačiau norėti aiškinti, kad ji būtų prieš jas nusistačiusi, būtų atbulinio bėgio įjungimas, kuris tikėjimo stiprinimui yra visiškai nereikalingas. Joks matematikas ar biologas, kuris nėra susilaukęs specialaus palaiminimo ant kalno, nėra išjungtas iš dieviškųjų palaimų.

Nusikreipimu prieš išmintį ir pažinimą tikėjimo negalima nei sustiprinti nei jo vertės padidinti. Jeigu tikėjimo vertingumas būtų priklausomas nuo žmogaus protingumo mažinimo, tai šitokio tikėjimo negalima būtų laikyti humanistine vertybe.

Vasara lietuvių marijonų sodyboje, Charendon Hills, prie Čikagos

Nuotr. V. Norcikos

LITUANISTIKOS STUDIJŲ REIKALU

Lietuvių kalbos ir kultūrinio registro studentai ir apie 50 vertybių perdavimas jaunajai kartai yra mums visiems rūpimas klausimas, nes tik tautiškai sąmoningas jaunimas išlks ištikimą savajai tautai. Kalbos ir kultūrinio vertybių perdavimas yra įmanomas tik ilgalaikiuos lituanistikos kursuose. Todėl tokių kursų organizavimas yra būtinas. Lengviau tai padaryti atskirose didesnėse kolonijose, bet neįmanoma mažose. Todėl Fordhame universitete jau nuo 1956 metų buvo organizuojami lituanistikos kursai JAV rytiniame pakraščiui. Kursai buvo organizuojami vasaros metu, nes tuo laiku studijuojantis jaunimas yra laisvas. Prie universiteto išlaikyti kursus brangiau kainuoja, negu šalia universiteto, bet užtat studentai gauna kreditus, kuriuos gali perkelti į kitus universitetus. Lietuvių kalba užskaitoma svetimąja kalba kaip ir vokiečių, rusų, ispanų ar prancūzų. Ar ne džiugus reiškinys, kad mes savo kalbai iškovojom lygias teises su kitomis kalbomis. Pirmieji žingsniai buvo sunkūs. Fordhame universitetas ilgai nenorėjo pripažinti tų teisių, ir tik prašomas mūsų atsotybės Washingtone, Kunigu Vienybės, mūsų vyskupų ir lietuvių organizacijų sutiko patenkinti lietuvių prašymą. Šiandien lietuvių kalba yra jau ir kituose universitetuose. Universitetai, kuriuose nėra lietuvių kalbos, leidžia savo studentams laikyti Fordhame lietuvių kalbos egzaminus ir užskaito lietuvių kalbą kaip svetimą kalbą.

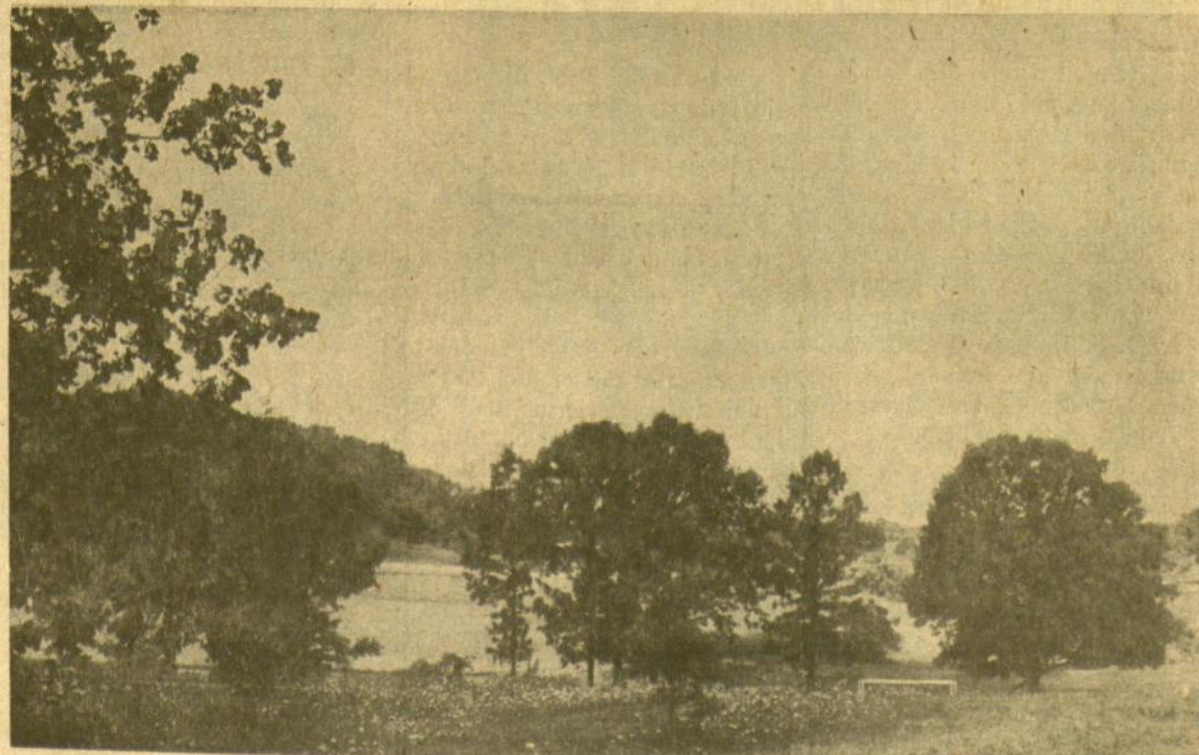
Nuo 1956 metų Fordhame buvo suorganizuota 15 lituanistikos kursų. Kursuose dalyvavo 304

registruoti studentai ir apie 50 neregistruotų klausytojų. Kursai tęsdavosi nuo 7 iki 8 savaitių. Šią 1971 m. vasarą buvo dvi studentų grupės: pažengusiųjų ir žemesnioji grupė. Žemesnėje grupėje buvo dėstoma tik kalba, o pažengusiųjų grupėje — lietuvių kalba, kalbotyra, literatūra, lietuvių kalbos dėstymo metodika ir kelios paskaitos iš Lietuvos istorijos. Šioje grupėje kiekvieną dieną buvo dėstoma po keturias paskaitas: dvi lietuvių kalbos ir kitos dvi paskaitos lietuvių literatūros arba kitų minėtų dalykų. Daugiausia laiko buvo skiriama kalbai ir literatūrai. Nors kiekvieną dieną būdavo po keturias paskaitas, bet vis tiek per septynias savaites neįmanoma pagrindiniai supažindinti su dėstomais dalykais. Todėl pvz. lietuvių literatūros buvo duodamos tam tikrų periodų apžvalgos, o smulkiau nagrinėjami tik keli stambesnieji rašytojai.

Kursų programos sudarymas buvo mūsų didžiausias rūpestis. Programa priklausė nuo studentų pasiruošimo, kuris būna labai neilygus. Aplamai pasiruošimas lituanistikoj kiekvieneriais metais silpnėja. Jei programa buvo taikoma mažiau pasiruošusiems studentams, tai aukštesnio lygio studentai būdavo nepatenkinti. Skaldyti klasę į mažas grupes buvo neįmanoma, nes reikėtų kviesti daugiau nuolatinių dėstytojų. Šita problema mus vargino per visus 15 metų.

Studentų skaičius. Šiais metais studentų skaičiumi negalima pasigirti, nes abiejose grupėse buvo tik 15 registruotų studentų. Be šių, buvo dar keturi šeštadieni-

(Nukelta į 2 psl.)

Vasaros popiečio ramybė Dainavoje...

Nuotrauka A. Gulbinsko

Racionalizmo kalte dr. Valančius primeta visai eilei popiežių, tuo būdu norėdamas išaiškinti jų klaidas. Vargiai ar racionalizmas yra kaltas dėl šių popiežių tikėjimo, dorovingumo ir meilės diamanozės. Istorinės studijos šiandien daro gerą pažangą ta prasme, kad sugeba istorinius įvykius ir žmones imti jų laiko aplinkybėse, o ne mūsų nuotaikų aplinkybėse.

Mano įspūdis būtų greičiau prieštingas dr. Valančiaus įspūdiui ta prasme, kad jei šie asmenys yra kaltintini, tai žymia dalimi dėl to, kad jie buvo per mažai informuoti ir nepakankamai į problemas įsimastę.

Su nemažesniu nepasitenkinimu dr. Valančius žiūri į teologinį krikščionijos paveldėjimą. Reikia sutikti, kad daugelis teologinių darbų, atliktų per tūkstantmečius, šiandien mūsų nedomina. Bet tai yra dėl vienos iš dviejų priežasčių: arba tos studijos nėra pasiekusios labai laimingų sprendimų, arba jos yra pasiekusios vertingų atsakymų, tačiau mūsų laikų teologiniai klausimai kyla visai kitoje plotmėje ar kitoje formoje.

Tačiau nei vienu, nei kitu atveju nėra ko ant jų pykti. Iš klaidų galima mokytis. Ir klaidos yra labai vertingi mokytojai, jei kas nori šiomis pamokomis naudotis. O kad šiandien mums rūpi kiti klausimai, negu jie rūpėjo krikščionims viename ar kitam šimtmečiuose, taip pat nėra ko jaudintis. Tyrinėkime savo problemas. Gal būt, ateis laikai, kurie domėsis tais klausimais, kurie mum neįdomūs, bet kurie buvo įdomūs kitais laikais. Juk žmonijos istorijoje taip ne kartą yra įvykę.

Sventumo klausimas

Toliau dr. Valančius pereina prie šventumo klausimo. Jam ne-

patinka, kad popiežiai vadinami šv. tėvais. Jam atrodo, kad Bažnyčia pasisavina pačiam Dievui priklausantį privilegiją, ką nors vadinti šventu. Jis sakosi neradęs šv. Rašte sakinio, kuris sakytų: ką žemeje vadinsite šventu, taip jį vadinsime ir danguje.

Ką apie tai manyti? — Sventumo sąvoka yra labai plataus turinio. Tai yra viena iš tų analoginių sąvokų, kuriose reiškiama realybės stovi labai toli viena nuo kitos. Taip pvz. sakome kad Dievas yra šventas ir kad koks akmuo ar vanduo ar vieta yra šventa. Tai yra labai plataus mąsto apibūdinimas, kuris dera įvairia prasme įvairioms būtybėms. Tačiau šis žodis yra viena iš tų neįvertintų tikėjimo teikiamų žmonių palaimų, kuris liudija akivaizdžiu būdu, kad pasaulis, nors nebūdamas Dievas, tačiau gali turėti dalį jo šventume.

Apaštalas Povilas nesivaržė pirmuosius krikščionis, gerus ir blogus, vadinti šventaisiais, nes taip jis į juos kreipiasi savo laiškuose. Tiems, kuriems šis žodis nederą dabar dėl jų nuodėmių, jis dera jiems ateities viltyje, kai jie pasitaisys. Mes šiandien vieni kitų šventaisiais nevardiname. Tačiau popiežiui mes šį titulą paliekame. Ir, manau, teisėtai, kaip simbolį, kaip visų mūsų pašaukimo į šventumą ženklą, nes mes visi esame į jį pakviesti. Gali ku-

(Nukelta į 2 psl.)

mpkslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1971 METAI

RUGPICIO MĖNESIO 21 D. / AUGUST 21, 1971

PART TWO NR. 196 (34)

Šiame numery

KŪRYBISKUMO VIDINĖ ĮRANGA.
 KELIĄ KNYGAI!
 KULTŪRINĖ KRONIKA.
 IV DAINŲ SVENTĖ — ISTORINIS
 ISEIVLIJOS ĮVYKIS.
 KNYGOS AISTROS APIMTAS VYRAS.
 N. JANKUTĖS EILERASCIAL.
 REMBRANDTO AMŽIAUS SESELYJE.
 DIDELIŲ UZMOJŲ SUKAKTUVININKAS.
 PR. BALTUONIO PARODAI PASIBAIGUS.
 MIRTIS VENECIJOJE.
 NAUJI LEIDINIAI.
 RAMUNEMS VYSTANT — PAGALVOKIME.
 DIALOGAS.
 LIBERALO PROFESORIAUS ŽODIS
 STUDENTAMS.
 KONSERVATYVIEJI IR LIBERALAI.
 KARAIBŲ SALOSE IR CENTRINĖJ
 AMERIKOJ.

Nakties demonstracijoje su žvakutėmis už S. Kudirką.

Nuotrauka V. Maželio

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Prof. Antano Maceinos knyga "Didieji dabarties klausimai" jau yra surinkta ir sulaužyta į puslapius "Draugo" spaustuveje. Pravedamos paskutinės korektūros. Knyga turės per 300 puslapių. Bus suskirstyta į tris dalis. Pirmoji dalis — Pasaulio sekuliarizacija. Čia aptariamas krikščionies buvimas pasaulyje, sekuliarizacijos dviprasmiškumas, pagrindas, tiesa ir netiesa. Antra dalis — Evangelijų numitinimas (terminas sudarytas nuo žodžio "mitas"): to numitinimo pagrindai, esmė, negalimybė krikščionybę sumitinti. Trečioji dalis — Evangelija ir religija. Čia svarstomi klausimai: Pasaulio evoliucija ir pasaulis kaip tapsmas, Teilhard de Chardin metodas ir mąstysena, Medžiagos ir dvasios tapatybė, Kūrimo ir išsivystymo sukeitimas, Dievas Kūrėjas ar Dievas žiedėjas, Asmens nuvertinimas, religijos nuvertinimas. Užbaigoje — didžiųjų klausimų reikšmė. Knygą leidžia Krikščionis Gyvenime. Numatoma, kad ji išeis iš spaudos rudenį.

• Atsiminimus apie Gabriele Petkevičaitę, Balį Sruoga, Jurgį Savickį ir Juozą Svaistą parašė Jantina Narūnė - Pakštienė. Susidarys apie 150 pusl. knyga, kuri bus iliustruota retomis nuotraukomis.

• Dail. A. Valeška naujai statomai Palos Community ligoninei, Palos Parke, Ill. kuria koplyčios vitražus. Bus penki vitražai pagal Teilhard de Chardin pasaulio sukūrimo - evoliucijos idėją. Vitražų temos: Pradžia, Dievo spaudimas, Gyvulių karalija, Dievo paveikslas, Dievo žmonės. Didysis vitražas už altoriaus bus Antras Pavasaris — Priskelimo abstraktas — su Sv. Treybės idėjos įvedimu. Vitražai bus tokie, kad visų tikėjimų žmonėms primintų religinę mintį. Koplyčioje bus įrengimas, kur atėję susikaupti ligonys ir kiti lankytojai galės girdėti poetišką religinę meditaciją.

• Disertaciją apie katechizaciją Lietuvoje, Kun. Juozas Povilas Pranka, iš Lietuvos nusiųs į Romą studijuoti, kun. prof. P. Rubikausko, S.J. priežiūroje parašė lotynų kalba disertaciją apie katekezę ir katalikų katekizmus XIV-XVII šimtmetų. Disertacija parašyta su uoliu jauno mokslininko stropumu, panaudojant gausius pirmaeilius šaltinius ir plačią literatūrą. Naudotasi šaltiniais lietuvių, lotynų, lenkų vokiečių kalbomis. Disertacija mi-miografuota.

• Ceslovo Grincevičiaus knygelė jaunimui "Velykų dovanėlė", trys pasiskaitymai, atiduota spausdinti. Leidžia Lietuvių Bendruomenės Švietimo taryba. Knygą iliustravo dailininkė Nijolė Vede-gytė-Palubinskienė.

• Prof. Vl. Jakubėnas parašė turiningą įvadą komp. K. V. Ba-

KŪRYBISKUMO VIDINĖ ĮRANGA

M. MATUKAS

Paskiausiai įvairių sričių psichologai yra gerokai pažengę, ieškodami įgūdžių ir savokų pažinti kūrybinės žmogaus dvasios galioms bei jos veiksena. Labai galimas dalykas, jog ši sūnū kelionė į "vidinę erdvę" žmonišios ateičiai daugiau turės reikšmės, negu išvykos į žvaigždynus.

Šiandien jau sutariama, jog kūrybinis veiksmas pats savyje kaip mokslininkams, taip ir menininkams yra šuolis į tamsą, nes jie visi yra priklausomi nuo klystamų vidinių nuojautų. Didieji matematikai bei fizikai su chemikais yra prisipažinę, jog tuose sprendžiamuosiuose momentuose, tuose kūrybinuose šuoliuose jie buvo vadovaujami ne tiek logikos, kiek grožio pajautos, kurios jie nepajėgūs aptarti. Priešingai, tapytojai, skulptoriai ir architektai buvo susižavėję mokslinėmis ar tik tariamomis mokslinėmis teorijomis (Čiurlionio "Zodiakas" bei tiesos kriterijais; tiesos patirtis, nors ir kaip ji būtų šališka — būtina grožio patirčiai kilti; ir priešingai — darnus mokslinio klausimo išsprendimas kūrėjuje sukelia grožio pajautimą.

dės gerokai per 100 knygų. Dauguma jų yra originalūs, ne perspausdinti, leidiniai. Įmokėjus 5 dol. ir tapus klubo nariu, naujos knygos gaunamos trečdaliu pigiau. Dabar Liet. knygos klubas pradeda vaju ir jį atkreiptinas dėmesys.

Nidos knygų klubas yra Anglijoje. Jo adresas: Nida, 1, Ladbroke Gardens, London, W. 11, Gr. Britain. Vienas iš paskutinių jo leidinių — literatūros metraštis "Septintoji pradalgė", turi 81-mą to klubo leidinio numerį. Gražus literatūrinis įnašas. Pasiuntus savo adresą, gaunama Nidos klubo knygos papigintai.

Lietuviškoji knyga tai pulsuo-janti mūsų patriotinės gyvybės širdis, tai mūsų lietuviškos pažangos, kelrodžio ir kultūrinio laimėjimų paminklas. Daugiau dėmesio lietuviškai knygai, ir viena iš priemonių jai skinti kelią į skaitytojų minias — priklausyti lietuviškų knygų klubui. J. Pr.

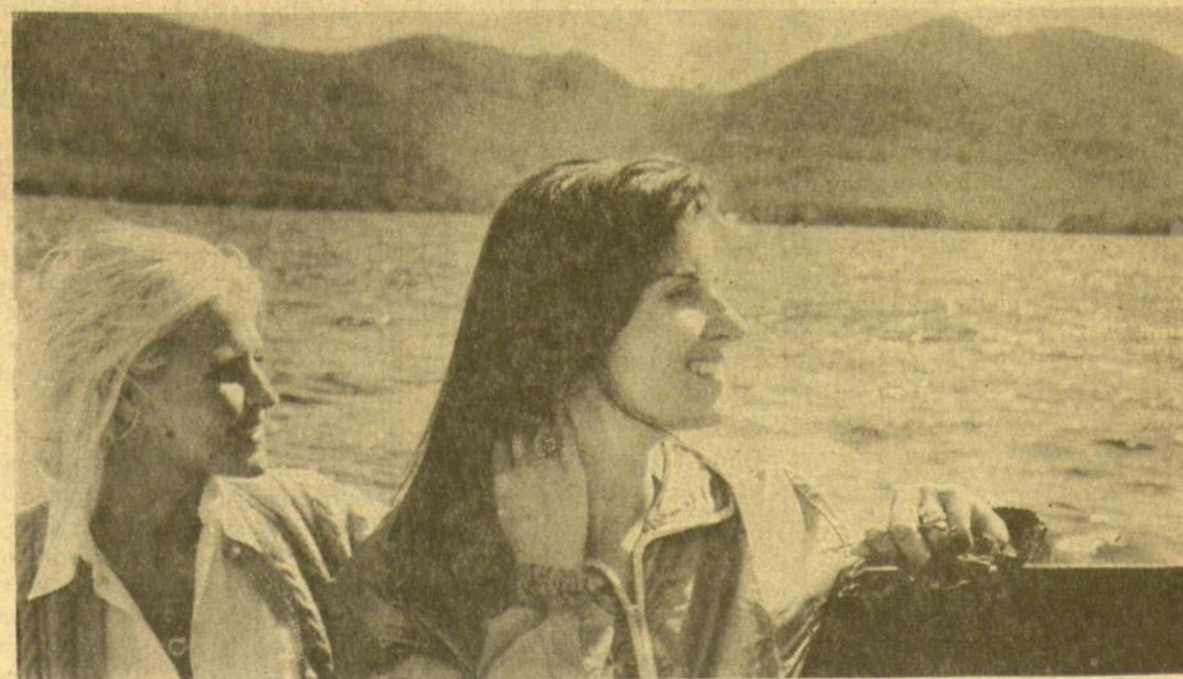
Apie genijaus mechanizmą kalbant čia turime tris naujaušias vieno psichologo ir dviejų išradėjų giminingas pasisakymų apžvalgas.

Bisociacinis galvojimas, kaip esminė genijaus dalis

Kūrybinis aktas, anot A. Koestlerio (*), nežiūrint, ar jis būtų mokslo, meno ar samojaus srityje, įvyksta bisociaciuojant — sugretinant, tam tikru originaliu būdu, pažinties du šaltinius, kurie prieš tai buvo laikomi nieko bendro neturinčiais. Kasdieniniame gyvenime, paprastai, mes protaujame pagal vieną lygį — visu priimtą bendrąjį galvojimo kodą, kurį galima palyginti žaidynių taisyklėmis. Turime įvairius kodus mūsų profesiniame, visuomeniniame bei šeimos gyvenime. Kokį beimtume kodą, jis galima palyginti šachmatų taisyklėmis, kurios riboja žaidėją ir apibrėžia galimus paėjimus. Vis dėlto darnus mokslinio klausimo išsprendimas kūrėjuje sukelia grožio pajautimą.

Paziūrėkime, kaip panašų "sunkų" klausimą išsprendė beždžionė Nueva, garsiam vokiečių psichologui Koehleriui vadovaujant. Nueva buvo narve viena. Kartas nuo karto išlaukinėje narvo pusėje buvo padedamas bananas ar apelsinas, bet taip, kad, iškišus per grotas ranka, jį galima buvo pasiekti. Štai turime I matricą. Tuo pačiu metu į nar-

Prof. J. Kirschbergeris, eksperimentinės psichologijos žinovas, sako, jog mes galvojame matri-

Atostogaujant...

Nuotrauka V. Maželio

KERTINĖ PARASĖ

KELIĄ KNYGAI!

Kai raudonųjų okupantų banga išseivėjo išloškė dešimtis tūkstančių lietuvių, daugeliui mūsų, besirūpinant kasdiene duona, teko, nežinant kalbos ir dar nesulaukus turėtos profesijos pri pažinimo, pragyvenimo ieškoti fabrikuose, dirbtuvėse, įmonėse. Susitinkant ten su eiliniiais darbo žmoneliais, daugeliui susidarė netikslus įspūdis, kad Amerika tai kraštas, kur mažai tesusilojama kultūriniais reikalais.

Tačiau dabar mūsų išpruso. Turį daugiau progų susidurti su šio krašto akademikais, profesionalais ir turi daugiau galimybių įsitikinti, kad kultūrinės vertybės ir Amerikoje žmonių yra atrastos ir jomis interesuojamasi.

Imkim kad ir knygų leidimą. 1970 m. JAV-se buvo išleista 36, 071 knygu, iš kurių 24,288 buvo visiškai nauji leidiniai, o likusis trečdalis — pakartotos laidos. Gi 1969 m. buvo išleista 29,579 knygos. Taigi knygų leidimas didėja. Ir nereikia manyti, kad čia leidžiama tik lengvojo žanro dalykėliai. Vien istorijos veikalų 1970 m. išleista 1,010, naujų biografijų išleista 658, vaikų literatūros — 2,472, beletristikos — 1,998. Moterims gali būti įdomu, kad buvo išleista 200 virimo knygų.

Išsiverčiami geresnieji užsienio veikalai. Vien vertimų iš prancūzų kalbos 1970 m. išėjo 281. Ir knygos yra perkamos, nors vidurinė beletristikos veikalas kainavo buvo 6 dol. 27 ct., o vidurinė biografijos kainą net 10 dol. 55 ct. Lietuviškosios knygos, nors leidžiamos ir mažesniu tiražu, čia pat Amerikoje yra pigesnės.

Nemažai knygos Amerikoje paplįsti padeda vadinamieji knygų klubai. Jų čia yra stambių. Pvz.

Book-of-the-Month Club yra ištrauktas didžiųjų šerinkų sara-tančių lietuvių, daugeliui mūsų, didžia klubai: Literary Guild of America, The History Book Club, Heritage Club, Book Find Club, Classics Club, Peoples' Book Club, Dollar Book Club, Junior Heritage Club, Teen Age Book Club ir kt.

Vien katalikiškųjų knygų klubų turime visą eilę: Catholic Book Club, Catholic Digest Book Club, Catholic Literary Foundation, Herald Book Club, Thomas More Book Club, Sisters Book League, Psychotheology Book Club, Spiritual Book Associates ir kt.

Kai kurie iš aukščiau minėtų klubų turi per milijoną narių. Per klubus Amerikoje paskleidžia ma daugiau kaip penktadalį visų išleidžiamų knygų.

Kadangi mūsų lietuviškos knygos išleidimas yra surištas su nemažais rūpesčiais, turėtume atkreipti dėmesį į savuosius knygų klubus ir, stipriau juos paremdami, gyviau jų akciją išvystydami, atidaryti platesnius vieškelius savai knygai į skaitytojus.

Siuo metu turime du stipresnius mūsų knygos klubus: Lietuviškos knygos klubą ir Nidos knygų klubą. Abudu yra aktyvūs, abudu leidžia vieną po kitos parinktas knygas, ir žinome, jeigu ne tie klubai, kai kurie lietuviškieji leidiniai būtų visai nepasitinę beletristikos veikalas kainavo buvo 6 dol. 27 ct., o vidurinė biografijos kainą net 10 dol. 55 ct. Lietuviškosios knygos, nors leidžiamos ir mažesniu tiražu, čia pat Amerikoje yra pigesnės.

Lietuviškos knygos klubas veikia prie "Draugo", pasiekiamas tuo pačiu adresu. Jau yra išlei-

LIEUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽYDO
BIBLIOTERA

LKA

mpkslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1971 METAI
RUGPĪČIO MĖNESIO 28 D. (AUGUST 28, 1971)
PART TWO NR. 202 (35)

Šiame numery

- XVIII LIETUVISKŲJŲ STUDIJŲ SAVAITĖ. MONOGRAFIJOS.
- PRABILO UZBURTOS KANKLES.
- BALIO AUGINO POEZIJA.
- REMBRANDTO SEŠELYJE.
- NERVINĖ ĮTAMPA.
- BROADWAY TEATRŲ ŽYBTELEJUMAS.
- HENDRINĖ IR LITERATŪRINĖ KALBA.
- FILMŲ ĮVAIRUMAI.
- MOTERŲ GYVENIMAS.
- BERIBĖS ATOSTOGOS.
- DAILININKĖ BR. JAMEIKIENĖ ISVYKSTA Į HAVAJUS.
- KULTŪRINĖ KRONIKA.
- DABARTIES MORALĖ.

XVIII studijų savaitė

Monografijos

Okupantai visomis jėgomis stengiasi suniekinoti nepriklausomos Lietuvos laikotarpį, juodindami pasiektuosius kultūrinius, ūkinius laimėjimus. Norima tai išdildyti iš ateinančių kartų atminties. Tai kaip tik uždeda pareigą mums, esantiems laisvajame pasaulyje, kūrybos ir istorinių tyrimų laisvę panaudoti atelčiai išsaugojant svarbiausias žinias apie tą šviesųjį mūsų tėvynės laikotarpį ir apskritai apie lietuvių pasiektus atžymėtus laimėjimus ar paliktus pėdsakus bet kur.

Galime pasidžiaugti, kad jau spaudoj monografija, nušviečianti Lietuvos universiteto — to mūsų kultūros židinio — darbuotę. Dėka lietuvių profesorų draugijos iniciatyvos, dėka vysk. V. Brizgio talkos, dėka redaktoriaus Pr. Cepėno pastangų šis sumanymas jau įkūnytas. Kaip gi būtų gražu, jeigu buvusieji profesoriai, buvusieji auklėtiniai sukurstų ką nors panašaus duoti ir apie Žemės ūkio akademiją, ir apie Prekybos institutą Klaipėdoje, ir apie mūsų Meno mokyklą bei kitas aukštąsias švietimo įstaigas.

*
V. Liulevičius davė turiningą monografiją apie tremties mokyklas Europoje. Įvairių gimnazijų auklėtiniai šventė auksines ir kitokias savo mokyklų sukaktis. Kaip gi būtų gerai jas atžymėti atitinkamomis monografijomis.

Prof. Kučas rūpestingai surinkęs medžiagą davė Liet. R.K. susivienijimo knygą. Labai turiningas leidinys. L. Šimutis jau atidavė spaudai knygą apie Altą. Turime atsiminimų formoje prel. Končiaus knygą apie Balfą. Bet juk didelių darbų yra nuveikę ir Vlikas, ir Lietuvių Bendruomenė.

Nereikėtų pamiršti ir šias vertingas mūsų institucijas jamžinti atskiromis monografijomis. Yra ir kitų stiprių vienetų, kurių savo gyvenimą istorijos lapuose gali įprasinti atskira monografija. Juk pvz. tokie paštininkai išleido savo monografiją. Turime stiprius inžinierių, gydytojų, mokytojų vienetus. Būtų galima svajoti ką nors panašaus iš jų pasaulio.

Panevėžys pagerbtas J. Masilionio paruošta monografija. Bet turime ir kitų svarbių miestų, su juose buvusiomis stipriomis gimnazijomis. Būtų garbės verti kiti, pasekę panevėžiečius. Ir čia galime turėti galvoje ne vien Lietuvos miestus, bet ir išeivių lietuvių kolonijas vakaruose. Pvz. savu laiku Ambrose davė knygą apie Chicagos lietuvius, Vilainis—Šidlauskas davė Chicagos lietuvių metrašį. Ir tuose leidiniuose buvo galima aptikti reikšmingų istorinių duomenų. Kolonijų istorijos gali būti kuriamos drauge su jubiliejais parapijų, apie kurias kolonijos yra išaugusios. Parapijų istorinių monografių turime bene daugiausia, bet dar ne visų. O būtų gerai, kad neliktų nei vienos neaprašytos.

Marquette Parko lietuvių būtų pajėgūs savo monografiją išleisti.

*
Monografijos gali būtų naudingos ir apie kitas lietuvių vietas. Pvz. A. Kezys yra nufotografavęs lietuvių Sv. Kazimiero kapinių gražiuosius paminklus. L. Šimutis ruošia atitinkamą istorinį tekstą. Jau susidarys graži, meniškai ir istoriškai vertinga monografija. Galėtų ir kitų vietų lietuvių kapinės atitinkamo

Saulėta, bet nekaršta liepos mėnesio dieną (1971.VII.19) gražuose ir patogiuose Katalikų akademijos namuose Stuttgarte (Vokietijoje) XVIII-ją Lietuviškų studijų savaitę atidarė jos moderatorius dr. K. J. Čeginskas (iš Švedijos Uppsalos), primindmas savaitės tikslus: palaikyti gyvą mosklinę mintį išeivijoje, nukreiptą į Lietuvą; studijuoti visas problemas, išylančias lietuviams jų Tėvynėje ir pasaulyje; pratinti lietuvių visuomeninius jų uždaviniams ruošti studijiniu būdu; stengtis, kad Lietuviškųjų studijų savaitės taptų psiaukelės židiniu, kuriame susitiktų lietuvių šviesuoliai iš Vakarų ir Lietuvos (nors tai tebėra viltis). Pastebėjus, kad ši savaitė nenagrinės (kaip buvo klaidingai parašyta laikraščiuose) 1941 metų Lietuvos sukilimo, bet jam ji dedikuojama, moderatorius žodį davė pirmajam paskaitininkui kun. Br. Liubinui.

Kadangi šis užėmė vietą, kuri pagal programą būtų turėjusi teksti sukludytam dr. V. Vardžiui, tai ir šį straipsnį rašas korespondentas taip pat pasiima laisvę paskaitų santraukas čia sugrupuoti kitokia eile, negu jos buvo skaitytos.

Lietuvos sovietinimas ir rusinimas
Bene arčiausiai prie Lietuvos pakėlė rusų šovinizmą. Lietuvos

dabartinių vargų savo paskaitoje buvo priėjęs dr. A. Gerutis (iš Šveicarijos Berno), kalbėdamas apie mūsų tėvynės sovietinimą ir rusinimą. Savo ilgą paskaitą prelegentas pradėjo nuo grovimo tezės, būk Sovietų Sąjunga buvusi palanki Lietuvai. Iš tikrųjų 1920 metais pasirašydama su Lietuva palankią taikos sutartį, Sov. Rusija tikėjosi greit sugražinti Lietuvą kaip sau priklausomą respubliką. Išėjo kitaip: Lietuva gražiai išgyveno 20 metų, nepaisydama to, kad Sov. S-ijos remiama kompartija mėgino sugriauti mūsų tėvynę iš vidaus. Lietuva ir toliau būtų gyvavusi, jei ne Hitlerio ir Stalino samokslinis paktas, kuris leido rusams okupuoti Lietuvą. Su okupacija prasidėjo sovietizacija, vykusi dviem bangom.

Sovietizacija dr. Gerutis vadino panaikinimą visų Lietuvos įstatymų bei institucijų ir įvedimą komunistinio režimo, koks jau buvo kitose sovietinėse respublikose, pradedant stambesnios nuosavybės atėmimu ir baigiant nekaltų piliečių deportacijomis. Bet sovietizacija neatskiriamai nuo rusifikacijos. Nors Sov. S-joj nėra įstatymų, nukreiptų prieš mažąsias tautas, bet okupacija rusus Lietuvoje pastatė į privilegijuotą stovį, o karo pergalė pakėlė rusų šovinizmą. Lietuvos kompartija tapo rusiškos kompartijos padaliniu, kurio nariai turėję rusiškas korteles. Rusų kalba Lietuvoje mokama nuo antrojo pradžios mokyklos skyriaus, o vidurinėje mokykloje sudarytas toks stovis, kad lietuvis moksleivis jau gali atsisakyti savo gimtosios kalbos. Lietuvoje, kur tik atsiranda didesnis skaičius rusų, įsteigiama ir rusiška mokykla, bet nėra jokių lietuviškų mokyklų Sov. S-joj, kur yra didesnis skaičius ištremtųjų ar ten apsigyvenusių lietuvių. Jei Latvijoje, kur jau yra arti 45 proc. rusų, jų skaičius ten dar padidėtų, Lietuva iš visų pusių taptų apsupta tiesiog apžioti J. Paleckio giriamu "vyresniojo brolio".

Surusėjimo pavojus Lietuvai ir kitaip didėja: ji stiprina jaunų lietuvių vyrų tarnybą rusų kariuomenėje ir Lietuvos industrializaciją, kurios pretekstu atvyksta rusai, ieškodami geresnio pragyvenimo kaip aukštesnės civilizacijos krašte.

Prelegento išvada buvo, kad rusinimas Lietuvai sudaro didesnę pavojų negu sovietinimas. Diskusijoje kai kurie dalyviai dėl šios tezės abejojo, manydami, kad Lietuvai pavojingesnis sovietinimas.

Laisvės viltis Lietuvai
Stasys Lozoraitis jnr. (Lietuvos atstovas prie Šventojo Sosto) savo paskaitoje apie "Lietuvos stovį" (Nukelta į 2 psl.)

- Sol. Lilija Sukytė, tarptautinių operos solistų sąrašuose figūruojanti dainininkė, šiuo metu debiutuoja Vokietijos Frankfurte Paminos partijoje, Mozarto žaismingojoje "Zauberfloete" operoje.
- Rugsėjis ji dainuos Berlyno operos spektakliuose ir to miesto televizijos pasirodymuose. Spalio ir lapkričio mėnesiuose solistė Muenchene atliks "Bohemos" operoje Mimi rolę ir ten vėl dainuos Paminą; "Carmen" operoje dainuos Micaelos partiją ir "Turandot" operoje Liu partiją. Tuo pačiu metu solistė bus ir dažnas svečias Frankfurto operoje. Ji turės daug keliauti. Gruodžio mėnesį L. Sukytė atskris į New Yorką ir Metropolitan operoje dainuos Neddos partiją "Pajacų" operoje. Čia, kaip atrodo, praleis šventes ir tik vasario mėnesį grįš į Vokietiją, kur Muenchene dainuos pirmąsias partijas ir vokiečių firmai rekorduos įdainavimus.
- Idomu, kad kovo mėnesį L. Sukytė su Muencheno opera, kuri vyksta gastrolėms į Londoną, dainuos Covent Garden operoje. Ten ji atliks Strausso "Capriccio" operoje Grovienės rolę.
- Balandžio mėnesį ji vėl Frankfurte atliks Mimi partiją, o gegužės ir birželio mėnesiais Muenchene ir Berlyne dainuos įvairiose operose. Vasaros metu dainuos Muencheno festivalio pastatymuose, kurie teis ilgesnį laiką, nes tuo metu Muenchene vyks garsioji olimpiada. Lietuviai, kurie ruošiasi gausiai dalyvauti olimpiadoje ir jau yra užsiskę bilietus, turės retą progą išgirsti mūsų mieląją sol. Liliją Sukytę.
- Šis gausus repertuaras ir įtemptas bei dažnas dainavimas rodo, kad ji yra labai mėgiama Europos kontinente, kur ją lydi pasisekimas ir įvertinimas Parnase.
- Dail. K. Varnelis rengiasi savo individualiai parodai, kurią suruoš šią žiemą. Toliau kuria savo geometrines abstrakcijas. Jau ketveri metai kaip dėsto tapybą ir figūrinių piešimą Chicagos miesto kolegijoje, ten pasiekęs profesoriaus laipsnį.
- Kan. F. Kapočiaus archyvas laikinai bus saugomas dail. K. Varnelio namuose. Velionio gimnaitis Juozas Kapočius svarsto galimybes išleisti monografiją apie garbingąjį velionį.
- Dail. Dalė Rėklytė-Alekšienė, šį pavasarį Chicagos meno institute gavusi meno magistro laipsnį, išvyko į Graikiją meno stebėjimo tikslais.
- Pensilvanijos universiteto biblioteka turi apšiai surinkusi Galvanausko, Savickio, Krupavičiaus, Balučio, Baltrušaitienės (poeto B. žmonos), Zemaitytės, Kiršos, St. Salkauskio, A. Smetonos, Stulginskio ir kitų žymiųjų asmenų laiškų ar jų fotostatinių kopijų. Vien Krėvės laiškų turi apie
- pusketvirto šimto. Biblioteka taip pat pasirūpino nusifotografuoti ir "Aušros" puslapius. Visas tas svarbus mūsų kultūrinis turas ten yra atsidaręs daugiausia dr. V. Maciūno rūpesčiu.
- Čiurlionio galerijoje Kaune jau išstatyta 30 paveikslų, kuriuos neseniai aptiko užmūrytus Kauno bazilikoje. Sakoma, jog karo metu, kad nepatektų naciam ir rankas, jie buvo slaptai išgabenti iš muziejaus ir paslėpti. Tarp jų paveikslų yra ir Rubenso "Nukryžiuojamas". Kas buvo tie, kurie tai sugebėjo padaryti, buvo herojai, nežinoma.
- Dr. Vaclovas Paprockas, Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungos pirmininkas, skelbia, kad laisvajame pasaulyje yra per 1000 lietuvių gydytojų; iš jų arti 500 priklauso Pas. liet. gydytojų sąjungai. PLG s-ga (pačiam pirmininkui finansuojant) išleido 400,000 spalvotų, ant vokų lipdomų, ženklelių, primenančių, kad Lietuva yra Sovietų Sąjungos okupuota.
- Maironio baladė "Jūratė ir Kastytis" išspausdinta Estijos rašytojų žurnale "Looming" nr. 7; iš lietuvių kalbos išvertė M. Lodus.
- A. a. arch. P. Kiaulėno su projektuotas gyvenamasis namas JAV-se bei arch. J. Muloko lietuvių bažnyčia Maspetho aprašyti ir nuotraukomis pavaizduoti nesenai Vilniuje išleistoje J. Minkevičiaus knygoje "Architektūros kryptys užsienyje". Kiaulėno projektas apibūdinamas kaip organiškos architektūros pavyzdys, vykdamas erdvių ir formų derinį su gamta. Muloko projektas vadinamas liaudiško kluono stogo ir koplytstulpio motyvų stilizacija.
- Klaipėdos dramos teatras pradėjo 25-ji sezoną pastatymais "Mindaugas", "Kriminalinio tango". Kiekvieną vakarą geriausias paskutiniųjų metų spektaklius rodo Nidos ir Palangos gyventojams ir vasarotojams. Vyksta paskutinės repetitijos ruošiamos pastatyti Binkio "Atžalyno". Režisuoja B. Gražys. Vyriausias teatro režisierius — Pov. Gaidys. Rugsėjo mėnesį teatro sidabrinės sukakties proga bus surengta kūrybinė ataskaita žiūrovams. Ruošiamasi ir išvykai į Vilnių. Minimala 25 m. sukaktis yra po II Pasaulinio karo atkurto teatro. Nepriklausomybės laikais jau nuo 1935 m. Klaipėdoje veikė lietuvių valstybinis teatras, kurio branduolį sudarė iš šiaulių nukeltasis valst. teatro skyrius.
- Bronius Buišas, teatrų darbuotojas, mirė Lietuvoje, turėdamas 67 m. amžiaus. Buišas nuo 1940 m. dirbo Šiaulių teatre, direktoriaus pavaduotoju ir direktorium, nuo 1948 m. dirbo Kaune, muzikiniame teatre, nuo 1951 m. iki pensijos amžiaus dirbo Klaipėdos teatre direktoriaus pavaduotoju. (ELTA)

Myli, nemyli...

Nuotrauka V. Maželio

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numery

LIETUVOS UNIVERSITETO SUKAKČIAI ARTĖJANT.
KŪRYBINIŲ TALENTŲ EKONOMIJA.
APIE LIETUVIŲ ARCHITEKTŲ AMERIKOJE.
ŽMOGUS, KURIS PRAMATĖ ASTRONAUTIKĄ.
RAIMONO KETURIOS DAINOS.
NAUJAS DR. SABALICŲ MOKSLO DARBAS.
ČAIKOVSKIO GYVENIMAS EKRANE.
XVIII LIETUVIŠKŲ STUDIJŲ SAVAITĖ.
REMBRANDTO AMŽIAUS SESĖLYJE.
DIDMIESCIO PROBLEMAS.
NAUJI LEIDINIAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
SPYGLIAI.

Lietuvos universiteto sukakčiai artėjant

Pasikalbėjimas su sukaktuvinio leidinio redaktorium Pr. Čepėnu

Vytauto Didžiojo universiteto didieji rūmai

Kūrybinių talentų ekonomija

Su artėjančiu rudeniu prasidės didėjantis organizacinės, visuo meninės veiklos sezonas. Mūsų visuomeninė veikla yra pašventinta siekimais Lietuvai laisvės, pastangomis išlaikyti lietuvių ir didelės pagarbos yra verti tie, kurie į ją jungiasi, o ypatingai turime įvertinti tuos, kurie sutin ka užimti vadovaujančius postus.

Visi žinome, kad tokia veikla yra vykdoma idealistų, kurie negauna jokio atlyginimo, kurie savo laisvalaikį ir net būtina poils skiria lietuvių tautos reikalams.

Bet mūsų negausiai tautai, neturinčiai sąlygų pilnai atsiskleisti, nes tėvynėje varžo okupantas, o išsvijoję mes esame tik įnamiai svetimoje aplinkoje, labai svarbu tikslus visų pajėgų sunaudojimas. Visuomeninė veikla yra labai svarbi, bet tai dar ne viskas. Mes išblėsime, susiniveluosime, paskeisime svetimųjų jūroje, jeigu nesireikšime ir kūrybinėje srityje.

Jeigu visuomeninė veikla daugiau ribojasi savoje aplinkoje, tai kūrybinio talento polekai gali virsti tarptautine kalba, tarptautiniais laimėjimais, kurie gali atnešti ir daug dėmesio amžiais iškankintai tautai, daug simpatijų. Apskritai kūryba turi didesnes išlikimo galimybes kaip savųjų, taip ir svetimųjų tarpe.

Todėl labai svarbu, kad mūsų pajėgieji talentai turėtų galimai geresnes sąlygas atsiskleisti. Savo talentais jie bus prašokę eilinius, jie bus plačiau matomi ir girdimi, ir visada susidarys pagunda juos įtraukti į visuomeninių pareigų pirmaujančias pozicijas. Ne vienas čia ir duodasi įtraukiamas to gundymo, nes jie yra plataus supratimo ir jautrios sąžinės, raginami nenori dezertyruoti iš visuomeninių postų, į kuriuos kartais būna stumiami.

Bet čia jie daugeliu atvejų įstatomi į poziciją, kurią gali atlikti bet kuris kitas. O jų išskirtinis talentas lieka laiko ir jėgų stokos suvaržytas, jo reikšimosi galimybės mažėja ir susidaro mūsų tautai kultūriniai nuostoliai.

Taigi, būtų svarbu, kad mūsų rašytojai, menininkai, mokslininkai ir kiti kūryboje plačiau išsiskleisti galintieji talentai nebūtų prislegiami kasdienio visuomeniško darbo naštomis, o kad patys koncentruotųsi į savo kūrybinę sritį ir joje duotų didesnį tautai įnašą, negu gaisdami nesibaigiančių posėdžių tauškalynėse. Tie dalykai raikalingi, bet nuo tos naštos turime amnestuoti tuos, kurie yra pajėgūs nešti svaresnę kūrybos našta.

Turime atminti, kad mūsų rašytojai ir eilė kitų talentų negali susidaryti sau ir šeimai pragyvenimo iš savo kūrybos darbo. Kasdieni duonai jiems reikia išjungti į įstaigos, įmonės darbą, belieka tik kuklūs laisvalaikiai. Jeigu ir juos iš jų atimsime, ką gi jie galės kūrybinėje srityje mums be duoti?

Sakytume net dar daugiau. Ne tik neturime grobti nuo mūsų talentingųjų žmonių jų kūrybai priklauso laiko, bet dar padidinti medžiaginę paramą jų talentui atskleisti. Turime nemažai žmonių, kurie yra gabūs finansinėje srityje. Labai gerai. Tegu nors ir visi lietuviai bus pakeliami į milijonierius. Tuo tik pasidžiaugtume. Tačiau kaip kūrėjas dalį savo talento skiria tautos kultūriniam lobiams sukurti, taip gabūs ekonomistas, finansininkas gali dalį savo laimėjimų skirti taip pat tautos kultūriniam lobiams. Mecenatams reikštis — labai platus laukas. Mecenato skirtoji suma bus ta jo laimėjimų dalis, kuria džiaugsis ne tik jis,

Didžioji laisvosios Lietuvos mokslo, kultūros šventovė — Vytauto Didžiojo universitetas — faktinai buvo įkurtas 1922m. Tačiau jo statusas jau buvo paruoštas 1921 metais, todėl yra prasmės jau dabar pradėti minėti auksinę mūsų pagrindinės švietimo mokyklos sukaktį.

Šiuo klausimu ypatingai gausios medžiagos yra surinkę buvęs Lietuvos enciklopedijos redaktorius Pranas Čepėnas, dabar su redagavęs "Lietuvos universiteto" jubiliejinį elidinį, kuris jau yra spaudoje. Į jį kreipėmės su eile klausimų, į kurios duotuosius jo atsakymus čia ir spausdiname:

1. Kas palenkė Lietuvos vyriausybę imtis Lietuvos universitetą steigti?

Klausimas gal būtų tikslesnis ne apie universiteto steigimą, bet apie universiteto atsteigimą Lietuvoje, nes istoriškai Lietuvoje universitetas Vilniaus Jėzuitų akademijos vardu jau veikė nuo 1579 m., vėliau nuo 1803 m. Vilniaus universiteto vardu — ligi 1832 m., kada Rusijos caras Mikalojus I jį uždarė, svarbiausia kaip savo liberaliomis idėjomis pavojingą Rusijos absoliutizmui. Nors po to universiteto uždarymo Vilniuje dar dešimtį metų veikė dvi, bet tik specialiu mokslų aukštosios mokyklos, būtent Medicinos — Chirurgijos akademija ir Dvasinė akademija, tačiau reikia pažymėti, kad aukštosios mokyklos universiteto prasme ir specialiu aukštųjų mokyklų Lietuvoje jau nebuvo nuo 1842 m.

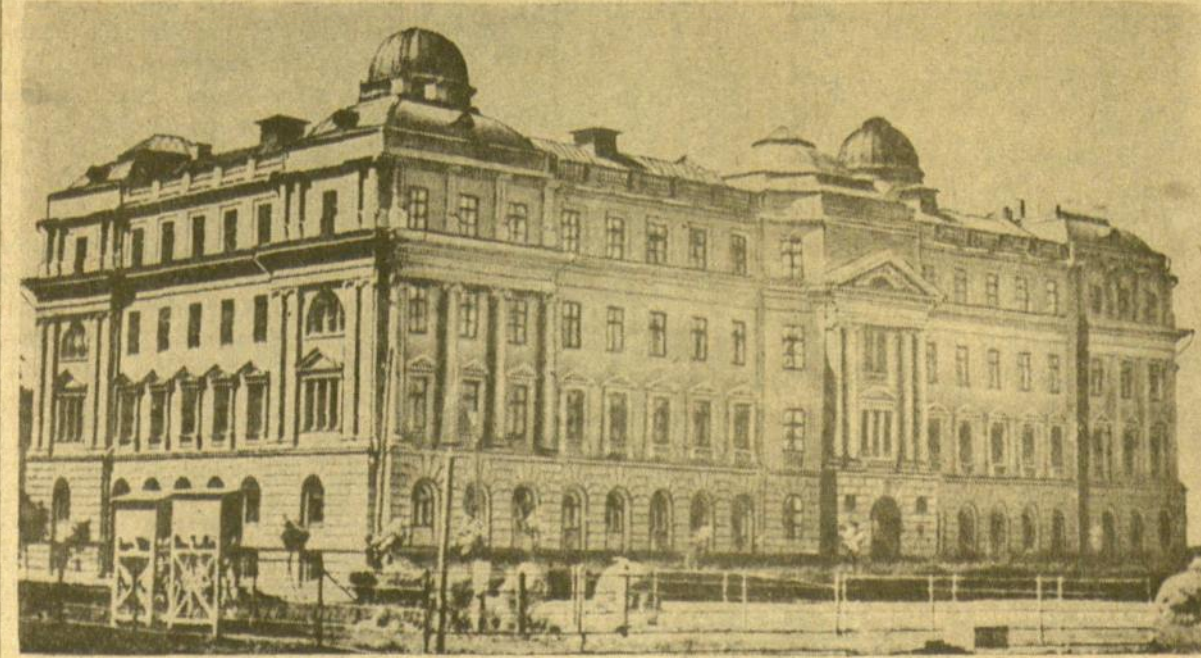
Lietuvos švietesnioji visuomenė visą laiką jautė ir sunkiai išgyveno tą didelę Lietuvai padarytą skriaudą švietimo ir mokslo reikalu, todėl pradžioje Lietuvos bajorijos atstovai įvairiomis progomis prašė Rusijos carų vėl leisti Vilniuje atidaryti universitetą. Ryškiausiu pastangų momentu Lietuvos universitetą atsteigti reikėtų laikyti 1905 m. revoliucijos metu ne tik lietuvių švietėjų, bet ir gausius Lietuvos valstiečių nutarimus, reikalaujant ne tik vidurinių mokyklų lietuvių kalba, bet ir universiteto atidarymo Vilniuje. Universiteto atsteigimą Vilniuje tuo metu taip pat rėmė lietuvių emigracija Jungtinėse Amerikos Valstybėse ir dr. J. Šliūpo iniciatyva buvo suorganizuota Amerikoje lietuvių draugija Vilniaus universitetui remti.

Tad savojo universiteto reikalas Lietuvoje buvo labai aktualus ir pribrendęs, todėl Lietuvos Valstybės taryba 1918 m. gruodžio mėn. 5 d. nutarė atsteigti Vilniuje Lietuvos universitetą, priėmė universiteto statutą, pagal kurį 1922 m. vasario 16 d. buvo atidarytas ir pradėjo veikti Lietuvos

universitetas Kaune, bet ne Vilniuje dėl Sovietų Rusijos, o vėliau Lenkijos okupacijų.

2. Kokius sunkumus teko nugalėti organizuojant universitetą?

— Kaip kiekvienam naujakiui, taip ir naujai atsikūrusiai valstybei daug ko trūksta. Taip ir atsteigtajam universitetui Kaune visiškai nebuvo universiteto reikalams pritaikytų pašalpų, labai trūko mokslo priemonių, laboratorijų, įrengimų bei medžiagų, bibliotekos ir universitetinių vadovėlių lietuvių kalba. O kas svarbiausia — trūko savos prityrusios profesūros ir kitokio mokytojų personalo. Netruko tik entuziazmo ir noro dirbti. Tasai entuziazmas ir nulėmė universiteto augimą bei klestėjimą. Iš pat pradžių buvo pasirinkta labai teisinga kryptis kiek tik įmanoma išsiversti savomis mokslo pajėgomis ir iš užsienio kvieisti tik tuos mokslininkus specialistus, be kurių vienas ar kitas fakultetas tikrai negalėjo išsiversti. Šis klausinys ir pradėjo veikti Lietuvos

Fizikos - chemijos instituto rūmai Kaune vokiečių okupacijos laikais. Sugriauti II Pasaulinio karo metu.

KULTŪRINĖ KRONIKA

• Dabarties kankiniai. Lietuvos vyskupo, kunigų ir tikinčiųjų kryžiaus kelias antrojeje Sovietų okupacijoje. Sitokių pavadinimų stambus veikalas jau paruoštas spaudai. Susidarė mašinėle rankraščio per 300 puslapių. Čia duodamas sąrašas okupantų uždarųjų bažnyčių, suminimi ryžtingo tikėjimo išpažinimo faktai okupantų bolševikų priespaudoje, aprašoma vysk. Paltaroko tragedija, vysk. Karoso paskutinės dienos, sunkiausios aplinkybės sužeistiesiems ir kitiems pritarianams nešta religinė paguoda, dzūkai sovietų teismuose, žemaičiai kunigai laisvės kovų sukuriuose, vysk. Borisevičiaus kelias į mirtį, vysk. Ramanausko tremtis į Sibirą, lietuvių Kalėdos Vorkutoje, kunigo mirtis partizanų bunkeryje, kun. Mirono mirtis, kankinys arkiv. vysk. Reiny, arkiv. Matulionio paukšta gyvybė, Klaipėdos bažnyčios drama, ivykiai Skiemonių laukuose, komisaro Rugieniaus geležinė letena, Dievas partiečių širdyse, lietuvių kankinių portretai, jaunoji kunigų karta, kalinio ir budelio susitikimas, Lietuvos kunigų sąrašas ir jų likimas.

Medžiaga surinkta gausiai, apdorota rūpestingai, atkurta vaizdiškai. Veikalas bus iliustruotas ir skaityti intriguojantis, kaip ir pora ankstyvesniųjų veikalų apie partizanų, kurių laidos išsibaigė. Rankraštį peržiūrėjo ir reikiamų papildymų inėšė vysk. V. Brizgys. Dar rankraštis siunčiamas peržiūrėti ir eilė kitų šioj srityje inforuotų. Netrukus bus atiduotas spaudai. Leidžia lietuvių religinės šalpa. Knyga bus gausiai iliustruota retomis nuotraukomis.

• Mykolo Krupavičiaus atsiminimai jau paruošti spaudai. Rankraščio mašinėle susidaro artėti 400 pusl. Velionis čia pasakoją apie savo tėvus, apie mokslo pradžią ir studijas Veiverių mokytojų seminarijoje, darbą liaudies mokykloje, mokymąsi Seinų kunigų seminarijoje, slapta lietuvių veikimą, studijų gilinimą Petrapi-

• Dail. Jonas Tričys, baigęs vienos knygos iliustravimą, paskutiniu metu daugiausia dirba medžio graviūroje (B. Jerome portretas). Skicuoja peizažus. Jo planuose yra ir aliejinė tapyba.

• Dail. Jonas Tričys, baigęs vienos knygos iliustravimą, paskutiniu metu daugiausia dirba medžio graviūroje (B. Jerome portretas). Skicuoja peizažus. Jo planuose yra ir aliejinė tapyba.

• Dail. Jonas Tričys, baigęs vienos knygos iliustravimą, paskutiniu metu daugiausia dirba medžio graviūroje (B. Jerome portretas). Skicuoja peizažus. Jo planuose yra ir aliejinė tapyba.

• Dail. Jonas Tričys, baigęs vienos knygos iliustravimą, paskutiniu metu daugiausia dirba medžio graviūroje (B. Jerome portretas). Skicuoja peizažus. Jo planuose yra ir aliejinė tapyba.

Šiame numery

RUDENĖJANČIAM KULTŪROS LAUKE.
POKALBIS SU DR. ROMUALDU ZALUBU.
METAI 1885-TI, O MASKVA — TA PATI
VLADO SLAITO EILERASČIAI.
MEDARDO BAVARSKO NOVELE.
PSICHINĖ SVEIKATA.
TURININGAS KRASOTYROS LEIDINYS.
"ATEITIES" LITERATŪROS FONDAS
UŽSĖMOJO DIDELIAM DALYKUL.
PRADEANT ANTRUOSIUS LIETUVIŲ
KALBOS STUDIŲ METUS CHICAGOS
UNIVERSITETE.
EUROPOS LIETUVIAI DAINUOS CHICAGOJ.
FILMŲ IVAIRUMAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
MOTERŲ GYVENIMAS.

PAKELIUI Į MARSĄ

Pasikalbėjimas su dr. R. Zalubu spektroskopinėmis bei astronominėmis temomis

Iki šiol astronomai naudojo geležies spektrą, kaip standartą, tirdami bei matuodami žvaigždžių spektro bangų ilgus, linijų pasistūmėjimus į raudonąją ar mėlynąją pusę ir t.t. Bet jau 1962 metais Tarptautinės astronomų sąjungos bangų ilgių komisija savo pranešime pažymėjo, kad geležis būsimi pakeista toriaus elementu ir kad tolimesnės geležies spektro studijos esančios nepageidaujamos, nes tikimasi daug vaisingesnių rezultatų, tobulinant torio spektro matavimus. 1970 metais ta pati komisija jau rekomenduoja naudoti torio spektrą, kaip standartą, nes jis esąs pakankamai iširtas. Šie Tarptautinės astronomų sąjungos komisijos nutarimai atidaro naują torio erą spektroskopijoje ir išstumia ilgus metus čia viešpatavusią geležį.

Mums įdomu tai, kad pagrindinę darbo dalį, tiriant torio spektrą, atliko lietuvis mokslininkas dr. Romualdas Zalubas Washingtono ir minėtos komisijos nutarimai padaryti, remiantis jo darbais.

Dr. Romualdas Zalubas 1936 m. baigė Vytauto Didžiojo universiteto Kaune matematikos — gamtos fakulteto matematikos skyrių. Nuo 1951 m. iki 1955 m. studijavo astrofiziką Washingtono Georgetown universitete. Šias studijas apvainikavo daktaro laipsniu. Jo disertacija apie silpnų saulės spektro linijų tyrinėjimus paskelbta "Astrophysical Journal" 1956 metais.

Be minėtos disertacijos, kelias jo mokslinių straipsnių buvo atspausdinta NBS "Journal of Research", "Journal of the Optical Society of America", "Astrophysical Journal" ir kt. 1960 metais jo pirmieji toriaus spektro tyrimo duomenys buvo išleisti atskiru leidiniu. O 1971 metais "Journal of the Optical Society of America" paskelbė naujus toriaus bangų ilgių matavimus, at-

jusio jaunuolio, tegu ir kūrybingai pasireiškiančio svetima kalba, įspūdingo lietuviško straipsnio neištrauksi. Lietuvių kalbos mokėjimas — tai ne politinio plakato nešiojimas ir ne kubilo figūrų mišlus derinys. Lietuvių kalba yra išties žemynas, kurį užkariauti sugeba tik įsimylėliai arba pasiryžėliai. Žinoma, reikalui esant, galima dalinį mokėjimą paversti geru žinojimu. Galima pažadintoje širdyje išiebt užsiangažavimo aistrą.

Konkrečiai šnekant, reikia kuo daugiau efektingų verbavimo sumanymų. Juos kelti turėtų ir pati spauda. Taip pat asmeniškai paraginimas ir geras žodis, pasakytas ar parašytas potencialiam bendradarbiui, atneša daugiau naudos, negu iškalbingas vedamasis. O mūsų rudenėjančiame lauke tik glaudūs ir šilti žmonių ryšiai gali prailginti ir įprasinti kultūrinės išievojios dienas.

Pr. V. M. K. Čiurlionis

liktus R. Zalubo, A. Giacchetti iš Argonne National Laboratory ir R.W. Stanley iš Purdue universiteto. Šie darbai ir buvo pateikti Tarptautinės astronomų sąjungos bangų ilgių komisijai.

Šalia profesinės spaudos, dr. R. Zalubas bendradarbiauja ir lietuviškoje. Jo mokslo populiarizacijos straipsnių yra tilpė "Drauge", "Aiduose" ir kitur.

Dr. R. Zalubo pareigų "spektroskopas" irgi gana platus. Kurį laiką dirbo Lietuvos Banke Šiauliuose ir Vilniuje. Paskiau teko būti astronomijos katedros asistentu Vilniaus universitete, Vilniaus amatų mokytojų instituto inspektorium. Vokietijoje buvo Kempeno lietuvių gimnazijos direktorium ir matematikos dėstytoju. Ten pat dėstė matematiką ir prof. S. Kolupailos suorganizuotose Aukštuosiuose technikos kursuose. Atvykęs į JAV, dėstė matematiką Rochesterio Nazareth kolegijoje, o vėliau, persikėles į Washingtoną, ir Georgetown universitete. Nuo 1955 metų dirba mokslinį darbą JAV Standartų biure (National Bureau of Standards) Washingtono, kur tiria toriaus atomų struktūrą, naudodamas jų spektrus.

Studijuodamas Vytauto D. u-

niversitete Kaune, priklausė ateitininkų "Kestučio" korporacijai. Vokietijoje buvo lietuvių šalpos organizacijos "Caritas" centro valdybos pirmininkas ir organizavo "Caritas" veiklą lietuvių stovyklose. Šiuo metu priklauso Washingtono ateitininkų draugijų skyriui.

Šių metų liepos 20 d. mūsų darbščiajam spektroskopistui sukako 60 metų amžiaus. Ta proga užkalbinom dr. Romualdą, tikėdamiesi daugiau patirti iš jo darbo srities ir apamai iš astronomijos, kuri šiais erdviniais laikais domina veik kiekvieną žmogų.

— Jau daug metų tiriote torio spektrą. Kas tai per elementas toris ir kodėl jo spektras tiek daug dėmesio yra susilaukęs?

— Toris yra pilkas metalas, panašus į geležį, tik jo lyginamasis svoris apie pusantro karto didesnis. Jis yra vienas iš radioaktyvių elementų, kuris branduo linijų skilimu ir jungimusi pavirsta į uranijaus 233 izotopą ir tada vartojamas energijos gamybai.

Jo atomo branduolys yra sunkus ir jo išleidžiamas spektro linijos labai siauros. Ryškiųjų linijų pasiskirstymas gana homoge-

Dr. Romualdas Zalubas

nis tarp 2500 ir 10000 angstromų. Dėl tų savybių jis yra tinkamas standartas šviesos bangoms matuoti.

Su mokslo ir pramonės pažanga ir kyla vis aukštesni reikalavimai vartojamiems standartams. Geležis antriniu standartu išleisti apie 70 metų. Dabar josios spektro linijos nebeatinka šių dienų tikslumo reikalavimams, todėl geležis turi užleisti vietą toriui. Jo standartų vartojimas jau yra išplitęs visame pasaulyje.

Pradėdamas tyrinėti torį, aš ėmiausi dviejų uždavinių: surasti torio atominę struktūrą ir jojo spektro linijas paruošti standartais kitiems spektrom matuoti. Dirbdamas su apie 30000 torio spektro linijų, nustaciau apie 500 neutralaus torio energijos stoviu, kurie išaiškina jo atominę struktūrą. Tai sudarė pagrindą Giacchetti, Stanley ir mano išskaičiuotiems torio standartams.

— Minėjot, kad torio spektroskopas vartojamas kaip antrinis standartas kitų spektrų bangoms matuoti. Kas tad yra pirminis standartas ir kokia jo funkcija?

— Pirminis matų standartas atsirado tada, kai žmogaus pėda buvo pavartota ilgio vienetu. Nesunku įsivaizduoti, kokių tikslumu buvo galima tuomet matuoti.

Žmonija ilgai vargo dėl matų nevienodumo. Pagaliau 1795 m. Prancūzija įvedė metrinę sistemą. Vienetu buvo priimtas metras, kaip atstumas tarp dviejų brūkšnių ant platinos—iridijaus lazdos prie 32 I. F. Tas metras ir dabar tebelaikomas Tarptautinėje stoviu ir matų įstaigoje prie Paryžiaus.

1866 m. JAV kongresas legalizavo metrinės sistemos vartojimą Amerikoje.

Vėliau metras buvo surištas su kadmio raudonos šviesos bangos ilgiu. Prie standartinių sąlygų 1553164.13 kadmio šviesos bangos ilgių prilygo vienam metrui. Ši raudonoji banga ir buvo priimta standartu šviesos bangų ilgiams matuoti. Tačiau atėjo laikas, kada kadmis nebeatitiko pirminio standarto reikalavimų. Buvo ieškota geresnio. Iš aukso buvo pagamintas labai grynas gyvsidabrio 198 izotopas. Mūsų įstaigos žmonės išmatavo kai kurių jo bangų ilgius dideliu tikslumu. Tada kilo mintis, kad gal iš jo būtų galima padaryti pirminį standartą visiems amžiams. Bet tuoj pat paaiškėjo, kad amžino standarto, tur būt, niekada nepavyks surasti. Tačiau tai privedė prie vieno labai svarbaus sprendimo: buvo atsisakyta laikyti platinos—iridijaus lazda ilgio vienetu.

1967 m. po ilgų ir rūpestingų tyrimų pirminiu ilgio vienetu (t.y. standartu) buvo priimta (Nukelta į 2 psl.)

Rudenėjančiam kultūros lauke

Su lietuviškai rašančio atžalyno stoka šiandien susiduria dažnas emigracinės spaudos redaktorius. Kartais tiesiog norisi donelaičiai suukti — Ak, kur dingot, universitetus baigę, lituanistikos mokyklas išėję, protuoliai? Juk dar taip neseniai džiaugėmės jūsų bakalaurotiškai papuostom galvomis ir tikėjome, kad, štai, apsišarvavę literatūros ar sociologijos mokslų diplomais, pažersite mums naujų minčių, naujos kūrybos.

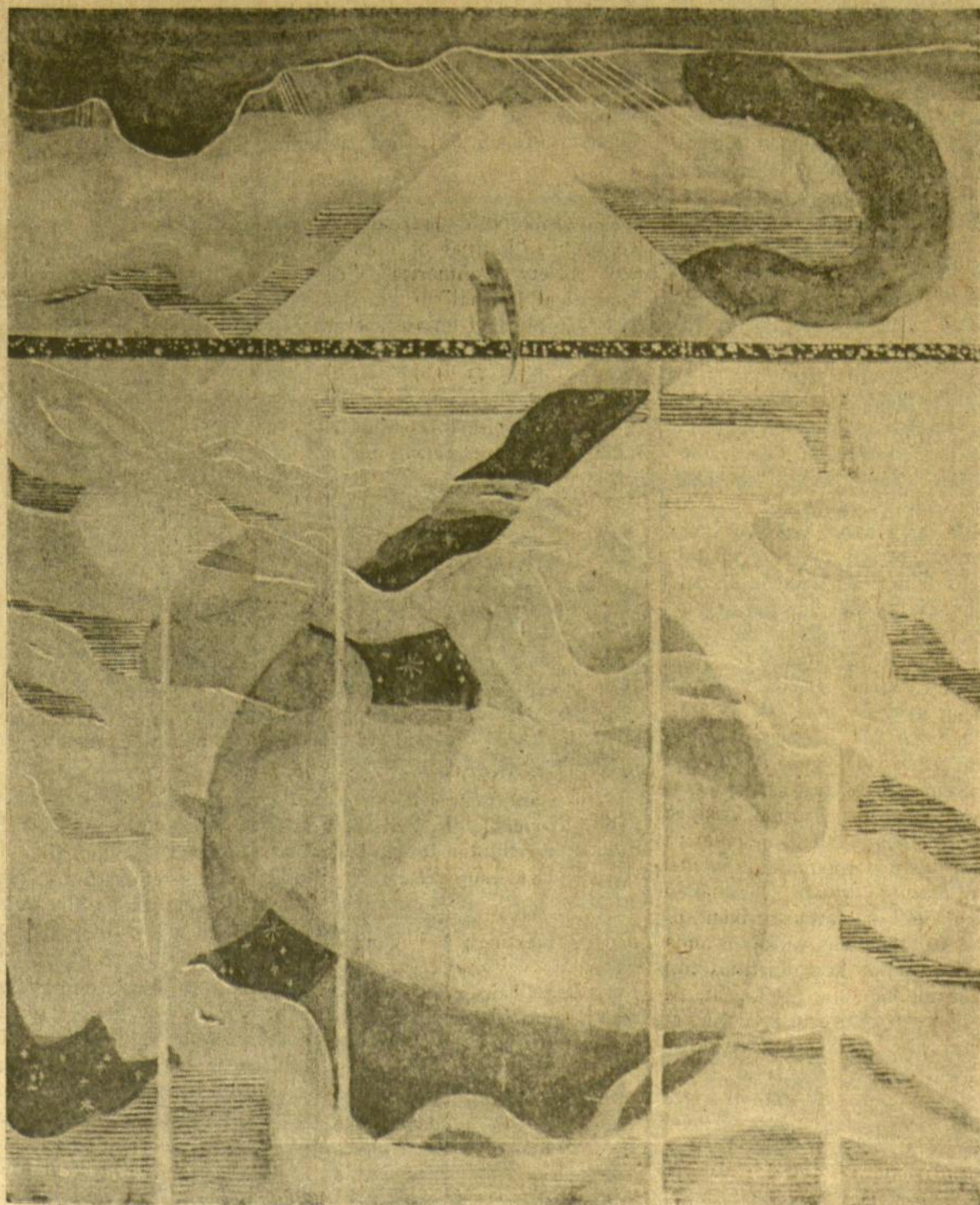
Be jaunatviško chlorofilo kultūrinė spauda atrodo nostalgikiškai, nelyginant vienišas rudens medis, laukiantis pirmojo speigo. Lapijof dar žėri aukso atspindžiai. Tarp šakų draikosi bobų vasaros voratinkliai. Bet lapai jau krenta. Prie jų norisi susimąstyti apie tolstantį akiratį, paskui sugrįžti šilton draugijon, prie židinio šnekučiuoti apie buvusias keliones ir ruoštis artėjančiai žiemai.

Tik dėl to pastaruojų laikų kai kurie mūsų tautiečiai, rudenėjančių nuotaikų paveikti, su širdgėla ima kelti net tokį kraupų klausimą: ar verta stengtis palaikyti silpnėjančią lietuvių išievojioje? Visur jie mato apatijos, sunykimo, nulietuvėjimo reiškinius. Emigracija, anot jų, yra atsidūrusi akligatvyje ir slenka tragiškon baigmėn. Negalima sakyti, kad jų pesimizme nebūtų tiesos. Nykimo procesas, ypač spaudos bei literatūros srityje, kamuoją kiekvieną jautresnį žmogų. Ir ne vien tik nykimo. Pavyzdžiui, po smarkaus žemės drebėjimo būrelis siel vartingai nusiteikusių kaliforniečių ėmė įrimtai abejoti, ar verta apskritai egzistuoti žemėje, kur tiek daug nelaimių, žiaurių žmogžudysčių, epidemijų, karų, gamtos katastrofų... Juk mūsų žingsnius kasdien gaubia tragiškos baimės galimybė.

Saulėleidžio filosofams vertėtų priminti: egzodas — tai ne trumpas distancijos pasivaikščiėjimas. Egzodas, lyg trikampis, turi tris kraštines linijas: pradžią, vidurį ir pabaigą. Ilgoji žambinė priklauso pabaigai ir gali nusitęsti daugelį metų, jei, nežiūrint sunkių sąlygų, mes savo kultūrai atiduosime viską, kas galima. Tik pažvelkime į kai kurias mūsų veteranus kultūrininkus, rašytojus, žurnalistus, visuomenininkus. Jų duoklė kultūriniam išsilaikymui yra milžiniška. Ir jų atsparumas triuškina visas "Unter-gang" filosofų pranašystes. Dažnas veteranas, net 80 sukoręs, nesijaučia stovįs išievojios beprasmiškumo akivaizdoje. Todėl klau simas, kaip galima būtų į kultūrinę spaudą įtraukti atžalyną, pasidaria daug reikšmingesnis, negu aimanavimas dėl būsimų katastrofų ar dėl artėjančio lietuviybės galo.

Lietuviškos sveikatos mūsų padangėje dar yra pakankamai. Nepamirškime ir tų, kurie, čionai atvykę su dypukiškais baidokais, dar nėra peržengę jubiliejinio pusimčio. Energijos jiems nestinga, nors, pro kultūrinės veiklos prizimę žiūrint, ir jų pusėn norėtusi paleisti donelaičiškas godas — kur dingo jūsų dyvinais viežlybos aistros? Juk dar taip neseniai pas mus lakstydami vasarą šventėt, ar plazdėdami salėj linksmai šokinėjot? — Sunku patikėti, jog tie žaliūnai, bekiškiokupūstaudami ūmai pražuvo Kanados miškuose. O nei jie gi čia pat, pakuosėje, porą kartų per savaitę parke mankština ofiso išlepinus stuburkaulius. Mat, nenori per anksti sustabarėti.

Nemanykime, kad praktiški metodai, kuriais būtų įmanoma paskatinti tuos žmones jungtis į kultūrinę spaudą, mėtosi kiekviename patvoryje. Iš suamerikonė-

Žvaigždžių sonata. Andante.

Šiame numery

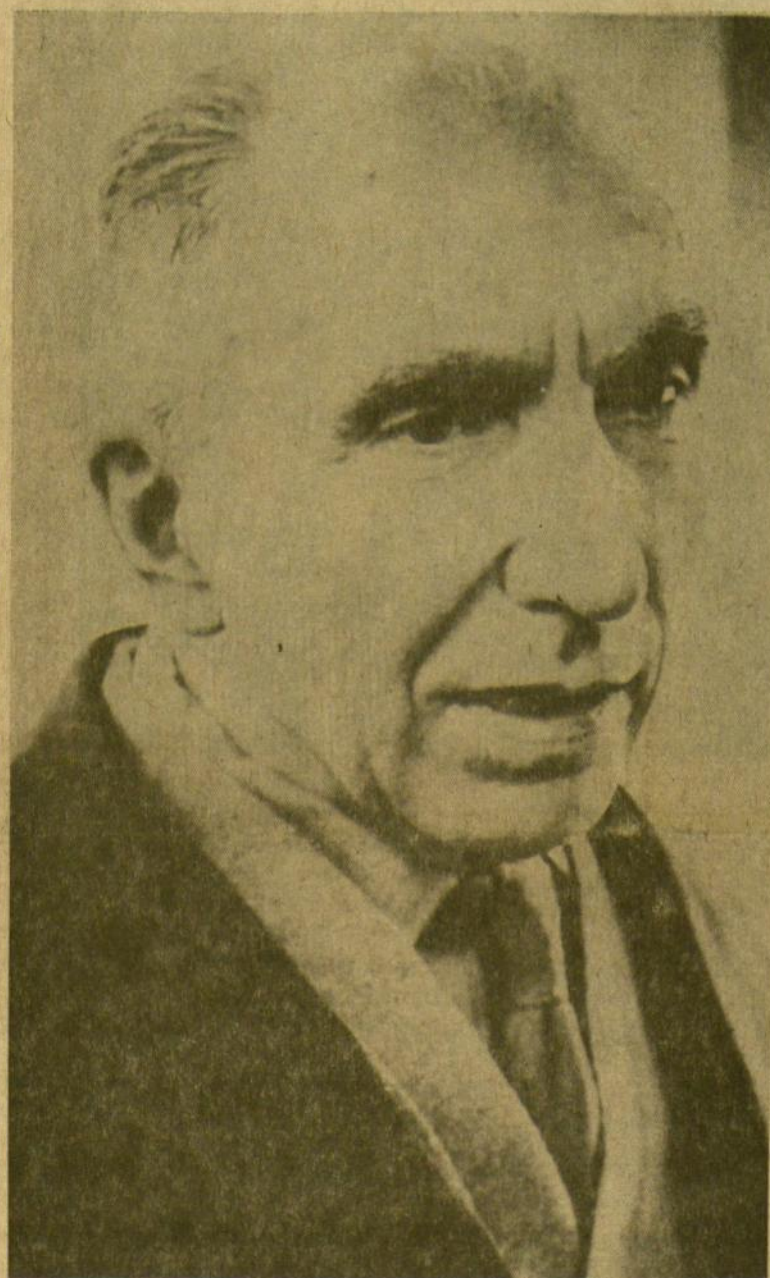
KOKIA KŪRYBA YRA LIETUVIŠKA? POKALBIS SU A. KUČIŪNU APIE K. V. BANAIČIO OPERĄ IR JOS PASTATYMĄ. DISKUSIJOS APIE ZALTI, OBUOLĖ, MAGDALENĄ IR JUDĄ. BAZIO BRADŪNO EILĖRAŠIAI. CHATEAUBRIAND, DVIEM SIMTMEČIAM NUO JO GIMIMO PRAEJUS. CHATEAUBRIAND APIE WASHINGTONĄ IR NAPOLEONĄ. JUOZAS MILTINIS IR JO TEATRAS PANEVĖŽYJE. JONO BYANSKO 50 METŲ MUZIKINĖ VEIKLA. GIMSTA NAUJA LITERATŪRA SOVIETŲ SAJUNGOJE. NAUJI LEIDINIAI. AKADEMINES PROSVAISTĖS.

Banaičio operą pasitinkant

Pokalbis su Chicagos Lietuvių operos dirigentu ir meno vadovu Aleksandru Kučiūnu

Aleksandras Kučiūnas

Kazimieras V. Banaitis

Nuotr. V. Maželis

KERTINĖ PARASĖTĖ

Kokia kūryba yra lietuviška?

Zvilgterėjus mūsų laikraščiuosna, kartais atrodo, jog esama mažai idomių temų. Bet štai dvi emė ir, kaip žuvys, papuolė į vieną bučių. Viena ilgesnė. Kita — tragiškai pabaigai.

Pirmoji — per mažai diskutuojame.

Štai skaitai, kad, va, simpoziume buvo norėta diskutuoti, kuri kūryba yra lietuviška, kuri yra nelietuviška. Bet, rašoma, laiko tam neliko. Gal nesvarbi tema? O gal aiški, ir baigta? Juk, savaime aišku: kas nelietuviška, tai nelietuviška. Gal kas ten ir aiškintų su sofizmais, kad lietuvių kūryba gali būti nelietuviška, gali būti nelietuviška, pusiau lietuviška ir t. t. Gal atsirastų ir tokių keistuolių, kurie porintų, jog prancūzo kūryba negalėtų būti švediška, nors jis ir S. Lagerloef stiliuje rašytų, arba tokių, kurie įrodintų, kad Picasso tapyba negali būti ispaniška, nes jis (ispanas) jau įtrauktas Prancūzijos istorijon. Vaizduotė užsidega ir pradėdį įsivaizduoti įvairių tautybių atstovus, diskutuojančius pa-našią temą:

Štai, susėdę italai šneka, kad tokie "neitališki" kompozitoriai, kaip Verdi, "Aida" sufaraonino egiptietiškais motyvais, o Puccini — "Madame Butterfly" pritaškė japoniškų akordų, Greta susėdę prancūzai pastebi, kad Ravel pasuko į rytiečių triūbeles, o Gounod vokišką "Faustą" "su-krautino". A. Gide susidomėjo Vatikano požemiais, o N. Sarraute juk yra rusė! "N'est pas pas?", kra'ydamis barzdas, stebisi išminčiai.

Jeponai tuojau susitvarkytų su El Greco, nes jis juk graikas! Servantes gautų daugiausia, nes jis išjuokė savuosius ispanus, riterius "Don Kichote", tik įsivaizduokite, kodėl jis ne-

galėjo paimti tam apjuokos reikiukai kokį kitos tautybės "rima maži", kaip tai padarė lenkas Sienkevičius, įvesdamas panašioj plotmėj lietuvių Lionginą veikale "Ugnimi ir kalaviju"?

O ten sėdi anglai ir galvoja, kodėl j jų literatūrą papuolė "Last days of Pompeii"? Kodėl ne Londono? Girdi, ar nereikėtų visai tylėti apie negrįžusius tėrvynėn Joyce ir Beckett? Gal išmesti ir Conradą, juk jis len-tas?

Ką darytų čekai su Kafka, su jo nečekoslovakais "K" hero-jais ir neiškia "geografija"? O tokie amerikiečiai gal net ne-diskutuotų. Jie visus priima. Bet kaip su jų "kinietiška" P. Buck, "prancūzišku" Cummings, kosmopolitu Hemingway, I. Henry, su Upton Sinclair lietuviš-kom "Džiunglėm". Wallace su rašytų, arba tokių, kurie įrodintų, kad Picasso tapyba negali būti ispaniška, nes jis (ispanas) jau įtrauktas Prancūzijos istorijon. Vaizduotė užsidega ir pradėdį įsivaizduoti įvairių tautybių atstovus, diskutuojančius pa-našią temą:

Vokiečiai — geri patriotai. Bet, gerai pagalvoję, griebtų ir Goethę už Italijos vaizdus. Aust-rai Mozarto koncertų, karštai pagalvoję, gal visai nerengtų už jo italų kalba parašytas operas ir tuos abstrakčius itališkus gaidų ženklus "forte", "mezzo-forte". Ar negalima jų išversti? "Was is das?", galėtų piktai austrai klustelti.

Bet mes net ir to neklausia-me. Mes viską darome stipria, raumeninga ranka. Arba veikia-me, veikiami savo dar labai pri-matyvių emocijų.

Štai ir priėjome prie antros, j bučių papuolusios, temos, ku-ri iš komedijos pasidaro jau tra-gedija. Kaip? O štai kaip: skai-tant, kad tokia ir tokia bend-ruomenės valdyba mielai būtų surengusi vieno dailininko pa-matytas 1972 metų pavasarį.

(Nukelta į 2 psl.)

solistams bei chorui, bet orkest-rinė operos palyda užrašyta for-tepijonui. Banaitis savo kūrinio nespėjo suorkestruoti, o be or-kestro operos juk nestatysi!..

"Jūratės ir Kastyčio" operos fondas, išleidęs šį klavyrą, pasi-žadėjo finansuoti ir orkestro partitūros pagaminimą. Pasinau-dodamas proga, norėčiau at-kreipti mūsų visuomenės dėmesį į šį svarbų lietuviškos muzikos įvykį ir prašyti paramos Operos fondo dideliame užsimojimui.

— Kurie motyvai lėmė, kad ši, o ne kita opera buvo pasi-rinkta naujam čionykštės mūsų operos sezonui? Berods, prieš penketą ar šešetą metų buvo jau kalbama apie "Jūratės ir Kasty-čio" pastatymą. Kodėl anuomet tu pastatymo buvo atsisakyta, o dabar jis pasirinktas?

— Tiesa, Chicagos Lietuvių operai "Jūratė ir Kastytis" seniai rūpėjo, tačiau kliūtis buvo anksčiau minėtos orkestracijos neturėjimas. Pameniu, buvo kreiptasi į kelis orkestratorius, bet dėl aukšto honoraro (15,000 ir net 20,000 dol.) sumanymas atrodė neįmanomas realizuoti. Šį kartą, man talkinant, ir, be to, patį veikalą perredagavus, gerokai sutrumpinus, buvo susitarta su orkestratorium už žy-miai mažesnę sumą.

— Kada ir kieno buvo padary-tas galutinis šios operos pasta-tymo sprendimas?

— Pereitą žiemą Chicagos Lietuvių operos valdybai ir so-listam pademonstravau jau per-redaguoatą "Jūratės ir Kastyt-čio" operą, ir visi pastatymui pritarė. Laikantis mūsų operos ansamblio tradicijų, pastatymo projektas buvo priimtas visuoti-niam narių susirinkime pereitą pavasarį.

— Ar "Jūratės ir Kastyčio" operai paimtoji Jūratės ir Kas-tyčio tema yra veiksmo prasme ta pati, kaip ir Maironio žinome-jal baladėje, ar librete yra įpin-ta ir visai naujų situacijų?

— Iš esmės šios operos siuze-tas atitinka Maironio baladę, vis dėlto libretistė Bronė Buivy-daitė pabandė įvesti ir naujų veikėjų. Štai, pavyzdžiui, opero-

je turime Rūtėlę, kaimo mergi-ną, įsimylėjusią Kastytį, be to, turime Kastyčio Tėvą ir Motiną. Deja, nei situacijos (scenos), nei šių veikėjų charakteriai lib-retistės nebuvo pakankamai iš-vystyti. Daugiau ir tekstas silp-nas, neinspiravęs kompozito-riaus, tad teko padaryti nemaža-piųjų (kupiūrų). Antra vertus, pasigendame Perkūno pasirody-mo, kuris su dramatišku mono-logu tikriausiai Banaitį būtų įgalinęs sukurti stiprios muzi-kos. Aplamai, kaip ir kitose mū-sų operose, libretas ir čia gana "skystas" (libretas rašyti, at-todo, yra nelengvas, specialus menas) ir tik Maironio nuostabi baladės tema bei žavi Banaičio muzika šią operą daro patrauk-lią ir įspūdingą.

— Kuo būdinga ši K. V. Ba-naičio opera muzikine porsme: ar daug ji atremta į taip labai K. V. Banaičio mėgtąjį folklorą ir aplamai, kur ji stovi operų muzikinės raidos kelyje?

— Banaitis mūsųose ypač ži-nomas savo puikiom solo dai-nom (Vandens lelija, Aš per naktį, Tulpės ir kt.) bei liaudies dainų originaliom harmonizacijom. Šioje operoje apstu kūry-bingo Banaičio talento: čia ir solistų idomios scenos, pavyz-džiui, dievaitės Jūratės drama-tiškai stiprūs pasirodymai, Kas-tyčio gražios arijos (ypač pa-minėtina antro veiksmo arija — Laivinė, kuriai panaudoti Balio Sruogos poezijos žodžiai), Rūtė-lės švelni daina bei Motinos rau-da, o taip pat ir lietuviško folk-loro kupini chorai. Malda Per-kūnui ir undinių viliojančios dainos pasiliks, manding, mūsų muzikinę literatūrą kaip ryšk-ūs Banaičio genijaus pavyz-džiai.

Operų muzikinės raidos kelyje, "Jūratė ir Kastytį" priskir-čiau prie vadinamo vėlyvojo ro-

mantizmo. Pačią operą gi norė-tųsi pavadinti muzikine pasaka arba tiesiog — liaudies opera.

— Ar tai būtų daugiau solistų ar chorų opera, Ar yra operon įterptas ir baletas?

— "Jūratė ir Kastytis" yra vienodai svarbus solistų ir cho-ro muzikinis veikalas. Baletas šios operos trečiam veiksmo tu-ri labai didelį ir efektingą vaid-menį.

— Premjerinės naujos operos pastatymas, tur būt, visam mū-sų operos kolektyvui ir jo meno vadovui kelia kur kas daugiau rūpesčių, negu statant kurią nors įprastinio repertuaro ope-rą. Kaip manote K. V. Banaičio naujos operos pastatymo atve-ju spręsti dekoracijų, režisūros, kostiumų, apšvietimo ir kt. prob-lemas? Juk visa tai siejasi ne tik su pinigų, bet ir su įtemptu darbu ir su pačiais giliausiais kūrybinio nusiteikimo šaltiniais. Ar užteks išsivijios sąlygose jų skaidrumo ir gilumo?

— "Giliausių kūrybinių nusi-teikimų", tur būt, daugiau rei-kingi yra poetai, kompozitoriai, o aš esu tik operinio meno atlikėjas. Entuziazmo darbu vis dėlto man niekuomet nestigo. Pagal savo sugebėjimus darysiu viską, kad "Jūratės ir Kastyčio" operos spektaklį pateikčiau mū-sų operos lankytojams kuo geriausiai. Solistų ir kitų šio dar-bo talkininkų sąrašą paskelbs vėliau Chicagos Lietuvių operos valdyba, aš betgi norėčiau iš-reikšti savo didelį pasitenkinimą, kad be nuolatinų pagalbi-ninkų muzikinę operos paruo-šoj — Alice Stephens, Alfonso Gečo, Alvydo Vasaičio, — šį kartą ateina talkon ir dailininkas Adolfas Valeška — įžymus vardas mūsų dailėje. Ir tai džiugu, nes šioje operoje scenovaiz-dis yra beveik tiek pat svarbus, kaip muzika ir dainavimas.

K. V. Banaičio "Jūratės ir Kastyčio" operos įžangos detalė. Ištrauka iš šio išleisto šios operos klavyro

Šiame numery

O VIS DELTO ŽUDOMAS.

ALBRECHTAS DUERERIS, 500 METŲ JO GIMIMO SUKAKTĮ MININT.

TRYS BANDYMAI PAVAIZDUOTI LIETUVOS TRAGEDIJĄ — A. KAIRIO, J. GLAUDOS IR A. BARONO ROMANAI.

MEDARDO BAVARSKO EILERASČIAL.

NIJOLĖS JANKUTĖS APYBRAIŽA:

"KETVIRTOJ EILUTĖJ — DIAGNOZĖ".

RECENZIJINIS POKALBIS APIE "AIDUČIŲ"

IR SALČIŲ KONCERTUS.

NAUJI LĒDINIAL.

KULTŪRINĖ KRONIKA.

FILMŲ ĮVAIRUMAI.

MOTERŲ GYVENIMAS.

Albrechtas Duereris, 500 metų jo gimimo

sukaktį minint

P. GAUČYS

Zymiausias vokiečių dailininkas, Albrechtas Duereris, buvo gimęs 1471 m. Nuernberge. Jis buvo trečias sūnus auksakalio aštuoniolikos vaikų šeimoje (jų daugelis mirė ankstyboje jaunystėje). Jo tėvas, matydamas sūnaus norą išmokyti skaičiuoti ir rašyti, pasiuntė jį į mokyklą, o paskui savo dirbtuvėje išmokė auksakalio amato. Tėvas, irgi Albrechtas, dirbo Nuernbergo bažnyčiom ir imperatoriui Fridrichui III ir tuo didžiavosi. Motina, išlikusi gyva sūnaus nuostabiai puikiam piešinyje, buvo nepaprastai dievo-baiminga ir labiausiai rūpinosi savo vaikų sielų išganymu. Kai jaunas Albrechtas gerai įgudė amate, jis pasijuto labiau linkęs į tapybą. Tėvas nenorėjo prarasti gėlaus pagalbininko, kuriam išmokyti buvo sugaišęs daug laiko, bet galiausiai sutiko, ir Duereris trejiem metam buvo paliktas mokytis tapybos pas žinomą dailininką M. Wolgemutą. Išmokęs čia piešti ir tapyti, tėvas, norėdamas, kad jo 19 metų sūnus pamatytų pasaulį ir pasitobulintų, išsiuntė jį į Paryžių ir Niderlandiją. Jaunas Albrechtas ten susižavėjo Martyno Schongauerio vario raižiniais ir pats panorė būti raižytoju. Ten jam bsimokant, jo asmeninis piešimo stilius pasikeitė ir įgijo žėrėjimą bei tonaciją. Jis į savo figūras sudėjo dekoravimo pamėgimą ir auksakalio švelnumą. Išbuvus užsienyje 4 metus, tėvas jį atšaukė, nes jau buvo suradęs sūniui nuotaką, kurios Albrechtas dar nebuvo matęs. Tai buvo Agnė Frey, pagarbių tėvų dukra. Jie gavo 200 guldenų kraičio (už juos buvo galima įsigyti namus) ir galėjo tikėtis paveldėti dar didesnę turtą. Ši santuoka nebuvo laiminga. Neturėjimas vaikų, kaip juodas debesis, slėgė visą dailininko gyvenimą. Be to, žmona buvo vaidinga moteris, niekad savo vyro nepalikda-

vo ramybėje, versdama vis daugiau ir daugiau uždirbti pinigų.

Italų tapybos trauka

Netrukus po vestuvių Duereris vėl išsiruošė į kelionę, ne tiek dėl maro, pradėjusio siausti Nuernberge ir kasdien nusinešančio šimtus gyvybių, kiek degdamas noru pamatyti išgarsėjusią italų tapybą. Anais laikais keliavimas po užsienius buvo svarbus veiksnys dailininko formavimuisi. Ligi tol jis tepažino tik savo mokytojo meną ir jam buvo būtina platesnė patirtis. 1494 m. jis išvyko į Veneciją. Tais laikais Venecija buvo didelis ir svarbus miestas, varęs plačią prekybą su Rytais. Ir pati Venecija buvo laikoma jūrų karalyste, kur vyko iškilmingos šventės, įspūdingi spektakliai ir puošnūs užsienio svečiai pripildė miestą. Visa tai žavėjo Duererį; visa jam buvo nauja, ir jis tuos įspūdžius fiksavo savo piešiniuose ir akvarėlėse.

Pamatęs jo trokštamus matyti garsiąjų italų dailininkų Mantegna ir Leonardo paveikslius, įsitikino, kad tie meno milžinai turėjo žinoti kokias nors slaptas formules ir taisykles. Vien tik tuo jis tegalėjo išaiškinti jų didybę, paprastumą ir formų ryškumą. Pradėjo pats ieškoti tų slaptų formulių kaip alchemikas ieško filosofinio almens. Tačiau veltui apie tai teiravosi visoje Venecijoje. Joje išbuvus 9 mėnesius, jis išsiūrėjo daugybę paveikslių, pergyveno galybę įspūdžių, bet nerado patenkina- mo atsakymo į problemas, jį čia atvedusias.

Kūryba šiurpių pranašysčių grėsmėje

Sugrįžęs į Nuernbergą, jis susidraugavo su savo kaimyno sūnum, humanistu Wilibaldu Pirckheimeriu, labai gabiu diplomatu, poetu ir miesto patarėju. Abiejų draugystė patvėrė

Albrecht Durer (vokiečių, 1471-1528)

Autoportretas

ligi pat mirties. Tada Duereris sukūrė daug grafikos darbų, jų tarpe visą eilę savo šedevrų, kaip pvz. "Sūnus palaidūnas", "Apokalipsės keturi raiteliai", atitinkę to meto audringą nuotainką. Šie darbai Duererį padarė garsiu visoje Europoje. Tuo metu buvo tikima, kad 1500 m. ateisianti pasaulio pabaiga, žmo-

nės gyveno baimėje, lyg po kabančių kirviu. Buvo laukiama Apokalipsėje pranašaujama baimė, lotynų ir vokiečių kalba. Duererio raižiniuose: viltis ir baimė, sumaikinimas ir išganymas, nuteisimas ir malonė. Duererio rankose graviūra virto galinga idėjų perdavimo priemone. 1497 m. jis savo tėvo namuo-

se įrengė dirbtuvę, kur Apokalipsės 16 graviūrų buvo užbaigtos. Jis pats jas išleido dviem laidom, lotynų ir vokiečių kalba. Tuo pačiu metu Duereris išgarsėjo ir kaip portretistas. Šiam darbui turėjo daugybę užsakymų. Turtingi žmonės ir kunigaikščiai jam pavedavo nu-

(Nukelta į 2 psl.)

O VIS DELTO ŽUDOMAS

Prieš kiek laiko net keliais atvejais mūsų laikraštyje buvo rašyta apie pasibaisėtą M. K. Čiurlionio paveikslų nykimą ir jų spalvų blukimą rusų bolševikų okupuotoje Lietuvoje. Stipriau pasisakant, net buvo šūktelta: Nežudykit Čiurlionio! Suprantama, kad šūkiu nebuvo taikoma į M. K. Čiurlionio muziejaus — galerijos vadovus ir kitus atitinkamus pareigūnus lietuvius, o į maksvinius rusus, kurie tik vieni ant okupuoto krašto kultūrinių pastangų uždeda savo galutinį TAIP arba NE.

Juk jeigu M. K. Čiurlionio gelbėjimas pareitų vien nuo tenyškėčių lietuvii, tai dar galimam Čiurlionio paveikslų restauravimui būtų seniai pasikviesta patys geriausi, pasaulinį garą turintys, užsienio šios rūšies specialistai, būtų susirasta šios srities patys geriausi pasaulio fotografai, apsišarvavę tobuliausiais spalvotos nuotraukos aparatais. Bet čia Kaunas ar Vilnius gali tūkstautis sykių sakyti TAIP, TAIP, TAIP... užtenka vieno vienintelio Maskvos NIET, ir visi planai žūva, visos gelbėjimo pastangos eina niekais... Čiurlionis miršta, ne, nemiršta, o okupanto rankomis žudomas.

Juk nėra paslaptis, kad, ypač Vakarų pasaulyje, garsių ir įvairiausių technikomis tapytų paveikslų restauravimas ir konservavimas yra pasiekęs tokį laipsnį, kad čia daroma kone stebuklai. Laiko sugrauztas ar kitaip kuo nukentėjęs paveikslas dažnai prikeliamas tiesiog iš mirusių, ir tai jau amžinam savo gyvenimui. O meno pasaulis taipgi žino, kad už geležinės uždangos šios rūšies ir tokio lygio specialistų šitam darbui nėra.

Taipgi nėra naujiena, kad įvairiausi optikos aparatai Vaka-

rų pasaulio technikos yra taip iš-tobulinti, jog paveikslu spalvota nuotrauka padaroma tokio gerumo, kad net meno specialisto akis jos neatskiria nuo originalo. Bet nėra ir paslaptis, kad šitokio tobulumo negali pasiekti (nes neturi priemonių) tapybos paveikslų fotografai sovietinėje imperijoje. Vakarų pasaulyje garsiosios meno knygų leidyklos paprastai atsisako naudoti sovietinės technikos pagamintus paveikslu nuotraukų negatyvus, nes nenori pakenkti žinomam ir aukštai vertinamam savo leidyklos vardui.

Todėl, pasikvietus talką, atlikti dar įmanomus Čiurlionio paveikslų restauravimo darbus bei nuotraukose atiečiai tobulai užfiksuoti dar šiandien regimas Čiurlionio spalvas yra pats didysis dabarties uždavinys šio mūsų meno genijaus tragiškoje problemoje. Neabejojame, jog tenyškėčių lietuvii yra viskas šia kryptimi padaryta, kas nuo jų pačių priklauso. Neabejojame taipgi, kad, normaliu tarpžinybiniu procedūros keliu einant, visur buvo atsitrenka į bolševikinį - okupacinį NE.

Ir kas tada beliko daryti? O beliko tik apeliuoti tiesiog į plačiąją visos Sovietijos visuomenę, atidengiant okupacinės burokratijos nusikalstamą darbą ir tikintis, kad viešojo kultūros žmonių opinija gali padėti sugriauti Čiurlionio mūrijamą mirties sieną.

Idomu dar ir tai, kad atsišaukimas pirmiausia paskelbtas neKauno ar Vilniaus spaudoje, o Maskvoje leidžiamoj "Literaturnaja gazeta". Vilniuje ar Kaune, matyt, vargu ar būtų buvę galima tokio pirmapradinio viešo paskelbimo ir tikėtis. O dabar Vilniuje leidžiamas savaitraštis "Literatūra ir menas" rugsėjo 11 d. laidoje jau

visai ramiai atsišaukimą perspausdino iš "Literaturnaja gazeta". Tas kolektyvinis šauksmas į visuomenę pasirašytas: V. Čiurlionytė - Karužienė, M. K. Čiurlionio galerijos vedėjos; J. Čiurlionytė, menotyros daktarė; E. Balsio, Lietuvos TSR liaudies artisto; J. Kuzminskio, Lietuvos TSR Dailininkų sąjungos valdybos pirmininko. A. Sidorovo, TSRS MA nario korespondento ir F. Rozinerio, literato.

Atsišaukime, nušvietus tragišką M. K. Čiurlionio paveikslų būklę, sakoma:

"Pirmas ir neatidėliotinas dalykas — dabartinės paveikslų būklės užfiksavimas, padarant faksimilines kopijas. Paskui būtina kai kuriuos paveikslius konservuoti ir restauruoti. Tačiau Lietuvoje nėra nei specialistų, nei tam reikalingų įrengimų. Tad labai norėtusi, kad ir TSRS Kultūros ministerija, ir mūsų meninės organizacijos artimiausiu metu išstudijuotų šią problemą. Reikėtų surinkti visas žinias apie žinomus analogiška technika pieštų paveikslų faksimilinio kopijavimo, konservavimo ir restauravimo būdus, pasi- naudojant ir užsienio patyrimu."

Juk tai dėl to paties ir išėivijoje buvo šūktelėta: Nežudykite Čiurlionio! Po to šūktelėjimo okupanto diriguojama spauda Vilniuje dar bandė oponuoti, girdi, tai netiesa, nes net specialus muziejus Kaune Čiurlionio paveikslams pastatytas. Bet šiandien gi niekur kultūringame pasauly žymių dailininkų paveikslai nekabinami ant medžių giriose ar ant drėgnos smiltainio olose. Gi Čiurlionio ypatingu atveju dar pabrėžtinai neužtenka vien tik to, kad jį lietus neužlyja, sniegas neužsniega ar vėjai neužpučia. Čiurlionio gelbėjimui reikia pačių rinktinii,

pasaulinio garso specialistų ir pačios tobuliausios šios srities technikos. O visu tuo bolševikinė Maskva lietuviams lig šiol neleidžia pasinaudoti. Todėl ir šiandieninės Kertinės paraštės išvada ta pati kaip ir anksčiau: o vis dėlto Čiurlionis žudomas! Šito fakto akivaizdoje, ką turėtų daryti laisvojo pasaulio organizuoti lietuviiškoji išėivija? O visos įvairios valstybėse veikiančios kultūrinio, bendruomeninio ir politinio pobūdžio organizacijos bei institucijos turėtų neatidė-

liojant kreiptis į Paryžiuje reziduojantį Jungtinių Tautų padalinį UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), kurio tikslas yra pasauliniu mastu rūpintis švietimo, mokslo ir kultūros sritimis. Lietuviškosios išėivijos skundai prieš Sovietų Sąjungą Čiurlionio žudymo atveju turi pasiekti šią tarptautinę kultūros instituciją, prašant jos intervencijos ir talkos Čiurlionio palikimui išgelbėti.

Šiame numery

KAIP SU TAIS MŪSŲ VARDAIS?
NĖRA NIEKO BLOGO PSISKAITYTI —
V. BAGDANAVIČIUS, MIC, ATSAKO
DR. G. VALANČIUI
APIE LITERATŪRĄ, KRITIKĄ IR ISTORIJĄ —
ALOYZO BARONO LAISKAS RECENZENTUL
GIORGIOSEFERIS EILERASČIAI
NIOJĖS JANKUTĖS NOVELĖ
AR RASYTOJO DOSTOJEVSKIO LIETUVIŠKA
KILME NESIDOMĖTA?
NAUJI LEIDINIAI
KULTŪRINĖ KRONIKA
FILMŲ ĮVAIRUMAI
SPYGLIAI IR DYGLIAI

KERTINĖ PARASĖ

KAIP SU TAIS MŪSŲ VARDAIS?

Idomu pasklaidyti kurio nors didmiesčio telefonų knyga. Taip ryškiai iš jos pamatome, kokia įvairiatautė yra Amerika. Tai ne tik Jungtinės Valstybės, bet ir tikros Jungtinės Tautos. Tiesa, daugelis įvairiataučių pavardžių yra jau daugiau ar mažiau suanglintos ir ne visada lengvai beatpažįstamos (pvz. kad ir šios lietuviškos pavardės: Juskevicius, Yuravage - Jurevičius, O'Britis - Abraitis, Unitas - Jonaitis), bet nemaža dalis tebėra nepakeistų. Randame jų tarpe ir apščiaili lietuviškų pavardžių. Netgi žymiai daugiau, kaip būtume galėję spręsti iš to, kiek lietuvių matome lietuviškame to miesto gyvenime (jau nekalbame, lietuviškoje veikloje) ar net kiek jų yra lietuviškų (ar jau tik tariamai lietuviškų) parapijų sąrašuose. Ir nusiūmėlia kažkokia neįauki nuotaka, lyg lankytumeisi Chicagoje Šv. Kazimiero ar Tautinėse kapinėse, kur tiek daug gražių lietuviškų pavardžių... antkapuose.

Panašus nevienodumas matodidmiesčio telefonų knygoje. Vienai vartojta angliškas vardų formas: John, Joseph, Anthony, Peter, George...; kiti (beveik tik iš pokarinių ateivių tarpo) pasirašinėja Jonais, Juozais, Antanais, Petrais, Jurgiais... Kadangi krikščioniškieji vardai yra bendri didelėi pasaulio daliai, tai jie lengvai išverčiami į gyvenamojoje valstybėje vartojamą kalbą. Taip ir Lietuvoje Ivanus, Johannus (ar Hansus) ir Janus vadindavome (ir rašydavome) Jonais, Josifus, Jozefus ir Juzefus — Juozais, ir t. t. Ir čia Amerikoje lietuviai, mokykloje draugų ir įmonėje bendradarbių vadinami Joe, Tony ar John, prietu vardu pripranta ir juos vartoja patys, lietuviškus vardus palikdami tik savo lietuviškai aplinkai. Vis dėlto, kadangi amerikietiškoji visuomenė savo pagrindu yra įvairiatautė, daugelis lietuvių jaučia esant prasminga oficialiai vartoti lietuviškas savo vardų formas; ypač dabar, kai Amerikoje vis labiau pabrėžiama etninių tradicijų išlaikymo reikšmė, ir, smerkiant visokeriopą diskriminaciją, drauge nuvertinama senoji "melting pot" teorija.

Šalia paprasto vardų vertimo anglų kalbon ne kartą pasitaiko (ypač tai buvo senesniojoje išėvijoje) vardų pakeitimas populiariais amerikietiškoje visuomenėje vardais. Ir taip Kazimieras ar Kazys tapo Charles (faktiškai tai juk mūsų Karolis), Vincentas ar Vincas — William, Česlovas ar Česys — Chester, Vladislavas ar Vladas — Walter, Bronius — Bruno, Sekdami lenkų emigrantų pavyzdžiu, lietuvių Stasiai savo vardą dažnai pakeitė į Stanley, nors tas germaniškas vardas nieko bendro, išskyrus panašiai skambantį pirmąjį skie-

(Nukelta į 2 psl.)

NĖRA NIEKO BLOGO PASKAITYTI

Atsakymas dr. G. Valančiui

VYT. BAGDANAVIČIUS, MIC

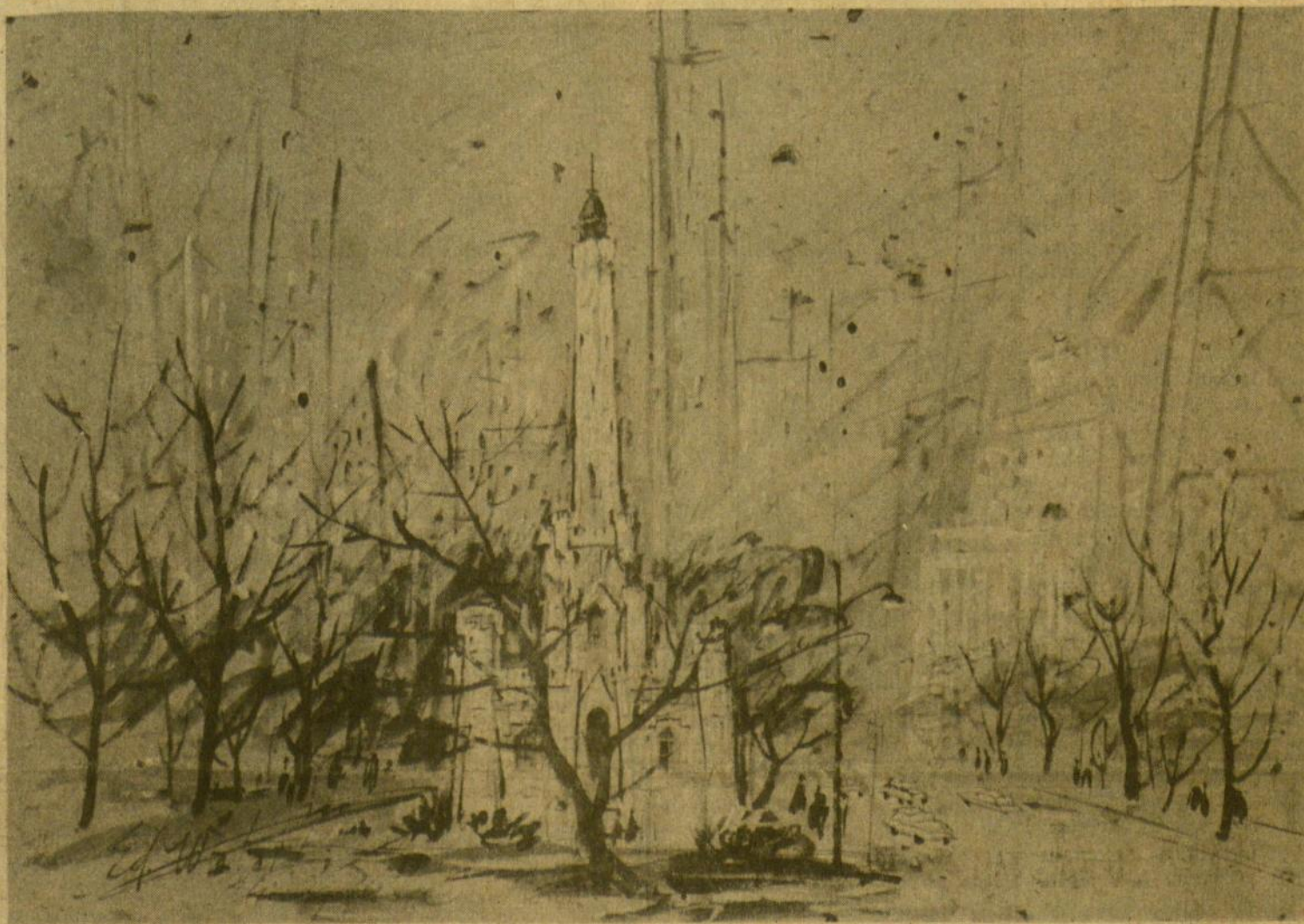
Popiežiaus neklaidingumo klausimas

Žinoma, nėra nieko blogo paskaityti vieną kitą protestantišką knygą. Jų yra gerų. Tačiau ne visais klausimais jos yra lygiai rekomenduotinos. Viena iš tokių sričių, kurioje protestantai autoriai neparodo platesnio susiorientavimo, yra popiežiaus neklaidingumo klausimas. Šioje problemoje jie iš seno laikosi neigiamo nusistatymo, kuris kliudo jiems pasiekti gilesnės išvalgos.

Tiesa, šis klausimas šiandien yra pasidaręs labai gyvas ir pas katalikus autorius. Tačiau jis kyla ne tiek principinėje plotmėje, kiek pritaikymo plotmėje. Šiandieninėse teologinėse diskusijose, kurios taip gyvai kilę po II Vatikano susirinkimo, vienas dalykas yra labai teigiamas, palyginus su 16 šimtmečio diskusijomis, kad visi geriau supranta Bažnyčios vienybės reikalą. Kai protestantizmo atsiradimo laikais visi ėjo į periferijas, norėdami skirtis, tai šiandien, priešingai, visi nori vienytis. Net kraštūniški autoriai nekovoja prieš Bažnyčios vienybę, bet nori ją padaryti visiems labiau prieinama.

Dėl to ir popiežiaus neklaidingumo klausimas šiandien stovi geresnėje pozicijoje, negu, paviršutiniškai žiūrint, atrodo. Ne šiandien, nei anksčiau niekas nemanė, kad popiežius negal' nusikalsti, ar kad kiekvienas jo sprendimas ar jo įstaigų patarkymas yra neklaidingas. Popiežiaus neklaidingumas yra labai ribota tiesa, tačiau ji jokiu būdu nėra nei silpna, nei neapginama pozicija, kaip mano dr. G. Valančius.

Į popiežiaus neklaidingumo tiesą patartina eiti iš Bažnyčios neklaidingumo pusės. Visi, neišskiriant protestantų, sutinka, kad Bažnyčia yra neklaidinga savo pagrindine žmogaus išga-

Edvardas Valaitis Paminklinis Chicago Vandens bokštas (Water Tower), vienintelis pastatas miesto centre, išlikęs po 1871 m. gaisro. Šiomet spalio mėn. 8 d. sukanka 100 metų nuo didžiojo Chicago miesto gaisro, kada sudegė visas Chicago miesto centras. Miestas nelaimės šimtmetinę sukaktį mini įvairiomis parodomis, koncertais ir kitokiais rengimais bei susibūrimais.

nymo linija. Jei to nebūtų, niekam nebūtų prasmės tikėtis iš Bažnyčios išganymo, t. y. pilnu tinio žmogaus įprasminimo. Popiežiaus neklaidingumas yra šis Bažnyčios neklaidingumo atstovas ir nešėjas. Šis neklaidingumas yra labai apribotas. Jis nėra kaip kokia ABM mašina, kuri, paspaudus atitinkamą mygtuką, visada duotų neklaidingą atsakymą. Tačiau lygiai neteisinga manyti, kad neklaidingumo Bažnyčioje visiškai nėra. Paneigus, tačiau, neklaidingumo dovaną popiežiui, faktiškai reikštų beveik, kaip jo sunaikinimą Bažnyčioje. Visuotinis

Bažnyčios susirinkimas, kuris yra kitas to neklaidingumo nešėjas, nėra įmanomas turėti kiekvienu laiku.

Paprastai popiežiaus neklaidingumas yra puolamas, remiantis kai kuriais netiksliais ar nepilnais ar negerai supraisais jo patarkymais. Tačiau šitokiu keliu sukritikuotas neklaidingumas sukritikuotų ir pačią Bažnyčią. Ir joje yra įvairių klaidų. Negana to, šitokiu keliu būtų galima sukritikuoti ir Kristų, nes ir jis savo gyvenime turėjo nepasisekimų, ne supratimų ir ne viskas vyko pagal jo norą.

Popiežiaus neklaidingumas yra nemaža paslaptis ir net problema žmonijos gyvenime. Tačiau, norint ją suprasti, reikia į ją gilintis, o ne paprastai ją neigti. Net Niebuhr, kurį mėgsta dr. Valančius cituoti, kalbėdamasis su kat. kun. P. Granfield savo gyvenimo pabaigoje yra šitaip išsireiškęs apie Bažnyčios vienybę: "Bažnyčia pasielgtų kvailai, panaikindama šį vienybės įrankį". Ir apie savo ankstesnes katalikybės kritikas jis pasakė: "Aš apgailestauju savo polemikos pobūdį su katalikybe".

Rojaus koncepcijos klausimas
 Dr. G. Valančius savo straipsnyje "Zaltys, obuolys ir Judas" iškelia visą eilę drąsių ir vertų dėmesio minčių. Jis skaito religines knygas ir mąsto apie tai, ką skaito. Tačiau ne visos jo mintys yra be kritikos priimtinos. Taip pvz. jis, skaitydamas R. Niebuhr'o raštus, randa mintį, kad krikščionys teologai per 19 šimtmečių neįstengė susikurti prarasto rojaus priimtinos koncepcijos; kad ligi šiol nėra sistemiškos nuodėmės teologijos.

Stebėtina, kad Niebuhr galėjo šitaip rašyti ir dar Valančių klaidinti. Juk praktiškai nėra

(Nukelta į 2 psl.)

Kadaise iš pelėnų pakilusi šiandieninė Chicago, miestas su erdviais parkais, modernia architektūra, muziejais ir jachtų priplaukais prie mėlynojo Michigano ežero kranto.

Šiame numery

REIKETŲ PASEKTI ŠVEICARŲ PAVYZDŽIU.
SKULPTORIUS PETRAS VASKYS
PUSAMŽYJE.
UZ CHEOPSĄ, AR UŽ PRAKSITELĮ?
ZVILGŠNIS I SIUOLAIKINĘ POEZIJĄ
LIETUVOJE.
POEZIJA IS LIETUVOS.
NJOLES JANKUTĖS NOVELĖ.
JEZUS OKEANO PAKRASTYJE.
NAUJI LEIDINIAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
FILMŲ ĮVAIRUMAI.
MOTERŲ GYVENIMAS.

KERTINĖ PARASĖ

REIKETŲ PASEKTI ŠVEICARŲ PAVYZDŽIU

"Ežero skaisčios bangos liūliava žaliu smaragdu..." — mintyse ritmingai aidėjo kadais gerai išmokti žodžiai. Ir Liucernos varpai skambėjo, lygiai kaip Mairo eilėraštyje.

Buvo tai seniai. Prieš trisdešimt su viršum metų. Lankiausi Šveicarijoje su ekskursija, kurias kas vasarą organizuodavo Kaune Vytauto Didžioji. Universiteto vokiečių kalbos lektorius šveicaras dr. G. Studerus. Entuziastingas savo gimtojo krašto mylėtojas, jis rūpinosi tą grožį ir kitiems atskleisti. Nebuvo tai sunku, nes atšiaurūs Alpių uolynai, gilūs tarpekiai su šniokščiančiais kriokliais, o už vis labiau tie aukšti kalnai su snieguotomis pačiam vidurvasaryje viršūnėmis, žavėjo ir stebino ekskursantus, kurių žvilgis buvo pripratęs laisvai skrieti per plačias Lietuvos lygumas, tik ne aukštomis vilnijančiomis kalvomis pajavaintas, ramiai tekančiomis upėmis upeliais išvingiuotas.

Bet Šveicarija buvo mums ne tik aukštų kalnų šalis, o taip pat ir legendarinio Viliaus Tellio, kurio didelė laisvės meilė žavėjo mus dar mokyklos suole iš Vinco Kudirkos verstos Schillerio dramos puslapių. Panašų prisirišimą prie laisvės, gimtojo krašto meilę, o ypač uolų pilietinį pareiškumą savajai valstybei jutome ir Viliaus Tellio palikulyne.

Daug metų praėjo. Daug buvo po to keliauta, matyta, išgyventa. Andai stebina Šveicarijos kalnų įspūdziai ilgai išblėso. Betgi giliai įstrigęs išliko, bent man, vienas ryškus šveicarijos pilietiško prisiminimas.

Buvo šveicarijos tautinės šventės diena, rugpjūčio 2-ji. Lankėme Berno miestą, Šveicarijos sostinę. Mus priėmė kažkuris ten aukštas pareigūnas, o po to buvome pakviesti dalyvauti tautinės šventės iškilmėse, kurios įvyko miesto aikštėje priešais senoviską gotinę katedrą. Mums buvo rezervuotos garbės vietos, o oficialūs kalbėtojas paminėjo svečius iš tolimos draugiškos Lietuvos. Mūsų vardų atsakė a. a. prof. Albinas Rimka savo būdingu, lyg kiek pavargusiu flegmatiko balsu. Iškilmių detalės išdilo iš atminties, bet gerai tebeprisimenu gražų būrį jaunuolių, atskirai susodintų, kurie buvo iškilmingai paskelbti tapę pilnateisiais (ir pilnapareigiais) Šveicarijos piliečiais. Rodos, ir atitinkami pažymėjimai buvo jiems įteikti.

Ir šmėkšteli dabar po daugelio metų mintis, ar negalėtume ir mes pasekti anuo gražiu šveicarijos papročiu. Čia išėvijoje turime Lietuvos Bendruomenę, kuri stengdamasi jungti visus lietuvius, ypač rūpinasi įtraukti savo veiklon jaunimą ir ragina 18 metų sukakusius dalyvauti tiek LB apylinkių valdybų tiek ir visos krašto tarybos rinkimuose. Ar nebūtų gera, pvz. minint Vasario 16, sukviesti į iškilmes 18-mečius jaunuolius ir juos oficialiai paskelbti pilnateisiais LB nariais. Gal ta proga ir atitinkamus raštus jiems įteikti. Tiesa, kai kam tai gal pasirodys nereikalingos ceremonijos. Gal būt. Bet antra vertus, imlesnį įspūdziai jaunuolių tai gal labiau paskatins įsijungti LB veiklon. Tada ir tokios iškilmės būtų prasmingos. LB vadovybei reiktų apie tai pagalvoti.

J. Vtn. Petras Vaškys

SKULPTORIUS PETRAS VASKYS

JO PARODOS IR PUSAMŽIO PROGA

BALYS RAUGAS

Ne per seniausiai skulptoriui Petru Vaškui sukako 50 metų amžiaus, o š. m. rugpjūčio mėn. 26 d. įvyko ir jo kūrinijų jubilėjinė 20-ji paroda, kurią skulptoriaus pagarbos ženklau globojo dvi kaimyninės LB apylinkių valdybos — Philadelphiajos ir pietinės New Jersey.

Petro Vaškio amžiaus sukaktis ir jo kūrybos 20-ji paroda suteikia gražią progą skulptoriui Petru Vaškį išskirtinai paminėti, nes jis priklauso tiems mūsų kūrėjams, kurie su savo talentu yra išplaukę toliau į platesnius vandenius, į tarptautinius horizontus, bet vis tik visa savo esybe tebėra su mumis, savoje bendruomenėje. Skulptoriaus P. Vaškio kūrybiniai laimėjimai, pelnyti pripažinimai bei asmeniška sėkmė neišjungė jo iš lietuvių bendruomeninio gyvenimo: visą laiką jis tebėra savųjų tarpe, besisielojas lietuviško gyvenimo rūpesčiais ir dažniais atvejais nuosirdžiai talkina įvairiems darbams, nevengdamas įvairių įsipareigojimų bendruomeninėse lietuvių interesuose. Dėl šių ypatybių jis mums yra nepaprastai brangus. Dėl to jam Philadelphiajos ir pietinės New Jersey lietuvių š. m. rugpjūčio mėn. 26 d. parodė daug pagarbos dėmesio, rengdami ir aplankydami jo kūrinijų parodą. Ta proga formaluose pareiškimuose buvo pasidžiaugta, kad surasta tinkama ir graži forma ir galimybė Petru Vaškį prisiminti ir pagerbti jo amžiaus 50-tyje.

Petro Vaškio biografiniai bruožai

Gimė 1921 m. sausio mėn. 1 d. (Ne 1911 m., kaip kad Lietuvių Enciklopedijoje įrašyta) Mosėdyje, prie Kretingos. Mokslo noras pasirodė anksti, bet vidutinioko ūkininko šeimoje buvo tiek rūpesčių, kad Petrukui nuo didesnių įgeidžių teko atsakyti: pasirinkęs sodininkystės — daržininkystės sritį, įstojo ir baigė Kauno Fredos sodininkystės — daržininkystės mokyklą ir tuojau išlaikė egzaminus į Kauno Taikomosios dailės institutą, kur keramiką studijavo pas skulptorių Kašubą. Šį žygį paskatinančiai veikė ir tėviškės kaimynystėje išaugęs ir jau pargarsėjęs dail. A. Galdikas, kurio imponuojanti asmenybė ir įspūdingi kūriniai jaunąjį Petruką magiškai traukė į meno kelius. Teigiamai paveikė ir sodininkystės mokslas. "Mokslas apie augalą, jo lapą, žiedą", — kartą pasakojo skulptorius, — "kažkaip plačiau pravėrė akių žvilgį, išjudino iš širdies gelmių kažkokią nenumaldomą trauką į meną"...

Jo studijų metai buvo sunkūs: pasaulinis karas jau buvo prasidėjęs, o Lietuvą netrukus užgriuvo ir bolševikmetis. Jauną Meno instituto studentą P. Vaškį tai veikė labai slegiančiai. Neapykanta okupantui jį nuvedė į pogrindžio rezistenciją, o

Skulptorius Petras Vaškys prie vienos iš savo vazų

greitai ir į NKVD kalėjimą. Bet prasidėjęs vokiečių — rusų karas jį entuziastingai įrikiavo į partizanų eiles su viltimi, kad galės gyventi ir kurti laisvoje Lietuvoje. Deja, tik ką baigus Meno mokyklą, raudonajai armijai vėl besiveržiant į Lietuvą, teko trauktis į degančią Vokietiją, iš kurios tarytum kažkokios jėgos stumiamas intuityviai, be kalbos žinojimo ir be cento kišenėje, Petras Vaškys veržėsi į Italiją, kurios dailės meno šviesa amžiais viliojo veržlesniuosis pasaulio menininkus. Toji trauka Petro Vaškio širdyje buvo jau sužadinus stiprų norą lauztis į meno aukštumus.

Petru Vaškui Italija pradžioje nebuvo vaishinga: nei mokyklos durys svetingai atsivėrė, nei prie sotaus stalo sodino; vargas ir pushadis buvo jo pirmųjų dienų Italijoje palydovas. Visa tai jam, pagaliau, ir nebuvo jokia staigmena: Italijos pokario metai buvo sunkumais nužymėti ir pats Vaškys nuo pat pirmųjų mokslo dienų buvo pratęs nepriekliams tiesiai į akis žiūrėti.

1945 metais P. Vaškys įstojo į Florencijos skulptūros mokyklą, kurią baigęs, 1947 metais pateko į Romos Karališkąją meno akademią. Ryžtas apvainikavo pastangas garsiosios Romos mokyklos diplomu. Studijas jis baigė pirmuoju. Tai liudija ir pirmoji Romoje paroda, kurioje jis dalyvavo, gaudamas už savo kūrinį "Mo'erys po kryžiumi" antrąją premiją. Tai, atrodo, juo reikšmingiau, kai žina, kad anoje parodoje buvo išstatyta net 3,000 įvairiausių menininkų darbų.

Šitaip tvirtais žingsniais pradėjęs meno kūrybos kelią, Petras Vaškys tvirtai juo tebeina ir šiandien. Antroje Novaros

parodoje jam teko ir parodos organizacinio darbo nemaža dalis. Dėl to jis galėjo toje parodoje sudaryti net atskirą lietuvių grupės skyrių.

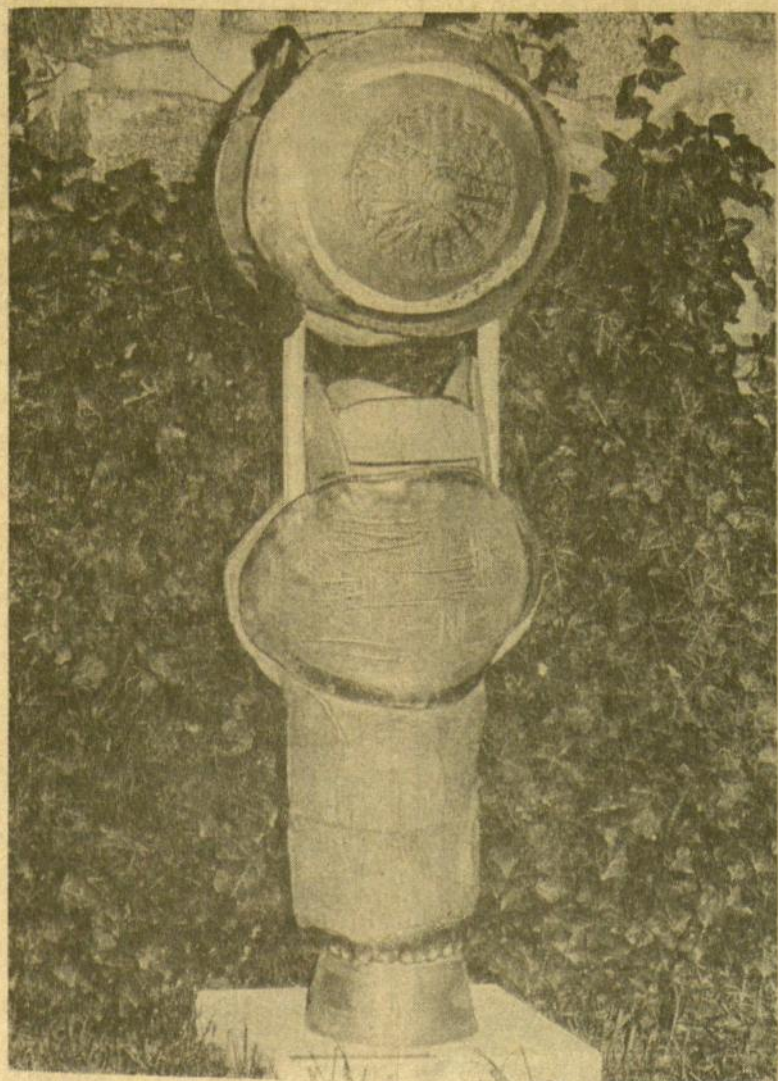
1949 metų rudenį skulptorius P. Vaškys, jau gerai pažinęs Italijos meną, įgijęs itališkos mokyklos patirtį, tvirtai pajutęs savyje skulptoriaus brandumą, išvyko į JAV. Jo noras buvo apsigyventi Philadelphiajoje,

nes čia gan didelėje italy kolonijoje, menu alsuojančiame Amerikos didmiestyje, atrodė, bus vietos ir jo talentui reikštis. Bet pati pradžia kietai išbandė jauno skulptoriaus viltis: dar nežinomam vardui čia pragyventi iš individualios kūrybos beveik neįmanoma. Tik taikomas, komercinis menas gali užtikrinti kasdieninę duoną. Tačiau šitokiam bizniui pradėti reikia daug sumanumo, apskurumo, energijos. Norint šia kryptimi prasimušti, nugalėti sunkumus, pirmiausia tikram menininkui reikia nugalėti patį save, reikia paaukoti dalį savojo "Aš".

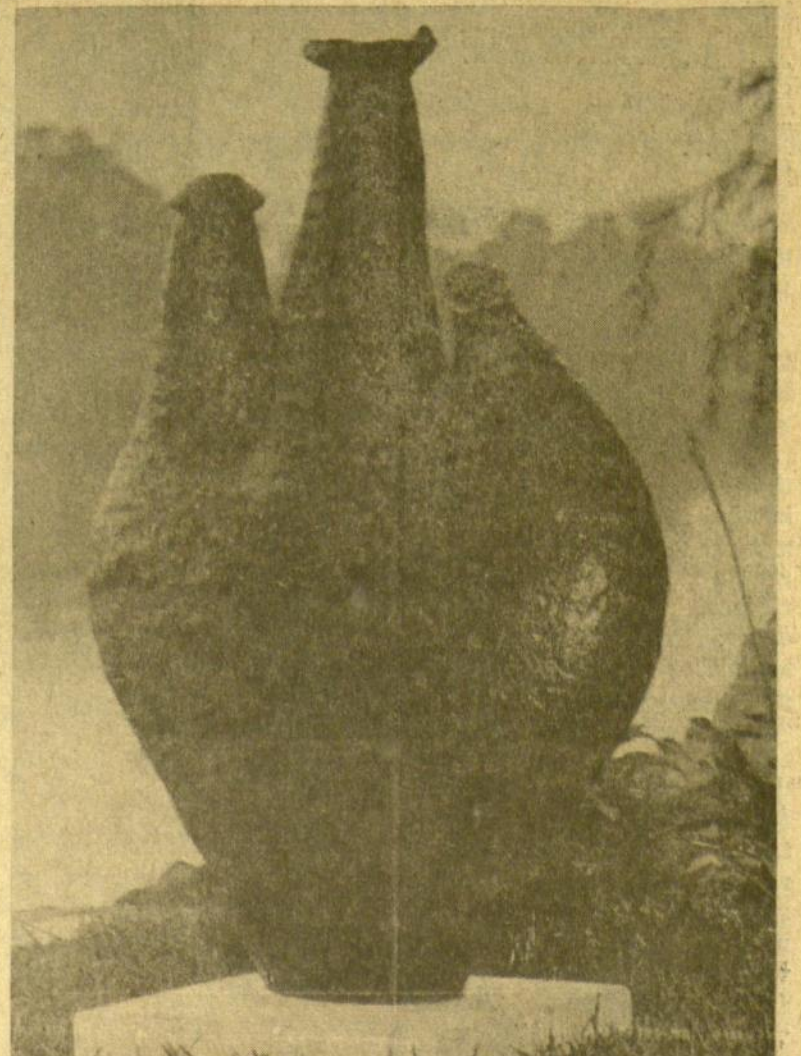
Petras Vaškys, pajutęs amerikietiško sąlygų reikalavimus menininkui, pažinęs aplinką, suėjęs į sąlytį su atskirais menininkais, pradėjo vėl mokslą, t. y. pritaikomojo meno pažinimą amerikietiškoje sąlygoje: pora metų praleido dirbdamas ir kartu mokydamsis akmenų paminklų, granito, porceliano, keramikos apdirbimo srityse. Paplėtes žinias, 1953 m. Philadelphiajoje įsirengė studiją, ją pavadinęs "Petras Molds", ir kurį laiką gan sėkmingai vertėsi. 1956 m. gavo instruktoriaus darbą Philadelphiajos Meno muziejaus mokykloje, vėliau pakeitusia varda į Philadelphiajos Meno kolegiją. (Philadelphia, College of Art.)

Pakėlęs kietą menininko naujakurio dalia, gan sėkmingai pradėjo pramoninio meno eksperimentus. Nors pati "komercija" niekad jam nebuvo prie širdies. Bet žinia, kad šioje srityje išmanančiam ir norinčiam

(Nuotr. K. Čikoto)

Skulptūrinė vaza (Nuotr. K. Čikoto)

Vaza (nuotr. K. Čikoto)

Šiame numery

SIUOLAIKINĖ RASYTOJO SĄVOKOS DIALEKTIKA.
PASAMONĖS LIŪNAI (KALBASI DR. G. VALANCIUS SU KUN. VYTAUTU BAGEANAVICIUM, MIC).
EMILY DICKINSON EILĖRAŠČIAI.
NIJOLĖS JANKUTĖS NOVELĖ.
TOKIO DAR NEBUVO — MONTREALIEČIŲ ANSAMBLIS "GINTARAS".
PRANAS VISVYDAS ATSAKO ALOYZUI BARONUI.
PROF. JUOZUI ERETUI 75 METAI.
NAUJI LEIDINIAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
AKADEMINĖS PROSVAISTĖS.

ŠIUOLAIKINĖ RASYTOJO SĄVOKOS DIALEKTIKA

Ar gali rašytojas tapti nerašytoju? Dar kaip! Jei nerašytojas kai kada būna rašytoju, tai savo ruožtu rašytojas taipgi gali pasidaryti nerašytoju.

Absurdiška dialektika?! Nuo jos sukasi galvelė. Bet ką darysi — 20 amžius pilnas keistenybių ir paradoksų. Imkime Sovietų Sąjungą, tą humanistinę tematikos aruodą. Sovietų Sąjungoj tie, kurie rizikuodami parašo tiesą, yra laikomi nerašytojais. Anų kolegos juos meta iš rašytojų sąjungos ir dažnai, kaip "ligonius", perduoda baltačalačių enkavedistų globon. Tuo tarpu tie, kurie savo raštuose už riebią rublinę algą patalkauja valstybei ir iš tiesų yra tik valdininkai, laikomi iškiliais rašytojais.

Panaši, nors kitokio atspalvio laikysena šiandien įsigalėjo Vakaruose. Čia taip pat jaučiamas sovietinio "humanizmo" tvaiakas. Jei rašytojas rašo apie tūką ir puola vakarų imperializma, bet nė vienu žodeliu nepasmerkia raudono grobuoniškumo, — jis, aišku, vadinamas pažangiu rašytoju, laisvės gynėju. Ir, neduok Die, jei kokiam nors literatui kyla noras pasijuokti iš siaurai galvojančių talkos "apaštalių" ir sovietų laisvę mylinčių humanistų, tokiam nar-suolui užkabinama reakcionieriaus ir karo kurstytojo iškaba. Pažangųjų nuomone, jis nėra vertas rašytojo vardo.

Pažvelgę į mūsų artojiškus barus, matome nemažiau keistą rašytojų pripažinimo - nepripažinimo dialektiką. Teko kartą klausytis iškalbingo mokslinčiaus, karštai įrodinėjančio snūduruojančiai auditorijai vieno palyginti našaus autoriaus nekūrybingumą. Prelegento galva,

anas bėdžius, nežiūrint gausių veikalų, esančių šimtaprocentinis nerašytojas. O kaip su knygomis? — paklausė rimta moteriškė. Tai kas iš jų, atšovė kritikas, — knygų daug, bet estetiškos krūvis mažas.

Kitą sykį paparinės salės pavėsyje, kur sekmadieniais po pamaldų susirenka draugiški pažėnekovai, vienas vyrukas buvo pristatytas iš toliau atvykusiam svečiui kaip poetas rašytojas, ir tai nė juokais, nors net per dešimtį metų "jaunuolis" suskubo apytikriai parašyti du straipsnius ir vieną eilėraščių. Gerai dar, kad pasitaikė sąmąjingas svečias. Jis mandagiai įgnybo: "Žiūrėk, kokia graži pavardė — ponas poetas rašytojas."

Pasitaiko mūsųose ir psichologinių reiškinių. Antai žmogus, prieš keliolika metų neblogoi rašęs, net premija apdovanotas, kritikų keltas į stratosferą, šiandien tyli lyg Puntuko akmuo. Jo sakinio nerasi jokiam leidinyje. Glūdi žmogus nerašytojiškoje nirvanoje, nagrinėja pirmoje eilėje begalybes.

Iš tų visų pavyzdžių matome, kokia vis dėlto reikatyvi šių dienų rašytojo padėtis. Šiandien retas paisy tradicinio žodyno. Vieni nerašantį keistuolį vadina poetu rašytoju, kiti savo gyvybę aukojantį kūrėją pravardžiuoja nerašytoju, tretį priešingos nuomonės — literatą tiesiog apšaukia reakcionieriumi. Pasirodo, dabartis literatūrai neturi pasigallėjimo. Lyg keršduriuojančiai auditorijai vieno palyginti našaus autoriaus nekūrybingumą. Prelegento galva,

SKAIČIAVIMO MAŠINOS IR MATEMATIKA

C. MASAITIS

Dažnai skaitome ir girdime šnekant apie nuostabius elektroninius smegenis, kurie žaibo greitumu atlieka sudėtingus skaičiavimus. Naivūs populiarizatoriai labai dažnai sudaro įspūdį, kad savo sugebėjimais skaičiavimo mašinos pralenkia žmogų. Žinoma, tuščia būtų neigti, kad mechaninė žemsemė gali išversti didesnį akmenį ir padaryti daugiau triukšmo, negu žmogus savo rankomis. Tačiau žemsemė neiškals iš akmens skulptūros, nei ji pagros smuiku. Ir skaičiavimo mašina, naiviai vadinama elektroniniais smegenimis, lygiai taip pat gali išspręsti matematinį uždavinį, kiek traktorius gali išauginti agurkų. Abu šie prietaisai — skaičiavimo mašina ir traktorius — tėra tik žmogaus įrankiai. Vienaip žmogus augina derlių, su kastuvu pūrendamas žemę, visai kitaip, turėdamas traktorių. Taip ir skaičiavimo mašina, nors pati nesprenžia jokių matematinų problemų, tačiau turi labai didelės įtakos žmogaus matematikos mokslo vystymui.

Iki elektroninių skaičiavimo mašin atsiradimo matematikos mokslo problemų pagrindinius bruožus sudarė tolydumas, ribos ir begalybės. Apskritimas plokštumoje buvo tolydinė kreivė, jis buvo riba taisyklių daugiamampių ir susidėjo iš begalinių skaičiaus taškų, kurie patenkina tam tikrus santykius. Greitis yra vietos pasikeitimo ir laikotarpio, per kurį tas pasikeitimas įvyksta, santykio riba, arba, matematinio žargonu tariant, vietos koordinatų išvestinė. Begalinių eilučių teorija sudaro dar vieną ribų atvejį. Tolydumo ir ribų pagrindą sudarė begalybės. Taigi, galima sakyti, kad matematika prieš elektroninių mašin išradimą buvo begalybių matematika: tolydumas yra ekvivalentinis ribų sąvokai, o ribos definicija yra prasminga tikiai tada, kai turima be galo daug elementų.

Mūsų amžiuje atsiradusi matematikos šaka, vadinama funkcionaliniu analizu, nagrinėja erdves su begaliniu dimensijų skaičiumi. Taip pat topologija ir aibių teorija, išsivystę dvidešimtam amžiuje, nagrinėja pirmoje eilėje begalybes.

Baigiminei matematikai teko tik mažytis kampukas abstraktinėje algebroje, kuri taip pat pirmoje eilėje domisi algebrinėmis aibėmis su begaliniu elementų skaičiumi. Matematikos šakos, vadinamos kombinatorika ir grafų teorija yra tipiniai baigtinės matematikos pavyzdžiai. Tačiau labai mažai dėmesio buvo skiriamas

būti, ar rašančių valdininku, ar po pirmosios meilės išblėsusiu poetu, ar už tiesą ir grožį nuolat kovojančiu rašytoju — atsakys ateitis. Rašytojo individualybė ir jo kūryba ilgainiu nulems, kas jis buvo šiuolaikiniame pasaulyje.

Pr. V.

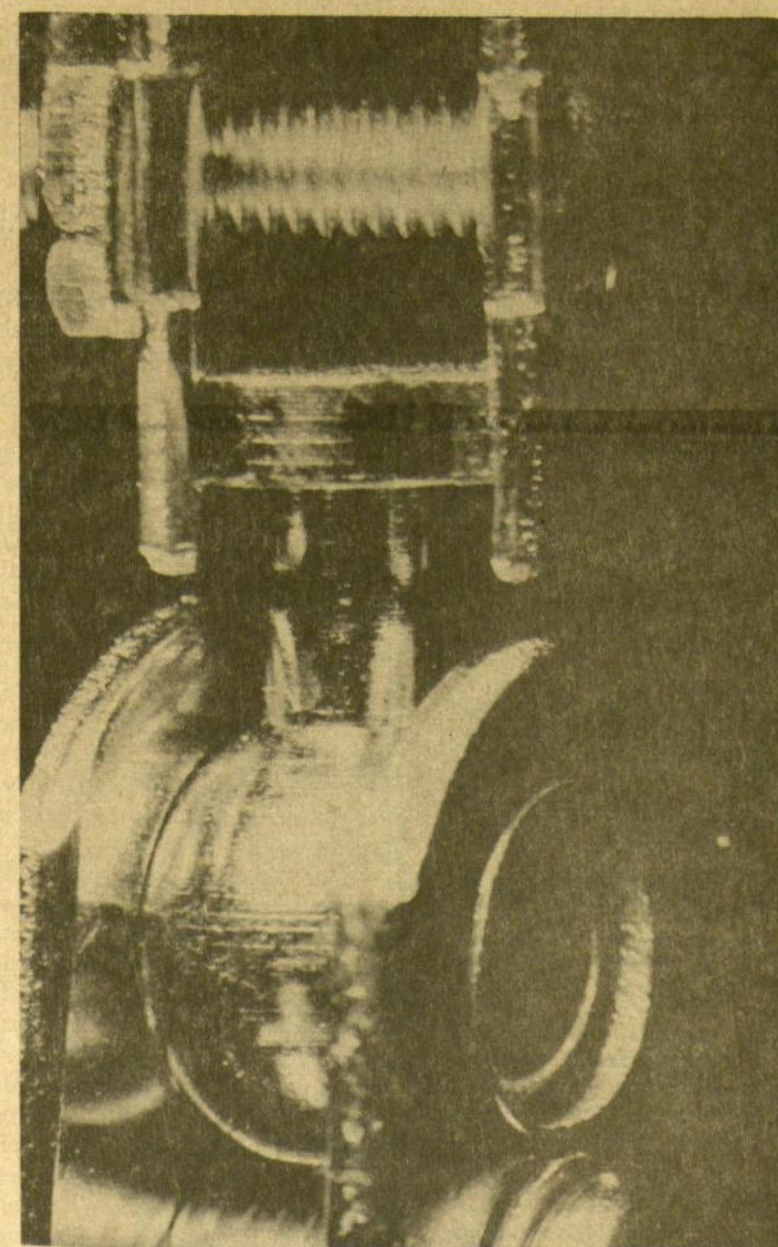
ma šioms šakoms dėl dviejų priežasčių: bendra matematinė tyrimų linkmė (mada) ir kombinatorinių problemų sunkumas.

Begalybės turi savų kaprizų, kurie pasireiškia daug didesniu įvairių formų gausumu. Tačiau kai turima be galo daug elementų, lengva yra pakreipti savo definicijas taip, kad tie elementai, kurie nesirikiuoja į bendrą teoriją, pasidaro nesvarbūs ir juos galima atmeti arba ignoruoti.

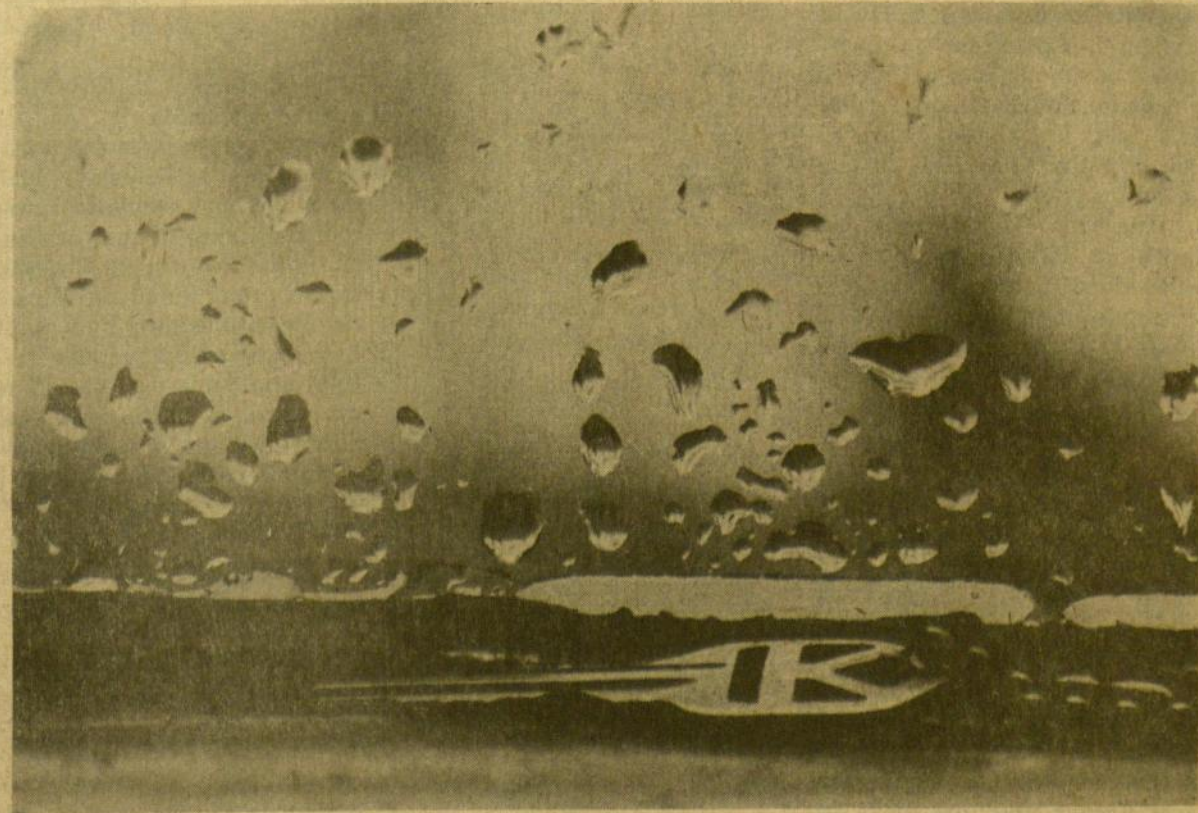
Štai pora pavyzdžių iliustracijai: sėkmės riba taip definuota, kad ji nesikeičia, nepaisant kiek elementų iš tos ribos atmetama, jei tik atmetamų elementų skaičius yra baigtinis. Tikimybių teorijoje atsiranda aibės, kurioms priskiriamos tikimybės lygios nuliui ir tada daugelyje problemų tos aibės ignoruojamos. Lygiai taip pat yra integralų teorijoje.

Begalinėje matematikoje galime ignoruoti dalį elementų, kadangi ir be tos dalies dar lieka jų be galo daug. Taip kaip nuo amžinybės: nukirpk kiek nori metų, ir vis ji lieka amžinybė. Net jei iš amžinybės išmestume kas antrą dieną ir pasilaikytume tik likusią pusę dieną — jos vis tiek sudarytų amžinybę.

Visai kitaip su baigtinėmis aibėmis, nepaisant kiek daug jose būtų elementų: išleisk nors vieną, ir liks aibėje šukė, ji nebebus

Nuotrauka Uosio Juodvalkio

Nuotrauka Algirdo Grigalė

ta pati. Dėl to baigtinės matematikos problemos pasidaro daug labiau komplikotos, nes nėra būdo atsikratyti tų elementų, kurie neklauso mūsų taisyklių. Juk teorijos visa esmė yra taisyklių sudarymas! Kombinatorikoje dažnai sunku įvesti tvarką tik dėl vieno ar kelių neklausančių elementų.

Skaičiavimo mašinų išradimas nepakeitė tyrinėjamų mados, nei sumažino kombinatorinių problemų komplikotumo. Todėl ir dabar didžioji naujų matematinų darbų dalis liečia begalines matematikos klausimus. Tačiau kadangi skaičiavimo mašinos

neoperuoja begalybėmis, atsirado reikalo daugiau dėmesio kreipti į baigtinę matematiką. Kombinatorikos ir grafų teorijos problemos dabar daug plačiau nagrinėjamos ir šioje srityje skelbiama daug naujų darbų. Sukurtos taip pat naujos baigtinės matematikos šakos, kaip, pavyzdžiui, automatų teorija ir intervalų aritmetika.

Be to, skaičiavimo mašinų įtakoje išsivystė naujos begalines matematikos šakos, kaip kontrolės ir artutinumo (aprosimacijų) teorijos. Pastaroji turi ypatingos reikšmės skaičiavimo mašinų pritaikyme technologijai ir tiksliems mokslams. Technologijos ir teorinės fizikos uždaviniai paprastai išreiškiami diferencialinėmis arba integralinėmis lygtimis. Į šias lygtis įeina funkcijų išvestinės ir integralai. Išvestinės yra santykių ribos, o integralai taip pat yra ribos tam tikra apibendrintąja prasme. Taigi technologijos, teorinės fizikos, teorinės chemijos ir astronomijos problemų matematiniai aspektai priklauso begalinei matematikai.

Tikrai labai atskirais suprasintais atvejais technologijos ar fizikos lygtis galima išspręsti matematinėmis priemonėmis. Pavyzdžiui, į mėnulį skrendančio erdvėlaivio greitis ir to greičio pasikeitimas nustatomas diferencialinėmis lygtimis. Tačiau tų lygčių sprendimo negalima išreikšti nei elementarinėmis nei teoretinėje fizikoje ar astronomijoje naudojamomis matematinėmis funkcijomis. Tenka šias lygtis spręsti apytikriai.

Raketos skridimui nustatyti reikia trijų diferencialinių lygčių. Jas sprendžiant apytikriai, jos pakeičiamos keliais šimtais arba net keliolika tūkstančių algebrinių lygčių, tokių, kurių mokomės pradiniam algebros kurse. Jas galima lengvai išspręsti. Šis sprendimas reikalauja labai didelio skaičiaus aritmetinių veiksmų, būtent — daugybos, sudėties, atimties ir dalybos. Atlikus šiuos veiksmus, gaunamas lygčių apytikris sprendimas. Paprastai juo didesnis algebrinių lygčių skaičius, tuo tiksliau jų sprendimas atitinka diferencialinių lygčių

sprendimą. Taip pat ir kitų technologijos ir fizikos lygčių apytikris sprendimas apskaičiuojamas, pakeičiant diferencialines ir integralines lygtis algebrinėmis lygtimis.

Šis pakeitimas iš tikrųjų suveda begalines matematikos uždavinį į baigtinę formą. Užtat ieškojus tikro lygčių sprendimo, kuris priklauso erdvei su begalybe dimensijų, mes apskaičiuojame apytikrą sprendimą, priklausantį baigtinio skaičiaus dimensijų erdvei. Kaip jau pasakyta, toks sprendimas apskaičiuojamas, atliekant vien tik aritmetinius veiksmus. Tai yra viskas, ką skaičiavimo mašina gali padaryti.

Tiesa, į mašinos programą galima įrašyti instrukcijas palyginti tam tikrus skaičiavimo rezultatus ir, pagal tai kuris iš jų didesnis, atlikti vieną ar kitą seriją aritmetinių veiksmų. Tada dažnai ir daroma. Pavyzdžiui, skaičiuojant apytikrą raketos orbitą, iš gaunamų rezultatų galima suvokti to apskaičiavimo tikslumą. Jei šis tikslumas nėra pakankamas, galima pasirinkti didesnį algebrinių lygčių skaičių, kad pasiektume didesnio tikslumo. Tą mašina ir atlieka, jeigu tai įrašyta instrukcijose. Daugiau nieko.

Uždavinį iš tikrųjų išsprendžia ne mašina, bet tas, kas pasirenka diferencialines lygtis uždavinui suformuluoti, algebrinių lygčių tipą apytikriam sprendimui skaičiuoti ir būdą algebrinėms lygtims spręsti. Pasukutinis taip pat žmogaus atliekamas žingsnis yra paruošti mašinos programą, kuri suveda viską į palyginimus ir aritmetinius veiksmus. Pastarųjų gali prireikti kelių milijonų ar net keliolikos bilijonų, priklauso nuo uždavinio.

Prieš elektroninių mašinų išradimą, praktiškai buvo neįmanoma atlikti tokių ilgų, kad ir labai nesudėtingų skaičiavimų. Todėl ir visi čia suminėti žingsniai, kurie suveda uždavinio sprendimą į paprastus skaičiavimus nebuvo naudingi, nei kas jais rūpinosi. Skaičiavimo mašinoms atsiradus, atsirado reikalas studijuoti šiuos suvedimo būdus:

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numery

NELAKSTYKIM, PĖDSAKŲ NEPALIKDAMI.
ISEIVIŲ ISTORIJON RYŠKŲ INDELĲ.
ATNEŠĖS KULTŪRININKAS — MUZIKAS
ALEKSANDRAS ALEKSIS.
NEW YORKO LIETUVIAI PRADEJO
KULTŪROS SEZONĄ.
ELONOS VAISNIENĖS EILERASČIAL.
REALYBĖ IR LITERATŪRA.
POKALBIS SU RASYTOJU VINCŲ RAMONU.
NAUJI LEDINIAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
FILMŲ ĮVAIRUMAI.
MOTERŲ GYVENIMAS:
JUZĖ AUGUSTAITYTĖ-VAICIŲNIENĖ,
POETĖ, PEDAGOGĖ, SKAUTE IR
VISOUMENININKĖ; J. AUGUSTAITYTĖS-
VAICIŲNIENĖS EILERASČIAL.

Išėivių istorijon ryškų indelį atnešęs kultūrininkas

Muziko Aleksandro Aleksio 85 metų sukaktį minint

Aleksandras J. Aleksis - Aleksandravičius savo reikšmingos amžiaus sukakties išvakarėse, spalio 9 d. man, rašė:

"Altos centras ir man prisuntė Tavo talentingai sukurtą knygą — 'Amerikos Lietuvių Taryba'. Bravo, mielas Leonardai! Sveikinim... Spalio 10 d. minėsiu savo 85 metų gimtadienį ir, nepaisant to, vis dar dirbu ir nežinau, kada reikės pasitraukti bei pailsėti."

LEONARDAS SIMUTIS

I pasakytąjį man komplimentą aš jam atsakau tokiai proga tinkamu angliškų posakiu: "You are very kind to me". Be to, neužmirštu, kad sukaktuvininkas yra mano draugas ir labai artimas bendradarbis net nuo 1913 metų, vadinas, per 58 metus. Neužmirštu ir to, kad komplimentai draugams, bendradarbiams, jo vadovaujama chorų dainininkams, muzikos studijos mokiniams jam buvo ir yra labai charakteringa. Tai jo metodus paskatinti mokytis, būti pareigingais. Todėl nestebėtina, jei visoje jo šakotoje veikloje niekuomet nepritrūkdavo jam draugų, bendradarbių ir rėmėjų.

Savo laiškytyje sukaktuvininkas atidengė savo amžiaus "paslaptį" ir aiškiai konstatavo, kad jis, ir "gilio senatvės" sulaukęs, tebėra pajėgus vargonininkauti didelį šv. Juozapo parapijoje, Waterbury, Conn., ir vadovauti parapijos visuomeniniams sąjūdžiams, kuriuose jis veiksmingai dalyvauja nuo pat atsikėlimo į Connecticut valstiją 1924 metais.

Lietuvos laisvės kovose
Jei sukaktuvininkas Aleksis

su pasitenkinimu mini knygą "Amerikos Lietuvių Taryba", tai gal bus todėl, kad ši jam primena Amerikos lietuvių partangas, kuriose ir pats taip garbingai dalyvauja, norėdamas padėti ok. Lietuvos žmonėms atkovoti savo šventas teises į laisvę. Jis, kultūrininkas, akademiškas muzikas, puikus chorų dirigentas, vargonininkas, tikrai galėjo pasitenkinti darbu tik kultūrinėje bei muzikinėje srityje, kuriai jis turi ir teorinį pasiruošimą ir didelę praktiką. Tačiau kartu būdamas ir visuomenininkas ir gilus patriotas, patekus jo tėvynei Lietuvai į bolševizmo pančius, negalėjo pasilikti tik stebėtoju, bet jautė reikala skirti pirmenybę (priority) Lietuvos laisvinimo darbu, sugebėdamas jį darba įjungti ir savo visuomenininko, kalbėtojo ir taip pat kultūrininko, muziko talentus. Galima sakyti, kad Lietuvai jis aukoja visus savo talentus, kuriais jis taip gausiai yra apdovanotas.

Kadangi sukaktuvininkas skyrė pirmenybę savo darbuose ir rūpesčiuose Lietuvos išlaisvinimui, todėl ir šiame rašinyje, kalbėdamas apie A. Aleksį, kreipiu dėmesį į tai, kuo jis labiausiai ir taip nuosirdžiai siejosi.

A. J. Aleksis yra vienas pačių žymiausių Amerikos Lietuvių Tarybos skyriaus kūrėjų Waterbury, Conn. Savo simpatinga asmenybe, tolerancija ir kitais gerais vadovo privalumais jis įtraukė skyriui visas vietos politines lietuvių grupes, visas

organizacijas ir draugijas. Daugelį metų buvo renkamas skyriaus pirmininku. Tame poste besidarbuojamas, skyrių išugdė ir reikšmingą ir efektingą vienetą ne vien tik Waterburyje, bet ir visoje valstijoje. Jis pasidarė pavyzdžiu ir kitų valstijų bei miestų Altos skyrių veiklai. Kiekvienų metų Vasario 16-toj minėjimai meninių programų ir parinktų kabėtojų prasmė Aleksio būdavo taip suorganizuoti, kad apie juos plačiai rašydavo ir vietinė amerikiečių spauda. Ir aukų tuose parengimuose skyrius surinkdavo Lietuvai laisvinti bei Altai tiek, kad galėdavo lenktyniauti su bet kuria pačia didžiausia mūsų kolonija. Žinoma, čia reikia turėti galvoje lietuvių gyventojų proporciją su kitų miestų kolonijomis.

Besidarbuodamas Lietuvos išlaisvinimui, jis užmezgė artimus kontaktus ne tik su savo miesto politikais ir kultūrininkais, bet ir su valstijos gubernatoriais, senatoriais ir kongresmenais, kurie į JAV Kongrese ir kitur labai palankiai atsliepdavo apie lietuvių partangas Lietuvos laisvės kovose ir tas partangas paremdavo.

Aleksio veikla siekia ir už Connecticut sienų. Jis yra Altos centro nariu beveik nuo pat jos įsikūrimo. Atstovauja Amerikos Lietuvių R. K. Federacijai. Aktyviai dalyvauja Altos metiniuose suvažiavimuose ir kongresuose, kuriems jis yra ir pirmininkavęs.

Pirmieji žingsniai Chicagoje
Amerikon sukaktuvininkas atvyko 1913 m. Ir tais pačiais me-

Aleksandras Aleksis 1915 m. Chicagoj

tais pradėjo vargonininkauti Dievo Apvaizdos parapijoje, kuri tais laikais buvo laikoma viena didžiųjų lietuvių parapijų Chicagoj. Dabar ji jau beveik visai yra nurašyta lietuvių parapijų skaičiuje. Šioje parapijoje, kaip ir kai kuriose kitose, tais metais tebevyko parapičių streikai prieš kleboną, pusiau sulenkėjusių kun. Steponavičių (streikininkų pavadintą Steponiuku). Parapičių dauguma nebemokėjo parapijai metinių mokesčių, nelankė bažnyčios, o jei ir lankė, nedavė aukų bažnyčiai išlaikyti arba atėdavo tik triukšmą sukelti. Prie bažnyčios dažnai kilėdavo riaušės, kurioms numalšinti būdavo kviečiama policija. Streikininkai siųsdavo delegacijas pas arkivyskupą, kad kun. Steponavičių iškeltų. Prašydavo plito demoralizacija. Tokia situacija naudojosi "nebažnytiniai". Jie kurdė žmones ne tik prieš kleboną, bet taip pat prieš Bažnyčią ir patį Dievą. Šitokie agitatoriai būdavo vadinami "šlipuarniais", t. y. dr. Jono Šliupo, kovojusio prieš tikėjimą, pasekėjais.

Pagaliau 1913 metų rudenį arkiv. Quigley išklauė streikuojančių parapičių prašymą ir Dievo Apvaizdos parapijai paskyrė naują kleboną kun. Mykolą Krušą, buvusį Sv. Baltramiejaus par., Waukegan, Ill., kleboną, jauną ir labai energingą vyrą, šilališkį žemaitį.

Man teko važiuoti kartu su naujai paskirtuoju Dievo Apvaizdos par. klebonu iš Waukegano į Chicagoj, nes tuo metu gyvenau pas savo kaimyną iš Šilalės kun. Krušą. Northwestern geležinkelio stotyje mudu pasitiko prel. Hoban, arkivysku-

pijos kancleris (vėliau — Cleavelando vyskupas). Jo mašina nuvažiavom į Dievo Apvaizdos par. kleboniją. Mus pasitiko pats kun. Steponavičius. Pamačius kanclerį, o ypač kun. Krušą, kun. Steponavičius labai susijaudino ir nusiminė, nes žinojo, ką reiškia šitų ponų vizitas. Kancleris tuoj paprašė atiduoti naujam klebonui raktus ir viską reikalingą, perimant parapijos administravimą. Taip buvo padaryta. Senajam klebonui buvo įsakyta išeiti iš klebonijos ir parapijos po poros dienų. Mudu nakvojome klebonijoje, bet kažkodėl nakvynė nebuvo jauki. Ji buvo be miego.

Kitą dieną apsižvalgę po kleboniją, mokyklą ir kitas parapijos patalpas, pastebėjome, kaip buvo viskas apleista. Naujasis klebonas susirūpinęs krapšė galvą, kaip reiks viską atnaujinti. Kun. Krušas mane pakvietė apsigyventi klebonijoje, kol apsispręsiu — ar vykti į kunigų seminariją, kurion buvau priimtas po pasikalbėjimo su arkivyskupu Quigley, ar kitą profesiją pasirinksiu. Suprantama, kad kvietimą priėmiau. Bet, aš taip jaučiu, kad dykai klebono duonos nevalgiau. Visai netrukus įsijungiau į drauginį gyvenimą ir tai man padėjo geriau patirti žmonių nuotaikas parapijoje. Nors aš tada buvau tik prieš pusantro mėnesio atvykęs į Ameriką, bet gana greit suvokiau, kas vyko ir vyksta parapijoje. Žodžiu, besikalbant su naujuoju parapijos klebonu, jau šį tą galėjau jam pasakyti ir net "patarti". Man atrodė, kad reikėjo atleisti visus parapijos pareigūnus, kurie vienu ar kitu

(Nukelta į 2 psl.)

KERTINĖ PARASĖ

NELAKSTYKIM, PĖDSAKŲ NEPALIKDAMI

Nemažas įvykis mūsų išėivijoje turėtų būti kitamet rengiamas antrasis pasaulio lietuvių jaunimo kongresas. Jau ir dabar jaučiamas jo paruošos bruzdesys: skraido į tolimuosius ir vietinius posėdžius kongreso rengimo atsakingieji pareigūnai, fondai ir pavieniai mecenatai skiria pinigų, žmonės renkasi į finansų telkimo balius bei parengimus. Žodžiu, rūpesčio, gerų norų ir laktymo gana daug. Tik vieno norėtųsi, kad visas tas bruzdesys paliktų, jei ne amžinai, tai bent ilgiau išliekančius pėdsakus, kad viskas nesibaigtų vien įprasta, tikrai kiek gausesnė mūsų jaunimo gegužinė, susirinkimu ar stovykla. Nesinorėtų, kad, subėgus ir vėl po kelių dienų išsilakščius, paliktų, kaip ir po kiekvienos gegužinės, tik sudeginio verti popieriai ir nieko daugiau.

Jau teko pasidžiaugti spaudoje paskelbta būsimo jaunimo kongreso paskaitine ir pokalbine dalimi. Atrodo, kad ši, sakykime, teorinė kongreso dalis yra suplanuota labai rimtai ir labai tiksliai. Bet svarbiausia vis tiek pasilieka tai, kaip tos visos paskaitos, tie visi teoriniai svarstymai bus įkūnyti konkrečiai lietuvių išėivijos jaunijoje kartoje. O stebint mūsų jaunimo įvairius pasiūkinėjimus, ne kartą jau apima baimė, kad jis ima taipgi užsikresti labai dažniau vyresniųjų liga — daug kalbėti, bet mažai ką nors kūrybingo konkrečiai padaryti.

Ge kongresas, be savo teorinės dalies, jėgas pasitikrindamas, turėtų mūsų visuomenei parodyti, ką mūsų jaunimas sugeba ir pajėgia padaryti amžinesnio ir naujesnio, mūsųose lig šiol gal net pirmakartinio.

Viena naujiena jau dabar pastebima, būtent: kongresas vyks, atrodo, net dviejose vals-

tybėse ir ar tik ne trijose vietovėse. Ar šitoks kongreso dalyvių mėtymasis iš vietos į vietą netrumpais nuotoliais išėis kongresui į naudą, bus galima pasakyti tik jam pasibaigus. Bet gal ir nebe pagrindo kai kas jau dabar nuogaštams jog kažin, ar verta kongresui apsisunkinti tokiom ekskursinėm kelionėm, užuot energiją ir finansus suteklus vienoje vietoje geresnio, labiau sukaupto visuomeninio ir kūrybinio rezultato labui.

Ne vienas čia gali paklausti: tai kas ii yra tie ilgiau neišlylančius pėdsakus paliekantys arba bent didesni kūrybingumą liudijantys dalykai? Jų čia greitosiomis galime suminėti visą eilę, o kongreso rengėjai, ilgiau pagalvoje, atrastų jų dar daugiau. Sakysim, neabejojame, kad kongrese bus mūsų jaunųjų dailininkų paroda. Mažiau už dailininkus yra mūsų jaunųjų rašytojų, bet ir kongresinis literatūros vakaras galėtų būti gana įspūdingas. Aukštam jo lygiui vien tik studentiško amžiaus literatūrai gal ir neužtektų. Kodėl tada drauge vakaro programoje neparodyti iš visur sulėkusiame mūsų jaunimui ir ketletą pačių ryškiausių mūsų vyresniųjų rašytojų? Pirmojo jaunimo kongreso metu toks literatūros vakaras Dainavoje buvo viena iš labiausiai pasisekusių atrakcijų, paties jaunimo labiausiai įvertinta. Antrajame kongrese apsiėjimas be literatūros vakaro būtų kone įrodytas, kad mums lietuviško žodžio kūryba jau nieko nereikia, kai reikia jai dėmesį parodyti konkrečiai.

Kiek daug mūsų jaunimo mokosi muzikos įvairiose konservatorijose ir privačiai. Tad kodėl kongreso rengėjai nepagalvoti ir apie koncerto galimybes.

(Nukelta į 2 psl.)

Juzė Daužvardienė, g. konsulas dr. P. Daužvardis ir A. Aleksis Lietuvos vyčių seime 1964 m. Chicagoj, gerai nusiteikę klausosi red. L. Šimučio žodžio.

mpkslas • menas literatūra

DRAUGAS

SPALIO MĖNESIO 30 D. / OCTOBER 30, 1971

ANTROJI DALIS / 1971 METAI

PART TWO NO. 255 (44)

Šiame numery

TALKA ČIONYKŠTEI LIETUVIŲ DAILEI
SULAUKĖ 75 M. PROFESORIUS, KURIO
MIRTIS PASKELBTA 1941 METAIS.
MINTIES ŽALIAVŲ SANDĖLIS.
PRANO VISVYDO EILĖRASČIAL
VLADAS JAKUBENAS APIE MONTREALIO
"GINTARĄ".
JONUI SVEDUI LIETUVOJE MIRUS.
MŪSŲ KALBA: KAIP DANGUJE, TAIP IR
ŽEMĖJE.
BAGDONO PARTIZANAI UŽDAVINIO
NEATLIKO.
AKADEMIJA RASYTOJO GARBEI.
NAUJI LEIDINIAI
KULTŪRINĖ KRONIKA.
FILMŲ ĮVAIRUMAI
MOTERŲ GYVENIMAS:

KERTINĖ PARASĖ

TALKA ČIONYKŠTEI LIETUVIŲ DAILEI

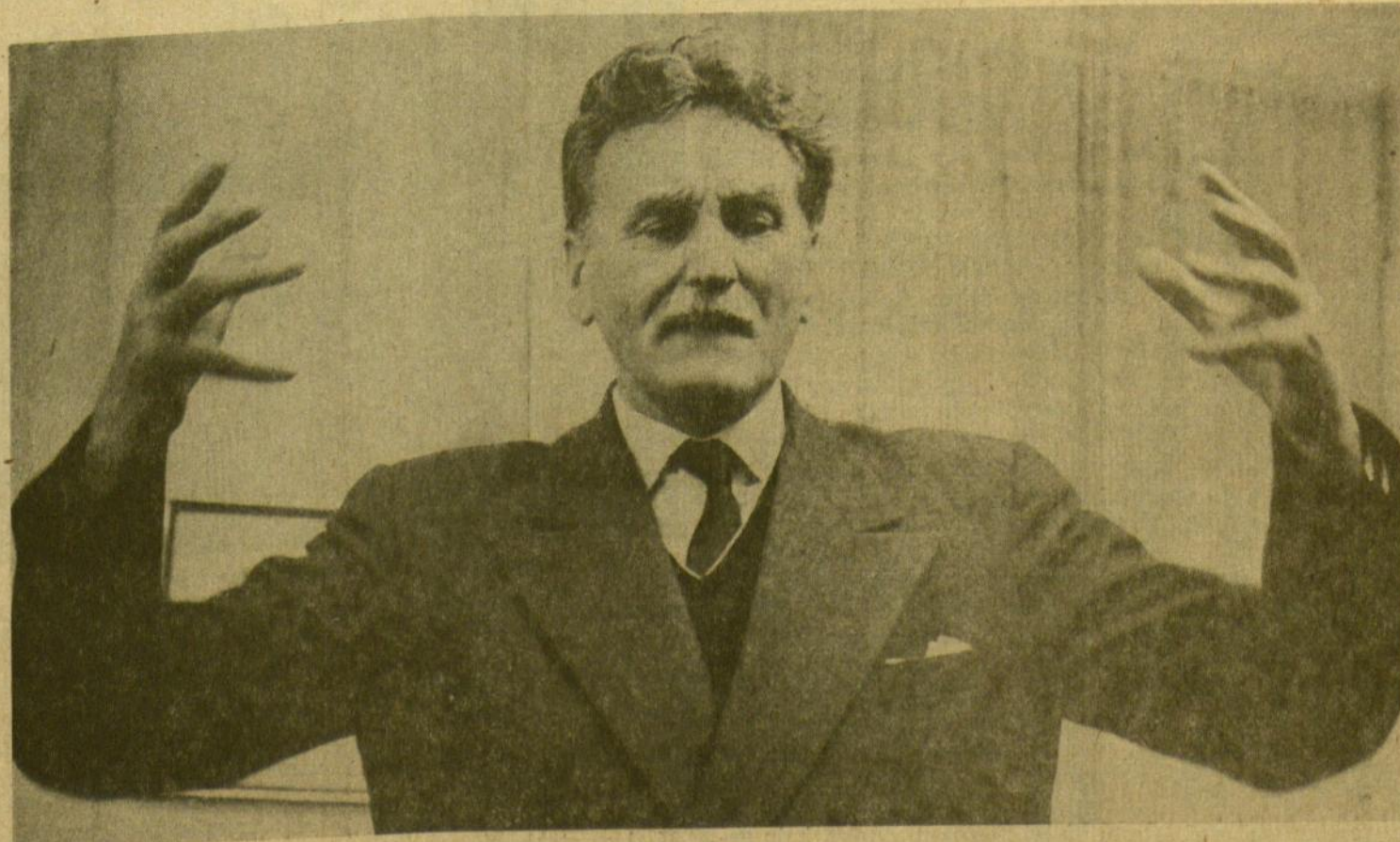
Si paraštė adresuota lietuviui bei kitą, juos liečiančia, medžia-dailininkui. Tai tarsi atviras

laiškas jam vienos kultūriniais reikalais besisielojančios institucijos — Lietuvos foto archyvo. Reikalas — lietuvių dailininko darbų archyvas, kuriame būtų surinktos tų darbų nuotraukos, spalvotos skaidrės, kartotekos, iškarpos ir visa kita jo gyvenimą ir kūrybą liečianti medžiaga.

Šių eilučių autoriui teko ne kartą nustebti pačių dailininkų galvosenai, svarstant šį reikalą. Gal ne tiek galvosenai, kiek tam tikra apatija, liečiant savo darbų rinkimą nuotraukos ir skaidrės ir tvarkymą kartotekose ar bent sarašuose. Retas dailininkas kreipia į tai daug dėmesio. Užėjęs į šeimas, kurių butuose yra lietuvių dailininkų paveikslai ir skulptūros, irgi ne visada gali sužinoti ką nors daugiau apie kūrinį, kaip tik vien tai, kad jis yra to ar kito dailininko. Trūksta datų, pavadinimų, o kartais net ir autentiškų parašų.

Gyvename tokiomis laikais, kada ir dailės pasaulyje nauji metodai ir naujos komunikacijos priemonės yra būtinos, norint išvengti atsilikimo, vykdamas savo kūrybiškuosius užsimojimus. Juk dabar, bandant belstis į galerijų ar muziejų duris, nebereikia ten vilkti pačių darbų, o užtenka, bent pradžia, parodyti tų darbų nuotraukas ar skaidres. Ne visada pagaliau ir įmanoma vaikščioti po galerijų raštines su savo darbais. O į atsiųstas skaidres kuratoriai ar žurnalų redaktoriai visuomet mielai pasižiūri. O ką bekalbėti, kai ateina laikas leisti monografiją ar teikti medžiagą leidiniui ar straipsniui.

Bet nesvarbu, koks bebūtų reikalas. Manau, jog daug aiškinti nereikia, kad dailininkui yra labai naudinga turėti po ranka savo darbų nuotraukas, skaidres,

Profesorius Juozas Ereta kalba

Nuotrauka Vytauto Maželio

Sulaukė 75 m. profesorius, kurio mirtis paskelbta 1941 metais

Gyvenimas pilnas kuriozų. Vienas jų — prof. Juozas Ereta sulaukė 75 m. amžiaus, o jo nekrologą aš pats buvau parašęs jau 1941 metais. Ne vien aš. Prof. dr. Alfredas Sennas "Draugo" 1941 m. gegužės 6 d. išspausdino ilgą straipsnį "velionio prof. Ereto atminimui", pradėdamas šiais žodžiais:

"Laišku, rašytu Sveicarijoje kovo 14 d. mano sesuo Anna Bloch - Senn pranešė apie brangaus draugo profesoriaus dr. Ereto mirtį... Ta liūdna žinia buvusi paskelbta per Sveicarijos radiją..."

Tie nekrologai atsirado vis dėl tos žiauriai kietos bolševikų geležinės uždangos, dėl kurios normalus susisijojimas su jų okupuota Lietuva buvo neįmanomas.

Pluoštelis faktų ir atsiminimų apie sukaktutininką prof. Juozą Eretą

JUOZAS PRUNSKIS

mas. Ačiū Dievui, žinia apie prof. Ereto mirtį buvo netikslė. Išlikęs gyvas, jis dar lietuvių tautai davė taip svarbius veikalus, kaip prof. St. Šalkauskio ir prof. K. Pakšto biografijos ir eilę kitų spaudos darbų. Ganas apie jo mirtį nors tuo pasitarčiau, kad buvo proga iškelti jo nuopelnus. Minėtame straipsnyje prof. Senn rašė:

"Būdamas artimas velionio draugas, aš gerai žinau, kad visas jo veikimas, visi jo darbai buvo išdava vieno ir to paties nusistatymo, būtent, pasiryžimo

visiškai pasižvelgti lietuvių tautos reikalams ir iškelti lietuvių vardą pasaulyje. Siekdamas to tikslo, jis nežūrėjo savo asmens naudai, jam vien tik rūpėjo, kad lietuvių tautos garbė padidėtų. Dėl tos priežasties jis visus savo mokslo veikalus parašė lietuvių kalba, nors tai jam kenkė pasaulio akyse. Kitų šalių mokslininkai pakartotinai jį ragino, kad jis savo veikalus rašytų jiems prieinama kalba, kad ir jie galėtų suprasti. Ereto atsakymas visada buvo vienas: "Išsiverskite iš lietuvių kalbos!"

Man rūpi lietuvių tauta, o ne pasaulinis vardas. Su lietuviu aš gyvenu, jų vardą noriu išgarsinti". Velionis turėjo progos gauti garbingą vietą užsienyje. Bet, priėmus tokį pakvietimą, jam reikėtų aplėisti mylimą Lietuvą, ir to jis nenorėjo, niekaip negalėjo daryti. 1937 metais vienas žymus Amerikos universitetas (Marquette University) buvo pasirėngęs profesorių Eretą pakviesti profesoriauti ir paskirti literatūros dėstytoju. Tačiau velionis atsakė. Jis norėjo pasilikti Lietuvoje. Kartu su lietuvių tauta jis norėjo ir džiaugtis jos laimėjimais ir kentėti jos kančias".

Sitaip savo "nekrologe" prof. Eretą apibūdino jo artimas

draugas prof. Sennas, tolimesnėse eilutėse vadindamas jo pasižvelgtą lietuvių tautai herojišku. Prof. Sennas prisipažįsta, kad ir jį, taip pat šveicara, prof. Eretas įtraukė darbuotis lietuvių tautos labui.

Mirdamas Klaipėdos lietuvių studentas mums laimėjo Eretą

Kai prisimenu prof. Eretą, man vis gliliai širdyje atgimsta tos jaudinančios dramatiškos aplinkybės, kurios nukreipė prof. Ereto kelią į Lietuvą. Viena "Draugui" duotame interview prof. Eretas taip pats visa tai nupasakojo:

"Įvyko tai 1917 m. Friburge. Ten studijuodamas, gavau kvietimą padėti lietuvių komitetams, kurie rūpinosi Lietuvos valstybės atkūrimu. Daug informacijų man tuomet teikė dabar Amerikoje besidarbuojąs kan. Steponaitis (jau miręs. J. P.).

Lietuviai nuolatos ragino vykti su jais į beatsikuriančią jų tėvynę, kur labai trūko specialistų. Turėjau ir pakvietimą į Veneciją, kur universitete būčiau turėjęs dėstyti germanistiką. Visą nulėmė klaipėdiškis Mykolas Ašmys. Šis buvo atvykęs į Alpių kraštą, norėdamas gydytis nuo džiūvos ir baigti kartu mokslą, tačiau 1918 m. būdamas gripas pasgulė jį į karštą. Prieš mirdamas paprašė mane užimti jo vietą Lietuvoje. Tiesiog prisitaikdino mane. Mirė paguostas mintimi radęs pavaduotoją. Taigi 1919 m. vasarą vykau Lietuvon, bandydamas vykdyti mirusio draugo testamentą. Kazin, ar aš be graudinančių miršančio Mykolo maldavimų būčiau vykęs ir pasilikęs karo nuterietame, svetimame krašte, kur manęs — be džiaugsmingų dienų — laukė ir kalnas nemalonumų bei nusivylimų" (čia profesorius, tur būt, turi mintyti tuos sunkumus, kuriuos jam teko pakelti dėl Lietuvos įsigalėjusio autoritarinio režimo priespaudos veiksmų, palietusių Lietuvos katalikus).

Pamilo Lietuvą ir mūsų jaunimą

Su Lietuva jis taip labai suaugo, kad minėtame interview galėjo pasakyti:

"Lietuva man pasidarė antra

(Nukelta į 2 psl.)

darius jo nuotraukų ir nesuradus visas žinias, būtent, datą, vietą, pavadinimą, materiją, išmieras. Reikia nesibijoti kiekvieną kartą. Archyvas, pagal dabartinę sistemą, renka juoda-balta negatyvus, dvi spalvotas skaidres (viena rodymui, kita atsargai ir kopijų gaminiui) ir metrikai. Visi lietuvių dailininkai yra kviečiami palaikyti ryšį su Lietuvos Foto archyvu, kuris stengsis, kiek galėdamas, talkininkauti. Šiuo reikalu galima kreiptis į LFA vedėją kun. Algimantą Kežį, S.J., 2345 West 56th Street, Chicago, Ill. 60636.

O čekagiečiams įsidėmėtina dar ir tai: š.m. lapkričio 5-7 d.

ty., ateinantį penktadienį iki sekmadienio Lietuvos Foto archyvas rengia Jaunimo centro mažojoje salėje, Chicagoje, tylias meno darbų varžytines šiam darbui paremti. Bus išstatyti padovanoti lietuvių dailininkų paveikslai, dėl kurių bus galima tris dienas varžytis. Dailininkai kviečiami padovanoti šiam reikalui bent po vieną savo darbų, o lietuviškoji visuomenė atsilankyti į šias tyliasias meno darbų varžytines, kuriose bus galima įsigyti vertingų kūrinių gal ir visai prieinama kaina. Varžytinės prasidės šį penktadienį 7 val. vak. ir baigsis sekmadienį, lapkričio 7 d. lygiai 9 val. vak.

A. Kezys, S.J. LFA vedėjas,

Vytautas Kasiulis

Sv. Jurgis (pastelė)

Dailininko darbų paroda Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, atidaroma lapkričio 13 d., vyks iki lapkričio 21 d. Pats dail. V. Kasiulis atidaryman ruošiasi atvykti iš Paryžiaus.

Šiame numery

RASYTOJO NUZMOGINIMAS.
POKALBIS SU DAILININKU VYTAUTU KASIULIU.
VINCAS TRUMPA APIE DR. ANTANO KUČO REDAGUOTĄ "AMERIKOS LIETUVIŲ ISTORIJA".
HERMANN HESSE EILERASČIAL.
NAUJA RASYTOJO JURGIO JANKAUS NOVELE.
PASNEKESIO SU RASYTOJU VINCU RAMONU APRASAS.
PASKUTINĖ ABEJONIŲ SALVĖ ALOYZO BARONO ROMANO PUSEN.
DR. V. JANULAITYTEI - ALSEIKIENEI MIRUS.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
SPYGLIAI IR DYGLIAI.

Vytauto Kasiulio parodos Chicagoje belaukiant

Užkalbiname dailininką, Paryžiuje jau besiruošiantį kelionei į Ameriką

Meno pasaulyje jau gana plačiai žinomas ir Paryžiuje gyvenantis mūsų dailininkas Vytautas Kasiulis lapkričio 13 d., kada Ciurlonio galerijoje atidaroma jo darbų paroda, patsai asmeniškai bus Chicagoje. Tai bus neeilinis čionykščio mūsų dailės gyvenimo įvykis. Paroda rengia ir jona patį dailininką atvykti kviečia Chicago Lietuvos daktarų sąjungos pagalbinis moterų vienetas. Parodos ir paties dailininko viešnagės proga užkalbiname Vytautą Kasiulį devyniais klausimais, liečiančiais jį patį ir aplamai šiandieninę meno situaciją, kurioje tiek įvairių įvairiausių dailės krypčių, kad tarp jų susirasti tikrai savąjį kelią, kaip jį rado Kasiulis, nėra lengva.

vau prie Senos upės, kur po vienu tiltu bėgo šaltinio vanduo. Tenai susirinkdavo ir daugiau panašaus žanro žmonių, ten miegodavo visokie valkatos "klošarai". Kai jie pastebėjo, kad aš kiekvieną dieną ateinu atsigerti tik vandens, tai po kiek laiko vienas iš jų padavė pagerti iš savo bonkos raudono vyno. Tai buvo pirmas prazytiškas "džiaugsmas", jei tai galima džiaugsmu pavadinti.

beviltiškumo nė nejučiau, nes buvau pergyvenęs daug vargo, kaip ir visi lietuviai Nors ir po tiltu vandenį gėriau, bet visą laiką galvojau, kad gyvenu Paryžiuje, kad bus viskas kada nors geriau. Taip ir atsitiko — vieną dieną gavau net ir vyno! Be to, mintys visada buvo muziejuose, kur kaboję tokie gražūs paveikslai. Gyvenime dažnai yra taip, kad ne visi komikai yra linksmi ir ne visi tragikai liūdni. Kartais iš blogų tragikų juokiamasi, o dėl gerų komikų einama iki ašarų. Gyvenimo slinkyje ne kartą žmogus, nors būna viduje linksmas, išorėje liūdnas. Būna ir priešingai.

— *Net ir amerikiečių žinomasis žurnalas "Time", kadaise rašydamas apie Jus ir Jūsų kūrybą, stebėjosi, kad pokario metu suvargusioje ir dar košmaru dvelkiančioje Europoje savo paveiksluose galėjote vaizduoti gyvenimo džiaugsmą, kasdieniškos alimirkos branginimą, net šviesų-humoristinių jo aspektą. Visa tai anais pokario metais žurnalui atrodė ypač pabrėžtina, kai kontrastu aplink buvo visur madingai pilna egzistencialistinės tamsos ir beviltiškumo. Tai labai įdomi mįslė. Gal Jūs Patys palengvinsit ją atspėti. Sakylkit, iš kur tas temų ir žmonių veidų giedrumas ir šypsena Jūsų kūryboje tada, kai aplinka ir nuotaikos buvo visai priešingos?*

— Prancūzų mokykla, apie kurią aš buvau daug girdėjęs dar Lietuvoje, pasižymėjo spalvų skaidrumu, kompozicijos ir piešinio laisvumu, virtuoziskai laisva tapybos technika. Ji darė įtakos visiems kraštams. Kairiškštis, Galdikas, Vizgirda, jie darė įtakos mums, jaunesiems. Todėl to laikino pesimizmo ir

— *Ir dar kita mįslė: kodėl nepasidarėte abstraktistu, op-art, pop-art ir kitu kitokiu buvusių ir esamų meno krypčių atstovu? Ar nesutapimas su šiomis moderniausiomis kryptimis reiškia Jūsų nepalankią nuomonę anų adresu? Iš kur buvo ta drąsa pasiūlyti vienam ir laimėti?*

— Kiekvienas žmogus gyvenime turi savo kelią, kurį pasirenka pagal savo prigimtį, temperamentą ar išgyvenimus. Aš, kaip tapytojas, pasirinkau tokią techniką, kuria, mano manymu, aš geriausiai ir laisviausiai galėčiau išreikšti spalvų ir formų kompoziciją. Atvirai kalbant, tą techniką aš ir Jūs visi turėjome dar mokyklos suole sėdėdami. Kiekvienas iš mūsų yra bandęs kita puse pieštuko "atspausti" litą ar centą, pakištą po popieriumi. Vytis išeidavo juoda, o tarpai spalvoti. Visą laiką, Lie-

Dailininkas Vytautas Kasiulis savo studijoje - galerijoje, Paryžiuje

tuvoje būdamas, galvojau, kad, kai pateksiu į Paryžių, tai iš to padarysiu "savo stilių". Keistas negaliu nes gyvenimas per trumpas, kad ir šitą techniką, nors ją jau varčiau seniai, galėčiau priversti ligi tobulumo. Man atrodo, kad gyvenime nėra blogos krypties, tik kartais ji būna blogai, be jausmo ar nenuoširdžiai atliktą. Taigi matome, kad iš mano pusės nebuvo jokios drąsos, o tik būtinumas. Apie laimėjimą kol kas dar neatėjo laikas kalbėti.

— *Amerikoje čia tenka nu-girsti balsų, kad pasaulinio meno centru šiuo metu jau yra New Yorkas, o ne ilgai juo buvęs Paryžius? Sakylkit, ar yra, ir kiek yra, tiesos šiame tvirtinime? Ir ar nesutiktumėte savo buveinę — Paryžių iškeisti į*

New Yorką, jeigu jis ir būtų pasaulinis meno raidos centras ir inspiratorius?

— Gal būt, kad Amerika yra ar bus meno centras. Reikėtų tik džiaugtis, kad Amerika pakilo mene aukščiau už Paryžių. Iš savo pusės aš galvoju, kad tokių gilių tradicijų kaip Europa Amerika niekada neturės, nes pirmieji imigrantai dar ne taip seniai Ameriką atrado. Ekonomiškai stipri Amerika daug supirko Europoje meno turtų. Yra daug, daug didelių muziejų, bet visur didžiausi vardai yra ne amerikiečių. Amerikiečiai dar ir dabar daug perka meno turtų Paryžiuje, bet dar neteko girdėti, kad Paryžiaus galerijos pirktų ką nors Amerikoje taip masiškai, kaip amerikoniai perka Paryžiuje. Net jeigu Amerika ir yra meno centras, tai man vis tiek jau per vėlu būtų pakeisti kraštą, nes, kaip anksčiau sakiau, Paryžius buvo mano jaunystės svajonių centras. Jei kartais likimas ir nuvestų į Ameriką, tai apie Paryžių galvočiau panašiai, kaip mes visi svajojame apie savo paliktą Tėvynę.

— *Sekant Jūsų parodų žemėlapi, krenta į akis jų gausa Skandinavijoje — Švedijoje, [domu, kodėl], Latvijoje, ne Ispanijoje? Ar čia lėmė kokia atsitiktinė aplinkybė, ar aplamai šiaurietiškam žmogui Jūsų kūryba yra artimesnė?*

— Šito aš negaliu paaiškinti. Tai įvyko, gal būt, atsitiktinai. Todėl, kad teko susipažinti su keliais švedais, kurie susidomėjo mano darbais.

— *Kaip apibūdintumėte šiandieninę dailės situaciją? Ar yra kokia labiau dominuojanti kryptis bei tendencija ir kokių naujų galima tikėtis artimiausioje ateityje?*

— Šios dienos dailės situaci-

KERTINĖ PARASĖ

RASYTOJO NUZMOGINIMAS

Laisvėje gyvenančio rašytojo okupantas negali suimti, įkalinti, apšaukti bepročiu, badu marinti ar kitaip priversti jį tarnauti savo užgaidoms. Todėl lieka beveik vienintelė priemonė — su-niekinti jo darbus, jo kūrybą, diskredituoti jį visuomenės akyse, atbaidyti skaitytojus, ypač jaunąją ir dar nepatyrusią kartą, nuo tokio rašytojo knygu, apšaukti jį atsilikusių, nepažangių, tiesiog grafomanu, kenkiančiu tikrajai, suprask, jų, kūrybai etc.

Amerikos ir Vakarų Europos tariamieji radikalai ir kitų kiotokie, tokiu keliu eidami, pasiekė netikėtai gerų rezultatų, todėl tad mūsų šaliai turėtų atsakyti šio metodo? Vakarų rausva-plaukiams liberalams pavyko ne tik nutildyti, bet ir užverbuoti daug kultūrininkų, įvairių mokslo šakų profesorių, net teologų, tačiau rašytojas, pasirodo, yra kietas riešutas net "pažangiųjų" dantims. Vakarų ruožavieji aktyvistai, o juos sąmoningai ar nesąmoningai sekdamas ir vienas kitas mūsų šaliai, ėmėsi veik paskutinės priemonės — rašytojo nužmoginimo akcijos.

Viena tokių priemonių nužmoginimo akcijoje yra baimės skleidimas: mes išsisemsime, kultūriškai išblėsime, be savo krašto, savo tautos, be ryšio su laimėjimais tėvynėje mes nebūsime gerai poetais, gerai dramaturgais, gerai romanistais ir t. t. Esą, iš-eivijos rašytojai yra jau dabar merdėjimo stadijoje, pasmerkti numirti be atgarsio, tautoj neatliktę savo misijos. Ergo, bendradarbiaukite su pavergėju, gaivin-kitės tik pavergtos tautos kultūri-niais laimėjimais, ir būsit ne dalis, o visuma. Ne kurie jau čia sa-vo spaudoj, begėdiškai niekindami mūsų visuomeninio, politinio ir kultūrinio judėjimo vadovus, stengiasi juos nužmoginti, vaiz-

duojant kažkokiais kenkėjais, pa-juokos vertais objektais. Jie tačiau užmiršta, kad laisvė yra kiekvie-nos kūrybos pagrindinė sąlyga. Laisvėje gyvenantieji rašytojai ne-reikalingi vergijos, bet vergijoje gyvenantieji reikalingi laisvės. Todėl ne mūsų akys, paprastai kalbant, yra nukreiptos į paverg-tą tautą, bet pavergtos tautos a-kyš yra nukreiptos į laisvėje gy-venančius brolius ir seseris, lau-kiant jų darbų laisvei atgauti. Ne jie mums privalo duoti, bet mes jiems. Nėra didesnio melo kaip to, kuris skelbia išėjimois kūrybą mirusiai ar išsekusiai, lygindamas ją su "džiūstančios šakos" ateiti-mi. Tautos kultūra yra viena ir nedaloma, nesvarbu kas, kada ir kur ją kurs. Pvz. A. Micevičius "Pona Tada" parašė gyvendamas tremtyje, bet nei lenkų, nei lietu-vių literatūra nelaiko šio kūrinio "išeiviška kūryba".

Iš atvykstančiųjų žinome, ko-kiu įtemptu dėmesiu tauta seka laisvėje gyvenančių rašytojų kū-rybinę veiklą. Įvairiu keliu pate-kus ten knyga, eina iš rankų į rankas, kol susidėvi neišskaito-mai; eilėraščiai nusirašomi i sasiuvinius ar atmintinai išmok-ti kursuoja tautoje kaip jos nu-savybė ir t. t. Jei išėjimois rašy-tojas, kaip perša mūsų "pažan-gi-jai", pradėtų imti "maistą" iš pavergėjo "rankų", tai, norint ne-norint, pasidarytų jų koloboran-tas.

Antra vertus, pavergtai tėvynėi galima sąžiningai tarnauti, ir ne-gyvenant joje, nes kiekviena kū-ryba yra pirmoji eilė vidinių išgy-venimų rezultatas. Kultūros isto-rija duoda daug pavyzdžių, kada tremtis, tautos nelaimės, ar mir-tis ypač literatūrai buvo nepaprastai vaisingi atvejai. Gražiausi eil-ėraščiai sukurti mylimajai ar jos simbole tėvynėi tada, kai jos visam ar laikinai buvo nustota, bet kas sukūrė meilės eilėraščių,

— *Kodėl, pasitraukę iš Lietu-vos, savo nuolatine buveine pasi-rinkote Paryžių ir kokie pirmieji čia kūrėmisi džiaugsmai ir var-gai Jums dar ir šiandien yra la-biausiai atmintini?*

— Paryžius jau nuo seniai buvo žinomas kaip meno ir ypa-čiai tapybos ir skulptūros cen-tras. Visus vilioja Paryžiaus mu-ziejai, kuriuose yra sukrauti me-no turtai nuo pirmųjų urvinių žmonių piešinių ligi renesanso ir baigiant tokiomis vardais kaip In-gre, Corot, Delacroix, Monet, Manet, Renoir, Van Gogh, Tou-louse Latrec, Pissaro ir dar vė-layvesni kaip Gauguin, Matisse, Rouault, Picasso ir daugybė ki-tų.

Menininkai iš visų kraštų sten-gėsi gyventi ir dirbti Paryžiuje. Čia jie užsikrėsdavo darbo ir iš-tvermės karštligė, ir tokios kū-rybos ir konkurencijos nebuvo jokiam kitame krašte. Man bu-vo sunku pradėti, nes atsidūriau vienas, be pinigų ir be kalbos. Laimingai susiradau naktinio sargo vietą vienoje radijo par-duotuvėje. Čia galėjau prabūti per naktį nuo 10 val. ligi 9 val. ryto. Visą dieną reikėjo vaikšti-nėti po gražųjį Paryžių. Už nak-tį mokėjo 1 franką, maždaug 20 amerikoniškų centų. Už tuos pinigus galėjau nusipirkti ke-lias sūdytas silkutes ir gabalą duonos. Atsigerti visada eida-

būdamas mylimosios glėby? Tik nužmoginimas neša beprasmiškumą. Mūsų rašytojas ir apskritai kultūrininkas mirs tuomet, kai nebebus skirtumo tarp laisvėje ir vergijoje gyvenančių — visi bus vienodai pavergti. Tokiu atveju įvyktų antroji tautos išdavystė, kultūrinė išdavystė, daug baises-nė už pirmąją — pasišalinimą iš kovojančios savo tautos.

Atk Vytautas Kasiulis

Dailininkas ir mūza (tapyba)

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numery

DAR APIE ČIURLIONIO ŽUDYMĄ IR GELBĖJimą.
IR VĖL NAUJIENA MŪSŲ MUZIKINIAME GYVENIME.
MARJOS JURGITOS SAULAITYTĖS ANTROJI POEZIJOS KNYGA.
JURGIO JANKAUS NOVELĖ.
SALZBURGO MUZIKOS FESTIVALIO ĮSPĖDŽIAI.
PROF. ZENONO IVINSKIO LAISKAS JAM PASKIRTOS PREMIJOS PROGA.
360.000 NAUJŲ KNYGŲ JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
MOTERŲ GYVENIMAS.

KERTINĖ PARASĖ

DAR APIE ČIURLIONIO ŽUDYMĄ IR GELBĖJimą

Maskvinė "Literaturnaja Gazeta" (rugs. mėn. 2 nr.), kaip jau esame anksčiau mūsų laikraštyje rašę, paskelbė keturių lietuvių ir dviejų rusų kultūrininkų pasirašytą viešą laišką — kreipiamąsi į visuomenę, norint išgelbėti M. K. Čiurlionio paveikslus. Vilniškis savaitraštis "Literatūra ir Menas" (rugs. 11 d.) įsidėjo ir lietuvišką ano kreipimosi teksto vertimą.

Iševijos spaudoj, remiantis susirūpinimo balsais iš pačios Lietuvos, reikalas gelbėti Čiurlionio paveikslus, išsaugoti ateičiai nors tobulus jų kopijas, buvo keliamas jau prieš dvejus metus. Reikalas tuoj buvo "supolitintas". Suprantama, nes greta pastangų tėvynei ir tautai susigrąžinti laisvę, lietuvių kultūros išlaikymas ir puoselėjimas irgi yra pats svarbiausias politiška susipratęs iševijos uždavinys. Bet, kagi, tuo reikalu susidomėjusiems svečiams iš Vakarų Lietuvoje buvo parodytas Kauno muziejaus prietatas, "jrodant", kad valdžia tėviškai rūpinasi Čiurlioniu, todėl visokie "šmeižtai" esą vien prasimanymas. Dabar, kaip matome, Lietuvos kultūrininkams jau kito kelio ir neliko kaip patiems tą reikalą "supolitinti", iškelti rusiškoje spaudoje...

Trumpai panagrinėkime atsišaukimo detales. Jis nukreiptas į Sąjunginę švietimo ministeriją. Ji nepuolama, bet raginama, aišku — nebe jos pačios žinios, cenzūrai leidus. Tokios išeities paprastai griebiamasi tada, kai niekaip nepavyksta nugalėti slapukų - biurokratų pasipriešinimo. Pasirašiusių tarpe yra ir dail. J. Kuzminskis — Vilniaus Aukšč. tarybos prezidiumo vicepirmininkas. Išvada ta, kad Vilniaus savivaldai nepavyko problemos išspręsti įprasta "komandos tvark-

ka". Pats prašymo svoris guli ties šalutiniu sakiniu: "... pasinaudojant ir užsienio patyrimu". Nurodoma į 1975 m., atseit į penkmečio pabaigą.

Kad Sovietų Sąjungoje dėl neįsivystytos spalvinės foto ir poligrafinės technikos, dėl moderniško konservavimo technikos specialistų trūkumo nepavyko išgelbėti ne tik Čiurlionio spalvas, bet pačius paveikslus — tai vieša "paslaptis". Nepaslaptis, kad bandyta susirišti ir su "socializmo" stovyklos specialistais. Juk Rytų Vokietija, Čekoslovakija išleidžia pirmaeilės reprodukcijas, turi pirmaeilį šio darbo specialistų. Nepaslaptis, kad tuo reikalu buvo sudomintos ir kai kurios Vakarų firmos. Sakoma, jog buvo net su jomis tartasi, bet "kapitalistai", girdi viską sugadinę. Susitarti nepavykė. Piktieji kapitalistai nesutikę leisti tarybų valdžiai pakankamai uždirbti.

Jeigu taip, tai tegu žūva Čiurlionio paveikslai, kadangi valstybiniai ir privatūs kapitalistai negali susitarti, kiek kas uždirbs. Nežinia ir kaip su užs. valiuta? Nors Lietuva eksportuoja prekes į beveik šimtą pasaulio kraštų, nors tokiu būdu ji turi pajamų iš tokios prekybos — tai dar nereiškia, kad tomis lėšomis galima laisvai disponuoti. Pagaliau, meno, kaip "antstato" — reikalus, tvarko subalterninės instancijos; bet toks jų ryšys su užsieniui priklauso ir nuo vietinių ir nuo maskvinių biurokratų malonės. Patsai faktas, kad atsišaukimas paskelbtas pirma rusiškam laikrašty (LM persispausdino tik vertimą), tur būt, akivaizdžiai parodo, kur sėdi tikrieji adresatai.

Tad tetenka palinkėti vien sėkmės iniciatoriams, gelbstint "Čiurlionio spalvas". Tik, neduok Dieve, kad išeitų taip kaip su

Ir vėl naujiena mūsų muzikiniame gyvenime

Pokalbis su Violeta Čižauskaitė - Balčiūniene, jos rečitalių Chicagoje artėjant

Netolimoje praeityje Chicagos lietuvių muzikiniame gyvenime buvo malonios staigmenos — pirmieji šiame mieste solistės Lilijos Sukytės ir Ginos Capkauskienės dainos rečitaliai Draugo romano konkurso metinėse iškilinėse. Tai buvo tikrai naujų talentų, šiandien jau žymių dainininkių, pristatymas Chicagos lietuviškajai visuomenei. Atrodo, kad nemažo panašumo gali turėti ir šiemetinis Violetos Čižauskaitės - Balčiūnienės irgi su literatūra (su poeto Henriko Radausko kūrybos vakaru) surištas dainos rečitalis Jaunimo centre, lapkričio 20 d., kurį rengia ateitininkų meno draugija "Satrija".

Rečitalio diena artėjant, Draugo kultūrinis priedas čia užkalbina keliais klausimais Chicagon jau besiruošiančią solistę.

— Kokius dalykus Jūsų rečitalio programoje turėsime progos išgirsti? Ar bus tarp jų ir premjerinių naujienų?

— Šioje programoje premjerinis atlikimas bus kompozitoriaus Broniaus Budriūno "Dainos gimimas", žodžiai a.a. poeto Henriko Radausko. Taip pat, kiek aš žinau, bus pirmą kartą dainuojamas Juozo Gruodžio "Dainius" (parašyta a la Verdi) ir liaudies daina "Obelė". Manau, kad Giedros Gudauskienės "Piemenėlių" Chicago irgi dar negirdėjo. Toliau programoje išpildysiu ir šiuos kūrinius: Gruodžio "Aguonėlės" Jakubėno "Gėlės iš šieno" Budriūno "Sauksmas" Brahms ACHT ZIGEUNERLIEDER

"Kastyti, jaunuoli" (Jūratės arija iš Banaičio operos JORATĖ IR KASTYTIS)

— Kokią paskaitą ir kokio-šiolinis muzikinis kelias?

— Dainuoti pradėjau, dar būdama lietuviškoje šeštadieninėje mokykloje, Detroite, kurioje dainavimo klasę vedė Pranas Zaranaka. Be dainavimo, jis man padėdavo dar ir eilėraščius deklamuoti ir prozą skaityti. Taip pat Detroite dainavau mergaičių chore, kuriam vadovavo muz. Stasys Sližys.

Violeta Čižauskaitė - Balčiūniene

"Neplauk, Kastyti, į marias!" (Rūtėlės Arioso iš operos JORATĖ IR KASTYTIS)

"Ar nepasilgai" (arija iš Puccini operos TOSCA)

"Un bel di" (arija iš Puccini op. MADAMA BUTTERFLY)

"Sola, perduta, abbandonata" (arija iš Puccini op. MANON LESCAUT)

Santuzos romansas iš Mascagni op. CAVALLERIA RUSTICANA

— Kokią paskaitą ir kokio-šiolinis muzikinis kelias?

— Ką daryti, kad būtų galima susirūpinti dar, gal būt, ir nežinomų Čiurlionio paveikslų. Taipgi gal net muzikos veikalu? Kur, beje, tas žino. Bet kas išėjo? Teisybė, pasisamdyta geras Maskvos orkestras, pasinaudota pirmėilė "televizinė" technika. O rezultatas — girdi muziką lyg per rakto skylutę, įgijimo technika dvidešimties metų atsilikusi. Vakaruose radiofonai tų plokštelių negros. O ten pat Berlyne ar Prahoje vis dėlto gamina pirmos rūšies plokšteles! Varšuvoje lietuvis muzikas Antanas Karuža specializavosi simf. muzikos įgijimų srityje, net gavo tarptautinę premiją už puikų Pendereckio "Luko Pasijos" įgijimą.

Pagaliau juk Sovietų Sąjunga yra UNESCO narys! Toji organizacija yra išleidusi puikiausius meno leidinius ir muzikos plokštelių kolekcijas. Manoma, kad Levas Vladimirovas, ilgus metus darbavęs New Yorke, turi ir daugybę asmenišku pažinčių. Beje, rimčiau susirūpinus,

Baigus gimnaziją, gavau stipendiją studijuoti muziką ir dramą Saint Mary-of-the Wood College, Terre Haute, Indiana, kuria baigiau 1965 m., gaudama Bachelor of Arts.

Laimėjau Cardinal Spellman stipendiją studijuoti muziką Pijaus XII Institute, Florencijoje, Italijoje. Dainavimo ir operos meno Florencijoje mokė Maestro Bruno Rigacci, žymus Italijos dirigentas, kuris 1968 m. dirgavo ir New York City Operoj. Institutą Italijoje baigiau 1966 m., gaudama Master of Music.

Muzikos studijas 1966-67 m. tęsiau Boston Conservatory of Music, kur turėjau Opera Workshop stipendiją. Dainavau keturiose Opera Workshops, kurios buvo pastatytos publikai. Konservatorijos operos pastatyme dainavau pagrindinę Agatos rolę Weberio operoj Der Freischuetz.

1967 m. vasarą laimėjau New England Conservatory of Music stipendiją studijuoti dainavimą konservatorijos Castle Hill vasaros mokykloj pas Gladys Childs Miller ir operos vaidybą pas Thomas Phillips. Dabar dainavimu mokslą tęsiu privačiai pas Clara Shear, Clara Shear Studijoje, Bostone, ir repertuarą pas Dimitri Konradi, New Yorke.

— Kurie iš profesorių Jūsų studijom darė daugiausia įtakos?

— Mano dainavimo ir repertuaro mokytojas Florencijoje, Italijoje, Maestro Bruno Rigacci, man visuomet sakydavo: "Nesistenk dainuoti, bet dainuok! Negalvok iš kurios gerklės dalies eina balsas, bet dainuok iš širdies!"

Grįžau iš Italijos pilna pasitikėjimo, kad viską žinau. Bet New England Conservatory mokytoja Gladys Childs Miller įtikino ma-

ne, kad gera technika labai padeda dainuoti iš širdies.

Gal man didžiausios įtakos daro mano dabartinė mokytoja, Clara Shear, kuri kaip tik koncentruojasi į dainavimo techniką. Clara Shear mane įtikino, kad, vartojant gerą techniką, dainuoti yra nepaprastai lengva ir malonu. Ji daug laiko praleidžia prie mano lietuviško repertuaro. Ir nors ji lietuviškai nesupranta, tačiau sugeba parodyti, kaip reikia teisingai ištartti žodžius dainuojant.

Mano repertuarui labai padeda Dimitri Konradi, kuris supranta dainos charakterį, stilių ir interpretaciją.

— Kurie Jūsų koncertai Jus pačia labiausiai patenkino?

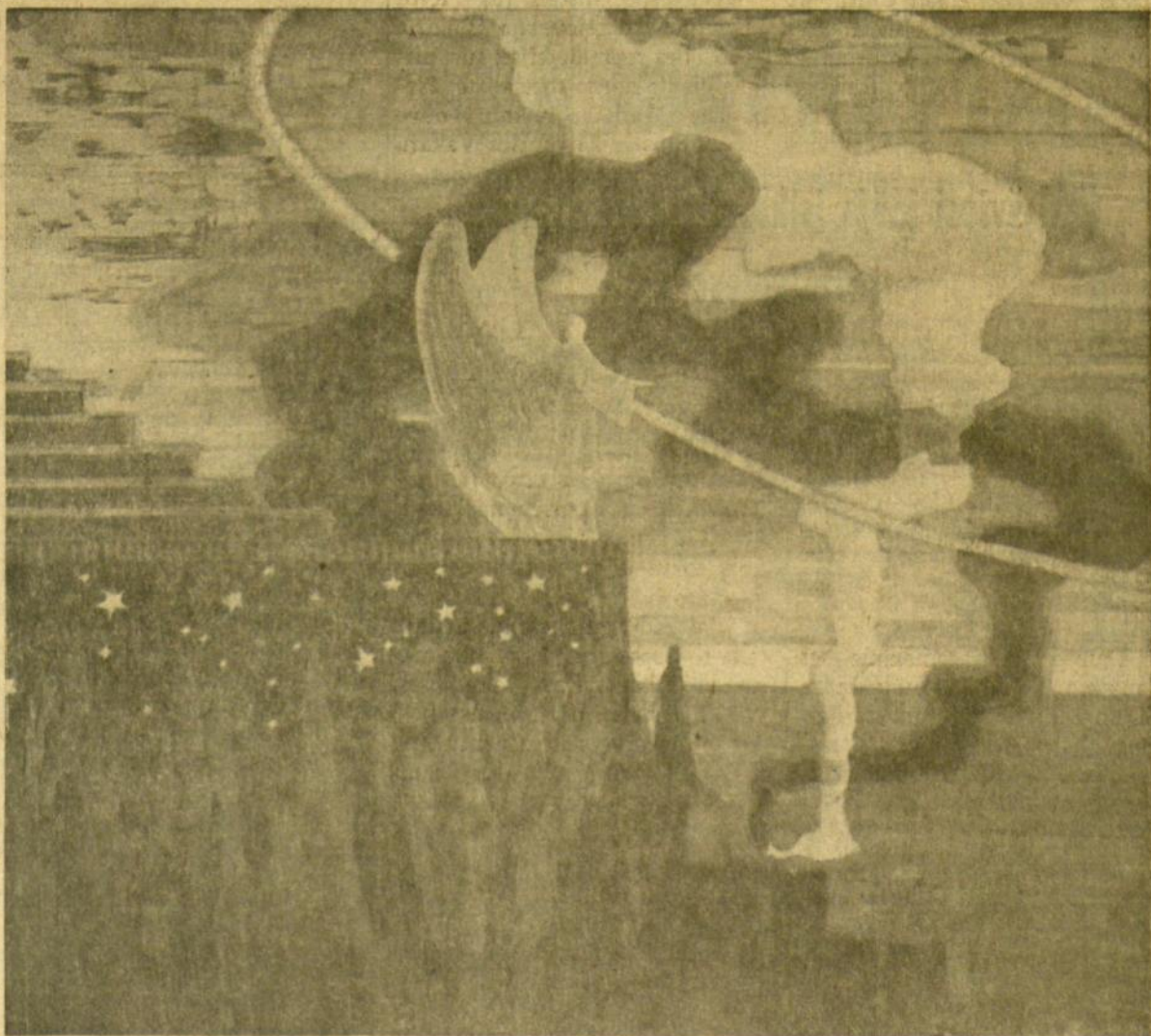
— Mane labiausiai patenkino mano koncertai Detroite (1968.4.20. ir 1970.10.20.), mano koncertas Philadelphiaj (1970.4.4) ir koncertas Hartforde (1971.4.25).

Šie koncertai buvo ypatingai gerai surengti pianino, salės ir publikos atžvilgiu. Pavyzdžiui, paskutiniame koncerte Detroite buvo specialiai išnuomotas Stenway "grand" pianinas puikiam stovyje, kas paprastai retai atsitinka.

Jaučiu, kad tuose koncertuose mano dainavimo programos priėmimas buvo ypatingai šiltas.

— Ar Jūs manote, kad mūsų visuomenė mėgsta muziką, ypač dainą, ar skatina jaunos talentus, jiems padeda?

— Man atrodo, kad dažnai visuomenei koncertas yra kaip desertas po pietu. Paprastai publika daug reikalauja iš programos pildytojo. Ir taip turi būti. Bet (Nukelta į 2 psl.)

Antrojo mūsų teatro festivalio srovėje

Šiame numery

KĄ SKAITYTI IR NUO KO PRADĖTI? ANTROJO MŪSŲ TEATRO FESTIVALIO SROVĖJE.

ARMIJOS VADAS TĖVYNĖS GIRIŲ GLUDUMOJE.

KAI DZIAUGSMINGASIS DAILININKAS LICDL.

HENRIKO RADAUSKO EILERAŠČIAI.

JURGIO JANKAUS NOVELĖ.

LIETUVIŲ KALBOS STILISTIKA.

KAS GI TA PASAMONĖ.

NAUJI LEIDINIAI.

FILMŲ ĮVAIRUMAI.

KULTŪRINĖ KRONIKA.

AKADEMINĖS PROSVAISTĖS.

KĄ SKAITYTI IR NUO KO PRADĖTI?

Išėjus skaitytojas kone alkūnėmis trindamas lageriuose su mūsų rašytojais ir pažinodamas kai kuriuos čia Amerikoje, ypač, per spaudoje jų pasirodžiusius straipsnius, pasisakymus, gal būt, galvoja, kad jie nieko naujo negali jam pasakyti savo grožiniuose raštuose. Jei jau kuris labai patinka, tai gal perskaityti jo kelias knygas ir ilgus metus laukia tada pasirodant naujos. Yra įvairių skaitytojų ir, atrodo, jiems reikia atitinkamų knygų, rašytojų. Atrodo taip visuomet buvo ir kažkas panašaus dedasi net su mėgiama ar nemėgiama televizijos programom. Patinkamos programos sekamos kiekvieną kartą, kai tik jos pasirodo.

Bet, kadangi, ypač išėivijoje, produkcija pilna prasme neįmanoma ir net rimtesnis — produktyvesnis rašytojas kartais išsėimė, skaitytojas ir lietuviškos grožinės kūrybos skaitybą gal turėtų pažūrėti ir "grupiniais kriterijais". Grupiniais ne šio žodžio politinė spalva. Kriterijais, kurie neatitolintų jo nuo mėgiamo rašytojo, bet padėtų atrasti, kad ir netiksliai, bet bent panašias grupes rašytojų, kuriuose jis pagal savo skonį galėtų pasirinkti ir atrasti tai, ko jis ieško grožiniame prozos kūrinijje.

Ar grupėse ras savo mėgiamą rašytoją ir ar tokios grupės iš viso egzistuoja? Atrodo, kad skirtumas rašytojuose egzistuoja, ir gal tie skirtumai kaip tik padėtų skaitytojui susirasti sau tinkamą grupę? Nors to paties rašytojo veikalai patenka ir į kelias grupes.

Jei skaitytojui patinka įvykiai, kasdieniški ir nekasdieniški atsitikimai, į galvą ateina Almeno, Alanto, Spalio ir kt. raštai, raštai kurie mėgsta aštresnę intriga, nepagražintą faktą. Jei kam patinka kasdieniški, neatrinkti įvykiai, nesileidimas į bedugnį gelmes, buitinis, kartais labai sklandus raštas, į galvą ateina Būdavo, jam patinka. Knyga, ypač groži-

Barono, Naujokaičio, Pažėraitės, Rūtos, Švaisto, Grincevičiaus, Baranausko ir dar kitų raštai. Jei kas nori įvykio ir išbalansuotos gėlmės, šios tokios reikšmės (filosofijos?), su kiek aštresne intriga, nekasdienišku įvykiu — galima rekomenduoti jam gal "Sviesą lange", "Samokslą", "Del fino ženkle" pamėginimui, Almeno, Jankutės, Joerg, Tininio, Alanto, Jankaus, kai kuriuos ir Cinzo apsiereiškimus?

Na, jei nepatinka, jei skaitytojas ieško platesnio mosto, regionalinių (mūsuose gal tai būtų "kaimo") išėstų studijų, įmantraus stilistinio pasirodymo, žmonių, įvykių ir "gyvenimo piūvio", gal ir ne visada išbalansuoto, bet gerai apmąstyto, su sunkokai sekama intriga, bet gerų, kartais nelengvai skaitomų, rimtų darbų, jam galima pasiūlyti "Kryžius", "Dulkes raudonam saulėleidy", "Miškais ateina ruduo", Dovydėno, Landsbergio, Tarulio, Barėno, Rūtos, Andriušio, Alanto istorinė ir kitų proza. Bet, jei yra tokių, kurie mėgsta intelektualinius, surrealistinius, lengviau ar sunkiau skaitomus, būties problemas keliančius, formos ieškančius, nepaprastus įvykius liečiančius ir ne paprastai juos aprašančius kūrinius, jiems gal patiktų "Liepsnos ir apmaudo ašočiai", "Balta drobulė", "Celesta", "Proza", "I-karo sonata", Pūkelevičiūtės, Mazalaitės, Dičpetrio, Janavičiaus, Kairio, Landsbergio, Ost-rausko raštai, dramos ir kt.

Laikraščiai iškarpose taipgi patiekia nemaža prozos, romanų (žurnalai tuo dar daugiau turėtų domėtis), kad skaitytojui palengvintų pasirinkimą sau tinkamos "grupės". Knygų turime apšėiai, tik skaitytojas turėtų apsispręsti, ko jis pageidauja, ko jis nori, kuris rašymo būdas, kokia įvykio slinktis (lėta, greita, puošta, "nuoga", su apmąstymais, įforminta) jam patinka. Knyga, ypač groži-

Pokalbis su artėjančio Teatro festivalio komiteto pirminin. Anatolijum Kairiu

rūpesčio nekelia — kas įsipareigota, bus ir padaryta.

— Mes žinome, kad šalia Teatro festivalio darbų, Jūs rūpinatės ir LB Jaunimo teatro veikla. Gal trumpai apie jį?

— Taip, tenka koordinuoti, jei šis žodis skaitančiam ką nors reiškia. Nesileisdamas į kalbines teorijas, Jūs aiškesniam vaizdui, duosiu LB Jaunimo teatro šių paskutinių metų (1971) veiklą nuogais faktais. I. Šiais 1971 metais, sausio 16 d. LB Jaunimo teatras pastatė Kazlo Binkio 5 v. pjesę ATZALYNAS, po premjeros buvo surengti dar 4 spektakliai: sausio 17, vasario 13 (uždaras, tik vyr. lituanistinių mokyklų mokytojams ir mokiniams), balandžio 3 ir balandžio 4 dienomis. ATZALYNĄ režisavo akt. Juozas Va-

lentinis.

2. 1971 m. gegužės 29 d. LB Jaunimo teatras suvaidino antrą šiais metais premjerą: šių žodžių autoriaus 3 v. dramą PALIKIMAS. Po premjeros buvo dar du spektakliai: gegužės 30 ir 31 dienomis. PALIKIMĄ režisavo komp. Darius Lapinskas.

3. II Teatro festivaliui ruošiamas Kosto Ostrausko divertismentas METAI. Premjera ketvirtadienį ir vienas spektaklis penktadienį. METAI yra trečias LB Jaunimo teatro pastatytinis darbas šiais metais. METUS režisuoja Marytė Smilgaitė, LB Jaunimo teatro veiklos aktyvus produktas.

Taigi, tik per vienerius šiuos metus buvo duotos trys premjeros su 10 spektaklių. Tenka pažymėti, kad ne visuose pastaty-muose dalyvavo išimtinai jauni-

mas.

Pvz. ATZALYNO veikale, kur yra 33 veikėjai, dalyvavo 11 aktorių svečių iš kitų sceninių vietų arba jokiai organizacijai nepriklausančių. METU sąstate irgi yra LB Jaunimo teatrui nepriklausančių aktorių. Už kiekvieną talką LB Kultūros fondas yra ir pasiliks nuoširdžiai dėkingas.

Nuo įsisteigimo dienos praėjo pusketvirtas meto, įskaitant ir su-šiorganizavimo laikotarpį, kuris buvo reiklus ir triukšmingas, bet mažai vaisingas. Per trumpą laikotarpį buvo duotos 6 premjeros: Curriculum vitae, Viva poesia, Penki stulpai turgaus aikštėje, Atžalynas, Palikimas ir Metai. Vidurkis — 2 premjeros ir metus. Nesakome, kad daug, bet reikalaujame daugiau iš mūsų studijuo-

jančio jaunimo ar įvairiais kitais darbai užsiėmusio LB Jaunimo teatro koordinatoriaus irgi nebūtų realu.

— O kaip Jums atrodo mūsų Jaunimo teatro ateitis? Ar jis prigris ir įsipilietins? Ar Jūsų pastangos nebus tuščios?

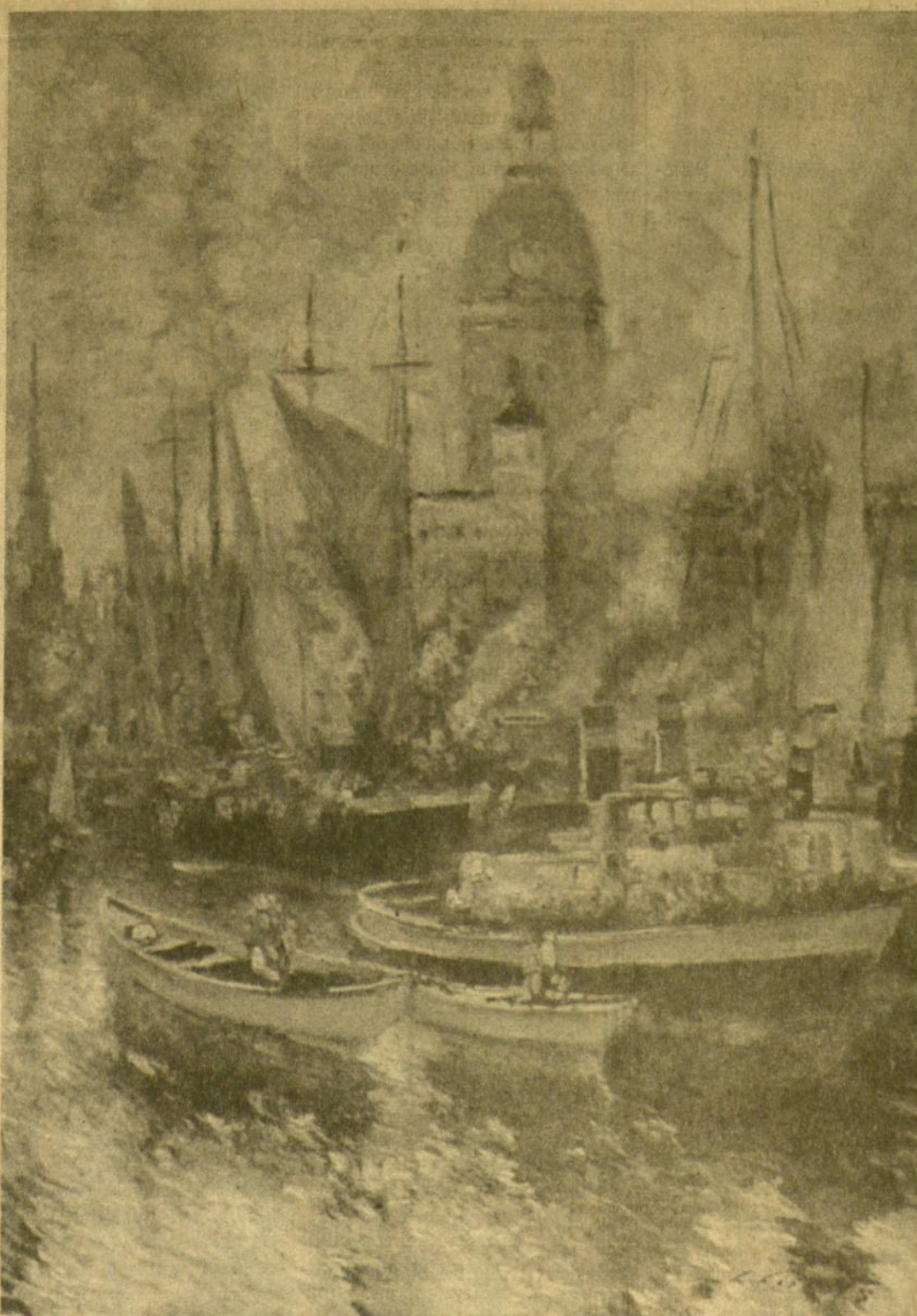
— Šis klausimas rodo, kaip žmonės netiki ateitimi arba tiki jos beviltiškumu. Aš manau kitaip. Po to, ką mes nuveikėme vien šiais metais, pesimizmui vietos neturėtų būti. LB Jaunimo teatras yra mūsų kultūrinio gyvenimo faktas. Jis yra prigrisęs ir įsipilietinęs iki savarankiškumo ribos. Jis veiks ir gyvuos net ir be vyresniųjų globos. Teatro jaunimas, nelyginant upė prie pat šaltinio, ras savo vagą ir kryptį. Mano rūpestis buvo išjudinti, parinkti ir paruošti. Tasai darbas yra atliktas, ir aš Jaunimo teatru neabejoju. Jaunimo teatras jau ne tik narių, bet ir režisierių turi iš savo tarpo: Marytė Smilgaitė, Živilė Numgaudaitė ir Rimvydas Vasiukevičius. Pastarasis šiais metais išvyko studijuoti į Los Angeles universitetą, specialiai dramos ir režisūros dalykų.

Mažėjančius Jaunimo teatro narius papildoma nauji, nes jaunimas yra neišsėmiama versmė. Kiekvienais metais mūsų LB Dramos studija gausėja. Pirmaisiais metais, nors užsirašė 20 narių, ją telankė 8 asmenys. Antraisiais metais užsirašė 14, bet lankė 12, trečiaisiais metais lankytojų skaičius irgi buvo nežymus, bet maždaug pastoviai vidutinis. Šiais metais užsirašė 28 asmenys pirmą dieną ir vėliau įstojo dar 8 mergaitės. Kadangi daug nubyra arba dėl laiko stokos ne visada gali ateiti, pastoviai šiais metais studiją lanko 22 asmenys. Ir jie visi nori vaidinti. Pasikalbėkite su jais. Jei Dramos studija vaidintų, o ne mokyty, lankytojų skaičius būtų dvigubai didesnis. Didžiausia Dramos studijos problema yra kirčiavimas ir tartis, todėl ir vaidinti ne visi gali, nors visi nori. LB Dramos studijos stiprėjimas, jaunimo entuziazmas ir mūsų visuomenės palankus teatrui nusiteikimas "tuščias pastangas" paverčia vaisinga piūtimi.

Zinoma, bent Chicagos lietuvių teatrinio gyvenimo ateitis gera dalimi pareis ir nuo artėjančio festivalio. Ypač nuv. visuomenės juo susidomėjo. O spektaklių vietas užpildyti žiūrovais, atrodo, čia dar turėtų būti nesunku. Ypač, kad ir visi trys veikalai yra šėonykštei publikai tikra naujiena.

Va, losangleičiai atveža neseniai konkurse premijuotąją ryškiaus mūsų dramaturgo Algirdo Landsbergio komediją "Paskutinis piknikas", hamiltoniečių šviežiena — žinomo mūsų romanisto ir dramaturgo Jurgio Jankaus "Audronė", gi Chicagos jaunimas jėgas bandys su modernaus Kosto Ostrausko "Metais".

Tai vis festivalio programos trys stulpai, kuriuos pastatyti ir sėkmingai išvesti vien tik aktorių ir režisierių neužtenka, reikia ir gausių žiūrovų.

Ludolfis Liberts (žymusis latvių dailininkas urbanistas)

Senasis Rygos uostas

Šiuo Latvijos sostinėse vaizdų prisimėname latvių tautos 53-čią nepriklausomybės sukaktį, kurią visi latviai laisvajame pasauly viešai, o pavergtoje tėvynėje savo širdyse paminėjo lapkričio 18 dieną. Nepalūžusi ir herojiška mūsų brolių latvių tauta prieš baisų rusinimo tvaną šiandien kovoja, įtempusi visas jėgas ir pavergtoje Latvijoje, ir laisvoje išėivijoje. Ypač kultūriniam kovos sektoriuje latviai yra išvytę gvyą ofenzyvą, mokslė, menė, muzikoje ir aplamai intelektualiniame gyvenime pasiekdami puikių rezultatų. Tiek tėvynėje, tiek išėivijoje ypač gyvatinga yra latvių literatūra, ten ir čia suspėjusi išsiauginti labai kūrybingą jaunąją rašytojų kartą: Laisvės šventės proga latvių kultūrininkams linkime tokią kūrybingą nuotaiką išlaikyti iki pat naujoje Latvijoje prisikėlimo laisvam gyvenimui!

E. Mln.

Šiame numery

GRUMTYNĖS SU LAIKU.
KOSTO OSTRASKO "KVARTETAS".
KAD JAUNIMO KONGRESAS BŪTŲ
REIKŠMINGAS ATEICIAL.
LEONARDO SIMUCIO "AMERIKOS
LIETUVIŲ TARYBA".
ROMUALDO KISIELIAUS EILERASČIAL.
JURGIO JANKAUS NOVELĖ.
PROF. VLADAS JAKUBĖNAS APIE
V. ČIŽAUSKAITES - BALČIONIENES
RECITALĮ.
MARCEL DUPRE PRISIMINIMAI.
NAUJI LEIDINIAI.
FILMŲ ĮVAIRUMAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
MOTERŲ GYVENIMAS.

Vien tik sau tikėti negana

Kosto Ostrausko avangardinis teatras

Kostas Ostrauskas, KVARTETAS. Dramos. Išleido Algimanto Mackaus Knygų leidimo fondas 1971 m. Chicagoje. Spaudė Mykolo Morkūno spaustuvė. Knygos aplangas dail. A. Kurausko. Leidinys 170 psl., kaina \$5.00, gaunamas ir "Drauge".

PR. VISVYDAS

Kai kada scenos darbuotojai padėjuoja: nėra naujų, praktiškai įkandamų vaidinimų. Po to būna ilga ieškojimo pauzė. Argi iš tiesų nėra? O gal tik trūksta scenos entuziastų? Mes gi išievojimoje turime kelis produktyvius dramaturgus, su daugiau ar mažiau pavykusių repertuaru. Ir jeigu būtų gajnesis eksperimentinių teatrų tinklas, kuriame egzistuoti žmonės, pasinėšę vaidinti ir nedidelei auditorijai, manau, tu pačių dramaturgų (A. Landsbergio, K. Ostrausko, A. Kairio, J. Jankaus...) našumas žymiai padidėtų. Atsirastų aistra įkvėpti scenai gyvybę. Senas dėsniis: teatras klesti tik tuomet, kai yra didelis no-

zenuojamo rinkinio veržte veržiasi dramaturgo noras viską pačiam surežisuoti. Tekste daug visokios erudicinės informacijos, daug paaiškinimų, nurodymų: kokias laikraščių ištraukas skaityti, kokią muziką groti, kokių skyrių prireikus išmesti, kaip sukurti spontanišką įvairių kalbų mišinį ir pan. Vis dėlto "Duobkasių" ir kai kuriuos "Metų" epizodus (Pavasarij, Rudenį) galima skaityti ir skaitant įsigyventi į jų filosofiją bei simboliką.

"Duobkasių", atrodo, yra labiausiai pavykęs K. Ostrausko vienaveiksmis, puikiai subalansuotas ir tolimas absurdo mokyklai. "Duobkasiuose" yra daug dramaturginio parako. Aišku, susitikimo su Mirtimi tema nėra nauja, taip pat veiksmo formatai senas, su kelių šimtmečių tradicija. K. Ostrauskas savo situaciją tampriai suriša su Chakespeare "Hamletu", ypač su garsiąja duobkasių scena. Jis net cituoja ištas A. Nykos-Nyliūno vertimo frazes, paženklinamas jas kabutėmis. Jau tas pats citavimas daromas su tam tikru igudimu. Visi žodžiai ir sakiniai tiksliai įrikiuojami. Pamėgdijodamas Shakespeare stilių, autorius žaidžia žodžiais mirties akivaizdoje ir sukuria įdomias lietuviškųjų "pun" kombinacijas, vietomis paryšskintas rimų sąskambiais. Pavyzdžiui, DUOBKASYS II. Deja, deja, JAUNA MOTERIS. Vaje, vaje, Arba: DUOBKASYS II. Gal pakasysi? JAUNA MOTERIS. Pakasynos. Arba kad ir šitokia sąmojinga žodžių ekvilibristika: DUOBKASYS I. Kas čia per velnias? DUOBKASYS II. Ne velnias — boba su kelnėmis. JAUNA MOTERIS (apsidairius) How do you do? DUOBKASYS II. Judu, judu, — ka veiksi nejudėjęs.

Vaidinimas baigiasi kosmine ironija: kontrastiški duobkasiai (ūkininkas ir hamletiška nusiteikęs aktorius) filosofuodami, juokaudami, galvoja, kad kasa duobes kitiems. Pasirodo, — jie išsikasa patys sau. Reikšmingai nuskamba cituojamas John Donne perspėjimas: "Never send to know for whom the bell tolls..." "It tolls for thee", atsako JAUNA MOTERIS, po kurios kauke slepiasi Mirtis.

Knygoje pateikiama dviguba vienaveiksmio "Gyveno kartą senelis ir senelė" versija: pradžioje, atskiru vaidinimu, o pabaigoje, truputį pakeitus, kaip "Metų" Žiemos fragmentas. "Senelių" efektus K. Ostrauskas mieliai skolinasi iš avangardinio teatro klasikos, ypač iš Ionesco vaidinimų "La Lecon" ir "Les Chaises". Ionesco "Kėdėse" taip pat vaizduojami simboliškai labai labai seni, vieniši ir absurdiškai kvanktelėję seniokai, O Ionesco "Pamokos" studentės visiškai nesugebėjimas suprasti atimties veiksmo pas K. Ostrauską pavirsta senelių su-naus Jonuko formule, kurią jis mažas būdamas užrašė ant sienos: 3-2-5. Rimvydas Šilbajoris, tur būt, nepastebėjęs tos formulės giminytės su Ionesco aritmetika, iškelia jos reikšmę knygoje "Perfection of Exile", pavadindamas ją nauju matematinio antitilgijos principu, "in its way as shattering as Einstein's relativity formula". (p. 128)

Vaidinimą "Kvartetą" skaityti gana sunku, nes veikėjai yra paženklinami tik romėnų skaičiais: I, II, III, IV. Toks "nuasmeninimas" erzina ir labai apunkina teksto narpliojimą. Žinoma, galima pasiteisinti, kad veikalas parašytas scenai. "Kvartetą" vieninai skirstomas į keturias muzikines dalis: allegro, andante, scherzo ir finale su užbaigiančiąja coda. Veikėjų pokalbis irgi vyksta muzikine forma: vienodais taktais, aštuntines gaidas primenančiais vienažodžiais saki-

Teatro festivalio nuotraikiai — Užgavėnių kaukė (liet. liaudies menas)

GRUMTYNĖS SU LAIKU

Artimojo mirties ar kitos panašios nelaimės atveju mėgstama ramintis ir kitą raminti, sakant, kad laikas yra geriausias gydytojas. Laiku čia priskiriama lyg ir teigiama rolė. Tačiau daugeliu kitų atvejų laikas yra ir pats žiauriausias visa ko žudikas. Ką gi jis padarė ir pedaro istorijoje iš didžiulių ir galingų imperijų. Kuo paverčia gražuolę per pora dešimtmečių. Kaip žiauriai pasijuokia jis iš mūsų kiekvieno fizinių ir dvasinių galių po 70 ar 80 metų buvimo čia žemėje.

O tačiau yra dalykų, į kuriuos ir laiko dantys atšimpa. Darosi beveik paradoksalu: abejingumo divizijas. Mūsų Lietuvių laikas nužudo, bet ne vieną to paties žmogaus atliktą darbą nepajėgia sugrauzti. Čia labiausiai turima galvoj radosytojų, mokslininkų, dailininkų, muzikų kūryba ir didžiųjų šių sričių mecenatų talka. Visų jų kūryba, darbas ir auka čia žemėje buvo ir yra milžiniškos grumtynės su ne tik žaizdas gydančiu, bet ir viską naikinančiu laiku.

Šitokiuose realybės rėmuose prisimename ir mūsų Lietuvių fondo galinėjimąsi su laiku, naujų narių ir naujų sumų telkimo vajeaus proga.

Laikas, kaip gydytojas, mūsų jaunam, pajėgiam, dar jokių sukrečiančių nelaimių neturėjusiam Lietuvių fondui šiuo kartu, galima sakyti, nereikalingas. Dar labiau laikas Fondui būtų nereikalingas kaip visa ko žudikas dienų ir metų slinkytyje. Bet budelio rolėje laikas ir nekviečiamas graso kiekvienai mūsų, taigi ir Lietuvių fondo, pastangai. Pas'angai būti atspariais laiko dančiui.

Bent šiuo tarpu atrodo, kad Lietuvių fondas, stengdamasis sutelkti lietuvių kultūriniam gyvastingumui išievojimoje lėšų, grumiasi su laiku lyg ir dviejuose

fronto sektoriuose. Vienas jų yra tas, kur trumpiausiu tarpu stengiamasi prasilaužti vieno milijono sumos kryptimi. Kova čia verda jau eilę metų. Bet puolimo tikslas dar vis nepasiekiamas. Kodėl? Paprasčiau — trūksta kovotojų. Mat, visuotinės ir privalomos mobilizacijos šiam fronto sektoriui papildyti niekas ir negali paskelbti. Čia kovoja tik savanoriai, kovoja tikrieji Lietuvių fondo nariai savo šimtmetimis ir tūkstantinėmis. Laikas prieš juos frontan meta apatijos, šykštumo, kultūrinių reikalų nesupratimo, nuovargio ir viskam abejingumo divizijas. Mūsų Lietuvių fondai šiandien šiame fronto bare reikia naujų kovotojų — savanorių su atominėmis tūkstantinėmis, reikia didesnio visos visuomenės užnuariavimo, gario, kad paskutiniu žaibiniu puolimu būtų nugalėtas prailgęs laikas ir būtų pasiektas puolimo tikslas — milijonas.

Kitas Lietuvių fondo kovos su laiku sektorius driekiasi ten, kur tiesioginė kova yra pasibaigusi lyg ir Fondo laimėjimu, o reikia tik panaudoti laimėjimo rezultatą — paskirstyti per metus susikaupusias procentų sumas. Laikas čia, nors ir pralaimėjęs, bet nekaptuliuavęs. Kovai čia stabtelėjus, jis neatakuoja Lietuvių fondo kovotojų masės, bet stengiasi įtaigoti patį šio fronto štabą — Lietuvių fondo valdybą ir Procentų skirstymo komisiją, kad sumos būtų paskirtos tokiems dalykams, kuriuos laiko ištūnina dantys gali lengvai sugrauzti. Laikas bando įkalbėti, kad sumos būtų supilstytos į šimtus mažų maišelių, kad šie vėl būtų išdalinti šimtams išiestų rankų, lyg turtingojo išmalda masei ubagėlių. Laikas labai norėtų, kad čia štabas

J. Blekaitis, rašydamas apie K. Ostrauską "Metmenyse" (Nr. 10 ir 11) pasakė: "tai ne tiek skaityti, kiek vaidinti scenoje skirti veikalai". Jis turėjo galvoj anksčiau pastatytas K. Ostrausko dramas: "Kananarė", "Pypkė" ir "Žaliojoj lankelėj". Iš dalies tai teisingas pasakymas, nes iš čia re-

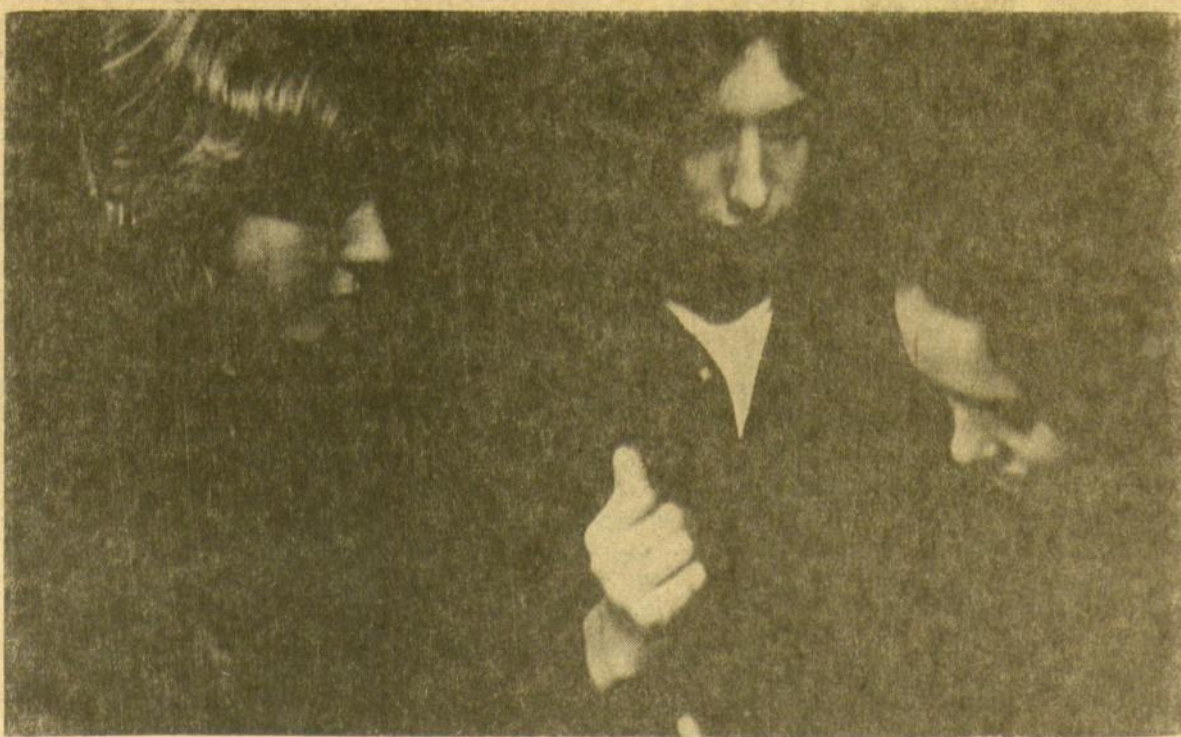

Kostas Ostrauskas

ras vaidinti ir nuoširdus troškimas vaidinimų klausytis.

Kad mūsų dramaturgai nesnaudžia, įrodo K. Ostrausko naujai išėjęs dramų rinkinys. Gražiai atspausdintoje knygoje randame anksčiau statytus ir periodikoje pasirodžiusius veikalus: "Duobkasiai" ir "Gyveno kartą senelis ir senelė". Taip pat ir naujus, kaip duonos pluta įkandamus, nors avangardiškai sukirptus vaidinimus: "Kvartetą" ir "Metai". Pastarieji kūriniai savo keturių dalių formata derinasi prie knygos pavadinimo. Abu stipriai persunkti muzikinių efektų. Muzika tampa atmosferos ir nuotaikų reiškiėja — savotišku antikinio choru, palydinčiu veiksmu.

J. Blekaitis, rašydamas apie K. Ostrauską "Metmenyse" (Nr. 10 ir 11) pasakė: "tai ne tiek skaityti, kiek vaidinti scenoje skirti veikalai". Jis turėjo galvoj anksčiau pastatytas K. Ostrausko dramas: "Kananarė", "Pypkė" ir "Žaliojoj lankelėj". Iš dalies tai teisingas pasakymas, nes iš čia re-

Kosto Ostrausko "Metai" Chicago's Jaunimo teatro scenoje: Iš kairės į dešinę: Nora Spurgytė, Linas Regis ir Regina Malekaitė.

nukais, pauzėmis, ilgaisiais palašais, piano, lento, forte, fortissimo garsais. Sukeliamas kamerinio koncerto išpuodis.

Konfliktas prasideda, kai "penkiasdešimt devintame takte II surinka "Ne" ir "grojimas" stauga "nutrūksta". Kolegos ima plauti II (mezzosoprano) smegenis. IV myli II. III griebiasi smurto. Neišdrįsta. Andante dalyje per-einama į voliškų frazių ir žinomų vardu minėjimą. "Ekra-ne kilsteli šautuvo vamzdis". Scherzo dalyje girdime siurrealistinių garsų, šnekų mišrainę, vaizduojančią Intelektualų puotą: modernų Babiloną, Jungtines Tautas, Per visą puslapį tipografiškai išdėstomas frazės. "De la musique" ir "avant toute chose".

Idomu, kaip mūsų scenos veteranai apdoros "Kvartetą"? Jame sutelkti turiningi dimensijų ir prasmių klodai. Jame audžiamos žodžių, garsų, vaizdų, jausmų ir moralinių niuansų kombinacijos. Norėtusi viską pamatyti ir išgirsti scenoje.

Šiais laikais įprasta kai kuriuos filmus paženklininti X raide ir tuo sužadinti suaugusių ir paauglių žingėdumą. K. Ostrausko "Metams" įksas labai tiktu, nes visos dalys, išskyrus gal paskutinį seneliokų epizodą, vertos suaugusių ir paauglių dėmesio. "Metuose" autorius su absurdišku, satyrišku išibėgėjimu kerta ne viena, bet kelis antausius garbingai institucijai, kurią mes vadiname santuoka. Groteska, burleskas, parodija, cinizmas, vulgarumas, "slapstick" makabriškas simbolizmas — visa juodžiausia satyros paletė, kaip uogienės pyragas, sviedžiama santuokos veidan. Scenoje subyra idealai, bet pramoga triumfuoja. O kam ir yra teatras, jei ne pramogai!

"Metų" divertimentui netiesiog užuomazgą davė Vivaldžio koncerti grossi ciklas "Keturi metų laikai", nors skamba ir kitų kompozitorių muzika ir girdisi paukščių garsai. "Pavasaryje" sužadėtiniai atvyksta Apvedintojo (geriau — Sutuokėjo) įstaigon. Čia vyksta keistas sutuoktvių ritualas. Apvedintojas sako ilgą, trafaretų kupiną prakalbą apie vedybinę ateitį, palaipsniui per-

Itamos mazgas atsiriša, kai finale kvarteto nariai, po visokių šūkių — nuostabu, neįtikėtina, tiesiog juokinga, komiška, absurdas — drauge sušunka: O sancta simplicitas! Codoje IV (bosas) pasako: "Taip, gerbiemieji, — štai kur šuo pakastas. (Pauzė) Prašau prie stygų."

Idomu, kaip mūsų scenos veteranai apdoros "Kvartetą"? Jame sutelkti turiningi dimensijų ir prasmių klodai. Jame audžiamos žodžių, garsų, vaizdų, jausmų ir moralinių niuansų kombinacijos. Norėtusi viską pamatyti ir išgirsti scenoje.

Šiais laikais įprasta kai kuriuos filmus paženklininti X raide ir tuo sužadinti suaugusių ir paauglių žingėdumą. K. Ostrausko "Metams" įksas labai tiktu, nes visos dalys, išskyrus gal paskutinį seneliokų epizodą, vertos suaugusių ir paauglių dėmesio. "Metuose" autorius su absurdišku, satyrišku išibėgėjimu kerta ne viena, bet kelis antausius garbingai institucijai, kurią mes vadiname santuoka. Groteska, burleskas, parodija, cinizmas, vulgarumas, "slapstick" makabriškas simbolizmas — visa juodžiausia satyros paletė, kaip uogienės pyragas, sviedžiama santuokos veidan. Scenoje subyra idealai, bet pramoga triumfuoja. O kam ir yra teatras, jei ne pramogai!

"Metų" divertimentui netiesiog užuomazgą davė Vivaldžio koncerti grossi ciklas "Keturi metų laikai", nors skamba ir kitų kompozitorių muzika ir girdisi paukščių garsai. "Pavasaryje" sužadėtiniai atvyksta Apvedintojo (geriau — Sutuokėjo) įstaigon. Čia vyksta keistas sutuoktvių ritualas. Apvedintojas sako ilgą, trafaretų kupiną prakalbą apie vedybinę ateitį, palaipsniui per-

Šiame numery

NAUJI IMPULSAI MŪSŲ KULTŪROS UŽMOJAMS.
ANTANAS MACEINA RASO APIE STASĮ ŠALKAUSKĮ, MININT JO 30 METŲ MIRTIES SUKAKTĮ.
TELESFORAS VALIUS APIE SAVO MOKYTOJĄ ADOMĄ GALDIKĄ.
KAZIO BRADŪNO EILERASČIAL JURGIO JANKAUS NOVELĖ.
DAIL. BRONIŲ MURINĄ APLANKIUS.
KAZYS VARNELIS "ARTSCANADA" ŽURNALE.
FILMŲ ĮVAIRUMAI.
KULTŪRINĖ KRONIKA.
SPYGLIAI IR DYGLIAI.

FILOSOFIJA IR ŽMOGUS

30-tom Stasio Šalkauskio mirties metinėm
1941 m. gruodžio 4 d. — 1971 m. gruodžio 4 d.

ANTANAS MACEINA

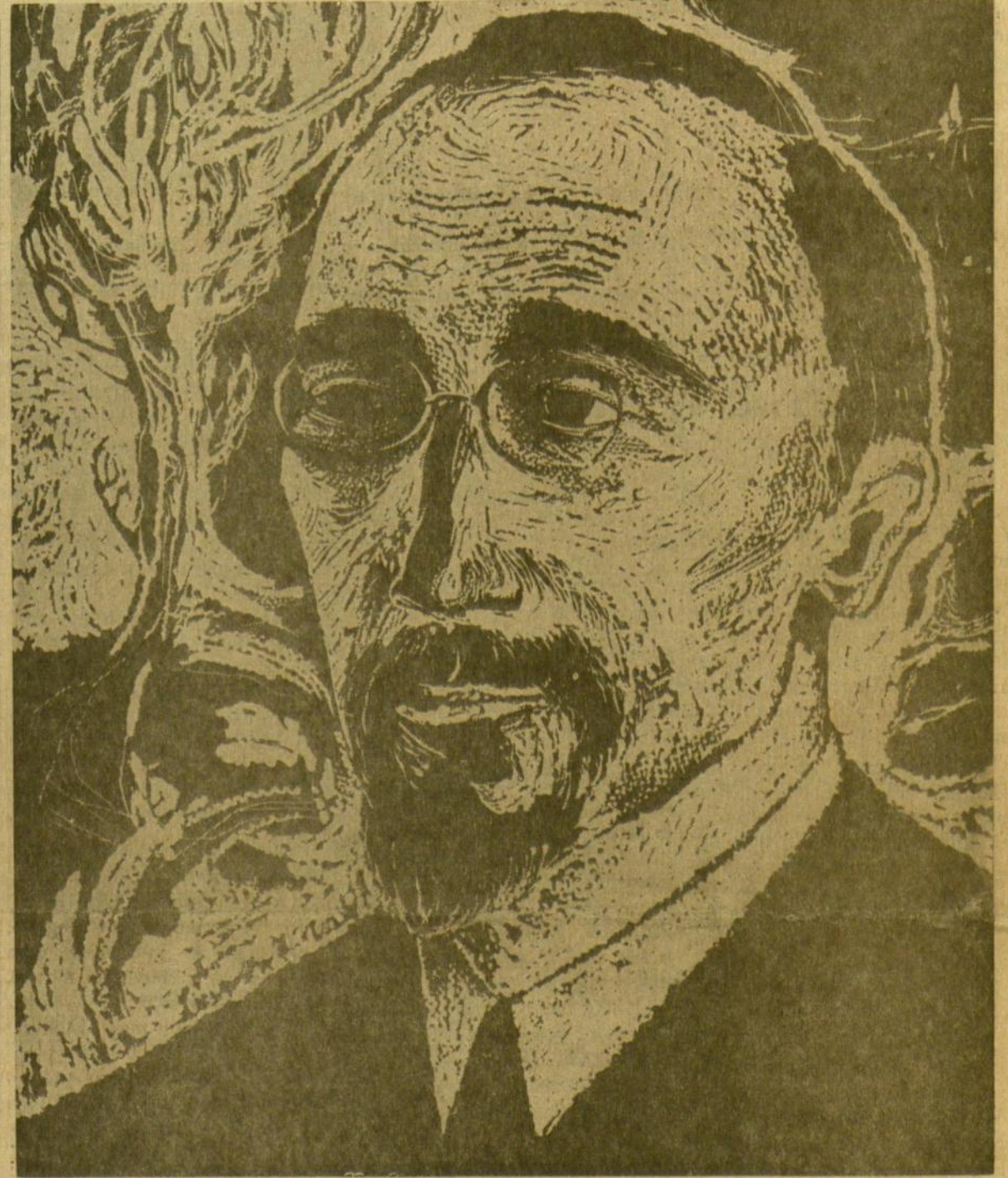
1. Filosofija kaip žmogaus būseną

Niekas negali tinkamai rašyti apie Šalkauskį, neišdėstęs jo filosofijos sistemos, ir niekas negali tinkamai išdėstyti šios sistemos, neatskleidęs, kas stovi jos centre. Norėdami betgi patenkinti šiuo- diu reikalavimu, tučtuojau susiduriame su viena beveik nepastebėta bei nenagrinėta sunkenybe. Mes paprastai vadiname Šalkauskį didžiausiu mūsų tautos filosofu. Ir visiškai teisingai. Tačiau retai kada pamastome, ką gi šis garbingas titulas iš tikro reiškia. Kiekvienu kitu atveju — Aristotelio, Augustino, Tomo, Hegelio, Heideggerio — jo prasmė yra aiški: šie vyrai buvo mąstytojai, pasiekę filosofavimo viršūnę tam tikrą istorijos metą. Taip pat aiški yra prasmė ir tokių posakių, kaip: V. Solovjovas yra didžiausias rusų filosofas, W. Lutslawskis — lenkų, G. Gentile — italu, H. Bergsonas — prancūzu, J. Ortega — ispanu. Nors atskirų vardų parinkimas čia ir gali būti abejotinas, bet neabejotina yra prasmė to, kas norima jais išreikšti, būtent: šie asmenys yra pasiekę tos ar kitos tautos filosofinio mąstymo didžiausią aukštį. Ar ta pačia prasme tariame "didžiausias filosofas" ir Šalkauskio atveju? Ir štai, svarstant šį klausimą, kaip tik ir išnyra ana netikėta sunkenybė.

Kaip akademinis dėstytojas Šalkauskis Lietuvos universiteto Teologijos-Filosofijos fakultete neturėjo filosofijos katedros — nei jos sistemos, nei jos istorijos: šių katedrų vedėjai buvo L. Bistras ir P. Kuraitis. Šalkauskis vadovavo pedagogikos katedrai, nors pedagogiką buvo studijavęs tik

šalutine šaka. Iš filosofijos kursų jis tedėstė filosofijos įvadą ir kultūros filosofiją, vadinasi, tik ant-rauelles disciplinas. Kaip filosofinis rašytojas Šalkauskis teisėjo savo disertacija, nagrinėjančia pasaulio sielą Solovjovo filosofijoje (1919), "Filosofijos įvada" (1928) ir "Kultūros filosofijos metmenis" (1936); abu pastarieji veikalai yra nedidučiai ir sudaro tik jo paskaitų santraukas. Straipsnių filosofinėmis temomis tepaskelbė ketvertą: "Filosofija ir gyvenimas" (1921), "Filosofijos mokslo ypatybės" (1922) "Pasauležiūra ir filosofija" (1924) ir "Grožis filosofijos šviesoje" (1928). Stambokas Šalkauskio darbas "Bendroji filosofijos terminija" (1938) yra daugiau filologinio negu filosofinio pobūdžio, įvykdytas kartu su mūsų kalbininkais. Jeigu tad filosofiją laikysime specialybe, tai Šalkauskis tiek savo mokymu, tiek savo raštais buvo šiai specialybei atsidėjęs labai mažai. Jo dėstytoji kursai ir jo išleisti veikalai sklaidė auklėjimo ir visuomenės klausimus. — Kuo tad Šalkauskis tapo didžiausiu mūsų tautos filosofu?

Atsakymas čia gali būti tik vienas: Šalkauskis, kaip nė vienas kitas ligšiolinis lietuvių mąstytojas, buvo filosofiją pavertęs savo būseną. Kitaip tariant, Šalkauskis gyveno filosofiskai. Kaip tai suprasti, paaiškinti mum jis pats. Įvedamajai savo paskaitai Auštusiuose kursuose Kaune, — iš jų vėliau išaugo Lietuvos universitetas — Šalkauskis pasirinko temą "Filosofija ir gyvenimas". Ją nagrinėdamas, jis visiem mum žinomą posakį "pirmum vivere,

Prof. Stasys Šalkauskis

Ados Korskaitės linoleumo raižinys

deinde philosophari — pirma gyvenimi, o paskui filosofuoti" apvertė aukštyn kojomis. Pasak Šalkauskio, gyvenimas suprantas žmogiškai, atsiranda ne prieš filosofiją ir vyksta ne šalia filosofijos, bet jis yra ne kas kita, kaip filosofijos įkūnijimas. Posakis "pirma gyventi, o paskui filosofuoti" esąs teisingas tik gyvuline prasme: žmogus yra anksčiau negu filosofija tik tiek, kiek jis yra gyvūnas. Kiek betgi jis yra dvasinio prado nešėjas, tiek jis yra filosofijos suklostomas ir apipavidalinamas. Žmogiškasis gyven-

imas pačia savo prigimtimi esąs paskesnis negu filosofija. Užtat teisingas yra tik posakis "pirmum philosophari, deinde vivere — pirma filosofuoti, o paskui filosofiją ir vyksta ne šalia filosofijos, bet jis yra ne kas kita, kaip filosofijos įkūnijimas. Posakis "pirma gyventi, o paskui filosofuoti" esąs teisingas tik gyvuline prasme: žmogus yra anksčiau negu filosofija tik tiek, kiek jis yra gyvūnas. Kiek betgi jis yra dvasinio prado nešėjas, tiek jis yra filosofijos suklostomas ir apipavidalinamas. Žmogiškasis gyven-

imas pačia savo prigimtimi esąs paskesnis negu filosofija. Užtat teisingas yra tik posakis "pirmum philosophari, deinde vivere — pirma filosofuoti, o paskui filosofiją ir vyksta ne šalia filosofijos, bet jis yra ne kas kita, kaip filosofijos įkūnijimas. Posakis "pirma gyventi, o paskui filosofuoti" esąs teisingas tik gyvuline prasme: žmogus yra anksčiau negu filosofija tik tiek, kiek jis yra gyvūnas. Kiek betgi jis yra dvasinio prado nešėjas, tiek jis yra filosofijos suklostomas ir apipavidalinamas. Žmogiškasis gyven-

Kristaus pavidalu, kuriame "nėra jokio priešingumo tarp gyvenimo ir minties". Atvirkščiai, "Jame gyvenimas yra minties aidas ir mintis gyvenimo žiedas", sako Šalkauskis poetiškais žodžiais: (p. 38). Filosofuoti tad reiškia eiti "logokratijos linkme" (p. 44); tai daryti, kad tiesa būtų "gyva, gyvenimiška ir gyvastinga, tvarkanči gyvenimą pagal išvidinius amžinus dėsnius" (t. p.). Kur tad filosofijos stinga, ten užuot logokratijos išnyra zookratija ir padaro gyvenimą "gyvibinių vyksmų" (p. 37), vadinasi įgeidžių arba instinktų atliepu. "Kur trūksta filosofų", sako Šalkauskis, "sugebančių kurti filosofijos sistemą ir gyvai svarstyti filosofijos problemas, ten jausti mokslinių pasaulėžiūros pagrindų silpnumą ir protinės disciplinos stoka" (p. 55).

Lengva suprasti, kad pro visus šiuos Šalkauskio žodžius byloja sukrikščionintas Platonas. Vienoje savo dialogo "Phaidros" vietoje Platonas pastebi, kad filosofuojas žmogus "nepaliumajamai savo atsimimuose gyvena tuo, kuo gyvena ir jo Dievas, kad būtų dieviškas" (249 B), būtent: tikraja būtimi. Nuosekliai tad Platoniui filosofavimas ir yra tarpimas panašiu į Dievą. Užtat ir pomirtinė bausmė už žemiškąjį gyvenimą kaip netikrą laukianti visu, "išskyrus tuos, kurie filosofavo nemeluodami" arba, kitaip tariant, "gyvenimo filosofija" (t. p.). Nes tuo būdu jie jau čia žemėje "stiebėsi tikrosios būties linkui" (t. p.), apvaldydami sa-prasto krikščioniškąją prasme

KERTINĖ PARASĖTĖ

NAUJI IMPULSAI

MŪSŲ KULTŪROS UŽMOJAMS

Negausi tauta, kaip mūsiškė, gali užimponuoti daugiausia tik savo kultūrinėmis vertybėmis ir kultūriniais laimėjimais. Galime gi pasidžiaugti, kad šioje srityje mums iniciatyvos netrūksta. Mes ir šievijoje esame gyvi savo opere, enciklopedijose, Dainų ir tautinių šokių šventėse, gausioje periodikoje, nuolat leidžiamose knygose, lituanistinėse mokyklose. Mūsų dailininkai jau prasimušę į tarptautines garsenybes, mūsų kūriniai išverčiami į kitas kalbas, net ir mūsų kompozitorių darbai tarpais pasigirsta kitataučių radijo stotyse, o solistai ir instrumentalistai skina laimėjimus konkursuose su didelių tautų atstovais.

Gražios iniciatyvos yra parodę mūsų studentai, susieškodami stipendijų savo mokslams gilinti. Daugelis remiami tų išteklių jau pasiekė universitetų katedras. Tačiau reikia atminti, kad Amerikoje yra tūkstančiai įvairiausių fondų, atvirų kultūriniam reikalams. Tų fondų sąrašai sudaro ištisas knygas. Deja, mes apie juos mažai žinome ir jais netaip jau domimės. O taip turėtų būti. Čia yra galimybių, gal net didesnių, negu mes manome.

Pasklaidykime tik Rockefellerio fundacijos apyskaitas — kiek daug milijonų paskiriamai įvairiems socialiniams ir kultūriniam reikalams visose pasaulio šalyse. Arba prisiminkime, kad ir Fordo fundacija. Ji tik š. m. lapkričio 16 dieną paskyrė 1,200,000 dolerių JAV indėnų teisių gynimui teismuose. Įvairūs universitetai gauna milijonus dolerių. Chicagos lyrinė opera neseniai gavo gerą glėbį tūkstančių. Paskirta stipri parama Chicagos orkestrui, įgalijoną į kultūriniam reikalams skirtąjį Lietuvių fondą, bet nėra abejonės, kad kur kas daugiau lėšų labai produktyviai galėtų būti sunaudota mūsų kultūriniam planams įgyvendinti, jeigu tik tų lėšų turėtume.

Mūsiškėje visuomenėje geraširdžių nestinga. Aukos plaukia, bet reikia gi ne vien kultūros reikalams. Lėšos per Balfą telkiamos šalpai, Tautos fondas ir tautinių švenčių rinkliavos mobilizuoja dolerius politinei laisvės kovai. Ir kada mūsų šeimos turėjo pergyventi įsikūrimo rūpesčius, pakelti vaikų moky-mo išlaidas, tai, siekiant sustiprinti mūsų kultūrinių pastangų

finansinius pagrindus, reikia pasidairyti ir kitur.

Gražios iniciatyvos yra parodę mūsų studentai, susieškodami stipendijų savo mokslams gilinti. Daugelis remiami tų išteklių jau pasiekė universitetų katedras. Tačiau reikia atminti, kad Amerikoje yra tūkstančiai įvairiausių fondų, atvirų kultūriniam reikalams. Tų fondų sąrašai sudaro ištisas knygas. Deja, mes apie juos mažai žinome ir jais netaip jau domimės. O taip turėtų būti. Čia yra galimybių, gal net didesnių, negu mes manome.

Pasklaidykime tik Rockefellerio fundacijos apyskaitas — kiek daug milijonų paskiriamai įvairiems socialiniams ir kultūriniam reikalams visose pasaulio šalyse. Arba prisiminkime, kad ir Fordo fundacija. Ji tik š. m. lapkričio 16 dieną paskyrė 1,200,000 dolerių JAV indėnų teisių gynimui teismuose. Įvairūs universitetai gauna milijonus dolerių. Chicagos lyrinė opera neseniai gavo gerą glėbį tūkstančių. Paskirta stipri parama Chicagos orkestrui, įgalijoną į kultūriniam reikalams skirtąjį Lietuvių fondą, bet nėra abejonės, kad kur kas daugiau lėšų labai produktyviai galėtų būti sunaudota mūsų kultūriniam planams įgyvendinti, jeigu tik tų lėšų turėtume.

Dabar Amerikoje susidomėjimas etninėmis grupėmis kyla, atmosfera tam darosi palankesnė. Jeigu mes parodytume daugiau veržlumo, ieškodami finansinės paramos mūsų kultūriniam užmojams, tikriausiai susilauktume laimėjimų. Konkrečiai, mūsų intelektualai, dirbą universitetuose, bibliotekose, sekdami spaudą, pastebėje, kad yra galimybių kuriai mūsų

(Nukelta į 2 psl.)

Adomas Galdikas

Abstraktas (Tempera. Nuotr. V. Maželio)

Šiame numery

DAILĖS PARODŲ AKMIRKOS. LIETUVIŠKĄ OPERETĘ PASITINKANT — POKALBIS SU REZISIERE. TARP ŠVELNIŲ MURINO SPALVŲ IR LENGVOS NUOTAIKOS. STASYS MERINGIS APIE TEATRO FESTIVALĮ. BUDRIČNO NEMUNAS LAUZIA LEDUS. JONO STRIELKŲNO EILERASČIAL. ZEMAITĖ AMERIKOJE — IŠTRAUKOS IS RASYTOJOS IAISKŲ. NAUJI LEIDINIAI. FILMŲ ĮVAIRUMAI. KULTŪRINĖ KRONIKA. MOTERŲ GYVENIMAS.

Lietuvišką operetę pasitinkant

Pokalbis su "Sidabrinės dienos" režisiere Zita Kevalaityte-Visockiene

Šį savaitgalį (šeštadienį ir sekmadienį) 25 metų jubiliejų švenčiantis Dainavos ansamblis Marijos aukštesniosios mokyklos auditorijoje, Čičagoje, rengia premjerinius operetės "Sidabrinė diena" spektaklius. Muzika — Broniaus Budriūno. Žodinis tekstas — Anatolijaus Kairio. Dekoracijos — Jurgio Daugvilos. Dirigentas — Petras Armonas. Režisierė — čionykštė mūsų pokalbininkė. Naujos lietuviškos operetės sukūrimas ir jos įkūnėjimas scenoje mūsų šalies kultūriniam gyvenime yra pažymėtinas įvykis. Jo progą čia ir užkalbiname "Sidabri-

leje kelia režisierius? Ką čia kitaip ir kaip reikia daryti?

— Didelio noro režisuoti niekuomet neturėjau. O kad teks režisuoti operetę, tai būčiau ir pati netikėjusi. Bet šiandien džiaugiuosi, kad nepasakiau "ne". Ir kaip galima atsakyti padėti Dainavos ansamblui, kai švenčiama tokia graži 25 metų jo darbo sukaktis.

O buvo laikas, kada jie mums padėjo, jie buvo mums reikalingi, jie mus linksmo, guodė dainomis, žavėjo tautiniais šokiais, pačiais sunkiausiais stovyklinio gyvenimo metais, kai mane ir daugelį lietuvių kankino nepakeliamas nostalgija. Dainaviečiai buvo lyg tas ryšys tarp paliktųjų namų ir barakinės realybės. Dainavos ansamblis buvo visuomet laukiamas svečias!

Šioji operetė ne tik mano darbe pirmoji, bet ir pirmoji lietuviška operetė pokario tremtyje. Ji yra arčiau mūsų širdims, o kaip mes vadiname — muzikinė komedija.

Muzikiniai veikalai reikalauja didelės kantrybės ir susikaupimo. Čia reikia gerai susipažinti ne tik su tekstu, bet ir su esama muzika. Tai beveik kaip dvigubas darbas. Kuo režisierius muzikalesnis, tuo jam lengviau suderinti tris pagrindinius elementus: žodį, muziką ir judesį. Nežiūrint to, dažnai tenka ieškoti kompromiso tarp dviejų menų: vaidybinio ir dainos meno, kad ne vienas per daug nenukentėtų. Kartais nustatytą misę en scene, reikia dar supaprastinti, kad ji būtų taupi, patogi ir lengva. Yra vietų, kuriose tenka pasiskaičiuoti matematiškai ir judesį ir žingsnį. O ką jau kalbėti apie minią!

— Kokio gyvenimo ar kokios

Bronius Murinas
Iš Čiurlionio galerijoje, Čičagoje, vykstančios parodos

Natiurmortas (akrilika)
(Nuotr. Lietuvių foto archyvo)

DAILĖS PARODŲ AKMIRKOS

Dailininkų ir dailės parodų padaugėjimas skaidrina mūsų gyvenimą. Bet ar visa tai, ką mes rodome ir kaip rodome, kelia mūsų kultūrinį išprusimą? Imkime hipotetinį pavyzdį. Rengiama kolektyvinė dailės paroda. Iš anksto apie tai skelbiama spaudoje. Minimos dalyvių pavardės, dailininkus juokingai klasifikuojant ir profesionalus ir mėgėjus. Atidarymo vakarą nuėjus randi mielas, pažįstamas žiūrovų veidus. Kur nors kurtėje pamatai stalą su kava, puščiu ir pyragaičiais. Nuotaika šviesi. Ekspонатų daug. Tik žiūrėk. Tik džiaukis.

Bevaikščioldamas pastebi, kad šalia numatytų dailininkų dalyvauja dar kelios eksponentės susibūrusios pavardės. Nežinau, ar tai mėgėjai ar profesionalai? Pamatai, kad vienas žinomesnis dailininkas kukliai pasitenkina tik keliais kokybiškai stipriais drožiniais, o kitas, nelabai žinomas, išstato visą abejotinos vertės armiją. Atsitiktinai randi ir porą meniškai atliktų fotografijų, nors, parodan eidamas, negalvojai surasias čia tokį žanrą. Žodžiu, šviesių ir tamsių staigmenų pakanka visai valandai.

Staigmenos kaulų nelaužo, būtu neblogoi, jei prie tų siurprizų prisidėtų pati reikalingiausia staigmena — bent trumpas katalogėlis. Šito paprasto dalyko dažnai tiesiog verkiant pasigendama. Argi mes jau tokie ubagai, kad nepajėgime atspausdinti (šapirografu, Xerox ar kitokia priemone) kelių puslapių, kur būtų išvardintos dalyvių pavardės, pažymėti žanrai, kūrinių medžiaga, klasifikaciniai pavadinimai, viena kita detalė ir t. t. Tokia informacija padeda žiūrovams orientuotis eksponatų girioje. Juk ne visi turi drąsos asmeniškai kvosti drovius ir vienišai atrodančius dailininkus, juo labiau dailininkus.

Su šiuo hipotetiniu pavyzdžiu nepriekaištaujama visoms paro-

doms. Didesnė dalis ekspozicijų turi palyginti neblogus katalogus ir visą estetinį šurum-burum. Iš mėgėjiškai sumestų parodų juk negalima tikėtis labai tiksliai detalaus etiketo. Į jas dažnai tenka žiūrėti kitokiomis akimis. Neverta per daug sielotis, jei tokių parodų metu ląksto vaikai, jei balsingi žiūrovai šnekučiuojasi forte, jei pilietis laiko sugniaužęs aulau skardinę, jei keistai nusi-teikęs individas nuogais pirštais čiupinėja abstrakčią skulptūrą. Tokiose parodose daug kas turi būti toleruojama. Bėda tik, kad mėgėjiškai sulipdytos dailės šventės ilgainiui tampa pasikartojančia tradicija. Rodos, viskas taip ir turi būti. Jų apipavidalinimas primena linksmą bazarą. Tačiau kalbant su dalyviais ir rengėjais — Oh! Jie visi pretenduoja į aukštą meną, galingą ir stebuklingą.

Parodų subazarinimas, tegu materialiai ir naudingas tiems, kurie bet koku būdu trokšta išstumti savo dirbinius, prisideda prie skonio atrofijos. Meną ug-dantis aspektas išblėsta. Į priekį braunasi menkaverčiai darbeliai, kopijū kopijos, saldūs terapiniai peizažai, vakarinių kursų kruopštūs "Sedevrai". Jų tarpe jautresnis žiūrovas jaučiasi kaip dėdės apgautas Hamletas. Kur dvasia? Kur autentiška kūryba? Kokybė? Kur iš viso menas?

Tiesa, nelengvas yra parodų rengimas, ypač egzodo sąlygo-nis. Kai kada rengėjai tiesiog ne-riasi iš kailio, kad kiti galėtų pa-rodyti savo kūrybą. Bet ar pasi-teisinsi, jei prieš pusmetį numa-tytoje ir kartais su dailininkų tal-nia organizuotoje parodoje nėra įvykį jamžinančio katalogo? Ar pasiteisinsi, jei paroda atrodo, kaip neatrinktų vaisių pintinė, kurioje menų eksponatų per daug, o gerų per mažą. Nepasi-teisinsi, jei šalia vertingo gobele-no pardavinėjamas kelių dolerių vertės multiplikatas.

Zita Kevalaityte-Visockienė, operetės "Sidabrinė diena" režisierė.

nes dienos" režisierę Zitą Kevalaityte-Visockienę.

— Kiek prisimename, Jūs scenos veikale esate režisavusi ne vieną. Tačiau operetė ar tik nebus pirmoji arba bent labai reta. Sakylit, kokias problemas tokios rūšies veikalas pirmoje ei-

"Sidabrinės dienos" repeticijų akimirka. Priekyje iš kairės ir dešinės matome operetės solistus: Margaritą Momi-kienę, Romą Mastienę, Vytautą Radį, Dalią Kučėniene, Algį Grigą, Juliją Savrimą, Janiną Šalčinę. Nuotrauka Zigno Degučio

Lengvoji nuotaika tarp švelnių spalvų

Broniaus Murino paroda Čiurlionio galerijoje

ZITA SODEIKIENE

Ir vėl veriamės Čiurlionio gale-rijos duris žiūrėti naujos pa-rodos. Vieni einam, tikėdamiesi pamatyti ką nors naujo, ypatingo. Kiti užsukam pasidžiaugti jau žinomais dailininkų darbais, pasižiūrėti, kas per paskutinius metus buvo sukurta. Šį sykį gruodžio 4 d. buvo atidaryta Či-klagiečio dail. Broniaus Murino sukaktuvinė paroda, kuri galė-rijoj tęsiasi visą savaitę ir baigsis šį sekmadienį, gruodžio 12 d.

Dail. B. Murinas lietuvių vi-suomenėje yra gerai žinomas, užsirekomendavęs kaip geras akvarelistas. Ši jo paroda — be pretenzijų. Paprasta, šilta. Nie-kas nelenda į akis. Žiūrovai, ku-rie ieško naujų ir stebinančių kūrinių, šioj parodoj to neras. Čia nėra nei filosofinių, nei psichologinių bylojimų, prašmat-nių išraiščių, nėra avangardi-nių siekimų, bet švelnios spal-vos, formos, paprastos kompozicijos, kūriniai, kurie išryškina lengvą nuotaiką. Tematika taipgi paprasta — natiurmortai, miesto vaizdai ir gamtos nuotai-kų fiksavimas, pvz. "Pavasaris kalnuose", "Vakaro šviesoj", "Vasaros jaunystė" ir t. t. Stilius daugiau ekspresionistinio pobūdžio, daug kur naudojant tamsias linijas kompozicijos iš-ryškinimui. Kūriniams bėga tam tikras judėjimas, kuris kyla iš dailininko (sąmoningai ar ne) naudojant liepsnos formų. Ak-varelės tapyboje nemažai ma-tyti ir atsistatymo, bet dail. B. Murinas visa tai gerai panaudo-ja. Atrodo, kad jam ši technika

yra gana įprasta, natūrali. Ak-rilikos naudojimas (kaip kuriuose kūriniuose kartu su akvarele) iš tikrųjų nieko naujo neprideda, nieko neišryškina ir nieko nepa-keičia. Tokiu atveju nematyti būtino reikalo vartoti akriliką. Kai kurių kūrinių įreminimas paveikslams padaro nemažai ža-los. Žinoma, rėmai iš esmės netu-rėtų sudaryti daug skirtumo pa-veiklo gerumui, bet bendram kūrinių vaizdai šiek tiek tokios reikšmės vis dėlto turi. Kai ku-riuos kūrinius dusina pilksvai margas popieriaus bortas, neiš-ryškindamas spalvingumo.

Paroda susideda iš trejų me-tų laikotarpyje nutapytų kūri-nių. Bendrai visus apžvelgus, ne-matyti daug skirtumo nei technikoje, nei stiliuje. Bet atidžiau pažvelgus, galima pastebėti, kad pastarųjų metų darbai turi sa-vyje kažką skirtingo. Jie dvelkia tam tikru šviežumu. Gaila, kad daugelis iš jų gana maži. Norė-tusi matyti didesnius plotus ir drąsesnius mostus. Pvz. kūriny-s "Sidabro ūkanos" turi gana nau-ją kryptelėjimą ir skiriasi nuo visų kitų dailininko darbų. Jau čia nėra tų liepsnos formų, nei tamsių linijų, o tik spalvų verti-kalus ir horizontalus judėjimas, kuris iššaukia tam tikrą gamtos nuotaiką.

Reikia tikėtis, kad dail. Muri-nas nepabūgs dar didesnių kryptelėjimų. Akvarelės technika nėra lengvai valdoma, bet geroms rankoms ji duoda daug galimybių.

Šiame numery

DAUGIAU POLĖKIO PARODŲ ATIDARYMUOS
AR MINDAUGO SŪNUS VAISVILKAS BUVO PASKELBTAS ŠVENTUOJU.
VLADAS JAKUBENAS APIE DAINAVOS "SIDABRINĖS DIENOS" SPEKTAKLIUS.
GERTRUD VON LE FORT EILĖRAŠČIAL ZEMAITĖ AMERIKOJE — ISTRAUKOS IS RASYTOJOS IAISKŲ.
POKALBIS SU KOMPOZITORIUM DARIUM LAPINSKU NAUJOS PLOKSTELĖS PROGA.
K. ŽOROMSKIS APIE O. PAŠKEVIČIENĖS TAPYBĄ.
FILMŲ ĮVAIRUMAL KULTŪRINĖ KRONIKA.
AKADEMINĖS PROSVAISTĖS.

Ar Mindaugo sūnus Vaisvilkas buvo paskelbtas

šventuoju

Pokalbis su naujo istorinio romano autorium rašytoju Juozu Kralikausku

Lietuviškos knygos klubas Chicagoje tik ką išleido Juozo Kralikausko mindauginės trilogijos trečiąjį romaną "Vaisvilkas". Be abejo, šis mūsų literatūros veikalas recenzentų bus sveriamas pirmiausia literatūrinės vertės prasme. Bet "Vaisvilke" rašytojas paliečia ir visą eilę problemų, kurios skaitytoją domina savo etnografiniu, istoriografiniu, etnologiniu, mitologiniu ir net lingvistiniu požiūriu. Romano literatūrinę plotmę palikdami recenzentams, čia norime autorių užkalbinti kaip tik šiomis, jei teisinga būtų pasakyti, antrinėmis "Vaisvilko" problemomis.

Vaisvilkas bei pravoslaviai kovojo petys petin šalia mindauginių katalikų. Tarp lotyniškojo kryžiaus ir dvikryžminio bizantiškojo tada Lietuvoje dvikovos dar nebuvo. Nieko panašaus į katalikybės ir stačiatikybės konfrontaciją 1387 metais, kai Jogaila paskelbė Pelelių dienos privilegiją, ir kai paskelbė katalikybę esant priviloma valstybine religija, ir kai uždraudė katalikams vedybas su rusais bei nekatalikais. Jo įsakymuose pabrėžta: bus vartojamos "kūno baumės", arba — bus "jėga priversti". Ir Mindaugas, ir Vaisvilkas nebuvo tokie prievartingi misininkai. Jogaila stengėsi geru kataliku pasirodyti prieš lenkus ir kryžiuočius, nors vokiečiai vis tiek šaipėsi: "...dėl dailios moters leido, kad jam ant galvos užpiltų truputį vandens".

— Atrodo, jog tada Lietuvoje buvo katalikybės ir stačiatikybės konfrontacija. Jeigu Vaisvilkas būtų pasilikęs ilgesnį laiką valdovu, kaip jūs manote, ar Lietuva nebūtų tapusi pravoslavišku kraštu?

— Mindaugas apsikrikštijęs valdė dvylika metų, bet, jam mirštant, Lietuva toli gražu dar nebuvo tapusi katalikišku kraštu. Nei tautos masė, priešmisi krikštą, nei vyskupijos, nei parapijų bei bažnytinio gyvenimo organizacijos. Vaisvilkas sostą perdavė Švarnui, vis tiek gi pravoslaviai. Tas pat būtų buvę, jeigu kas būtų perėmęs ir dešimčia metų vėliau. Po Mindaugo abu pravoslaviai tik labai neilgai tevaldė (ir su nuolatine Galičo - Volinijos parama). Iškilni ir paveldimai įsiviešpatauti Lietuvoje tada te galėjo tik tautos tikėjimo valdovas.

Tapti pravoslavišku kraštu galimybė tapo ypatingai rimta tik tai po Kęstučio mirties. Juk kiek maža betrukė, kad Jogaila būtų vedęs Maskvos kniaziaus Dimitro Doniečio vyriausią dukterį Sofiją. Jogailos motina Julijona — pravoslavė; po Algirdo mirties įgijusi daug galios, septynios seserys ir vienuolika brolių — dauguma pravoslaviai. Lietuva jau tik vos vos nenusivėrė į maskvinį tikėjimą. Jau buvo sudaryti trys dokumentai Jogailos motinos su Maskvos Dimitru. Jogaila, be abejo, tapęs pravoslaviu, būtų buvęs toks pat uolus, koks buvo katalikas; pasikrikštijęs 1386 m. vasario mėn. 15 dieną, jau tą pat metų pabaigoj atvyko Vilniun ir įsakė sunaikinti šventaragio ir kitų alų aukurus; jų vietoje pradėjo statyti bažnyčias; liepė kirsti šventuosius medžius; įsakė namuose užmušinėti žalčius...

Baisiai vienišo Vaisvilko dalia — tai ne Jogailos. Ir jaugit net po 117 metų!..

Katalikybės ir stačiatikybės konfrontacijos Lietuvoje Vaisvilko metu dar beveik nebūta. Juk prieš pagonių revoliuciją

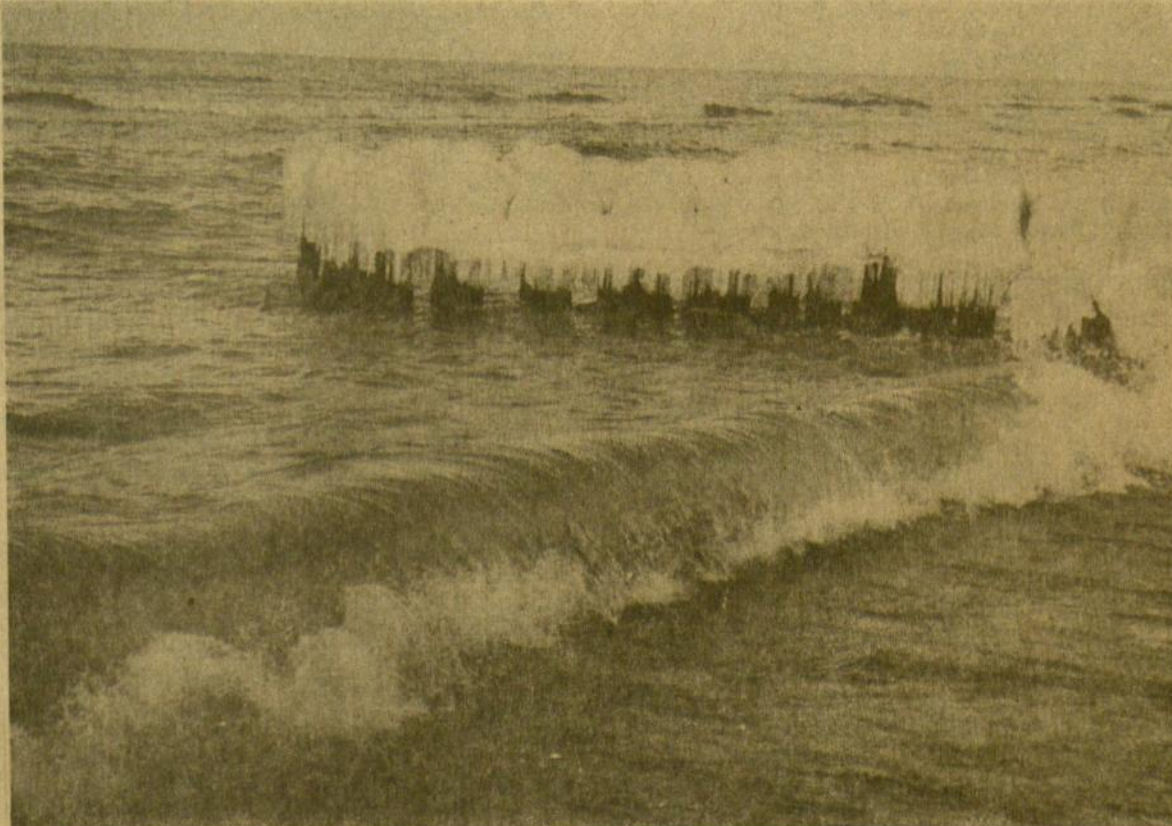
Lietuvon — kaip beveik ir visosna Europos tautosana — krikštas turėjo ateiti iš kaimynų. Iš kryžiuočių, rusų ar lenkų? Tuoj po Kęstučio buvo antrąkart sprendžiamas Lietuvos likimas: Rytų sferon ar Vakarų? Tik šiuokart jau ne iš Ordino, ne iš "Kristaus kovotojų, baimės nepažįstančių." Jau net livoniečiai vokiečiai Vilniuje, net tas gabusis Hanušlo aktyviai parėmė Jogailos iš-

Juozas Kralikauskas

vyką Krokuvon: Liudviko Anriou dukters Jadvygos ir karaliaus karūnos.

— Ruošdamasis rašyti šią trilogiją, tyrėte istorinius šaltinius. Kokia Jūsų nuomonė, ar Mindaugas mirė būdamas katalikas, ar atkritęs į stabmeldybę?

Michigano ežeras kovoja su žiema...

Nuotrauka Kazio Ambrozaičio

— Visų pirma, Mindaugas niekad nėra buvęs stabmeldys: nei iki krikšto, nei po krikšto. Senasis lietuvių tikėjimas nebuvo stabmeldybė: neturėjo stabų. Senovės lietuviai nėra garbinę jokių stabų.

Mindaugas nėra buvęs ir toks katalikas, kokio sampratą mes šiandien turim. Argi manytume, kad krikštas tuoj iš pagrinų pakeitė jo turėtąją žmogaus sampratą? Kad senoji pasaulėžiūra taip greit ir lengvai galėjo persimainyti į

Mindaugas niekad nėra krikštoto atšaukęs. Choleriško būdo, kietas, atkaklus, užsispyręs. Toks charakteris argi atšauks, prisipažins taip didžiai suklydęs! Ką daro — taip reikia; kas padaryta — taip turi būti, ir baigta.

Mindauga nužudė pagonys, senosios religijos reakcija. Žudė kaip tik dėl to, kad jis krikščionybės tvirtai laikėsi, kad buvo neperkalbamas. Pagonijai jau nebuvo vilties, kad jis "pasitaisys". Matė, kad ir jo sūnūs eis tėvo keliu. Jeigu būtų atkritęs tautos religijon, šitokios dalios nebūtų sulaukęs. Tai tokia pati pagonių reakcija, kaip Danijoj (net pats sūnus prieš Haraldą), Norvegijoj prieš Olavą I, Lenkijoj, Vengrijoj, Kijeje po Vladimiro etc. Tokios reakcijos vadui būdinga valdžios geismas, sosto troškulys.

Mindaugo tragedija buvo toks šiurpus perspėjimas, kad net šitokie viešpačiai, kaip Traidenis, Vytenis, Gediminas, Algirdas ir Kęstutis nedrįso krikštūti. Jie gerai žinojo, kas ir už ką Mindaugą ir jo sūnus išžudė. Vytenis 1298 metais buvo Rygoje pareiškęs ketinąs pereiti krikščionių tikėjimą, betgi neperėjo — kodėl? Karalius Gediminas (karaliumi jį vadino kronikos, visi užsienio valdovų dokumentai ir jis pats save) 1322 metais laisuke popiežiui Jonui XXII pareiškė ketinąs krikštūti. Bet 1324 m. popiežiaus legatų pasiuntiniam Vilniuje jau pareiškė, visai didžiūnų tarybai girdint: jis nieko neįgaliojęs rašyti apie pasiryžimą krikštūti. Ir tegul esą mane pakrikštija velnias. Šaltinis liudija, kad Gediminui atvirai buvo pagrasinta mindaugine dalia, jeigu jis apsikrikštūtu.

Kaipgi tada popiežius Klemensas IV Mindaugą 1268 metais prisimintų "šviesaus atminimo Mindaugu"? O pagal Ipa-

tjaus kroniką išeity, kad Mindaugas niekad nebuvo krikščionimi: esą, jis pagoniškų burtų ir prietarų laikėsi visą laiką. Visą laiką, per visą gyvenimą! Betgi Ipatjevskij spisok buvo sukompiuluotas jau 14-15 amžių sąvartoj vienuolyne prie Kostromos. Jame ryšku pravoslaviškas bei kniaziškas patriotizmas, atsiminimų bei įspūdių fragmentuose stoka objektyvumo lietuviams ir jotvingiams, o karaliui Mindaugui — ištiesai neapykanta. Eiluočinėj Livonijos kronikoj Mindaugo apostazija apgiedota (ar "apdainuota"). Livonijos ordino karys (aiškus karų žinovas bei dalyvis) rimuotomis eilėmis apdainavo "Dievo viešpatijos" kovą su "Velnių viešpatija". Jam lietuvi — Dievo priešai, velnio vaikai, klausą velnio nurodymų; o riteriai — Dievo vaikai, jo kovotojai. Jeigu Mindaugas atkritus nuo politinės sąjungos su Ordinu, tai E. L. kronikai — priklausė velnio, atkritus pagonybėn, jau paties Dievo priešas.

— Kurio krašto tarmės duomenis naudojote labiau savo Mindauginės kalbos rekonstrukcijai?

— Mindauginė kalba pagrįsta istorine gramatika, senaisiais raštais ir "pačiam vidury kaimo" įsidėtinomis senovinėmis formomis. Ji atremta į kruopščias ir ilgas kalbos studijas: universitete — egzaminams, gimnazijoje — pamokoms, o taipgi ir "Titnago ugniai". Kiek iš tarmės, tai iš mano motinos ir abiejų senelių, paskutiniųjų senovės žynių bei apeigūnų. Mūsų gimtoji tarmė — dzūkai (Kietaviškės - Semeliškės). Iš tikrųjų, kalbos studijos ir prasidėjo dėl to, kad dzūkas. Kai nuvežė mane mokytis Ziežmariuosna į vidurinės pirmąją klasę, buvau nepaprastai sukrėtas: mane apniko prana-

(Nukelta į 2 psl.)

KERTINĖ PARASĖ

DAUGIAU POLĖKIO PARODŲ ATIDARYMUOS

Praėjusios savaitės Kertinėje parasėte buvo užsiminta apie ivairių šventinių ir kuopinių mūsų dailės parodų bendrąjį apipavidalinimo lygį. Aną mintį pratešiant, atrodo, kad būtų ne pro šalį ir pats laikas susirūpinti taipgi mūsų pavienių dailininkų parodomis. Šiuo atveju ne tiek jų aukštu ar žemu lygiu (visokių buvo, visokių bus), o kaip tik jų atidarymo prasmingesnėmis akimirkomis.

Buvo laikas, kada skundėmės ilgomis ir tuščiomis parodų atidarymo kalbomis. Pagaliau kalbų daugybės jau buvo atsakyta, pasitenkinant tik gerai parengtu, studijiniu nusimanančio žodžiu. Su malonumu čia tenka prisiminti prieš eilę metų kelionis progomis dail. Alg. Kurausko žodžių atidarytas parodas Ciurlionio galerijoje, Chicagoje. Jo įvada į parodą tikrai buvo klausytoją ir žiūrovą turtinantys.

Bet šiandien parodų atidarymuos vėl nusipigino. Ir ta prasme, kad parodų organizatoriai nieko panašaus atidarymo iškilmei jau neparengia. Dažniausiai galerijos šeimininkai tarstelia tik kelis banalius žodelius ir pakviečia susirinkusius prie kavos. Po to, žinoma, prie kavos sumuštinių ir saldumynų kamšatis jau būna kur kas didesnė, negu prie paveikslų.

Suprantama, išpūstos, tuščios ir nedalykinės kalbos visiems yra kančia. Bet visai tokiomis progomis be nieko — vėl negerai. Kodėl tad negrįžti prie kadaise praktikuoto dalykinio ir profesio-

nalaus žodžio, dailės parodas atidarant. Tikrai kalbant žmogus turi žinoti, ką pasakyti, ir mokėti, kaip pasakyti, turi būti pasirengęs, nors ir trumpai, bet neatkištinei ir ne vien dešimtis kartų girdėtai trafaretinei frazei.

Kad parodų atidarymas jas lankantiems būtų dar ir šakotėnė meninė atgaiva, siūlytume jų rengėjams pagalvoti ir apie literatūrinio bei muzikinio elemento įjungimą kamerinę jų atskleidimo programon. Sakysim, savo tarpe turime vieną kitą instrumentalistą. Kodėl negalėtų būti tas ar kitas neilgas muzikinis kūrinėlis atliekamas dailės parodos atidaryme. Kita kartą vėl kodėl nepakviesti tą ar kitą rašytoją, kuris čia paskaitytų idomešni gabaliuką pačios naujausios, gal niekur dar neskelbtos savo poezijos ar prozos. Šitokiais, sakytume, dailės parodų atidarymo priedais būtų sukuriama tam tikra kultūringa atmosfera, tylos ir įsiklausymo valandėlė, pajuntama pakilesnė dvasinė akimirka, atsipalaiduojama nuo turgaus popūdžio pasimatyminių šnekų, akimirkai susikaupiant ir turtėjant nekasdieniškoj nuotaikoj.

Po viso šito jau ir tas kavos puodukas įgytų ne vien tik nuogą biologinį pobūdį. Parodų atidarymai virstų ne trafaretine, bet įvairia, kūrybinga ir prasminga savaitgalio dvasine pramoga.

k. brd.

Šiame numery

AR DAR BUS IR KETVIRTAS KULTŪROS KONGRESAS?

RELIGIJŲ ISTORIJOS PROBLEMAS LIETUVIŠKOSE KŪČIOSE.

APIE TYRUOSE ŽENGIANTĮ KARAVANĄ.

BALIO AUGINO EILERASČIAI. CESLOVO GRINCEVICIAUS NOVELĖ. LIETUVIŠKOJO SVIETIMO PREMIJA.

APIE KOMEDIJĄ RIMTAL NE DIALOGUI, O DOKUMENTACIJAL MŪSŲ KALBA.

NAUJI LEIDINIAI. FILMŲ ĮVAIRUMAI. KULTŪRINĖ KRONIKA. MOTERŲ GYVENIMAS.

Religijų istorijos problemos lietuviškose Kūčiose

KUN. VYT. BAGDANAVIČIUS

1. Plotkos laužymo paprotys

Mūsų Kūčių paprotys laužyti vakarienių pradžioje plotkas savyje slepia daugiau paslapčių, negu pirmu žvilgsniu atrodo.

Tai yra liaudies paprotys, neįvestas gyvenimui jokių bažnytinių sugestių ar oficialiai galiojančių praktiškų. Iš kitos tačia pusės, tai yra neabejotinai krikščioniškas paprotys. Yra net keletas momentų, kurie šį paprotį jungia su krikščionybe. Šiai apeigai niekada nevartojama paprasta duona, bet tokia, kuri būtų gauta iš bažnyčios. Toliau, ši apeiga atliekama Kristaus gimimo šventės išvakarėse. Ir kad šis ryšys su Kristumi nėra laiko sutapimas, liudija ta aplinkybė, kad ji primena Kristaus elgesį paskutinės vakarienių metu.

Kūčių apeigai niekada nėra vartojama paprasta duona, nors ji lietuviškoje tradicijoje kaip tik turi savo šventumo. Lietuviška tradicija nežino tokio pobūdžio duonos, kaip plotka. Ją žino žydiška kultūra, pal. macus; ją žino ir Švedija, kurioje duona yra plonų sausainių formos. Lietuva žino raugytą duoną, pyragą ir blynus, kurie yra minkšti ir nelaužomi. Dėl to plotkos laužymas savo prigimti yra svetimas įnašas lietuviškai kultūrai.

2. Kūčiose daug religinės mistikos

Iš kitos pusės Lietuviškos Kūčios turi labai daug nuosavos religinės mistikos. A. Ziegis 1946 m. "Žiburio" yra paskelbęs duomenis apie rytų aukštųjų Kūčių papročius, kurie yra labai turtiniai.

Nuo Kūčių dienos priklauso ateinančių metų gerumas. Nuo to, koks yra oras Kūčių dieną, priklauso geri ar blogi bus rugiai ar linai ar bičių spiečiai. Kūčių diena turi būti užbaigti praėjusių metų darbai ir išlygintos sąskaitos. Gyvuliai tai dienai turi būti iškuoti ir šviežiai pakreikti. Sodo medžius tą dieną reikia aprišti šiaudais. Medžių tą dieną negalima skaldyti, nes jie verkia. Bites tai dienai reikia prikelti, nunešant joms duonos su sviestu. Šeimnininkas per Kūčias suskaito glėbiais tvorą miestus.

Visa tai liudija, kad mes čia turime reikalo su natūralia metų pabaigos švente, kurioje yra išlikę įvairių kultūrų papročius: žemdirbystės, gyvulininkystės ir kitokių kultūrų bei religijų tradicijų. Į šį tradicijų rinkinį yra įsijungęs ir krikščioniškas paprotys laužyti plotkas.

3. Spontaniškas vietinės religijos ir krikščionybės junginys

Atkreipus dėmesį į tai, aiškėja, kad mes čia turime spontanišką krikščionijos ir kasdieninio gyvenimo junginį. Jo neatliepa jokia, šiandien galiojanti krikščioniškų apeigų forma. Net priešingai, jeigu norėtume aiškinti šio

Tyliąją Naktį

Nuotrauka Algirdo Grigaičio

reiškimo kilmę iš mišiu, susitiktume su visoje, tiek rytų tiek vakarų, krikščionijoje galiojančia pažiūra, kad mišiu apeiga nėra imituojama ir kad be specialaus išrinkimo ir pašventimo šitoks imitavimas būtų laikomas krikščionybės įžeidimu.

Tačiau plotkos laužymas lietuviškose Kūčiose jokio pasipiktinimo iš Bažnyčios organizacijos nėra susilaukęs. Kad jis nėra vėlesnis už pačią krikščionybę Lietuvoje, liudija faktas, jog net lietuvių evangelikai kartais šio papročio laikosi. A. Mažiulis žino, net Amerikos lietuvių evangelikų, kurie to papročio laikosi.

Turint tai prieš akis, kyla klausimas, kokiū būdu šis junginys galėjo susidaryti ir visuomenėje prigyti.

4. Paskutinės teologinės studijos

Šviesos šiam klausimui svarstyti tenka ieškoti, tiek analizuojant

liaudinę Kūčių papročio sudėtį, tiek atkreipiant dėmesį į naujus ir naujausius teologinius tyrinėjimus.

Sv. Rašto studijos, kurios tyrinėja paskutinės Kristaus vakarienių problemas ryšium su Švč. Sakramento duonos pavidale. Einant ta tvarka, šeimnininkas, prieš prasidedant vakarienei, apdalina svečiams duoną. Reikia manyti, kad tuo metu Kristus įsteigė Švč. Sakramentą duonos pavidale. Einant tais pačiais žydu pokylio papročiais, vyno taurė yra perduodama svečiams į pokylio pabaigą. Ta proga įvyko Švč. Sakramento įsteigimas vyno pavidale.

Į lietuvišką Kūčias vyno apeiga nėra atėjusi. Tai yra visai suprantama, nes šiaurės kraštuose vynos yra gana retas gėrimas. Bet ne vien čia duonos ir vyno apeigų persiskyrimas yra įvykęs. Armenai ilgus šimtme-

čius laikė mišias su duona ir vandeniu. Tik Trullo susirinkimas 692 metais šį paprotį panaikino. (J. Parisot, Azyme, Dictionnaire de Theologie Catholique, I tomas, II dalis 2658 skiltis).

Taip pat ir Ebionitai, arba tie krikščionys, kurie nenuejo su Povilo internacionalizmu, mišias laikė su vandeniu. Sugriovus Jeruzalę, jie persimetė Arabijon ir Syrijon ir čia laikė, iki neišnyko Islame, padarydami jam jantamos įtakos. Jų tradicija yra siejama su senesniais atrastų Qumran rankraščių kultūra.

Daug kas būtų linkęs kildinti Kūčių vakarienę iš pirmųjų krikščionių agapės. Tačiau su agapės studijomis mes turime beveik tas pačias problemas, kaip su Kūčiomis. Ir ten kyla klausimas, kiek ji yra žydiško pokylio ir kiek pagoniškos šventės padarinys; ir toliau, kiek ji yra oficiali bažnyčios apeiga (nes jai I šimtm. pirmininkavo vyskupas) ir kiek ji yra šeimos šventė, (nes

šeimininkas šalia vyskupo ten vaidina ir tam tikrą vaidmenį). Pagaliau, jai išvirtus įvairiausiomis formomis (nuo pokylio už muros iki įvairaus pobūdžio šventės), ketvirtą šimtmečio pradžioje agapė išnyko iš gyvenimo.

Turint prieš akis visa tai, būtent kad mes neturime galimybės sujungti patikimu būdu Kūčių paprotį su kuria Bažnyčios tradicija, daugiau žadantis kelias bus svarstyti Kūčių paprotį taip kaip jis šiandien mums prisistato ir bandyti jį pažinti, naudojantis juo pačiu. Šitokiu keliu einant, yra daugiau vilties pastebėti, kokia prasme jis siejasi su krikščionybe, kokia ne.

4. Velykinė apeiga Kalėdose

Visų pirma atkreipkime dėmesį į tai, kad plotkos laužymas nesiderina tiesioginiu būdu su Kalėdų misterija. Būtų suprantama, jei panašus duonos laužymas būtų daromas Velykų metu. Tada jis derintųsi su šios šventės teologija. Dabar gi jis yra atliekamas per Kalėdas, kada yra švenčiamas Kristaus gimimas, o ne Švč. Sakramento įsteigimas.

Per Velykas lietuviška visuomenė, kartu su kita krikščionija naudoja kiaušinio simboliką, tuo būdu norėdama vaizdingai išreikšti atgimimo mintį, kuri sudaro Velykų misterijos vieną iš šulų. Šia proga galima pastebėti, kad ir kiaušinio simbolika yra senesnė už krikščioniją; tačiau nebuvo kludoma jai prisidėti prie Velykų šventimo.

Lietuviškose Kūčiose tuo tarpu mes turime simbolių išraiškų nesiderinimą, kuris yra savaimė iškalbingas. Jis mums sako, kad čia veikė tokia galvosena, kuri labai vertino vietinę viduramžių šventę, tačiau rado reikalo jai jungti ir naują išraišką ir naują misteriją. Žmogui, kuris įjungė duonos laužymą į Kūčių vakarienę, krikščionybė buvo pažįstama pačiu ryškiausiu jos bruožu, būtent: duonos laužymu.

Šitokį galvojimą remia ir tas žinomas religijų istorijos faktas, kad Romoje gruodžio 25 d. buvo švenčiama "nenugalmis saulės" (sol invictus) šventė, kuri ilgainiui užleido vietą Kalėdoms. Lietuvoje, ar tame krašte kur plotkos laužymo paprotys tapo įjungtas į Kūčių vakarienę, matyt, tuo laiku bus taip pat buvusi šventė. Iš lietuviškų Kūčių papročius aiškėja, kad tai buvo metų pabaigos šventė. Kad šitoks įjungimas galėtų įvykti, buvo reikalingos dvi sąlygos. Viena, kad vietinės šventės sąmonė būtų gyva, stipri ir pajėgi įminti naujus reiškinius. Ir antra, naujas religinis sąjūdis turėjo būti tiek stiprus ir populiarus, kad nebuvo galima jo praeiti nežiniomis.

5. Kūčių valgiai

Dar vieną nesiderinimą su krikščioniškais Kalėdų išvakarėmis sudaro Kūčių valgiai. Plačiau žinomi dvylika Kūčių patiekalų stovi grubiai kontraste su Kalėdų vigilijos pasninku. Dėl to, aišku, kad jie nėra tos pačios

(Nukelta į 2 psl.)

KERTINĖ PARASĖ

AR DAR BUS IR KETVIRTAS KULTŪROS KONGRESAS?

II-jam kultūros kongresui rengiantis, jau buvo nusistatyta, kad JAV ir Kanados lietuvių kultūros kongresai vyks kas penkeri metai, dainų ir šokių švenčių tape, III-sis kultūros kongresas įvyko po penkerių metų nuo antrojo, 1967 m. lapkričio mėn. gale. Taigi IV-sis kultūros kongresas turėtų įvykti 1972 m.

Rengti dainų ir šokių šventes kas penkeri metai jau buvo tapę tradicija. Tik šią tradiciją bendruomenės vadovai be jokių priežasčių sulaužė, IV-ją šokių šventę rengdami po ketverių metų nuo praėjusios, 1972. Tradicijos sudaryti yra sunku, bet kartą sudarytos, jos įneša daug stiprybės atskiram vienietui ir visai bendruomenei. Užtat neverta jų laužyti.

Tradicija turėjo tapti ir kas penkeri metai rengiami kultūros kongresai. Bet iki šiol, ruošiantis Pasaulio lietuvių jaunimo kongresui ir šokių šventei, apie kultūros kongreso rengimą nieko negirdėti.

Suprantama, kad, prie Jaunimo kongreso į tuos pačius metus išpaudus šokių šventę, dar ir kultūros kongreso rengimas būtų didžiulė našta tiems patiems metams. Todėl, žvelgiant į didesnius įvykius dar tuščius 1973 metus, reikėtų galvoti apie IV-tojo kultūros kongreso juose surengimą.

Bendruomenės viršūnėse buvo girdėti nuomonių, kad kultūros kongresus atstos lietuvių mokslininkų simpoziumai, suvažiavimai ar konferencijos. Nors apie kito mokslininkų susitelkimo rengimą nieko negirdėti, vis tiek nuo kultūros kongreso rengimo nereikėtų lengvai atsisakyti.

Buvę kultūros kongresai savo paskirtį atliko. Vien juose skaity-

tos paskaitos ir jų išspausdinimas mūsų spaudoje tapo nemažu įnašu mūsų tautiniam gyvenimui. Ar šios paskaitos kada nors būtų buvę paruoštos ir paskelbtos, jeigu nebūtų buvę kultūros kongresų? Kultūros kongresų paskaitos aiškiai lieti ir platesnius mūsų tautinio kultūrinio pasireiškimo klausimus, bet ne vien tik atskiras mokslo disciplinas, kas pasireiškė mokslininkų susitelkime. Todėl mokslininkų simpoziumai ar konferencijos kultūros kongresų niekada neatstos, nors ir vieni ir kiti mums yra reikalingi.

Neminint jau paskaitų ir jų išspausdinimo laikraščiuose ar žurnaluose, kultūros kongresai atnešė ir kitų įnašų mūsų tautiniam gyvenimui. Pirmajame kultūros kongrese, be vertingų paskaitų, tapo atgavinta žurnalistų sąjunga ir teatro sambūris, kuris, neradęs ar nenorėjęs rasti atramos visuomenėje ir bendruomeninėse institucijose, jau pradėjo šiandien apilsti. Tuo tarpu žurnalistų sąjunga egzistuoja, kiek beįmanydama, ir toliau. Nepamirština, kad pirmajame kultūros kongrese buvo iškelta ir milijoninio fondo mintis.

Antrasis kultūros kongresas, šalia vertingų paskaitų, surengė ir simfoninį lietuvių muzikų kūrinų koncertą. Taip pat pasižymėjo dideliu dalyvių skaičiumi. Kongreso registracija rodė, kad jame dalyvavo daugiau kaip 1000 asmenų.

Lapinsko - Bradūno "Maras" apvainikavo trečiąjį kultūros kongresą. Šį kartą su "Maru" buvo prasiveržta į amerikiečių visuomenę. Didžiosios Chicagos spaudos rašymas apie "Marą" ir

(Nukelta į 2 psl.)